Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

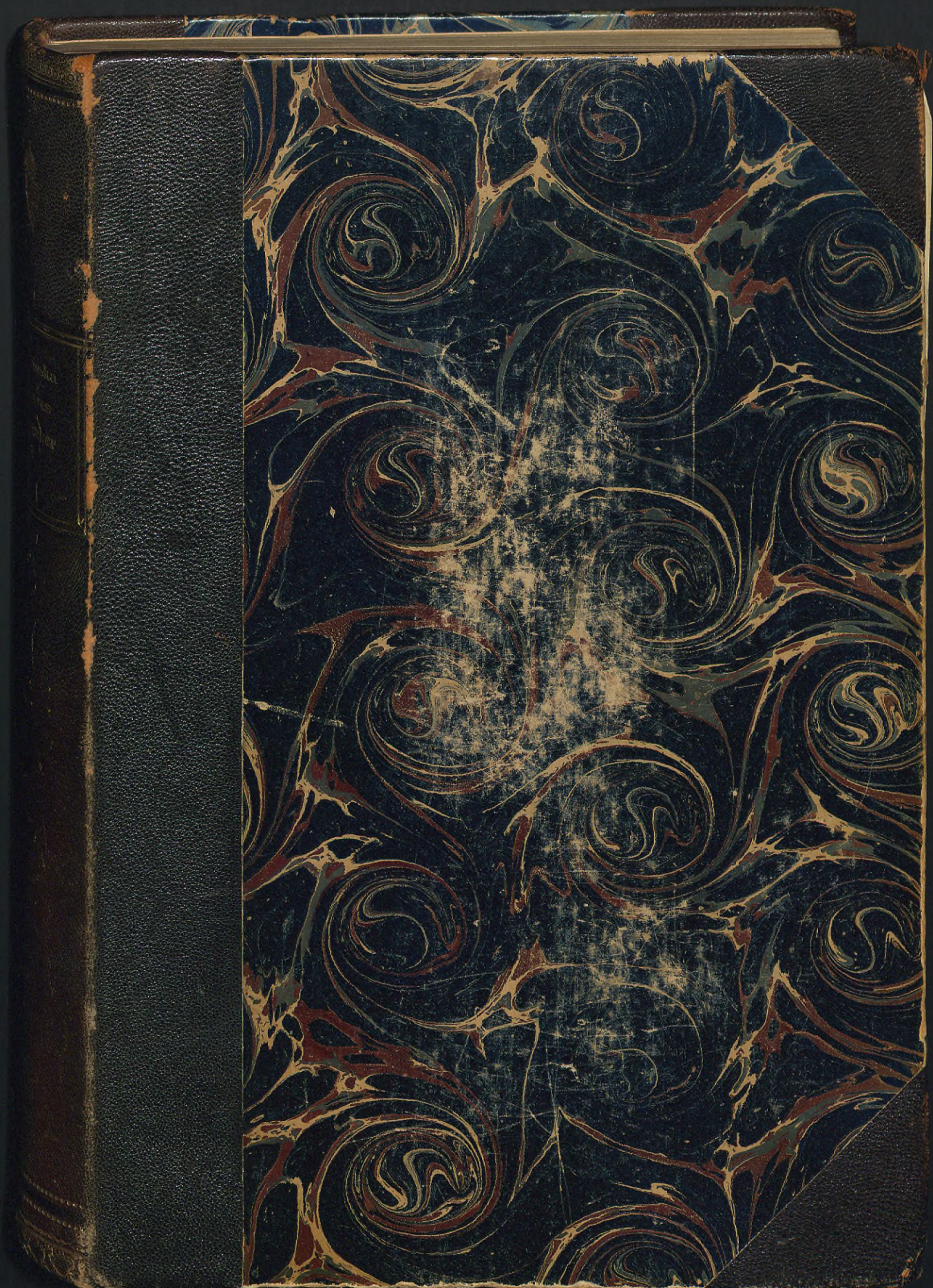

GÖTEBORGS·UNIVERSITETS·BIBLIOTEK

Allmänna Sektionen

Hist.
Sv.
Saml.
Ex. A

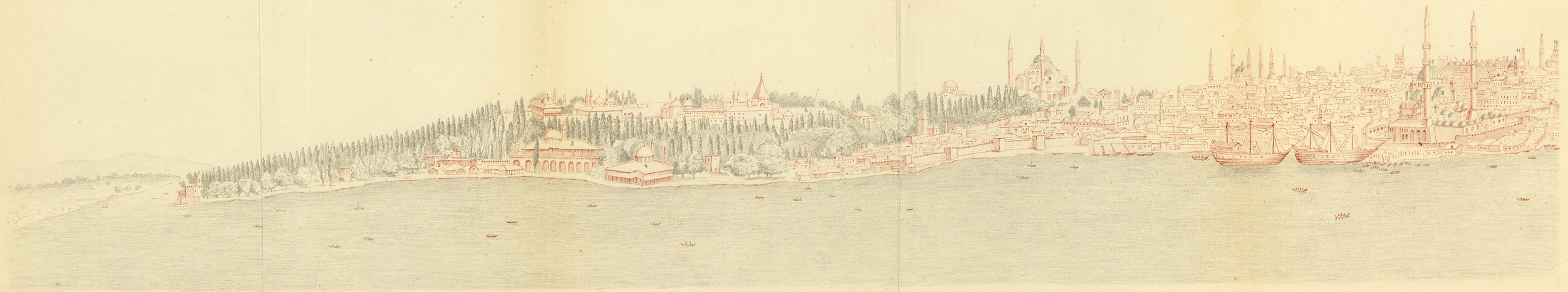

Konstantinopel
o. 1710.

KAROLINSKA KRIGARES DAGBÖCKER

JÄMTE

ANDRA SAMTIDA SKRIFTER

V

DISTRIBUENT
GLEERUPSKA UNIV.-BOKHANDELN
(HJALMAR MÖLLER)

200 exemplar.

LUND
BERLINGSKA BOKTRYCKERIET
1909

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBL.

INNEHÅLL.

Förord ..... I—XXXII.
S. Agrells dagbok ..... 1.
G. Mallien: sånger från Sibirien ..... 371.
Personregister ..... 397.

TILL PLANSCHERNA.

Titelplansch: KONSTANTINOPEL o. 1710.

I Upsala Univ. Bibliotek förvaras en foliovolym, bunden i praktband af pergament med förgyllningar, som innehåller teckningar i rödkrita och blyerts från Konstantinopel, Nasareth, Jerusalem, Davids och Rachels brunnar, Jordan, Damaskus, Libanons cedrar. På permens insida finnes följande anteckning: »Desse teckningar äro förmodligen gjorde af Generalmajoren Cornelius Loos, se Stjernmans Adeliga matrikel p. 1074. Anm. De teckningar af Loos, som ifrån Riksarkivet blifvit aflemnade till Kongl. Museum äro i ett annat maner utförde.»

Förstnämde teckningar, jämte en del andra (40 st.), numera i Nationalmuseum förvarade, äro den enda kända återstoden af den mängd vyer och ritningar, som de af Carl XII från Bender till Egypten, Palestina och Syrien utskickade 3 officerare, d. v. kaptenen vid fortifikationen Cornelius Loos, kaptenen vid Nerike-Wermlands reg., frih. Conrad Sparre och löjtnanten vid gardet Hans Gyllenskepp hemförde från sin ettåriga resa. Resten skingrades eller förstördes i kalabaliken. Fabrice uppger i sina bref ($^{5}/_{3}$—$^{17}/_{3}$ 1713) att han räddat »une quantité de plans et de desseins fort curieux» af de antydda ritningarna.

De resande lämnade Bender $^{11}/_{1}$ 1710 och återkommo dit $^{28}/_{6}$ 1711. På såväl bort- som återresan dröjde de omkring en månad i Konstantinopel. De omnämnas några gånger i Agrells dagbok. Utg. har ansett lämpligt att här bifoga en reproduktion i förminskad skala (o. $^{1}/_{2}$ st.) af *en del* (o. $^{1}/_{3}$) af den mer än 3 meter långa praktvy af Konstantinopel, som innehålles i den omnämnda volymen och som utförts under något af de antydda uppehållen, sannolikt väl under det sista.

Utsikten, med gyllene hornet i förgrunden, är tagen från Galata. Ingen förklaring finnes numera till siffrorna på planschen, men man finner sig i alla fall någorlunda till rätta.

Till venster framskymtar Skutari. Vidare Seraljudden med sina trädgårdar af cypresser, plataner o. s. v. N:o 1 —? kiosk; N:o 2 Caickana eller skjulen för seraljbåtarna; N:o 3 Sinankiosk; N:o 4 Alai-

kiosk (förbi dessas platser går nu järnvägen fram); N:o 5 Seraljen (den pyramidformiga tornspetsen betecknar Divanen och kupolen till höger därom ingången till seraljen) N:o 6 Sofia, N:o 7 Nuri—Osmanie, N:o 8 Sultan Validé (ej den af Agrell omtalade, som låg i Skutari) N:o 9 tullhus; de många kupolerna till venster om N:o 11 tillhöra förmodligen Eski Serai; N:o 12 Suleimanie?

Jämför en af Grelot tecknad vy i »Relation nouvelle d'un Voyage de Constantinople» Paris 1680. Seraljen är där tagen från en något högre ståndpunkt, så att de många kupolerna bättre framträda. Men denna vy omfattar ej på långt när så mycket som den svenska. Tecknaren af denna, vare sig det nu varit Loos eller någon af de båda andra, torde ha stått ungefär där nu den »nya bryggan» öfver gyllne hornet går ut från Galata emot tullhuset.

Reproduktionen har naturligtvis ej kunnat utföras efter själfva originalet utan efter en af utg. i dettas storlek tagen noggrann kopia. På fotografisk väg har sedan den förminskade bilden förmedlats. Den är utförd af firman S. Kruckow i Köpenhamn, då det af allbekanta skäl ej var möjligt att få den utförd i Sverige under eftersommaren.

TOBOLSK o. 1715.

Utg. har här måst frångå sin grundsats att i detta arbete endast införa sådant som förut ej blifvit offentliggjordt, då ingen originalhandteckning af Sibiriens d. v. hufvudstad är känd. Bilden härrör emellertid utan minsta tvifvel från en svensk fånges hand. Den finnes stucken i koppar i ett arbete, betitladt »Der allerneueste Staat von Siberien — nebst hist. Nachricht von den Begebenh. d. gefang. Schweden.» Nürnberg 1720 och återgifves här något förminskad.

Från senare delen af 1700-talet finnas nog större och vackrare vyer af Tobolsk, såsom en af de l'Espinasse tagen, af Auvray i koppar graverad »Vue de la Ville de Tobolsk» (en Espinasse de Langeac, född o. 1750, var anställd vid franska beskickningen i Petersburg). Men det gällde här att få en bild, samtida med Malliens Sibiriska sånger och tecknad af svensk hand.

FÖRORD.

Den dagbok af Sven Agrell, som fyller nästan hela denna femte del af »Karolinska krigares Dagböcker jämte andra samtida skrifter», går närmast in under titelns senare del eftersom den ej är förd af en krigare i egentlig mening. Men Carl XII:s fältprester — som sådan började han sin tjänstgöring — hade ej så litet i sig af det krigiska lynnet äfven de, och det fanns ibland dem så goda »karoliner» som trots någon, fast de ej buro den blå rocken, utan kaftan och krage. Det hände ju en gång (det var vid Kalisch) att en regementsprest stupade, då han ville förmå en vikande trupp att åter ge sig in i elden. Och en prest och kunglig biktfader var det, som då han hörde hur Carl XII funnit döden tyckte: *sic oportuit imperatorem stantem mori.*

Trots sina krigiska föregåenden slutade flertalet af dessa prester i stilla ro såsom församlingsherdar, i olika delar af landet. Carl XII, så länge han lefde, var angelägen att bereda dem denna tryggade ställning efter utståndna mödor och det tycks aldrig ha varit ondt om sökande till anställningar, vid hvilka krigets skiften så ofta förde deras innehafvare i de äfventyrligaste lägen. Många af de värdiga församlingsherdar i långa, grånade skägg, efter den tidens prestsed, som nyss talades om, hade en tioårig fångenskap borta i Sibirien på sin meritlista. Det hörde ej under så kallade pappersmeriter. De voro ej ensamma om saken, ty flere i deras hjord kunde kanske vid samkvä-

men i hemmet påminna vördig prosten eller ärade brodern om ett eller annat tillsammans genomlefvadt eller genomlidet. Det kom på ett ut.

Men den unge förf. till föreliggande dagbok var ej en sådant lott beskärd, ty han återsåg aldrig hembygden. Han följde Carl XII till Turkiet och då hans lifstråd oförmodadt afklipptes därute, så var det tur att den dagbok, han med sådan omsorg fört, tillvaratogs af vänliga händer och räddades. Det var under en för svenskarna därute ganska prekär tidpunkt hon blef »faderlös». Carl XII satt då som en fånge på seraljen i Timurtasch och oro och förstämning, osäkerhet och brist rådde bland svenskarna. Det kunde ha gått dagbokens fortsättning som det gick dess början. Stannade den hos ryssarna, så kunde resten gått förlorad hos turken.

Ett föremål, som haft sina, delvis för oss okända, öden — *habent sua fata libelli* — bör intressera oss litet äfven till sitt yttre skick och det är ju brukligt att utgifvare redogöra för en handskrifts beskaffenhet. Denna bildar en rätt ansenlig volym in 4:o, inbunden i ett samtida grått pappersband, utvändigt rutadt med bläck och med rosor i rutorna. Lite prydnad alltså — ett tecken på dess affektionsvärde. Den tillhör enl. påskriften Kongl. Vitterhets,- Historie- och Antiqvitetsakademien, hvarifrån den deponerats i Riksarkivet. Tidigare har den varit i privat ägo: Carl Lagergren har på frampärmens insida tecknat sitt namn och har på samma plats försett volymen med en annars saknad titel: Dagbok för Maj månad 1707 till Mars 1713 af Sven Agrell Bataillonspredikant vid Cronobergs Reg. samt sedermera 2:dre Legationspredikant i Constantinopel. Längre ned står tecknadt: Från Göthiska förbundet; hvilket förmodligen betecknar den väg hvarpå handskriften kommit till Akademien. Här ha vi alltså dess vandringshistoria för de sista hundra åren vid pass.

Handskriften innehåller enl. pagineringen 315 sidor.

Tvenne blad saknas dock numera, neml. det första, samt ett under år 1708. Anteckningarna äro förda med en mycket fin, flytande och lättläst handstil. Röja de således i de yttre dragen en öfvad hand, så röjer också innehållet öfverallt den bildade, gedigne mannen och uppmärksamme iakttagaren. Uppgifternas pålitlighet och noggranhet i allt hvartill förf. själf varit åsyna vittne, kan anses höjd öfver allt tvifvel, så mycket mer som han städse ådagalägger en nykter syn på tingen.

Det är väl knappast några egentliga primäranteckningar vi här ha för oss, utan snarast en renskrift af tidigare lösa anteckningar. Det förråder sig här och där i innehållet. Men renskriften har i alla fall följt händelserna tätt i spåren och har verkställts i Konstantinopel eller möjligen i Adrianopel, där ledigheten väl var större.

För åren 1707—08 samt första hälften af 1709 är benämningen »Dagbok,» som utg. satt öfver det hela, oegentlig. Hvad som skrifvits för dessa år är närmast månadsöfversikter. Förf. har visserligen äfven under denna tid fört ordentlig dagbok, kanske lika utförlig som sedan i Bender och Konstantinopel, men den gick förlorad på Perevolotjnas bedröfliga förvirringsdag. Inte att han för sin del synes alls ha tappat hufvudet — han hade i god tid vidtagit sina anordningar — men då han hjälpt sin sårade major, Sven Lagerberg, öfver Dnjepr och nu skulle återvända för att hemta sina saker, såg han från båten, huru kalmuckerna redo åstad med hans väskor, i hvilka dagboken låg. Som känslosamhet ej är hans sak, afhåller han sig från alla utgjutelser. Men vi måste mycket beklaga förlusten, ty om än Agrell begripligtvis ej haft något att delgifva oss ur det ryska fälttågets många hemligheter, så hade han säkert haft mycket värdefullt detaljmaterial att meddela, som vi nu för evigt äro af med.

Först med d. 1 Juli 1709 — dagen med det svarta olycksmärket — börjar alltså den egentliga dagboken och

fortsättes till Mars 1713. I Bender kom Agrell ej att stanna längre än till slutet af Nov. 1709, ty Carl XII sände honom såsom 2:dre legationspredikant till Konstantinopel. Genom sin begåfning och sin bildning var han ingen ovärdig medhjälpare åt den lärde M. Eneman, som Carl förordnade till förste legationspredikant, mest för att han där skulle få tillfälle att drifva sina orientaliska studier, under det att den egentliga »församlingsvården» torde ha hvilat på Agrell.

Han har sorgfälligt upptecknat sina förrättningar därvid och om sitt predikande — omväxlande på svenska och tyska — söndag efter söndag. Det få vi taga på köpet. Då Eneman i Aug. 1711 anträdde sin resa i Orienten, hvarifrån han först återkom Juni 1713, har Agrell varit ensam på platsen. När Eneman återkom fanns inte längre någon svensk legation i Konstantinopel. Kalabaliken hade spridt förödelse omkring sig. Carl XII tände med högst egen hand på minan och brakte den till explosion i Bender, på relativt ofarlig mark, häldre än att låta den enligt de turkiska minörernas afsikt explodera borta i Polen, och göra honom och alla hans svenskar till polsk-ryska fångar. Nu voro de blifna turkiska i stället och Carl har, sedan vreden lagt sig, smålett åt den falske Krim-kanen, den lurade Pascha Ismael i Bender och den likaledes lurade Soliman pascha i Konstantinopel. De voro lurade på betalningen, ty då leveransen ej var verkställd, uteblef begripligtvis denna. Hvad sultanen beträffar så tviflade Carl aldrig att man kunde vädja *a Sultano male informato ad Sultanum melius informandum.*

Men — som antydt — den beskickning, som förut med pomp och ståt haft sina audienser hos Padischan och hos storvisiren i Konstantinopel, var nu reducerad till en flock fångar i Adrianopel. Där uppehöllo sig nu för öfrigt med anledning af det iscensatta kriget mot Ryssland, som dock ej blef af, både storherrn och de höga turkiska dignitärerna. I *yttre* mening blef visserligen svenskarnas fångenskap här

ej lång, ty folkmeningen, som var något att räkna med äfven i Turkiet, började taga de förorättades parti. Men det åstadkom som sagdt blott en yttre lättnad. I verkligheten voro eller rättare sagdt blefvo, sedan d. y. Alis hänsynslösa hand fattat tyglarna, svenskarna satta ur spelet som självständig part och begagnades af turkarna blott som dockor, pjäser att hota med och skrämma. Det blef följden, icke så mycket af kalabaliken, ty den var själf, politiskt sedt, en följdföreteelse, som snarare af konung Stanislaus och Stenbocks försök att drifva välment politik på egen hand och afvika från kung Carls snörräta linjer. Huruvidt dessa läto sig genomföra är ju en sak för sig, men säkert är att de självgjorda politikerna vunno ingenting, men förspillde i stället, så vidt man kan se, Sveriges sista utsikter ner i Turkiet.

Vi återvända till den dagbok som Agrell ännu ett par månader fört med liksom borttynande innehåll, till Mars 1713. Där slutar den tvärt. Författaren har själf skrifvit dit orden *mensis Martius,* men den enda korta anteckningen därunder är gjord af en annan hand och hänför sig kanske till på köpet ej till månaden Mars, fast den låter påskina sådant. Det vissa är att Agrell dog i Adrianopel, i pesten eller någon annan härjande farsot. Många svenskar bortrycktes i denna, bland dem själfva legationschefen Th. Funck.

I Adrianopel har Agrell också följakteligen blifvit jordad, förmodligen ej i skuggan af några höga cypresser utan på någon sämre plats. Att ens sätta ett kors på en liten jordkulle dugde inte där, hvarest Sinans storverk, Selimié, reser sina minareter med halfmånarna mot skyn. Girigheten, som är en rot till mycket ondt äfven i historien, hindrade turkarna att förstå och begagna det enastående tillfälle, som erbjöds dem af Carl XII att nyförgylla sina halfmånar. I stället blef det Andreaskorset, som strålade; men utg. vet

ej om den sneda korsarmen gör det till en stort kristligare symbol än den andra.

Hvarken krigshistorien eller den politiska har synnerligen mycket att hemta ur Agrells dagbok. Det lär heller ingen vänta. Den har snarare ett kulturhistoriskt intresse än egentligen historiskt. Men hvad den ger, det ger den med ganska fulla händer. Och om detta än ej har någon *direkt* historisk betydelse, så har det i alla fall en indirekt. Det är tidsluften som fläktar emot oss; gestalterna röra sig ej blott mot en färglös bakgrund, allting får här sin behöriga »lokalfärg». Det är en vinst som historien sannerligen ej har skäl att ringakta.

Genom sin anställning vid legationen hade Agrell vunnit en mycket god utsiktspunkt, som han också förstått att begagna. Han är icke blott en god iakttagare; han är äfven, hvilket först ger iakttagelsen sitt rätta värde, en mycket god beskrifvare. Det gör detsamma hvad han tar sig för att beskrifva: ett ståtlig tåg af människor i dyrbara dräkter på stolta hästar med hängande skabrack och förgylda betseltyg; en gudstjänst i en moské eller en synagoga; storherrns miserabelt skötta djurgård med de stackars i smuts och rök förkomna djuren; grekinnor, som med själfsvåldiga later roa sig i det gröna eller en bestigning af berget Olympos. Ingen modern bergbestigare skulle ha lemnat en åskådligare skildring fast han begripligtvis haft en vetenskapligt utbildad terminologi till sitt förfogande. Agrell hade inga naturstudier och kunde inga ha; men det ser man att han skulle passat förträffligt till lärjunge i Linnés skola. I den satt för öfrigt många blifvande prester, som ingalunda voro de sämsta, och Agrell synes ha egt alla förutsättningar för att utbilda sig till en utmärkt naturiakttagare. Tydligen har han varit angelägen att förskaffa sig meddelelse-medlen med

människorna härute. Till den solida klassiska språkbildning han medförde från hembygden har han, som anmärkningarna om hans umgänge antyda, lagt kunskaper utom i tyska, äfven i franska, engelska och turkiska, hvilket senare språk han tycks ha studerat på allvar.

Är dagboken sålunda i många stycken verkligt underhållande att läsa, så lider detta dock på ett håll en bestämd inskränkning. Det är, då han utförligt redogör för hvad fremmande »gazetter» eller bref ha att berätta om tillståndet hemma i Sverige, krigshändelserna där o. s. v. Tråkigheten beror därpå, att dessa underrättelser vanligen ligga mer eller mindre långt på sidan om verkligheten och understundom antaga ganska äfventyrliga former. Hos oss, som längesedan känna hur det i verkligheten gick till och hur alltsammans slutade, väcker detta lösa prat endast otålighet. Vi böra emellertid besinna att allt detta för personer, som voro så långt skilda från hemmet, haft det aktuellaste intresse; och så litet värdt det i sig själf är, så hör det dock på det närmaste ihop med den historiska taflan. Sådan var den luft de lefde i, och om vi nu vilja återkalla för oss hur svenskarna hade det under sin turkiska tid, så bör det märkas, att dessa flygande rykten, uppgjorda antingen mera på fri hand eller påverkade af afsändarens politiska anti- eller sympatier, med allt hvad sinnet kväljande de kunde framkalla hos de däri intresserade, hörde liksom till deras dagliga bröd och diet. När det besinnas, så lägger det en dämpare på vår otålighet.

Hvad Carl XII beträffar, så intar han ingen centralplats i dagbokens anteckningar. Vi veta ju ej hvad som kan ha stått i de förlorade anteckningarna om tåget mot Ryssland och kriget i Ukrajna, men det är föga troligt att förf. kommit i någon egentlig beröring med konungen, då Skaraborgs regemente, vid hvilket han då uppehöll sig, ej följde högkvarteret åt. Ifrån Bender förflyttades han ju snart till Konstantinopel. Så kom han bort ur konungens grannskap

och när denne öfverhufvud omtalas, så sker detta blott i en djup vördnadsbetygelse och med orden »vår nådigste konung». Han är den som håller lycka och befordran i sin hand — och härmed får läsaren låta sig nöja.

Annars ger Agrell ibland små porträtt af mera betydande personer med hvilka han sammanträffar. Häri står han nästan ensam bland de karolinska dagboksförfattarna, liksom han har en bland dem mycket sällsynt läggning åt det måleriska. Det är endast Norsbergh, som har en viss fallenhet åt det hållet, men han distanseras betydligt af Agrell, som hade både skarpare blick och långt vidsträcktare bildning. Det är naturligtvis ej fråga om några utförda bilder utan blott några få, dock med ganska träffsäker hand utkastade streck och konturer. Vi se framför oss kanen af Krim och hans unge son Or bey, Woiwoda Kiowski m. fl. Han hade haft flere att försöka sig på, om han velat, i den diplomatiska världen, hvars medlemmar han ofta hade tillfälle att se hos Neugebaur eller hans efterträdare Funck. Där var den fine, literärt intresserade engelske ambassadören Robert Sutton, till sin politiska trosbekännelse whig och föga svenskvänlig; den osympatiske på vin, flickor och god mat begifne holländske ambassadören Jakob Colyer, som hvad han förmådde motarbetade svenskarnas intressen fast han ibland gjorde sig en smula slät; österrikiske residenten Thalman; prins Rákóczys ombud Horváth och sist men ej sämst, franske ambassadören markis Des Alleurs, för öfrigt den ende i detta sällskap, som verkligen emellanåt understödt de svenska intressena. En trio, som aldrig mötte hos svenska ambassadören, utgjordes af den tjocke, cyniske, af alla samvetsbetänkligheter obesvärade (eller kanske blott med ett dåtida ryskt samvete begåfvade) Tolstoy; den yngre Sjeremetjev, om hvilken vi visserligen höra hvarken godt eller ondt, men vänta snarast något af det förra, om än i en mera gammalrysk dräkt, eftersom hans fader,

fältmarskalken, ej hörde till Peters uppkomlingar *) — och slutligen den värde Pjotr Paulovitj Sjafirov. Hans porträtt behöfva vi för öfrigt ej; han har tillräckligt porträtterat sig själf i Rysslands inre historia och man kan nästan beklaga att han engång fick nåd på afrättsplatsen, ty han förtjänade sannerligen ingen, ens af dem som han tjänat vid så viktiga tillfällen. Det är sant att hans verksamhet i Turkiet i hög grad kom Peter till godo; men annars tjänade han i principen ingalunda honom, utan egentligen endast svekets, fräckhetens och bedrägeriets andar. Du är ändå en jude Sjafirov! ha turkarna engång sagt till honom. De blefvo ingenting skyldiga sanningen, äfven hvad hans jordiska födsel beträffar. Visserligen tycks det motsägas af hans patronymikon, men man kan godt misstänka förfalskning äfven här. Han hade hvad lågt fanns hos patriarken Jakob — allting fanns där, utom drömmens stege **).

Emellanåt möta vi i dagboken storherrn själf Achmet III på väg till moskeen i präktigaste upptåg eller sittande under ett soltält i sin kaik, af snabba roddare i en fart förd öfver gyllene hornet. Ja, helt inkognito träffa vi honom som en vanlig, simpel dödlig, sittande och metande småfisk vid Bosporen. När vi så få veta, att de fiskar som

---

*) Sanningen att säga gjorde inte Tolstoy det heller; här växte dåligt upp ur förmodligen dålig gammal rot. Uppkomlingar kännetecknа alltid tider som starkt bryta med det bestående eller beteckna de väckandet af nya behof. Uppkomlingar voro t. ex. Napoleon själf och hans marskalkar, förmodligen den mest lysande krets af dylika, som historien känner, och ordet behöfver ju i och för sig ej innebära något dåligt, ehuru det vanligen är mycket »lätta» samveten, som stiga upp till ytan, då det på något sätt röres om i muddret.

**) Den som vill ha hans yttre människa finner den hos Juel Reise s. 164. Peter visste mycket väl, hvilken sorts tjenare han hade i sådana människor som Tolstoy och Sjafirov. Hans utsago, att man fick gå med stenar i fickorna när man hade med slika att göra, gälde visserligen närmast den förre, men kunde godt tillämpas äfven på den andre.

fastnat på hans krok, sändas som gåfvor till rikets stormän, som vederbörligen ha att tacka med gyllene gengåfvor, så börjar man komma ihåg ett och annat från romerska kejsartiden. Så härskare han heter, så har han att ge akt på janitscharernas lynnen och akta sig att misshumöret ej når den höjd, att de sparka ikull sina matkittlar. I så fall måste padischan själf visa sig och försöka tala dem till rätta. Agrell har för öfrigt trängt tillräckligt in i det turkiska väsendet för att veta att padischan i hvardagslag blott är till namnet härskare i denna underliga värld och endast ryckvis en verklig sådan, då det nämligen faller honom (och några af hans förtrogna eller seraljens damer) in att till förmodadt nödvärn eller af andra skäl sätta någon potentat ur spelet. En säck med några stenar uti bottnar lätt i Bosporen; i bästa fall lemnar ensligheten på någon aflägsen ö tillfälle att begrunda lifvets vexlingar.

Sådana turkiska taflor som Agrell ger oss skola vi ej vänta hos v. Kochen, Poniatowski, Fabrice eller hvad de må heta, som samtidigt med honom uppehöllo sig därute. *De* försätta oss in i intrigspelens värld; det politiska intresset fängslar dem helt och hållet och de äro själfva mer eller mindre ifriga medspelare. Agrell är endast den lugne iakttagaren, så till vida ointresserad som han står utanför spelet. Och så har han, hvad de mer eller mindre sakna, den enkla, oomtöcknade blick på tillstånden, som man för med sig ur de landtliga kretsar ur hvilka han kommit. Hans sedliga känsla har ej förslöats; harmen lefver frisk i honom. Det anstod ju hans kall. Det är en i många afseenden mycket afskräckande bild han ger oss af de orientaliska tillstånden och han är ingalunda besvärad af någon falsk blygsamhet, som kastar en slöja öfver lytena. Moralisk ruttenhet, sniken vinningslystnad, dåsig lojhet, slentrian och kortsynthet gömma sig öfver allt under den yttre prakten och ståten. Sådana inblickar ha sin betydelse. Det är ej endast så kallade politiska konjunkturer, som råda öfver

en historisk situation, sådan som den i hvilken Carl XII var försatt; de moraliska tillstånden påkalla också historikerns uppmärksamhet *).

Agrell, som tittade på allt möjligt och på alla slags människor, har naturligtvis, det lilla han kom åt, tittat också på de turkiska damerna. Om dem vet han begripligtvis föga mer än att de voro instängda och hade ledsamt samt voro, såsom han uttrycker sig, »äländiga». Egendomliga förhållanden ha dock satt honom i tillfälle att meddela en interiör från själfva storherrns harem — väl ej från de finaste gemaken — som icke hör till de uppbyggeliga. Han har för öfrigt uppfångat de blickar kvinnorna öfver sina slöjor kastade på de svenskar som uppträdde på Stambuls gator och »huru de blefvo stående och admirerade oss». Här tycks han ju naiv nog, men sanningen var väl den, att de ljusa högvuxna fremlingarne från norden, med stolt gång och om hvilkas bedrifter så mycket talades, hade något tilldragande för de stackars varelser, som vanligen sågo sig omgifna af tjockläppade, svarta, defekta morianer som vaktare eller af turbangubbar i vidbyxor och långa kaftaner som adoratörer.

Fremmande verkar på oss den kärfva korthet med hvilken Agrell vidrör en så sorglig nyhet som underrättelsen om hans trolofvades död. Men den som vid underrättelsen om den för svenskarna så olyckliga fredshandeln vid Prut endast skrifver de tre orden »mycket väll bestält,» har tydligen lärt sig att behärska sina känslor. Att de citerade orden äro kokheta, är likväl tydligt nog.

---

*) Man brukar ju vanligen förknippa moraliskt förfall och politisk tillbakagång. Från någon obestämbar punkt äro de säkert också följdföreteelser. Men samma moraliska lyten och sedliga förfall frodades kring Peter I och Achmed III. Men dåsighetens ande rådde ej på Peter trots alla hans utsväfningar. Ingalunda har han haft sitt folk med sig; de voro få som »samlade sig» kring honom. Men han brukade flitigt piskan som körsvennen för en trojka.

Författarens lefnadsomständigheter, såvidt de ej framgå ur dagboken samt de släktförhållanden på hvilka han där ofta häntyder, böra här närmare belysas.

Sven Agrell var född 1685 i Torups församling i Halland, där hans fader, *Nicolaus Nicolai Agrell* — son af en inspektor i Småland — var kyrkoherde sedan 1679. Han utnämdes senare till kyrkoherde i Helsingborg, men dog 1692 före tillträdet. Modren, *Gunilla Ausén,* blef omgift med *Andreas Kollinius,* död 1717, såsom kyrkoherde i Snöstorp. Denne är således den i dagboken så ofta omnämde »käre fader».

Sven Agrell blef student i Lund 1702 vid 17 års ålder och inskrefs i Göteborgs nation *). Säkerligen har han äfven i Lund afslutat sina prästerliga studier, men någon ordination mottog han ej här hemma, obekant af hvad anledning. Det skedde först nere i Ukrajna i Kongl. högqvarteret Budizin »i præsance af Hans Maj:tts höga person», d. 4 Apr. 1709.

Hans i dagboken omtalade förbindelser med grefvarne Sperling ha förmedlats af grefvinnan Märta Fleming, enka efter fältmarskalken och generalguvernören Göran Sperling. Efter mannens död var hon ägarinna af det i Snöstorps socken belägna herresätet Sperlingsholm, där hon förmodligen ofta bodde.

Då han i dagboken ofta omtalar sina släktingar på mödernet må här några underrättelser lemnas äfven om dessa **).

Hans morfader *Sven Ausén,* f. 1617, var lektor i grekiska vid Wexiö gymnasium och blef 1668 kyrkoherde i Torup i Halland. Skall ha förstått 9 olika språk, inhemtade på vidsträckta utländska resor. Han hade utom Sven Agrells moder *Gunilla* följande barn:

---

*) Se Carl Sjöström: Göteborgs Nation i Lund 1669—1906.

**) Efter Biograf. Lexikon.

Samuel, jur. professor i Pernau, t. f. Rikshistoriegraf, död som hofrättsråd i Götha hofrätt 1734; *Johan*, kapten vid Kronobergs reg., död i Polen Januari 1708; *Nils* fänrik, död i Pommern; *Brita* gift med kyrkoherde J. Dalin och Olof v. Dalins moder; *Sara* gift med N. Agrells efterträdare i Torup Fabelius.

Men dagboken omtalar ännu andra S. Auséns barn: *Daniel* »hofmästare», samt *Annika* gift med L. Trägård och senare omgift med E. Wettring.

Förbindelsen mellan den släkt till hvilken orientalisten Carl Magnus Agrell hörde och Sven Agrells kan ej utrönas af Anreps släktbok. Men som af redogörelsen framgår har inom dagboksförfattarens släktkrets funnits personer med framstående begåfning. Själf hann han ej att bringa sina egna rika anlag till mognad, ty han var vid sin död endast 28 år gammal.

Såsom författare till det följande bidraget i denna del — klädt i poetiserande, om ej just poetisk form — kan, ehuru han ingenstädes direkt nämner sig, ryttmästaren vid norra skånska kavalleriet Georg Mallien (läs: Mallín) med säkerhet betecknas *). Han var af tysk börd: farfadern borgmästare i Ückermark, fadren kom i svensk krigstjänst och steg slutligen till ryttmästare; modren var borgmästare- eller rådmansdotter från Kristianstad. Allt detta inhemtas ur hans kväden, där man tillika får veta att han själf var två år gammal när modren, på grund af danskarnes infall i Skåne, måste draga sig undan till Småland. Han bör således vara född omkring 1674. Om hans tidigare krigsår är ingenting bekant; man vet blott genom den parentation, som hans vän ryttmästaren B. Ennes höll vid

*) Med vanlig varsamhet stannar M. Weibull vid uttrycket »stor sannolikhet».

hans begrafning (o. 1754) i Wedby kyrka, att den nu hädangångne år 1704 i Posen hade beställt likkista till den då, som det troddes, dödligt sårade talaren. Han har alltså deltagit i kriget från en tidigare tidpunkt och förmodligen varit med vid Fraustadt, Kalisch, Holovczin o. s. v. Fången vid Dnjepr och 1711 sänd till Sibirien, hemkom han 1722, fick majors titel och bosatte sig efter afskedstagandet på en gård i Wedby socken, N. Åsbo härad i Kristianstad län, där han också dog.

Då M. Weibull 1868 vid Lunds Universitets jubelfest utgaf »Sånger af en svensk fånge i Simbirsk» anmärkte han, att den handskrift *), ur hvilken han hemtat dessa, också innehöll ännu en samling sånger af en annan hand än Bornemans (den sannolike förf. till de förstnämde), men som, så sammanhängande de genom sitt ämne än voro med de af honom offentliggjorda, likväl på grund af formela brister ej passade ihop med dem i »en vitter samling». Den af Weibull och F. Braune i förening utgifna boken har nemligen till öfvertitel »Bidrag till det Carolinska tidehvarfvets vittra literatur». Man kan fullständigt gilla Weibulls skäl för uteslutandet af dessa sånger, utan att därföre behöfva ogilla utgifvarens åtgärd att här, åtminstone delvis, offentliggöra dem, då han härvid utgått från helt andra synpunkter. Likväl har äfven han ej varit alldeles utan tvekan. Det är åtskilligt att anmärka mot dessa sånger redan ifrån formens synpunkt, tekniken är mycket oöfvad och naiv, med bristfällig strofbyggnad, falska betoningar och nödrim. Alltihop hade utan tvifvel tagit sig bättre ut på enkel, okonstlad prosa, hvarmed verserna i alla fall delvis äro mycket nära i släkt. Men trots allt fläktar det här någonting som är minnets och inte glömskans egendom. Har än diktens genius ingen lott eller del här,

*) Handskriften, in 4:to, är bunden i ett (ursprungligt) stadigt, brunt skinnband. Tillhör Lunds Univ. Bibliotek.

så har i stället historiens. De båda höga fränderna ha — som det anstår de odödliga — samma makt att förvandla. Mänskoöden och händelser förlora vid deras beröring hvad simpelt och hvardagligt som annars häftar vid dem. För dikten är det ju så till vida likgiltigt hvarom ett epos handlar, det må kallas Älgskyttarna eller Iliaden; ett drama kan likaså väl röra sig om en Midsommarnattsdröm (ett »airy nothing», likt en skimrande regnbåge) som om så skakande ämnen som Eumeniderna eller Den fjättrade Prometheus. Det tycks bero på sättet och inte så mycket på saken. Historien tar det vida realare och har bestämdare anspråk; först som leder i ett stort sammanhang kunna enskildheter intressera oss. Och det karolinska epos talar mäktigt till oss äfven genom en stapplande tunga. Vi äro ju vanda att höra det reciteras så af dess egna rhapsoder, som sällan voro tekniskt skolade.

Kanske här uppkallats för stora vittnen i en ringa sak; för öfrigt nog det enda sättet att få folk att lyssna till hvad man säger till dess förmån. Utgifvaren har i alla fall tagit på sitt ansvar att förskaffa diktaren-ryttmästaren de »alla läsare», till hvilkas öfverseende han i första sången vädjar, men hvars slutstrof är något klenmodigare än första anslaget, då de nu befinnas smälta ihop till några gamla vänner. Dessa äro längesedan döda och jordade, så att det nu måste påkallas nya. Men utgifvaren har icke velat påtvinga dem alla 17 sångerna *) utan har valt några mera karakteristiska — ej just för poeten själf men för hans omgifningar. Den allmänna öfverskrift de fått, som stämplar dem till sibiriska sånger, finns ej i handskriften.

I noter till de olika sångerna har utg. påpekat ett och annat, som kan tjäna till närmare belysning af de vidrörda

*) De öfriga äro: klagodikter vid underrättelsen om hans faders och moders död; vid kornetten O. Errarps bortgång 1711, ryttmästare A. Halls 1713, löjtnant. M. Hylls 1714, ryttm. C. H. v. Lindes 1715; nyårsönskningar 1712, 13, 14, 15 (sen har han tröttnat) m. m.

förhållandena. En till resebeskrifningen hörande har för sin vidlyftighets skull måst hänvisas hit till förordet.

Färden till Sibirien — Werchoturje, Tjumén, Tobolsk, Tomsk, eller hur interneringsorten hette; för de fleste en af de båda sistnämnde orterna — var icke blott lång, full af besvärligheter och umbäranden, af trakasserier från myndigheters och bevakningens sida eller af fientligheter från ortbefolkningarnas *); den tog äfven en rundlig tid i anspråk. Den kunde räcka 5 månader eller däröfver, beroende på utgångspunkten, som ju var olika: Moskva, Kaluga, Tula, Jaroslavl, Wologda, Kasan, Simbirsk, Ufa o. s. v. Moskva hade ju varit den för alla gemensamma utgångspunkten, hvarifrån fångarna, i början samlade att med förbittrade hjärtan förhärliga tsarens triumftåg den 22 Dec. 1709, sedan fördelades på olika orter. I Moskva kvarhöllos generalitetet och de flesta regementsofficerarne; det var kompanioffice-rarne och deras vederlikar samt flertalet bland gemenskapen, som blefvo kringspridda; ännu dock i det europeiska Ryssland.

Orsaken till den senare förflyttningen till Sibirien berättas (Ennes, v. Wreech) en revolt ha varit, anstiftad 1710 af de i Kasan förlagda officerarne. Mer än 150 säges ha

---

*) Den kväljande dröm som en af fångarna i den Uff'ska kolonnen hade, kunde gerna vara en sann-dröm. En löjtnant hade under dagen alldeles försvunnit, ingen visste hur. Så visade han sig följ. natt för en af kamraterna på strussen och berättade, stående med hatten under armen på sin krigsherres manér, hurusom ryska bönder, då han stigit i land, med mat lockat honom in i en stuga, störtat ned honom genom källarluckan i golfvet och sedan affärdat honom med en yxa. Det ville han nu tala om. C. v. Wreech, Historie von denen schwed. Gefangenen.

Sannolikt var den mördade officeren, löjtnanten vid östgötarne Johan Gyllenållon (Anrep n:o 185 tab. 4) som just hörde till denna svit och försvann på vägen. Var det han, så hade han en nära anförvant i transporten, kusinen, kaptenen Wolmar Gyllenållon att uppenbara sig för, om ännu hos den döde blodet var tjockare än vattnet.

varit invecklade i sammansvärjningen, som till ledare hade två beslutsamma drabantkorporaler. Men en förrädare gjorde alltihop om intet. Meningen skulle ha varit att under ryska arméns frånvaro vid Rigas belägring, i Finland samt i Polen, öfverrumpla besättningarna i Kasan och det närbelägna Swijask, slå ihjäl officerarne och så i samlad trupp, ett par dragonregementen stark, marchera åstad till Carl XII i Bender. Det hade i sanning varit en vacker bot för Perevolotjna och skulle, om företaget lyckats, nog väckt en stark rörelse och frihetslängtan hos alla svenska fångar. Så följde »förvisningen» till Sibirien. — Motiven härtill ha utan tvifvel varit flere än det uppgifna; men hos en så nervös och impulsiv natur som Peter må detta väl ha gifvit första uppslaget. Efter hvilka grunder förflyttningen egt rum vet man ej — man skulle ju trott hufvudsakligen från S. eller S. V. trakterna af Ryssland — och det stämmer väl delvis in — för öfrigt är det en brokig blandning af regementen af alla vapenslag. Somliga regementen, t. ex. norra skånska kavalleriet, torde ha haft så godt som hela sin kvarlefvande officerskår i Sibirien. Andra ha fortfarande fått stanna i Ryssland. Men de svenska fångarnas historia är ännu oskrifven, på de alltid värdefulla bidrag när som Ennes' flit har samlat. Detta är högeligen att beklaga. Om de än ha kommit ur räkningen för världshistoriens del, sedan de ej längre stodo såsom tidens kanske märkligaste fälthär under sin kunglige fältherres ledning, så borde de åtminstone ej vara förgätna af oss själfva.

Nog af: i Sibirien voro, enl. hvad man sagt F. C. Weber, förf. till »Das veränderte Russland» (en högst ominös titel) församlade o. 9,000 svenska fångar, hvaraf ensamt i Tobolsk 800 officerare, som där gingo klädda som ryska bönder och födde sig på sitt arbete så godt de kunde. Om några af dem vet man, att detta arbete icke alltid var så berömligt (smygbränning); om andra att det gaf ett lysande öfverskott i ädla kärleksverk.

Men det var ej deras lif där, utan färden dit, som här skulle sysselsätta oss.

År 1711 afgingo till Sibirien 7 olika transporter eller kolonner, med 100—150 officerare och civile i hvarje, och de följdes 1712 af ännu ett par *). Men under tidens lopp ha ytterligare förflyttningar egt rum. Resorna, såvida de ej, som stundom hände, inträffade på vinterföret, togo sin början från medlet af Mars till medlet af Maj och transporten egde rum dels till lands med åkdon och uppbudade skjutshästar, dels på floderna med strussar (däckade flodpråmar) båtar och flottar. Det blef, utom i det förstnämda fallet, alltid en förening af båda befordringssätten.

I det europeiska Ryssland var det två af Wolgas bifloder, Wjatka och Kama, som fastän de rinna åt alldeles olika håll, eller rättare just därigenom, kombinerade lemnade de nödiga flodvägarna. Båda flyta de vid sin upprinnelse upp i norr till en början parallelt, å ömse sidor om en landhöjd och med samma nordliga riktning, men under det Wjatka sedan beskrifver en vid båge åt *vester,* gör Kama en dylik åt *öster,* mot Uraltrakterna, innan den inslår ett sydvestligt förlopp och långt i söder, efter halftannat tusende km:s vandring och efter att förut ha upptagit sin till en början så afvogt vända systerflod Wjatka, förenar sig med Wolga. Af Wjatka är en lång sträcka, af Kama endast själfva den östra bågen användbar som transportväg till Sibirien; af det anförda framgår också att på Wjatka gick man *mot* strömmen, på Kama åter *med;* den förra flodvägen blef alltså åtskilligt mödosammare.

Följa vi nu fångarnas färd t. ex. från Simbirsk (Malliens utgångspunkt) nere vid Wolga, förbi Kasan med sin präktiga skog af kupoler och torn och till Tscheboksary (»Sabbaksar») så hade man från sistnämde stad först att i vårföret passera en längre sträcka land öfver Jaransk eller

*) A. Pihlströms dagbok. Hist. Handl. 18.

någon annan ort för att nå Wjatka. Uppför denna flod gick färden — med rodd eller medelst släpning från land; om nätterna har man legat stilla — först i mera nordlig och sedan i nordostlig riktning. Sträckvis gick floden genom mera odlade trakter, ty jorden är bördig och framalstrar spannmål, lin och hampa, sträckvis genom skog. Städerna Kotelnitsch, Orlov och Klinov *) passeras — den sista en koloni från Novgorod med ett rikt kloster, Uspenskoj Trifonow, som i sin välmakts dagar rådde öfver 24,000 lifegna. Så kom man till det i färdbeskrifningarna omtalda Katarinaklostret **) (Jekaterininskoje). Här tröt Wjatka som transportväg; — dess odrägliga myggsvärmar ha i synnerhet stannat i beskrifvarens hågkomst. Det pep i finaste diskant, som mänskligt öra ännu kan uppfatta, och det

---

*) Namnet återfinnes icke mera på kartorna, ty sedan slutet af 1700-talet heter staden efter floden Wjatka. Namnen äro för öfrigt här återgifna med stafningen i Andrees Handatlas.

**) Det var någonstädes innan man uppnådde detta, som de flyktingar, åt hvilka Mallien egnat en särskild sång, på nåd och onåd gåfvo sig i skogarnas våld.

Nordryska skogsbältet består dels af fur och gran, dels af björk och asp. Björken bildar här (se I. H. Blasius Reise im europ. Russland) ej mindre än barrskogen ordentlig urskog. Bländhvita, tätt stående stammar, utan minsta skräflighet i barken, krönas först på betydande höjd af ett luftigt löfverk. Asparnas kronor hör man i löfmassan mer än man ser dem. Här hade flygekorren, Ljutagan, som älskar björkskog, en präktig danssal. Men om den enslige vandraren väcktes i natten på sin tufva af ugglans klävitt! så kunde omgifningen i dunklet te sig för honom som en samling hvitklädda mäktiga andeväsen.

Hade det ej framför allt gällt att berga det kära lifvet, skulle en så naturkänslig människa som v. Borneman ej blifvit oberörd af omgifningen. Räddad skulle han egnat färden en dikt — men kanske den närmast tagit formen af en lofsång. Hans lyra kunde också stämmas till sådana. Han var skåning (född i Nosaby? fast hans föräldrar hvila i Strö) men hvarken i Ö. Göinge eller i Willands härad växa sådana björkar och ha kanske ej heller vuxit där sedan de tider, då tallen och efter henne människan vandrade in.

stack i hvarje ögonblick. Tio versrader ha också ej tyckts honom för mycket. Äfven den tålmodige v. Wreech har några ord om eländet. Mot de vanliga ryska insektplågorna (ingen kort entomologisk lista det!) voro fångarna vid detta laget naturligtvis längesedan härdade.

Man fick nu från Katarinaklostret på en besvärlig landsväg med »dyngkärror» (Pihlström) frakta sig öfver den i det föregående nämda vattendelaren eller landhöjden för att nå Kamas floddal. Ett litet tillflöde till denna flod, Wolnitza, gaf emellertid tillfälle att lemna kärrorna och stiga på småbåtar. På Kama gick så färden på strussar fort nog. Kama rinner häruppe genom ödsliga skogar och moras, »där bara skälmar bodde». Själf växer floden, oberörd af strandbyggares ondska, allt mäktigare och större, lugn banande sig väg under furbekrönta höjder. I början af färden passeras staden Kaigorod (»ovettig vojvod»), nästan den nordligaste punkten på resan, o. 60° N. B. — alltså St. Petersburgs eller Uppsalas latitud — och färden går så vidare till staden Solikamski, som dock ej är belägen vid själfva hufvudfloden, utan några kilometer längre in vid ett tillflöde, Ussolka. I Solikamski, berömdt för sina saliner och för öfrigt så ofta nämdt hos karolinerna, sade man Kama och snart äfven Europa farväl, för att till fots eller ridande, »som västgötar på klöfvet», anträda färden öfver Urals »pass». Trots Pihlströms ringaktande anmärkning var det de bättre lottade som redo; de fattigare togo häldre litet pengar af de skjutsskyldige i stället för hästar och fingo så en styfver att hushålla på. Annars var kommendanten i Solikamski hyggligare än voivoden i Kaigorod och försträckte behöfvande något penningar på framtida återbetalning från Moskva.

Ett tämligt stycke i söder om karolinernas väg går numera, på o. 350 meters höjd, den Sibiriska järnvägen fram öfver Ural. Men äfven något nordligare gör Ural ingalunda intrycket af en bergskedja, snarare af ett system

breda, terassformiga åsar med svag stigning på den europeiska sidan; åt Asien till äro branterna märkbarare. Togs vägen ännu mera nordligt, så kunde man emellertid på vänster hand, vid klart väder se Kontschakovs 1,595 mt. höga kala topp. Den vanliga vägen gick genom skog, omväxlande med moras i sänkorna mellan höjderna. Skogen utgöres af lärkträd och gran; här möttes också svenskarnas ögon af de präktiga sibiriska »cedrarna» d. v. s. Cembratallarna. För den som kom från Wolgas flodsystem voro de en ny syn; annars möta de redan i det nordryska skogsbältet. Vanda vid krigets hårda ljud, märkte vandrarne förmodligen ej, att suset i dessa furor låter annorlunda än i våra svenska — det hviskas liksom med en mjukare tunga. Soblarna, som då för tiden funnos redan här, höllo sig förstås gömda. Men ryssarna, som väl visste hvilket präktigt medel de hade i de dyrbara skinnen att förvärfva vänskap, bland andra hos pascharna i Turkiet, sökte nog upp de skygga djuren. Wogulitserna, som här i skogarnas och hedendomens mörker dyrkade själfve satan (scheidan), voro ypperliga fångstmän och anskaffare. — Ett ljusare minne af färden och på samma gång en hälsning från Europa i Asien, fick den, som brydde sig om att plocka de vackra fjädernejlikorna, Dianthus superbus, vid vägkanten. Det borde Mallien som skåning ha gjort, ty de växa i hans barndomstrakter och nu stodo de, doftande i aftonstunder, talrikt här i närheten af Werchoturje.

Nedkomna till denna stad på asiatiska sidan kunde vandrarne oförhappandes få höra svenska talas i olika provinsdialekter — det var svenska soldater, som arbetade i koppargrufvorna. Nikita Demidov, som han nu hette, vapensmeden från Tula, hade af Peter fått tillstånd att tillgodogöra sig Urals kopparrikedom. Guldet låg ännu och väntade, ädelstenarna desslikes. I Werchoturje fingo fångarna åter stiga i båtar eller på flottar. Ty härifrån hade man sammanhängande flodväg, först på Tura, förbi staden

Tjumén med sin ringmur af trä — pälsstaden, dit Sibiriens skatter af dyrbara skinnvaror samlades för att sedan sändas till Siberskoj prikas i Moskva — och vidare ut på floden Tobol. När fångarna här och där fingo stiga i land, kunde de på buskar eller småträd plocka sura brunkörsbär; det var, jämte vildväxande svarta och röda vinbär, så godt som det enda landets Pomona erbjöd den som räckte ut handen efter en förfriskning *).

På Tobol hade de några få dagars färd förbi ryska kyrkbyar och tatariska moskébyar och så hann man Tobolsk, Sibiriens dåvarande hufvudstad, sedan 1708, men i våra dagar kommen på sidan om den stora stråkvägen och degraderad till guvernementsstad. Den låg där vid sammanflödet mellan Tobol och Irtisch — längre ned heter den samlade floden Ob — en rätt vidlyftig trästad med torftäckta små hus och kyrkor med Andreaskors. Men det var dock ej själfva staden — lågt belägen som den är och omgifven af gräsrika ängar, utlöpare af den stora Barabasteppen — som först tedde sig för ögat, utan dess på en 70 meter hög märgelkulle belägna Kreml med generalguvernörens palats, ärkebiskopshuset **), prikasen och Gostinnoi Dwor. Det var stenbyggnader med en ringmur omkring; d. v. s. allt var ej uppbygdt än, men hvad som inte var färdigt skulle svenskarna hjälpa till att bygga.

Här, om inte förr, kändes det att det var långt till hemmet. Långt i rummet — långt i tiden blef det med.

Så ungefär ser i korthet en sibirisk resa ut från den tiden, öfversatt på prosa, med kartan för ögat och med ett par hågkomster ur Gmelins och Pallas' resor.

Flere af fångarna ha lemnat mer eller mindre utförliga

---

*) Men i nordsibiriens skogar växa samma slags bär som i våra.

**) Ärkebiskopen är den ende, som ej låtit sig degradera, ty han för alltjämt titeln: »ärkebiskop af Tobolsk och af Sibirien», fastän det finns ärkebiskopar i Tomsk och Krasnoiarsk.

itinerarier; utförligast A. Pihlström och O. Hård *), men äfven, fast i ofullständigare form, F. v. Weihe **) och C. F. v. Wreech. Malliens och kamraters färd har, så när som på begynnelsen, gått efter samma led som Pihlströms.

Öfver den långa färdens alla skiftande vedermödor och obehag har dessutom för desse stolte krigare hvilat den djupt tryckande och förödmjukande känslan att de nu voro som flarn på vågorna. En fånge är en fånge, men äfven han kan på sätt och vis slå en smula rot på den plats, dit han engång försatts och utveckla lite grönska där:

Farväl I buskar, hvar jag ofta gått allena,
Hvar sinnet hemta sökt, att sorgen motstå, kraft;
Farväl I ängar, hvar jag många tankar haft!
Farväl min stuga ock på hvilkens långa bräder
Jag i min enslighet gått ofta upp och ner,
Farväl I kära rum, jag Er ej mera ser!

Så sjunger Borneman då uppbrottsordern till Sibirien kom. Det var Simbirsk som fick mottaga dessa afskedsord. Wisst voro de sedan länge vanda att på en annans bud bryta upp och tåga länder igenom med lifvet ständigt på spel, men då var det som deltagare i stora krigsföretag, där äran fick återgälda mödan och faran. Nu äro de fårskocken, som drifs åstad, ej af herden men af slaktaren. Mallien saknar alldeles Bornemans lyftning och eld, men äfven han kan understundom finna uttryck för en djup och sann känsla. Därföre, när han för sig själf målar deras lycka, som ha jordens kval och nöd bakom sig (bland dem var just vännen Borneman) så blir själfva saligheten för honom »evig frihet.» Det är en suck ur en värnlös fånges hjärta.

*) Hård reste dock en annan väg genom europeiska Ryssland, ty han for på vinterföret.

**) Ej för egen del, ty han var internerad i Solvytschegod, utan efter andra (se hans dagbok Maj 1711.)

Det är årssiffran 1909 som framkallar några ord utan direkt samband med de här tryckta handskrifterna. Årssiffran, och de därmed förenta omständigheter.

År 1907 reste svenska män på slottet Altranstädts borggård, med tillstånd af den ädle borgherren, ett minnesmärke öfver Carl XII:s enda beståndande storverk, och Schlesiens protestanter uttalade vid den högtidliga aftäckningen genom representanter sin tacksamma hågkomst af den fasta hand, som lyfte ett odrägligt ok från deras fäder. Utg. som vid minnesfesten också hade en plats i den slottskyrka, där Carl så ofta deltagit i gudstjänsten, fick där ett lifligare intryck af den historiska situationen, som återkallades, än någon läsning af minneshäften kunde förskaffa honom. För att afrunda sitt historiska intryck vallfärdade han både till det närbelägna Lützen och till Steinau nere i Schlesien, där Carl i spetsen för sina drabanter sam öfver Oder.

Må man förlåta att en personlig hågkomst här trängt sig fram!

År 1909 reses långt därifrån en minnessten på en af de kullar, under hvilka omkring 2,000 tappra karoliner hvila. Hur är ej här allt förvandladt! Två år tillbaka stolt känsla af att vara situationens herre, inför hvilken all motsträfvighet *måste* ge vika; nu kraften bruten! För ögonblicket blott, trodde den ihärdige; för beständigt! blef ödets domslut.

Men det där är endast godtköpsreflexioner, som ingenting upplysa.

Hvad det nya minnesmärket beträffar, så tycks det ju endast vara en gärd af enkel rättvisa. Tappra karoliner hvila emellertid i långa rader utefter Rysslands gränsprovinser, från Narovafloden till Worskla och de förtjänte alla sina minnesvårdar. Särskildt är Ukrajna liksom en vidsträckt svensk kyrkogård, där stridernas och den bittra köldens offer hvila. Och på f. d. svenska kyrkogårdarna i Tobolsk, Tomsk och så många andra ställen sofva svenskar, som fördragit icke blott krigets faror och besvärligheter

utan äfven tunga fångenskapsår. Men alla dessa ha inga vårdar och skola inga få *) och ingen framtida älskare af deras minne, skall, ständigt stadd på vandring, kunna skrapa mossan af inskrifterna, liksom den hängifne vårdare af trosförvandters grafvar, som Walter Scott förevigade i *Old Mortality*.

D. 27 Juni d. år enl. gamla stilen ha ryssarna firat sin seger vid Poltava med särskild högtidlighet. Ingen förtänker dem detta. För oss kan det ej ha något sårande; så mycket mindre som tsaren själf i storsinnad uppfattning rest en minnesvård öfver de fallna svenskarna. Men Sverige har ingenting att skaffa med det jubileet och borde hälst helt och hållet hållit sig borta från platsen just på bemärkelseåret.

Det ligger för öfrigt — hur mycket man än sympatiserar med den pietet, som ledt till beslutet om vårdens resande — en historisk missuppfattning i denna vädjan till fosterlandskänslan. Tapperhet förtjänar alltid och allestädes sin heder, men detta kan här ej ensamt vara ledtanken, eftersom minnesstenar ej rests på så månget annat ställe där svenska krigare utmärkt sig och stupat med ära. Men det är nog ej endast för att hedra tapperheten man särskildt valt Poltava; det är naturligtvis öfver »storhetstiden» där reses ett monument på fremmande jord och den antages ha blifvit jordad just här.

Känslostämningar kasta en annan dager öfver tingen än den som faller öfver dem från en nykter och lugn betraktelse. Det är först och främst inte sant att Sveriges

*) Men härom året skrefs från Polen hit till Sverige af ett par adelsmän, som ville veta hvilka svenskar som kunde hvila i en graf på deras gods. Enl. den utsmyckande traditionen skulle det vara en från Poltava undsluppen general, jämte ett par andra som här funnit döden. Nu ville man ha namn för att kunna sätta dem en vård. Det var adligt tänkt, men tyvärr kunde man ej ge några namn. — Förmodl. var det några som fallit vid tåget mot Grodno 1706.

»storhetstid» begrofs vid Poltava. Platsens stora rykte hvilar delvis på en historisk skoldogm. Må Peter den store i sin höjda stämning, när han behållit det i förväg sorgfälligt befästade fältet mot svenskarna — ty inte tordes han, trots öfverlägsenheten kämpa mot dem utan stöd af vidsträckta fältverk — och nu såg Rehnsköld, Piper m. fl. framför sig som fångar, i sin höjda stämning ha skrifvit hvad han vill om betydelsen af segern. Det tycks visserligen för oss som ett profetiskt ord; förhållandena ha ju efteråt sagt ja därtill, förmodligen ej utan vår egen skuld, men profeten själf var ganska osäker på värdet af sin förutsägelse ett par år senare vid floden Prut. Där fick han i själsångest känna hvad hans »broder Carl» kunde laga till åt honom och det var en alldeles opåräknad tur att det fanns en så enfaldig (eller egennyttig) turkisk storvisir som Mehemed vedhuggaren *).

Det har vidare betraktats som ett historiskt axiom — ty eljest skulle Poltavadogmen ej kunnat uppehållas — att Perevolotjna, där den egentliga »segern» vanns, var den oundvikliga följden af Poltava. Det är naturligtvis alltid svårt att efter så lång tid afgöra hvad som under gifna förhållanden är oundvikligt eller ej, bland annat därför, att de s. k. gifna förhållandena inte alltid äro så »gifna» som man tror, utan efteråt mer eller mindre uppkonstruerade eller tillrättalagda; och vidare ha här motiv och stämningar medverkat, som numera äro för oss oåtkomliga. Ibland

---

*) Storvisiren, som Poniatowski skildrar som en uppblåst, enfaldig och harhjärtad människa — hvilket torde komma tämligen nära sanningen — bär naturligtvis det historiska ansvaret, men annars voro janitscharagan, Jussuf pascha samt framför allt Osman Kihaja (och Omar effendi) de verkliga tillskyndarne. De voro inte dumma, endast vanliga skälmar. Janitscharagan blef, för sitt befäls skull, upphöjd till storvisir och efter ett år strypt; de två sistnämda herrarnas hufvuden hade, några månader tidigare, varit utställda framför seraljporten. Folkmeningen nöjde sig ej med mindre.

äro samma människor vuxna äfven de svåraste och mest förtviflade förhållanden, ibland inte. Att läget vid Dnjepr var svårt lär inte kunna förnekas; att det skulle varit förtvifladt är ett *påstående* och mer kan det aldrig bli. Det svåra kan alltid exakt återgifvas eller åtminstone approximativt beräknas — man rör sig här med objektiva värden —; för det förtviflades problem finns ingen rationel lösningsformel. Det är en stämning. Psykologiskt (ty dit äro vi nu hänvisade) är det emellertid högst märkvärdigt att sådana generaler och öfverstar, som utfört så många duktiga saker och öfverhufvud voro så färma i handlingens värld, kunde besluta sig för ett dylikt förspillande af utsikterna. Skall man tro att de gåfvo Carl XII förlorad därute i steppen, på grund af hans sår och det sammanfallande af hans andliga och kroppsliga styrka under de sista dagarna, som ju var synbart för alla? Sen hade kriget, hela det impopulära ryska fälttåget, som man hälst velat ha förvandladt till ett s. k. Östersjö-provins-krig (en uppfattning som ännu finner sina försvarare), egentligen ingen mening längre. Det var så godt att ge sig fångna, få fred och bli hemsläppta? De ha, förstås, själfva gifvit helt andra skäl; men det är en tämligen allmän erfarenhet i människovärlden, att anförda skäl, som naturligtvis alltid måste ha en viss betingad giltighet för att öfverhufvud kunna användas, icke alltid äro de innerst bestämmande.

Tänkte de åt det antydda hållet, hvilket numera ingen kan veta (dock så fridlyst är ingenting i historien att man ej ens törs gissa) så gjorde de en fruktansvärdt falsk beräkning. Deras handling fick helt andra, vidträckande följder än de trodde. Freden sköts blott längre undan — ty det skärpte oerhördt tsarens fordringar. Och hade Sveriges fälthär ännu varit på fötter, så hade han fått annat att göra än att belägra Viborg och Riga. Värst blef det först och främst för dem sjelfva. Det blef deras öde; men ingen kan bringa det öfver sitt hjärta att kalla det för deras straff.

Det var för öfrigt långt ifrån alla som ville kapitulera *). Konungen blef vid lif; till deras hjärtliga fröjd. Men konungen gjorde inte fred, och de som gifvit sig till fångar, förblefvo, på några få undantag när, fångar. Han kunde ej med bästa vilja skaffa dem åter — de voro för många och för dyrlösta — utan i utbyte mot länder och hela befolkningar, hvilkas öde det, ur rent humanitär synpunkt — den politiska behöfva vi ej dröja vid —, ej var skäl att lägga i så brutala och omvältande händer, som de ryska då voro. Därtill måste först det yttersta nödfall tvinga. Så resonnerade också de makthafvande efter Carl, ty de brådskade ej med freden.

Modlöshet är icke förräderi och ingen tänker ditåt för karolinernas räkning. Här stötte utg., förr än han trodde, verkligen på något fridlyst. Men modlöshet är en bro, som leder öfver till nejder, hvilka, om man tänker på följderna, icke äro så värst aflägsna från de dystra kärrmarker öfver hvilka pestdunster hvila. Ibland är den till och med rent af den psykiska utgångspunkten; det ena är en afkomling i rätt nedstigande led af den andra. Förstås, då kommer gerna en annan faktor till: partihatet. Anjala och Sveaborg ha kanske gjort Sverige mer skada än Poltava. Åtminstone är det fullkomligt säkert, att Sveriges tillbakagång har flere och långt djupare rötter än det sistnämda. Men så känsliga äro människor lyckligtvis ännu för äran, att när de skola peka ut en historisk vändpunkt välja de

*) Poniatowski (Remarques d'un Seigneur Polonois) vill veta att Creutz, som skickats till Mensjikov för att höra vilkoren, visst icke velat kapitulera, sedan han på närmare håll sett fiendens beskaffenhet, fast han för tillfället låtsat så, för att desto förr få komma tillbaka. Men han blef af Mensjikov kvarhållen.

Ett dylikt tal har tydligen gått i Benderkretsarna. Man kan ju beteckna det såsom ovederhäftigt gentemot Creutz' egen redogörelse, affattad i Moskva 1710 och någorlunda öfverensstämmande med Lewenhaupts. Men varsamt affattade papper äro icke heller alltid sanningsvittnen.

hälst en sådan, där det står ett träd med lummig grönska, som stormen bröt in på. Det är ej därföre sagdt att trädet just växer i gränsen.

Prof. Hjärne har engång *) uttalat sig mot den Pultavakult — en underlig historisk negativbild — som drifves här i Sverige. Den döende karolinen, som lyckligtvis aldrig kom till sin bestämmelse nere vid Worskla, är den sentimentala symbolen häraf **). Att kulten råder i Ryssland är högst begripligt. Här hemma torde det vara svårt att reducera den till rätta proportioner eftersom den ej är en enstaka företeelse, ett slags obelisk, som står för sig själf på sin fasta grund. Det är inte alldeles så helt med grunden här, men de många sidostöden hålla det hela uppe. Den är en del i ett system; i hvad man kunde kalla: en förvänd syn på en mängd historiska ting och fakta. Delvis ha vi ärft den från frihetstiden, som var en så djup brytning med det förgångna, delvis är den ett senare förvärf. En rådande historisk skola har gjort hvad den kunnat för att förstärka de föreställningar, hvari en allmän nationel dekadans har uppfostrat oss. Det skulle eljest vara oförklarligt att några författares ovilja mot Carl XII skulle verka så kraftigt. Det nationelt svenska har fått förkrympa därhän, att själfva vår historia underlägges främmande värdering. Det är naturligt att det taxeras olika här i världen från olika synvinklar, i olika länder (som rott sig upp delvis på vår bekostnad) men det är icke naturligt att utslagen utan vidare accepteras af oss själfva som gällande sanningar. Det är en självförnekelse, som är oss ovärdig.

I den s. k. »storhetstiden» fanns det, jämte åtskilligt stort och beundransvärdt, äfven sådant som var litet nog och alls intet efterföljansvärdt. Det »lilla» i de följande

---

*) Östanifrån, minnen och utkast. 1905.

**) Begripligtvis vill utg. ej härmed ha uttalat något omdöme om det konstnärliga värdet hos den tillämnade minnesstoden.

tiderna, som tyvärr ofta gifvit dem sin karaktär, var icke något nytt inplanteradt utan gammalt ogräs, som nu hastigt bredde sig, därföre att det ej längre fanns en tuktande hand. Det lefver än i dag, som en direkt afkomling ur storhetstiden, naturligtvis i modifierade formationer, ty den politiskt-historiska artbildningen erbjuder många analogier med den naturhistoriska. Inte underligt det. Men dylika betraktelser ha ej sin plats här. Jag vill blott till en afslutning påpeka det konstgjorda i en historisk åskådning, som uppställer det svenska folkets storhet som en motsättning till eller en ersättning för ledarens, som man, så långt det går, förringar. Det offervilliga, tålmodiga svenska folket, de dödsföraktande karolinerna få allt det beröm de förtjena; om Carl själf har man länge haft mindre godt att säga. Kanske tål det någon liten afprutning äfven på det första hållet. När det med rätta förbjudes oss att idealisera Carl XII, utan vi hänvisas till att i det förflutnas dunkel uppleta hans sanna drag och innersta tankar, hvilket med en så förtegen och litet öppenhjärtig personlighet blir ett mödosamt arbete — så låt oss i rättvisans namn inte idealisera någonting annat. Vi veta ej så säkert hur tåligt fördragande det svenska folket i verkligheten var; det hölls i tvång af stränga och fasta ordningar och stadgar, som ju utan tvifvel underhjälptes af den ärfda vördnaden. Hvad »karolinerna» beträffar (utg. hoppas kunna vara någorlunda friad från beskyllningen att vilja nedsätta dem, då han endast gör dem delaktiga af mänsklig skröplighet) så voro de, sig själfva lemnade, emellanåt ganska rådvilla och försagda och detta i mycket afgörande lägen; de voro ej ens alltid »tappra», då de ej stredo under Carls omedelbara ledning. Poltava ger i ett eller annat af slagets skeden bevis därpå. Hur konfyst det efter Carls död gick till vid återtåget från Fredrikshall, är nogsamt kändt. Detta återtåg höll en dålig takt till en präktig *Marcia funebre sulla morte*

*d'un Eroe**) sådan den ej så ofta tonat i historien. Förstås: allting kan ju historiskt förklaras, och så har i detta fall äfven utförligt skett. Det kortaste ordet är emellertid här — det är annars ytterst sällsynt att sanningar kunna så pointeras — att det saknades *en enda*. Han har till sist uppburit allt; säge man sedan om sättet hvad man vill. Han var ej blott den förste karolinen, han var allas sammanfattning och sammanhållning. Det lönar sig ej att försöka skilja dem och honom åt. Det är alldeles för tillkonstladt och hvad det så skall kallas — inte är det historia.

Hvad sedan svenska folket beträffar, så har det sin fortlöpande saga, som lyckligtvis ej är utrunnen och det förstås af sig själf att Sverige, såsom sammanfattningen både af denna och dess skådeplats i närmsta mening, är för oss oändligt förmer än vore det så den störste af dess söner.

Hvad denne skall heta må hvar och en för sig själf afgöra, om det anses önskvärdt. Här finns att välja på. Historien själf afhåller sig nog från dylika värdesättningar, eftersom hon afhåller sig från jämförelser och låter allting gälla för hvad det kan. Det är stort att hinna så långt.

Det hindrar naturligtvis ej att man kan hos *en* förnimma någonting alldeles för sig själf och ensamt, som afvisar allt jämförande.

Vixere fortes ante Agamemnona och det är ej häller blott det oförfärade modet som gör det. Här fanns så mycket annat. Må det då strömma på oss utan namn i stället för de förvrängda, som illvilja eller missuppfattning så ofta bragt i svang i de rättas ställe. Här är ingenting öfverspändt. Man står inför en som besinnat sig på sig själf, mätt sina krafter på de mötande hindren, funnit dem förslå och inrättat sitt handlande därefter. Den lugna, klara

---

*) Sådan Beethoven gifvit den tonvingar i sin Eroica eller i sonaten op. 26.

energien bor under det friska, glada sinnet. Och om likväl en vemodskänsla meddelar sig betraktaren, så vet man ej rätt, om det kanske fördoldt bodde något sådant på bottnen af samma själ, eller den endast är vår egen ofrivilliga gärd åt förgäfves offrade stora krafter, och så mycket gäckadt hopp. Men äfven den bleknar nästan bort och försvinner inför den på engång stolta och blida ro, som tillsist hvilar öfver personligheten.

Öfver de ledande grundsatserna vid offentliggörandet af handskrifterna hänvisas till de föregående förorden. Utg. är denna gång ensam ansvarig för korrekturet.

Ett par tillägg till de i föregående delen anmärkta rättelser må här finna plats. I v. Kochens dagbok har genom förbiseende på flere ställen kommit att stå *och* i stället för det af honom (men ej af dagboksförfattaren för 1709) alltid brukade *ock*.

I utg:s inklamrade anmärkning sid. 198 rad. 10 upp. skall det stå $^{12}/_{13}$; *[Martii]* på följ. sida är en af utg. förbisedd tryckningshjälp. Så har visserligen v. Kochen engång själf skrifvit (s. 25), men både läsaren och utg. föredraga formen *[Martius]*. Sid. 328 rad 8 nedifrån bör stå: quelque[s] och sid. 350 rad 14 nedifrån: qu'alors.

Visserligen saknas ingalunda material till en 6:te del, men det är ovisst om en sådan kan utkomma redan nästa år, enär utg. tänkt för en tid sysselsätta sig med ett annat arbete.

Lund Juli 1909.

Aug. Quennerstedt.

ANDRE LEGATIONSPREDIKANTEN

VID

SVENSKA BESKICKNINGEN I

KONSTANTINOPEL

SVEN AGRELLS

DAGBOK

1707—1713.

[Anno 1707.]

[Mensis Aprilis.]

– andra*) sättia mig öf:r in på sielfwa landet, där wij een legde oss een postwagn, gingo så genom lilla fläcken Iüngst, och kommo om efftermiddagen till Alte-Fähr mit för Stralsundt, där iag strax lät sättia mig öf:r till staden och råkade så lyckeligen om afftonen min morbror H:r Capitein Iean Ausén**) som låg här uti staden med Smålandz cavallerie- och infanterie recreuter. Heela dhenna månaden blef iag sedan här, då iag skref till Swerige och fick swar därifrån; prädijkade och 2:ne gånger för recreuterna uti Heilig Geistes kyrckia.

Mensis Majus.

Uti begynnelsen af dhenna månaden fick min H:r morbror ordres, att låta öf:r föra till Cronebergz regemente, dhes munderingh, som han förleden höst hafdt med sig utur Swerige, och nedsatt uti Stettijn, då iag folgde med honom genom Gripsvaldh, Anklam och Ykermunde till

*) Början af dagboken saknas.

**) Johan Auseen var chef för Sunnerbo kompani (sed. 1703) af Kronobergs rgmte. Död 1708 $^{17}/_{1}$. (G. Hylten-Cavallius: Kronobergs Rgmtes officerskår. 1897.)

Stettijn, här wij sedan töfwade några dagar medan munderingen togz ut och fracht-wagnar beställtes. När dhetta skiedt war gingo min H:r morbror /: som och sielf folgde med :/ och iag med frachtwagnarna, genom Brandeburgh och städerna Schiöntlijs, Kusterijn, Franckfurt, Myllerosa och Kottvits, till Hägerswärde uti Saxen, däräst H:r Öf:st-Leutnant Ioungh af Cronebergz regemente stod med sitt compagnie; sedan gingo wij genom lill[a] catholska staden Wittgenav, hwaräst iag första gången såg dhen gudztiensten; kommo om afftonen till Camentz, däräst H:r Öf:ste Iean Cronman stod med 4 compagnie af sitt eller Cronebergs regemente. När iag nu wäntadt här några dagar, och upwachtadt H:r Öf:rsten, emedan wijd dhetta regementet ey war någon wacance, ty ställte iag een reesa ann till Öst-giöthe infanterie regemente att engagera mig hoos H:r Öf:rst Gref Iacob Sperling, honom dhes Fru stif-moder Grefwinnan Märta Flemingh mig recommenderadt, till hwilken ända iag reste genom Pultnitz, Radeberg, Dresden, Nossen och Mittveide till Penisl, där Östgiötharna stodo, här iag sedan wäntade några dagar emedan Gref Iacob war rest åt Kongl. Hög-Qvarteret; och slutade så här dhenna månaden.

Mensis Iunius.

Sedan som iag upwachtadt H:r Grefwen, hwilken beklagade att han ey för weetat om mig, emedan han till vacancen wijd sitt regemente redan förskrefwet een annan uhr Swerige, doch lofwade sig skola förnimma om biskopen hemma ännu antaget någon annan, annars skulle iag blifwa emplojeradt där till, reste iag genom Frauburg, Bornav och Svänck till Kongl. Hög-Qvarteret Alte-Ranstadt, där iag strax råkade nu Staabs-Medicus wijd armeen doctor Belov som folgde mig bort uti een trägård, däräst Hans Maij:tt wår nådigste konung bewijstade een Comœdia, och fick iag så lyckel. see hans höga Persohn. Dagen därpå

reste iag till een annan by däräst Hans Excellentz Fäldt-Marschalken Gref Rheinschiöldh stod, hoos honom nu för tijden min morbror Daniel war secreterare, talte så wijd honom som intet sedt mig eller iag honom på 18 åhr. När iag nu confereradt med honom om några angelägenheter, reste iag härifrån och hade i fölie med mig een under-officeer som war[e]t på ordinantz uti Hög-Qvarteret, genom Leipsigh, Wurtzen, Dhalen, Strello, Grossenhain, och Königsbrück till Camentz NB), som nu medan iag waret borta aldeles wardt i aska lagdt, hwar före dhe wåra som legatt dhär måste taga andra qvarteer uti byarna där omkring, och hade min H:r morbror med sitt halfwa compagnie blefwet inqvarteradt uti byen Giesav, här iag sedan dhenna månaden ut blef stilla och logerade ihoop med Primier Leutnanten af samma compagnie H:r Anders Ödell, under hwilken tijd iag och prädijkade 2:ne gånger.

Mensis Iulius.

Wijd begynnelsen af dhenna månaden, reste iag åter till Öst-Giöthe infanterie-regemente, samma wäg som förra gången, och emedan iag nu af H:r Gref Iacob Sperling fick weeta, een annan redan hemma uti Swerige wara antagen till hans regemente, och således där för mig hoppet ute, ty reste iag åter till Hög-Qvarteret, giorde min upwachtning hoos Fäldt-Superintendenten H:r doctor Petrus Malmbergh, och insinuerade min recommendation från Consistorio uti Giötheborgh, hwarpå mig blef swaradt, dhet wara illa att iag ey låtet ordinera mig antingen hemma eller uti Pommeren, emedan här wåre så många ordinerade präster

---

NB) på dhen eena porten, stodo nu dhesse orden med järn book stäfwer: Igne DIrVta Chara Ca Mentz att utwisa åhret på hwilket skadan skiedde.

[Förf:s egna noter äro i det följ. alltid tryckta med textstilar och betecknade, såsom i handskriften, med NB.]

expectanter wijd armeen, dhem Hans Maj:tt resolveradt först skola försees med lägenheeter, elliest lofwade H:r Superintendenten sig med all flijt skola sökia till att hielpa mig; härmed reste iag min förriga wäg, genom Leipsig, till qvarteret Giesav igiän. Prädijkade sedan uti Elster för nogra compagnier af dhetta regementet i præsance af H:r Öf:rsten Cronman sielf; skref och i dhenna månaden till Swerige, som och fick bref därifrån.

Mensis Augustus.

Första dagarna af dhenna månaden fick armeen, som nu stådt åhr och dag här uti Saxen, taget upp een stor contribution, och wäll blefwet munderadt, ordres till uppbrådt och march. Cronebergz regemente, som iag uppehölt mig wijd, gick genom Budizin, Giörlitz och Lauben inn uti Silesien, sedan genom Liegnitz till Parckevitz, här wij stodo 14 dagar och blefwo som allestädes här i landet wäll emodtagne och undfägnade af Lutheranerne, som nu stodo uti förrhopning genom wår nådigste konungz höga tillhielp få sina tlllslutna kyrkior igiän, som och skiedde. Här prädijkade iag uti een kyrkia, som för Lutheranerne 24 åhr waret tillsluten.

Mensis September.

Uti medio af dhenna månaden bröto wij åter upp, gingo med een dhel af armeen här wijd Parkevitz öf:r Oderen, och fortsatte wår march åt Giötrosin in uti Påhland, sedan genom Krötrosin, här wij måtte hålla oss allarde, emedan General Schultz*) med några tusende Ryssar och Calmuker här omkring ströfwade, hade och nyligen brändt upp Ravitz, Lissa och andra wackra orter och städer: wijdare marcherade wij genom Plessov till Sagrova, här wij

*) Schultz var öfverste.

stodo 2:ne dagar stilla med[an] bryggan förfärdigades öf:r Warta strömmen. Emedlertijd siuknade min H:r morbror, att han med största möda orkade rijda allenast 1 dagz march till Londeck, här wij stadnade, och lades här morbror till sängz. Kongl. Hög-Q[v]arteret stod ¾ mijhl härifrån uti Schloupschi, hwaräst iag åthskillige gånger upwachtade H:r Superintendenten, men war ey ännu någon apparance till emploj.

Medan wij här stodo tog morbror Daniel afskied från Hans Excellence H:r Fäldt-Marschalken Gref Rheinschiöldt, och gick, som han lät förstå, härifrån på Breslav med een Buur[g]grefwe, dhen han ärnade fölia som hofmästare åt Franckerijke.

Mensis October.

Wijd begynnelsen af dhenna månaden kommo så dhetta som förledet åhrs recreuter till regementerna, och med dhem åtskillige både ordinarii och extraordinarii präster, att dhet nu wardt trångare änn tillförene; allenast wijd dhetta regementet uppehöllo sig 4 extraordinarii utom mig. Hela tijden elliest uti dhenna månaden continuerade H:r morbrors siukdomb, och blef iag altijd stilla hemma hoos honom; allenast att iag een gång reste till byen Ultznitza een mijhl härifrån, däräst Gref Iacob Sperlingh stod med sitt regemente, för hwilket iag prädijkade sampt upwachtade H:r Grefwen, hwilken nu som altijd låfwade mig sin recommendation där någon lägenhet skulle öpnas.

Sidsta dagarna af dhenna månaden bröt armeen upp, och måtte nu min siuka morbror på hästebåhr låta bära sig uti marchen.

Mensis November.

Några dagar uti begynnelsen af dhenna månaden continuerade marchen förbij Strellnav och Wratislav nährmare

åt Weischel-strömmen, där armeen stadnade; ett annat och min H:r morbrors compagnie blef ståendes uti byen Bagartzie, däräst iag een gång prädijkade för dhe 2:ne compagnier, skref och härifrån till Swerige.

Mensis December.

Första dagarna af dhenna månaden reste iag uti några mina egne angelägenheter till Thorn, och aldenstund bryggan där öf:r Weischelen nyligen war af Ryssarna af bränd, måste man på små prámar låta sätta sig öf:r med största fahra, emedan ijsen nyss war upbruten och flöt styckewijss uti watnet. [Så] snart iag kom härifrån, emedan H:r morbror kände sin swagheet mehr och mehr tilltaga, resolverade han låta mig resa till Posen, att consulera där een berömbd jude-doctor om sin restitution, ty stälte iag och resan an genom Steelnav, Qvitzieschova, Wilnatova, Gniesnav och Pojediska, hafwandes i fölie med mig Munsterskrifwaren Rosander och een H:r morbrors dräng. Här uti Posen wäntade iag sedan några dagar medan iag beställte mina commissioner, och ibland annat emedlertijd beså̊g, Iuulemorgonen efter nya stylen, Iesuiternas härliga kyrkia här, som för dhe andra 32 skiöna kyrkior här i staden har præferancen; sedan reste iag samma wäg tillbakars till Bagartzie igiän. Några dagar effter iag war hemkommen, fingo wij march-ordres och gingo wij med några andra regementer till Nieschava wijd Weischelen, här nu artolleriet hölt på gå öf:r, och hade giordt brygga af bräder på ijsen, men som ijsen war mycket swag emodt then tyngd som nu fördes öf:r, ty krossades han så sönder, att han skildes åt, och een rand till 30 alnars bred blef öpen twärt öf:r strömmen, där ijsen flöt från hwarannan, måste wij så uti Nieschava sluta både dhenna månaden och dhetta åhret.

Anno 1708.

Mensis Ianuarius.

Emedan ijsen nu flutit tillsamman igiän, ty gick regementet öf:r med stoor möda, släpandes wagnarna tomma öf:r utan hästar, och bärande alla lösa saker på ryggarna, när wij wåre öf:r kombne stadnade wij sedan några dagar omkring Scumpi 4 mijhl från strömmen. Fingo åter marchordres, och när wij marcheradt några dagar i förskräckeligen elacka wägar, afsompnade bĳttijda om een morgon min H:r morbror på ett lijtet ädelhof och emedan marchen continuerade förde iag lijket med mig 2:ne dagar, och lät så begrafwa dhet ut med een by een söndag, då wij stodo stilla. Sedan marcherades alt immerfort genom Massuren, hwaräst på dhen så kallade Tiervoni Lassi /: eller röda skogen :/ partier commenderades ut, att ihiälslå alt mankiön till 15 åhr gammalt, hwad boskap, som intet kunde föras med, kiördes i huusena och brändes upp, derföre att inwåhnerna höllo sig till skogz, och giorde wåre därigenom marcherande hwad skada dhe någonsin kunde. Som wij kommo öf:r skogen stodo wij några dagar stilla, då iag lät förauctionera salig morbrors saker, och giorde hans räckningar klara, sampt skref till Swerige, skickandes brefwena på Königzbergh med regementz tracteuren.

Mensis Februarius.

Första dagarna af dhenna månaden passerade wij Grodno, och sedan effter några dagars march, fingo wij som heela armeen q[v]arteer, och dhem så äländige att wij i förstone intet syntes kunna subsistera här några dagar, men måtte söka effter spannemåhls-grafwar uti jorden. Wårt regemente blef ståendes uti byarna framom Wasiliski, iag fick mit q[v]arteer uti byen Wavjorka.

Här registrerade iag sal. morbrors compagnie documenter, lefwererade dhem till hans kammerat H:r Capitein

Magnus Ulfsax, tog därpå qvittance, och lefwererade dhen med een hoop andra skriffter i regementz-casse-wagnen att förwahras.

Wijd slutet af dhenna månaden reste iag till Wasiliski, där H:r Öf:rste Gref Casper Sperlingh stod med sitt regemente *), honom iag upwachtade med påminnelse om hans Fru stifmoders recommendation till honom för mig, sampt excuserade att iag ey förr kunnat hafwa dhen lyckan wijsa min ödmiuka skyldigheet, hwarpå han mycket gunstigt swarade, och badt mig komma till sitt regemente, emedan iag nu wijd Cronebergz ey hade någon bekandt mehr, så wille han, oansedt där ey war någon vacance, doch i andra måhl understödia mig, hwarpå iag ödmiukeligst tackade, och reste så till mitt q[v]arteer igiän.

Mensis Martius.

Dhenna månaden igienom blefwo wij här stilla ståendes, då iag hade dhen olyckan mista alla mina hästar i mangel af fourage. Fick och nu bref ifrån Swerige men af September förledet åhr.

Mensis Aprilis.

Första dagarna af dhenna månaden, flyttiade wij qvarteer 4 mijhl härifrån, omkring Bilitzi wijd Niemen strömmen, och som iag altijd uppehölt mig wijd salig morbrors compagnie, ty blef iag med dhet ståendes uti byen Krivitzi; under dhenna tijden prädijkade iag een gång för några compagnier uti een Calvinsk kyrkia i Bilitzi, fick och nu bref ifrån Swerige och swar på mina bref af Ianuarij månad.

Wijd slutet af dhenna månaden reste iag till Saludeck, därest H:r Gref Caspar Otto Sperlingh nu stod, honom iag beklagade min olycka att iag mist mina hästar, och

*) Skaraborgs.

derföre ey kunnat betient mig af hans gunst att komma till regementet; hwarpå han bad mig skaffa mina saker dijt, så wille han wäll försee mig med hästar; härpå reste iag tillbakars och tog afskied wijd Cronebergz regemente, och förfogade mig till Wäst-Giötharna, då H:r Grefwen strax tog mig till sig på klosteret där han stod, och lät gifwa mig een kammar som Mentzikoph hafdt, då Czaren stådt här, och hade sedan, så länge H:r Grefwen lefde, iag wijd hans eget bord och min dräng hoos hans drängar wår kost; hwarföre gud honom ewinnerligen wällsigne, som förbarmade sig öf:r mig då iag eliest ingen tillflycht hade.

Nu fick iag och bref från Swerige adresserade på H:r Grefwen.

Mensis Majus.

Christi himmelsfärdzdag prädijkade iag uti klosterkyrkian för halfwa regementet i præsance af H:r Öf:rsten sielf: sammaledes annan dag Pinges, då wij under prädijkan fingo march-ordres, bröto därpå 5:te dagen upp, och gingo wijd Bilitzi öf:r Niemen-strömmen.

Mensis Iunius.

Wij continuerade wår march alt framgient förbij Novogrodeck — — — — — — — — — — — — — — —

[Ett blad saknas]

[Mensis Iulius.]

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

[gåf]wo Feur på mig, men, Gudi lof, råkade mig intet; elliest kastade nu fienden mäst alt stadigt, både natt och dag, bomber och karkascher, inuti staden, att drifwa ut dhe 80 wåra dragouner, som där lågo att drifwa in proviant; när nu iag nu skulle reesa tillbakars och kom lijtet stycke från regementet ut med strömmen på een backe, blef iag warse fiendens Calmuker wara öf:rgångne, ty måste iag

strax tillbakars, då een Cornet med 24 dragouner blef beordrad ut att recognoscera. Honom iag folgde med, och råkade wij uti skogen på några, men dhe lemnade sina hästar och begåfwo sig innuti ett kiär, där ingen kunde komma till dhem; Corneten gaf mig een häst, och här med red iag min wäg till Buckvaldz dragouner som stodo een mijhl länger neder; här stod heela regementet natten igienom allardt, emedan fienden meentes gå öf:r vijd Kopitz 2 mijhl längre upp, att attaqvera Hielmens. Dagen därpå reste iag i fölie med några andra wägen ut med strömmen, /: som nu war helt osäker emedan fienden continuerligen gick öf:r och giorde försökning :/ till Mohilov, och rapporterade H:r Biskopen min reesa, som låfwade sig skola hielpa mig till dhen lägenheeten.

Mensis Augustus.

6:te. Gick Hans Maij:tt med några regimenter öf:r Nieperen wijd Mohilov, samma dagen gingo wij med några andra regemt:r dijt i stället igiän.

7:de. Blefwo wij hwar på sitt ställe ståendes, emedan nu war 4:de böönedagen.

8:de. Gingo wij och öf:r, och continuerade sedan marchen några dagars tijd och emedan landet här war hält ymnogt af säd, blefwo wij stilla 8 dagars tijd, att skiähra, mahla och baka till wårt underhåldh. Sedan fortsatte wij marchen några regementer ihoop, wij, Wärmelänningarna, Wästerbotngri[!], Iönkiöpingz-Smålänningar och Öst-giöthecavallerie giorde een column, under H:r General Major Rooses commando, och hade dag och natt swår march genom trånga skogar och pass, äfwen och alltijd måste wara allarde, emedan fiende[n]s partier alt stadigt gingo fram för oss, till dhen

30:de. Då wij kommo till byen Miskovitz, hwar baak om war ett moratz som sträckte sig några mijhl på ymse sijdor; här stod fienden med heela sin force på andra sij-

dan, och wår armee på dhenna, här och där några regementer i hoop, som folgdtz åth, och kunde nu fienden see hwar man af oss, som på dhenne sijdan slogo läger ut med byen, men om natten flyttiade wij några tusende steg tillbakars från byen att hafwa rum, om fienden skulle attaqvera oss, hwilket och sedan kom oss till pass.

31:ste. Som natt och dag skildes åth, attaqverade fienden till 15,000 man starck oss här 5 stående ofwanämbde regementer, och såg i förstone illa ut på wår sijda, emedan fienden så oförmodeligen komb, och wåra nödgades retirera sig i förstone något litet, men fattade strax stånd, och höllo sedan eld med fienden uti 2:ne tijmars tijd, då några näststående regementer kommo till succurs, att fienden hufwudstupe blef kiörd öf:r kiärret tillbakars, och lemnade några tusende döda effter sig. På wår sijda blef och i förstone tämmeligen /: ungefähr 300 :/ och ibland dhem Öf:rsten af Öst-giöthe-cavallerie H:r Rosenstierna död. Wår Öf:rste, Öf:rste Buckvald, Öf:rst Leutnant Fock, Öf:rst Leutnant Carl Arvedson och Major Oxe illa blesserade, förutan andra compagnie officerare.

Mensis September.

1:ste. Blefwo wij med flera regementer som ankommo till succurs, här stilla ståendes, då wij om afftonen wordo warse åtskillige luft-raqveter upstijga uti fiendens läger.

2:dre. Om morgonen gingo dhe siuke, blesserade med bagaget härifrån till wänstra flygelen af armeen, som stod på een holme uti ofwannämbde moratz. Under marchen, emedan wij wåre utan betäckning, föllo Calmucker inn uti wår regementz bagage, giorde neder 3 eller 4 man, och Batalljons-Prästen H:r Magnus Hendelius, och togo bort några hästar; om natten hade alla regementerna gådt hijt, ty gingo och wagnarna hwar till sina.

3:dje stod heela konungens armee, i dhenna campagnen första gången, på een platz!

Lista på Hans Maij:tts armee på dhenna orten, nembl.:

Cavallerie
commenderas af

Drabanter	Leut. C. G. Hårdh
Lijf-Regementet	General Major Creutz
Nylänningar	Öf:rste Gref Torstenson
Östgiöthar	Öf:rst-Leutnant Ribbingh
Smålänningar	Öf:rste Daldorph
Norra Skåningar	Öf:rste Gustaf Horn
Södra Skåningar	Öf:rste Örnstedt
Swänska Adelsfahnan	Öf:rst-Leutnant Cron
Ett wärfwatt Regemente	General Major Kruus
	Summa 8 Regement:r

Dragouner

Swänska	Lijf-Dragouner	Öf:rst Hamilton
	Skånska Ständs Drag	Öf:rst-Leut. Wrangel
Tyska		Gen. Major Mejerfeldtz
		Öf:rste Dükers
		Öf:rste Taubs
		Öf:rste Hielms
		Öf:rste Albedhijls
		Öf:rste Gyldenstiernas
		Summa 8 Regemt:r

Infanterie

Lijf-Gvardiet	Öf:rste Posse
Dhalkarlarna	Öf:rste Siegeroth
Uplänningar	Öf:rste de Fritschii
Westmanlänningar	General Major Sparre
Wästgiöthar el. Skaraborgs	Öf:rste Gref C. O. Sperling
Sörmanlänningar	Öf:rst-Leut. Weidenheim
Wermelänningar	General Major Roos
Östgiöthar	Öf:rste Gref Ia. Sperling
Westerbotningar	Gen. Major Lagerkrona

Cronebergz		... Öf:rste Cronman
Iönkiöpingz	Smålänningar	... Öf:rste Buckwald
Calmars		... Öf:rste Ranck

Summa 12 Rege:ter

Utom desse wåro 12 compagnie Waloscher och 1 compagnie Eenspännare. På dhenna platzen stodo wij sedan 2:ne dagar, då fienden drog sig undan; strax begynte wij marchera effter uppåt Smolenskov, och wåre dhet ungefähr på 8 mijhl när; under marschen wåre continuerligen större och mindre skiärmytzlar med dhen lyckan att fienden altijd måtte salvera sig med flychten: men emedan fienden som föregick rundt om oss härjade och brände, betagandes oss som effterkommo all subsistance, ty wände wij och om, marcherandes genom natt och dag åt Krischov wijd Sås-strömmen tillbakars, och wardt wijd dhenna omwändningen General Major Lagerkrona med wijd pass 4,000 mann till häst och foot för ut åt Swerien commenderadt, dijt wår march nu war ansedd. Här wijd strömmen kommo wij uti een stoor skog, som hölt oss 14 dagar med elacka wägar och ondt wäder, så att skräckeligen mycket både folck och creatur, så af hunger som elliest strapager creperade, besynnerligen ledo wijd nöd på salt.

29:de*) blef Generalen Gref Adam Ludvich Lejonhufvudh, som nu kom effter ifrån Curlandh med een armee 10,700 man starck, af fienden med största alfwar och force uti marchen attaqveradt, doch sedan wåra fingo sina redan marcherade regementer tillbakars, defenderade dhe sig ifrån kl. 10 föremiddagen heela dagen igienom inn till mörka natten, utan att fienden kunde winna 1 stegh af dhem. Wåra stodo på een lijten plan, uti een figur af een halfmåne ställte, hafwandes ett kiärr baak om sig, här attaqverade fienden continuerligt med friskt folck, doch drefwo wåra honom esomåfftast till bakars innuti skogen där han

*) A. redogör här efter andras berättelse för slaget vid Ljesna.

stod stält, men så snart wåra kommo till skogzbrynen, bemötte dhem een frisk fiende. Men som om natten förnams fienden få een mycket starck succurs, ty resolverade wåra att draga sig undan, lemnade så bagaget och artolleriet uti sticket, utan hwad som kunde conserveras på hästarna, elliest uti retiraden itände och ruinerade wåra så mycket dhe hinte med af bagaget, hwaribland fans ett mycket stort förråd af wijn och brännewijn, däraf giemehne man supa sig fulla, blefwo effter, och på sådant omkommo mehr änn uti sielfwa actionen. Sedan fortsatte Generalen marchen inåt Siverien, utan att weeta hwar konungens armee war, ey heller kunde han få kundskap, men stötte entl. lyckeligen på General Major Lagerkronas partie, med sina öf:r blefne 6,000 och några hundrade mann; fienden spann ey heller silke wijd dhenna actionen, han förlorade 15,000 man på platzen utom blesserade, som deserteurer sedan berättade.

Mensis October.

Uti begynnelsen af dhenna månaden wåre wij nu inkombne uti Siverien, hwaräst icke syntes een menniskia wijd husena, men elliest ett mycket ymnogt land af allahanda gudz gåfwor, här fingo wäll regementerna anslagne byar till qarteer, men warade icke mehr än några dagars tijd, då wij bröto åter upp, gingo förbij Starodubb åt Novogrodeck Sivierschi, och lågo uti bägge städerna /: som äro dhe förnämsta här i landet doch allenast med een graf, jordwal och därpå pallisader, irregulairt fortificerade, och träbygningar innuti :/ redan rysk gvarnison. Under marchen hade wåra förtroppar med fienden alla dagar handel. Här wijd Novogrodech stodo wij 13 regementer uti een by under General Major Creutzes commando, och hade här hwad kiött och bröd anbelangade nog till uppehälle, men aldeles intet salt, brennewijn eller dricka. Nu kom och Fältherren af Ukrainien Mazeppa till armeen, och stötte

ann på Hielmens regemente om een natt med några tusende Cossaker, slog sig så på wår sijda.

Här fick Gref Casper resolution af Hans Maij:tt, dhet iag skulle få admitteras till examen, och så frampt iag där bestodo, ordineras och komma till regementet uti sal. Henderij ställe, och weste iag aldrig, att H:r Öf:rsten hade recommenderadt mig, föränn han gunstigst communicerade mig denn därpå falne Hans Maij:tts nådigste resolution, utan tänckte altijd att komma till Hielmens, som sedan begiäradt mig af H:r Biskopen, men fådt till swars nu wara försent, emedan iag redan wåre ansedd till West-giötharna el. Skaraborgs reg:te.

Wijd slutet af dhenna månaden stälte wij wår march åt Desna-strömen, och war redan stadig och tämmeligen starck winter.

Mensis November.

2:dra. Som fienden hade posteradt sig på andra sijdan, att hindra os öf:rfarten, ty attaqverade wåra honom med stycken ifrån een hög backe på dhenna sijdan, nödgandes således fienden att draga sig tillbakars, då dhe strax där till commenderade, af Dal- och Wessmanlandz- och Westerbotningz-regemente under General Major Stackelbergz och Major Starenflychts commando, begynte på små flåtar, som kunde draga 16 eller 18 mann i sänder, att sättia sig öf:r. När nu ungefähr 300 på sådant sätt wåre öf:r-kombne, kom fienden å nyo med några tusende och wille kiöra dhem i strömmen tillbakars, men dhesse förswarade sig starkt, emedlertijd speelade och wåra stycken ifrån sin fördelachtige ort, under hwilkas faveur flehr och flehr af wåra satte sig öf:r, till dhes dhe om afftonen fullkommeligen fattade posto, och fienden måste wijka sedan han lemnadt 800 döda på platzen, förutom hwad döde och blesserade han fördt bort. Härpå förfärdigades strax bryggorna med största alfwar och strax gingo regementerna öf:r, och

måtte man med förundran see uti dhet lilla buskaget jämpte bryggan, hwarest wåra slagetz med fienden om posten, där syntes knapt någon rodt, båhl eller qwist, som icke war omstött, afskuten eller elliest skadat af mindre och smärre kuhlor. Wij marcherade natt och dagh att undsättia Mazeppas residence Battorijn, som nu af fienden war starckt berändt, men wij kommo försent, i dy fienden några dagar förut med stormande hand taget inn staden, som doch ey annorledes waret befäst änn som städerna öf:r alt häruti landet, och hade här fienden jämmerligen handterat och tyrannizerat på dhet arma folcket, kiällarna lågo fulla af döda kroppar, dher han kiördt folcket ihoop och sedan satt eld på.

Heela dhenna månaden continuerade wij med een sachta march, ståendes uti byarna undertijden 1, undertijden 2 och fleere dagar, under hwilken tijd några byar och städer lades uti aska som ey wille förklara sig till oss: wårt regem[en]te och några andra blefwo samma tijd commenderade till Smilaja, dhet att intaga. Medan wij wåre där attaqverade General Renne med 3,000 Ryssar wårt lemnade bagage uti byen 1 mijhl tillbakars, men wåra, oansedt dhe wåre mycket få friska, utan mäst matta och siuka så många som wåre wijd bagaget, wärgde sig lijkwäll uti 2:ne tijmars tijd, då fienden måste lemna dhem sedan han förnahm att regementerna begynte draga sig dijt åth. Åter gingo wij till Smilaja igiän, men så snart dhe dher inne liggiande några hundrade man ryska dragouner märckte några af wåra marchera ann på porten, gingo dhe ut och bort på andra sijdan; härmed gingo wij inn, och när wij här taget ut een hoop proviant som här öf:rflödigt fans besynnerligen af torr fisk, stacks eld på staden och icke lemnades dhet ringaste som icke brändes upp. Orsaken war, att då Dykers och Jönkiöpingz regemente kommet dijt att taga qarteer, hade inwåhnerna bedraget dhem sålunda, att dhe både dhem blifwa uti förstäderna öf:r natten, så wille dhe

förhöra af sin fäldtherre Mazeppa om dhet wåre hans willia att dhe skulle släppa dhe swänska inn, hwarmed wåra läto sig nöga, men om morgonen förnams några tusende Ryssar wara ankombne och taget inn staden, med dhem wåra sedan dageligen hade handel, till dhes äntl. dhär med tillgick som ofwan sagt är.

Mensis December.

I begynnelsen af dhenna månaden skulle wij nu äntl. få winter-qarteer, wij och Öst-Giöthe-infanterie blefwo ståendes uti byen Berezevitze 4 mijhl framman för Rumna, här ifrån folgde iag med min H:r Öf:rste till Kongl. Högqarteeret Rumna, att begiähra af H:r Biskopen komma till ordination, som swarade dhet ey kunna skie för änn effter Juule-helgen. Nu war winteren så starck att åtskillige af wårt fölie förkylde ansichten, mig hände och dhet samma.

Några dagar effter iag dhenna reesan giordt, siuknade iag inn uti een hetzig feber. Strax därpå, emedan fienden drog sig tillsammans wij[d] Hadjatz fingo wij march-ordres, sedan wåra winter-qarteer warat gerad 14 dagar; gingo så några dagar uti een ohörlig kiöld, att många både blefwo döde och elliest skadfrusne. Dagen för Juuleaffton kommo wij för Hadjatz, hwar regementerna gingo strax bort, och hade bagaget ordres att kiöra inn uti staden, men emedlertijd föränn dhet kunde komma inn, drogz ett par dagar ut, då een sådan kiöld grasserade, att iag weet dhet ingen swänsk sedt henne maken för, och måtte hiertat blöda när man såg dhe arma menniskiorna så äländigen liggia döde på fältet och uti wagnarna, och skiedde nu een obeskrifwelig skada på armeen, allenast af wårt regemente blefwo strax ihiählfrusne 32 giemehne och 2 underofficeer, men skadfrusne wordo 200 och några, och däribland öf:r halfparten så skiämbde att dhe aldrig kunde giöra konungens tienst mehr. Iag låg nu uti min siukdomb på een släda, men wäll med kläder försedd, att iag Gudi lof fick ingen

skada, allenast stoorthån på wänstra footen blef skadat, men blef sedan godh igiän. Moot morgonen första natten som wij kommo hijt, brachte drängen mig inn uti ett huuss utan för staden dhär några Wessmanlänningar hade wacht; här hölt iag min Juuleafton och dhet uti största älände; iag gaf dhen aftonen 1 Tymf eller 12 öre S:mt för een kanna watn, ty dhen som war kommen uti huus tordes intet ut, för dhen förskräckeliga kiölden; icke dessmindre, emedan iag hörde inne uti staden wara trångare, blef iag här ute några dagar och begynte nu komma mig före igiän. Dhen sidsta dagen af dhetta åhr och månad måtte iag flyttia innuti staden, ty mina hästar och wagn stodo här inne och ingen gaf där acht på, emedan min dräng war bortrymbd. Här war nu een ynckelig syn på dhe förfrusne, fäldtskiärarne arbeetade alla dagar med att skiähra armar och been af; nu måtte mången wacker ung karl blifwa krympling, och lågo alla husena fulla med sådanne eländige stackare. Heela dagen igienom kiördes döde ut på slädar, att begrafwas uti kiällare och andra håhl, ty uti jorden kunde ingen komma. Jag fick mitt qarteer ihoop med een Leutnant, Fändrick, regementz musicanterna, Öf:rstens qwarlemnade drängar och lijf-compagnietz bakare uti een lijten ynckelig röökstuga; ingen menniskia, som intet sedt dhet, kann een gång troo eller inbilla sig dhetta äländet.

Anno 1709.

Mensis Ianuarius.

Första dagarna af dhenna månaden föll iag åter inn uti siukdomben igiän, men, gudi lof, warade intet mehr änn några dagar då iag komm mig före.

7:de. Lät Hans Maij:tt följande regementer nembl.: Wessmanlandz, Upplandz, Cronebergz, Iönkiöpingz, Östgiöthe, wårt och några af General Major Mejerfeldtz dra-

gouner, löpa till storms på een lijten stad, Wiprech, hwarinne lågo några hundrade Ryssar och Cossaker, och hade wåra dhen olyckan effter 3:ne tijmars starckt fächtande blifwa omslagne och nödgade att lemna dhet företagandet, doch moot afftonen samma dagen gaf commendanten upp dhen lumpna fläcken på discretion. Här blefwo nu många wackra officerare slagne, som Öf:rste Fritschij, wår Öf:rste, hans broder /: som dog 3:ne dagar dhäreffter af undfångne blesseurer :/, Öf:rst-Leutnant Adolf Mörner, och wår Öf:rst-Leutnant Lilliegreen, förutan många compagnie-officerare; giemehne blefwo ungefähr 900 mann,*) men alla mäst, som wåro med, både giemehne och officerare, wordo blesserade, och däribland Hans Excellence H:r FäldtMarschalken Gref Rheinschiöldh. Gud skall weeta huru iag wardt till modz härwijd, som låg nu siuk, när iag fick höra grefwarna Sperlingarna wara slagne, dhem iag näst gudh hade min förtröstan till. Några dagar häreffter gingo dhe 6 regementerna infanterie, som waret med uti stormen, till Lutenka, och fingo där qarteer; åter några dagar häreffter fingo wij, som legat uti Hadjatz med bagaget, ordres att gå till regementerna uti Lutenka. När wij nu kommo hijt, war wår Major Kafle blefwen wår Öf:rst-Leutnant, och fingo strax därpå Öf:rst-Leutnanten af Dhal-regementet H:r Baron Carl Gustaf Ulfsparre till Öf:rste.

Sedan blefwo wij ståendes här, då emedlertijd åtskillige partier skiedde, och ibland andra ett af Hans Maij:tt sielf, med några regementer inn öf:r ryska gräntzen, då fienden blef iagad af wåra genom åtskillige städer som sedan alt sattes eld på. Wijd Krasnakutt hade wåra een skarp action med fienden till dhes natten skilde dhem åth, då fienden drog sig undan och wåra gingo och härmed till armeen igiän.

Wijd slutet af dhenna månaden blef 1:ste Battalljons-

*) 400 uppger C. M. Posse samt 600 blesserade (Kar. Krig. I).

prästen här af regementet H:r Petrus Tugurijn siuk i een hetzig feber.

Mensis Februarius.

Några dagar effter begynnelsen af dhenna månaden blef H:r Tugurijn död. Och såsom iag nu /: gudi lof :/ war fullkommeligen kommen till min hälsa igiän, ty uppwachtade iag wår nya H:r Öf:rste, och recommenderade mig uti hans gunst, med ödmiuk begiäran, att såsom sal. H:r Grefwen wunnet för mig Hans Maij:tts nådigste resolution att komma till ordines, dhet wille då H:r Öf:rsten wara så gunstig och drifwa därpå, hwartill H:r Öf:rsten lofwade sin flijt ospard, dhet han och giorde, skref H:r Biskopen till som war uti Hadjatz, hwaräst all Hög-qarteretz bagage ännu stod, betäckt af Sörmanlandz och Westerbotningz-regemente.

Sedan uti dhenna månaden hade wij åtskillige gånger allarm, först emedan Alfendhiels regemente blef öf:rrumplat 1 och $^1/_2$ mijhl här i från, alt dhes bagage borttaget och alla Hög-qarteers och artollerietz wagnhästar som stodo här och uti fourage-qarteer. Sedan aldenstund fienden continuerligen wijste sig kring Hadjatz allena 2 mijhl härifrån, hwarföre hoos oss dhe siuka af alla regementer som här stodo blefwo innlagde uti staden och dhe friska uti förstäderna.

Mensis Martius.

Som fienden alt mehr och mehr förfogade sig hijt, ty begynte wij här att för-retranchementera oss. Nu begynte och bagaget att effter hand gå ifrån Hadjatz, och måtte altijd commenderat manskap härifrån gå dijt att skiudtza och convojera, nu kom och H:r Biskopen därifrån, honom iag upwachtade med påminelse om ordinationen, som låfwade dhet med första skola skie. Uti medio af dhenna månaden fick iag bref från Consistorio att inkomma till

examen den 30:de hujus, ty förfogade iag mig några dagar förut på wägen, och som passagen nu war helt osäker, gaf iag mig uti fölie med wåra fouragerare, som gingo ett stycke dijt åt, men sedan måste iag utan wägwisare helt allena färdas 3:ne mijhl öf:r slätta fälten, hafwandes ingen annan underrättelse om wägen, än att Opusna /: hwarpå iag först skulle gå :/ hade iag rätt uti öster framför mig, härpå wågade iag och fandt omsider een stor fouragere-wäg, hwarpå iag träffade några drängar af Taubens regemente /: som stod uti Opusna :/ och dhe wijste mig wägen, att iag om afftonen kom lyckeligen dijt fram, då alla undrade mig på sådant sätt kunna komma heelskinnad igienom.

29:de. Reste iag härifrån till Budisin, där Hög-qarteret stod; strax gaf iag mig ann hoos H:r Biskopen och consistoriales.

30:de begyntes examen, hwilken undergick tillijka med mig een smålänning Wetterman, och wermelänning Cederlöf, och skiedde i dag intet mehr änn in stylo.

31:ste continuerades examen före- och efftermiddagen in philosophia och dhes partibus.

Mensis Aprilis.

1:ste. Om föremiddagen examinerades iag in Theologia. Härpå blef H:r Wetterman och iag befalte att bereda oss till ordinationen, men Cederlöf måtte stå ute som dhen dhär intet præsteradt præstanda in examine: och därmed gafs Wetterman och mig texten: 2 Tim. 2 v. 15 att giöra een lijten förklaring öf:r.

3:dje. Höllo wij hwar sin kort prädijkan dhäröf:r uti H:r Biskopens stuga.

4:de. Blefwo wij bägge effter prädijkan af Biskopen H:r Doctore Petro Malmbergh uti Hans Maj:tts eget qarteer och uti præsance af Hans Maij:tts höga persohn, och alla dhe andra förnähma herrar, ordinerade.

5:te. Fick iag mitt testimonium ordinationis, härmed

förfogade iag mig på hemwägen och reste i dagh till Opusna.

7:de reste iag härifrån, och hade i fölie med mig een präst och een underofficeer, kom moot afftonen till byen Kurpi där Mejerfeldtz dragouner stodo, och war här nu commenderadt manskap ifrån Lutenka, att convojera dhem dhärifrån gångne fouragerare hem, aldenstund wägen nu war aldeles osäker. Icke dhes mindre, medan tijden drogz för långt ut, gick iag med wår regements-qvarteer-mästare här ifrån, och kom om afftonen oskad /: gudi lof :/ till Lütenka igiän; strax härpå andra dagen upwachtade iag min H:r Öf:rste, lät honom weeta mig nu wara ordinerad, sampt ödmiukeligst bad honom med första willa gifwa inn memorial att iag må få fullmacht; med dhet samma förehölt iag och H:r Öf:rsten om iag icke kunde för[e]slås till första rummet af dhe 2:ne wacante, effter som iag så längesedan niutet Hans Maij:tts nådigste resolution att ordineras till regementet, äfwen och begiärade iag, dhet H:r Öf:rsten wille recommendera mig till att få niuta löhn ifrån dhen tijden Hans Maij:tts nådigste resolution utföll om min ordination. Uti alla dhesse måhl lofwade min gunstiga H:r Öf:rste /: hwars goodheet iag aldrig nogsampt kan berömma :/ sig willa giöra sitt bästa.

Sedan uti dhenna månaden hade wij här helt oroligt, emedan fienden stod oss på 1/4 mijhl nähr, och giorde oss esomåfftast blinda allarm, måtte om nätterna liggia ute, och om dagen war befalt, ingen soldat gå ett steg ifrån sitt qarteer, utan uti fult giewähr.

Mensis Majus.

Första dagarna af dhenna månaden bröto wij alla, som stådt här uti Lutenka, upp härifrån, och när wij kommo till Kurpi, skildes regementerna åth, wårt, Upplandz, Sörmanlandz, Westerbotns med Mejerfeldtz marcherade åht Opusna. När wij nu kommo hijt, war här allarm öf:r alt,

emedan fienden hade 1/4 mijhl härifrån öf:r dhen förbij flytande strömen slaget några stycken bryggor, att han wäntades alla stunder willia giöra försökning öf:r; icke dess mindre gingo wij andra dagen härifrån till Hög-qarteeret Budisin, och fingo nu weeta Hans Maij:tt med dhe andra regementerna låtet beränna fästningen Pultava som Ryssarna innehade.

Här blefwo wij nu sedan ståendes några dagar, då emedlertijd fienden gick öf:r sina brygger wijd Opusna, nedergiorde och till fånga tog största dhelen af dhen wår wacht som stod på dhenna sijdan, bestående af 300 mann, och sedan attaqverade Opusna, hwarinne stodo: Wermelänningarna, Calmars-Smålänningar, Taubens och Dükers dragouner tillijka med artolleriet under H:r General Major Rooses commando. Strax blefwo een hoop cavallerie- och infanterie-regementer, och däribland wårt, dijt commenderade till succurs, hwilket så snart fienden förnam retirerade han sig som hastigast tillbakars, då några af wåra dragouner föllo uhr staden, hinte på een dhel af fienden, som ey ännu hint komma tillbakars, hwaraf dhe een hoop nedergiorde, kunnandes således fienden intet continuera sin belägring mehr än några tijmar. Dagen dhereffter gingo dhe regementer som stådt uti Opusna, tillijka med dhem som till succurs waret commenderade, därifrån och brände upp staden effter sig. Några dagar häreffter marcherade Hög-qarteret med dhe regementer som här stådt, till byen Ziucki närmare Pultava, här wij sedan stodo några dagar, under hwilken tijd härifrån altijd gick een regementz-officerare med commenderadt manskap till Pultava, på wacht och betäckning för dhem som arbeetade. Dhenna wachten blef sedan attaqverad af 3:ne fienteliga battalljoner, som wille gå utur fästningen och wåre några dagar tillförena gienom een särdeles fint, /: nembl. att dhe allarmerade wårt Gvardie 1/4 mijhl härifrån att wåra wachter drogo sig dijt :/ inpracticerade med ammunition, men dhe blefwo nu på bakresan

af wår wacht, som commenderades af Öf:rstLeutnanten under Calmare regementet Silfversparre, så bemötte, att oansedt dhe wåre 6 gånger starckare än wåra, måtte dhe retirera sig innuti [ett] kiär, men här kom een battalljon af Kongl. Gvardiet till, som några tijmar förut war commenderat uti samma kiärr att hugga fasciner, och dhe nedergiorde största dhelen af fienden, att icke, af 1,200, 150 kommo undan. Ryska commendeuren Brigadier Goldovin blef sielf fången, af wåre blefwo allenast 18 mann slagne, men ibland dhem Öf:rst-Leutnanten som commenderade.

Lijtet härefter rychte wij åter nährmare Pultava; wårt och Calmare-regemente stadnade een half fierdendhels mijhl därifrån, ut med dhen förbij flytande ströhmen, och stod nu fienden wäll starck mit emot på andra sijdan, arbeetandes på skantzar och reduter neder uti kiärret mit för fästningen till att secundera och få communication med henne, men wåra arbeetade emodt att hindra honom, hafwandes wij högderna på dhenna sijdan inne.

Mensis Iunius.

Här blefwo wij sedan ståendes een tijd, då alla dagar, ifrån hwart och ett här omkring stående infanterie-regemente, gingo 75 mann under een regementz-officerares commando, een tijd att arbeeta sedan att hålla wacht uti dhe upprättade arbeeten i kiärret emillan fienden och fästningen, avangerandes fienden med sina wärck dagl. dagz nährmare, att wåra och han på sidstone wåre hwarandra på ett pistholeskått nähr, ty skiedde och altijd skada på båda sidor, passandes dhe så på hwarandra med studzare och annatt snält giewähr att ingen fick kocksa upp förrän 5, 6 skått smullo. Besynnerligen achtade fienden tiden att speela med canoner, när wåra wachter aflossades, jämwähl kastade heela dagen igienom bomber och karkascher, men dhet utan någon synnerlig skada.

När wij nu stådt här ungefähr 3 weckor, giorde fien-

den om en måndagz morgon på 2:ne ställen innfall uti armeen nembl. uti General Major Kruuses column 3 mijhl här ifrån, dherest han nedergiorde största dhelen af Rigska adelsfahnan, och tog några hundrade sina fångar igiän som dhär wåre, samt ruinerade een stoor dhel af Södra Skåningarnas bagage, äfwenwähl giorde han innfall uti General Major Hammilthons column 1/2 mijhl här i från till wänster, men ey med något alfwar.

Dagen dhäreffter, emedan fienden wijd byen, som Norra Skåningarna och Smålänningarna stodo uti, drog sig öf:r, blef wårt med een heel hoop andra cavallerie- och infanterie-regementer dijt beordrade, under hans Excellences, FältMarschalkens H:r Gref Rheinschiöldz commando, begynnandes wij, som dag och natt skildes, att rangera oss en ordres de battallie, på ett slät fält, emillan 2:ne små skogar mitt fram för fiendens retranchement, marcherade och fram på dagen fienden något nährmare, tänckiandes att locka honom ut på fältet, men förgiäfwes, hwarföre och wår commendeur, som wäll märckte fienden hafwa een alt förmycket fördelachtig ort inne, om middagz-tijden lät regementerna marchera därifrån hwart till sitt förra campement. Och när wij nu kommo tillbakars fingo wij weeta, dhet fienden äfwenwähl i dag giordt een försökning på Lijf-dragounerna, som stodo 1/2 mijhl nedanför Pultava, men med sin egen skada. Här war Hans Maj:tt sielf med och wardt blesseradt i wänstra footen, hwilket och meenas waret orsaken att FäldtMarschalken intet gick på i dagh, emedan dhär om kanskie wärre rapporterades änn som skiedt war. Dito om afftonen fingo wij ordres att ryckia ännu nährmare Pultava, och när wij kommo hijt om natten klåckan 11, wille fienden gå öf:r watnet nedan för fästningen, men blef så af wåra uti måneskienet med salvor bemött att han måtte wända om. Wårt regemente blef strax dijt commenderadt, och begynte med 3:ne andra att arbeeta på een communications-linia emillan dhe förra wåra wärck och

dhesse sehnare nedan för fästningen, dhär fienden äfwen wähl effter hand fortificeradt ängen och kiärret ut med ströhmen, alt i dhenn meening att kunna undsättia fästningen.

Om morgonen härpå blef wårt regemente aflossatt, då dhet strax begynte slå upp sina tält och kiöra wagnarna uti ordning, under hwilken tijd alt in till afftonen fienden utur sina wärck neder i kiärret sköt förskräckeligen med canoner, jämwähl kastade bombar och karkascher utur alla hörnen och kantor, tänckiandes dhärmed drifwa wåra uhr sina wärck, men wann intet dhärmed ey heller giorde någon skada.

Härmed lågo wij och fienden och sågo på hwarandra några dagar arbeetandes continuerligen, men emedan fienden förmärkte sig dhärmed ingen ting kunna uträtta, ey heller på sådant sätt undsättia fästningen, ty lemnade han i tystheet om een natt alla sina wärck, då wåra strax om morgonen satte dhem i brand att hwar sticka brand upp. Härmed drog sig fienden 1 mijhl ofwannföre fästningen öf:r ströhmen utan att wåra söckte att hindra honom, begynnandes strax att för-retranchementera och befästa sig. När wår nådigste konung dhetta förmärkte, drog han ihoop heela sin arme, och emedan fienden gifwet ord uth sig willa grijpa oss ann, ställtes wåra och upp på een fält strax utan för fästningen, afwachtandes fienden, som och stod färdig frammanföre sina wärck $^1/_2$ mijhl ifrån oss, men när fienden nu intet wille längre utpå fältet, utan drog sig på sin wänstra hand nährmare åth ströhmen och nährmare åt fästningen, marcherade wåra af till höger och satte sig emillan fästningen och honom, begynnandes han åter där att förskantza sigh. Ståendes wij nu hwarandra på ett par canoneskått nähr; här blef nu konungen allenast ståendes med infanteriet, men cavalleriet med armeens bagage beordrades $^1/_2$ mijhl tillbakars för bättre fourage skuldh.

28:de. Klåckan 1 föremiddagen marcherade Hans Maij:tt med infanteriet till wänster mitt fram för fiendens

retranchement, där och cavalleriet i tystheet stötte till, tillsammans ungefähr 16,000 mann /: ty åtskillige regementer blefwo af cavalleriet wijd bagaget, och 2:ne infanterie regementer uti aprocherna för fästningen :/. Och som natt och dag skildes åt attaqverade Hans Maij:tt härmed, utan stycken, fiendens retrenchement, och hade i förstone dhen lyckan förjaga honom utur åtskilliga sina främsta skantzar, och miste fienden där några canoner, och måste draga sig till bakars uti sina hufwudwärck. Men som dhen olyckan slogh till, att General Major Roos med sina medhafwande regementer nembl. Dhalkarlarna, Wermelänningarna, Westerbotningar och lönköpingz-Smålänningar /: som wåre de starkaste regementerna :/ blef till wänster lemnad effter, utan att han hade communication med dhe andra till höger, som emedlertijd avangerade något lijtet och sedan stadnade, och således af fienden inneränd och ruineradt, utan att dhe andra wijste dhäraf föränn dhet war bestält, ty wordo och wåra därigenom så förswagade, att då fienden strax därpå med heela sin force bestående af 80,000 mann*) kom utur sitt efftersta retranchement, kunde dhe intet hålla ut mehr änn een salva föränn dhe wåre aldeles öf:rända, emedan dhen starcka fienden gaf Feur på alla 4 kantor. När infanteriet nu så aldeles war ruineradt måtte cavalleriet retirera sig, då Hans Maij:tt, som uti den heela actionen låtet bära sig uti en båhr, /: hwilken med en canone-kuhla blef skuten twärt af :/ blef af dhe medföliande drabanter satt på een häst, att han med största möda, dock lyckeligen, med sina drabanter kom genom åtskillige fiendens esqadroner, till bagaget tillbakars. Blifwandes om efftermiddagen segren uti fiendens händer, sedan wij här mistatt heela wårt infanterie och jämwähl åtskillige cavallerie-regementer i grund ruinerade. Dhe förnämste och mäste officerare blefwo borte,

*) Mycket öfverdrifven siffra! I verkligheten var den ryska *hären* föga mer än hälften så stor. Men af Agrell kan man begripligtvis ej vänta några riktiga uppskattningar.

antingen fångne eller slagne, som Hans Excellence H:r Fält-Marschalken Gref Rheinschiöld, General Major Kruus, Gen. Maj. Roos, Gen. M. Hammilthon. Utaf Öf:rsterna som wåre med, kom ingen mehr tillbakars änn Öf:rste Fock af infanteriet, Öf:rste Dhaldorf af cavalleriet, Öf:rste Düker, Öf:rste Taub, och Öf:rste Hielm af dragounerna, jämwähl Öf:rste Posse af Gvardiet. Af wårt regemente, som gick ungefähr 500 mann starckt uti actionen, kom intet mehr till bakars änn Majoren, 2 Capiteiner, 5 Leutnanter, 5 Fändrickar, och 27 man giemehna, men dhesse wåre mäst alla blesserade. Utaf Cantzeliet blef Hans Excellence H:r Gref Piper, Cantzelie-råd Hermelin, med största dhelen dhe andra mindre betienterna, borta. Under warande action föllo dhe innuti Pultava liggiande af fienden ut på Sörmannlänningarna och Cronebergz smålänningar, som wåre lemnade uti aprocherna till wacht. Här till kommo och 5 fienteliga battalljoner öf:r ströhmen, men dhesse uträttade ingen ting mehr änn allenast Capitein Jäsper Hård af Sörmannlänningar, som med 50 mann war lemnad uti ett af dhe yttersta wärkena, gaf sig tillfånga, elliest dhe som kommo uhr staden blefwo hufwudstupa till bakars inn kiörde, och dhe andra som kommo öf:r ströhmen blefwo drefne samma väg tillbakars. Dock lopp icke heller dhetta af utan skada på wår sijda. Öf:rste Weidenheim och Major Pisthol måste här sättia lifwet till. Fienden wijste sig och under actionen som ville han attaqvera bagaget, war dhet och tämmeligen nähr, men då wåra lossade ett par styckeskått efter honom, och dhe dhärwijd commenderade regementer begynte att ryckia uth, wände han om, gick innuti skogen där slaget stod och utan twifwel föll wåra i ryggen. Om efftermiddagen klåckan 3 hade alt ända, då wåra, så många som öf:r wåhre, förströdde kommo till bagaget, hwaraf alt wardt uti största confusion och skräck, och må man öf:r måttan undra därpå att fienden icke med eens gick uti. bagaget, ty sannerligen om han dhet wågat hade icke ett been

kommet därifrån, men han lemnade oss därmed dhen dagen. Emedlertijd kommo ordres dhet dhe dödass sampt annatt onödigt och öf:rflödigt bagage skulle ruineras, begynnandes strax att fahra bort med artolleriet, och sedan dhet andra bagaget effter så fort dhet hinte; således marcherade wij heela natten, och hölt General Major Creutz arriergvardiet med 3 à 4,000 mann cavallerie.

29:de uti dagbräckningen kommo wij, dhe första, till staden Nova Siansara, däräst General Major Meijerfeldtz dragouner stodo, som intet waret med uti actionen, dhe rychte nu strax ut, och marcherade som dhe andra cavallerie regementerna jämpte bagaget; och såg man nu continuerligen bagage ruineras och stickas uti brand; nu kunde man see hwad proviant som armeen skrapat ihoop. Dhen wagn som stadnade slogz strax sönder och heela dagen igienom kommo bud effter ifrån Creutzen att befalla dhe första skynda sig, emedan fienden trängde hårt på effter.

Dito om efftermiddagen gingo wij förbij Kobilack, där Öf:rst-Leutnant Silfwerhielm stådt med ett partie af 300 hästar att kiöpa upp spannemåhl för armeen, och war nu redan i natt gången förut att sökia upp fartyg och sättia sitt manskap öf:r Nieperen.

30:de kommo wij till Nieperen, då strax något af konungens och Mazeppas bagage begynte sättias öf:r, äfwenwähl dhe öf:rblefna af Sörmannlänningarna, sampt Drabanterna och Eenspännarne. Dhen andra heela armeen drogz ihoop lijtett nedan före wijd een uppbränd stadh, men dhe som hade någon frijheet och behöfde icke så just blifwa wijd regementerna, begynte nu ruinera sina wagnar, bygga flottar och hwar och een see sig före, på hwad sätt han kunde conservera sig och sina bästa saker. Med hästarna war ingen annan råd änn dhe bundes några ihoop, kiördes i ströhmen att simma öf:r, men gick mächta swårt till emedan ströhmen war skräckeligen rapid och bred, dhessutan starckt och contrairt wäder. Iag hade i förregårdz

redan taget mina bästa saker utur min wagn, packat dhem uti ett par wäskor och een wådsäck, i förhopning att conserwera dhem om iag sielfwer kunde blifwa behållen, som nu war mächta lijten apparance till, emedan mycket få fahrtyg funnos, folcket slogz, håfwo hwarandra uti ströhmen, budo till dhem som skaffat sig fahrtyg eller elliest slaget ihoop flåtar, penningar öf:r penningar, 10, 20, 30 till 100 ducater för persohnen; iag hade accorderat med 2:ne ryttare af Rigska adelsfahnan, som giordt sig een flotta, att dhe skulle skaffa mig öf:r, när dhe allenast een gång waret öf:r, med sina egne saker, men iag hörde i affton intet mehr af dhem, lade mig därmed om natten wijd åbredden på mina saker att sofwa.

Mensis Iulius.

1:ste. Om morgonen uti första dagningen begynte fienteliga Callmukerna att wijsa sig på högderna, klåckan 7*) gick Hans Maij:tt och Mazeppa öf:r. Nu red iag och sökte allestädes tillfälle att komma öf:r, emedan iagh intet hörde af dhem som iag i går accorderat med, resolverade äntl. att rijda tillbakars till regementet att höra till om där intet giordtz någon anstalt. Men på wägen mötte mig wår Major Lagerbergh, som war blesseradt och lät bära sig uti sin säng emillan 2:ne hästar, han sade mig wijd regementerna icke dhet ringaste tagas före, utan bad mig blifwa hoos honom, och skaffa honom till dhen prämen hwaräst konungen gådt öf:r. När wij nu kommo dijt, war där een öf:rmåttan stoor trängzel, doch buro wij Majoren med sängen, så långt wij kunde uti watnet, mötte prämen och satte honom på, då dhe som regerade präbmen wille kasta ut honom, föregifwandes sig hafwa ordres att allenast sättia

*) Här är alltså en ny tidsangifvelse till de många andra: (d. 30 Juni) kl. 10 (Norsbergh), emellan 10 och 11 (Lewenhaupt) samt (d. 1 Juli) kl. 2 (v. Kochen) kl. 4 (Siltmann) slutligen nu denna kl. 7 säkert den sämsta af alla. De två första komma väl sanningen närmast.

konungens egne saker öf:r, men Majoren tog sina pistohler till sig och sade sig skola skiuta dhen för hufwudet som bödo till att kasta ut honom, härmed låto dhe sig beqwähma, men hwarken iag eller Majoren fick mehr af wåra saker inn, änn han sina cantiner och iag min kappsäck. Folcket trängde så hårdt på, att fahrtyget begynte willa siuncka, ty klädde iag af mig hwar trå inpå blotta skiortan, tänckiandes rätta mit lijf med simmande om så skulle trängia, men som wij begynte kasta ut een och annan af drängiar, jämwähl een hoop saker, fingo wij omsider med hug och slag präahmen löoss att wij kommo öf:r. Strax gick iag med ett lijtet fahrtyg till bakars, i mening att kunna bringa mina redtaskor och häst, med något af Majorens saker öf:r, men när wij nu kommo, hade Calmukerna redan begynt att grassera. Iag gick med största fahra een gång i land och tog Majorens eena coffert, wille och ännu een gång effter mina redtaskor, men tordes intet wåga mig, emedan Calmukerna nu wåra kombne till strömbrädden och kiörde folcket uti watnet, som med twång retirerade sig uti dhe närmaste fahrtyg, då wij kommo uti yttersta lifzfahra, ty wårt fahrtyg öf:rfölls och hoopetahls med folck, men hialp intet, wij måste bruka giewahlt at rifwa oss från dhem, iag måtte springa uti watnet upp till halsen, och kiörde båthen för mig utpå diupet att ingen kunde komma till oss, då iagh satt och såg på huru mina redtaskor blefwo bortagne så wäll som alt annat som där war, och således miste iag nu dhe få saker som iag äntl. tänckt conservera, hwaribland och war mitt Diarium, som iag hållet sehn iag gick utur Swerige, effter hwars innehåldh iag färdas omkring, sehn iag reste från mina föräldrar hit till Niepe-ren..... 729 ¾ mijhl.

När iag nu kom öf:r igiän, blefwo alla fartyg sönderhugna på dhenna sijdan, och syntes fiendens regulaire troppar på andra sijdan komma fram, General Lejonhufvudh och General Major Creutz blefwo dhär lemnade med dhet

qwarblefna af armeen, som kunde wara ungefähr 10,000 mann och dhet mäst cavallerie. Klåckan 12 gick Hans Maij:tt med dhet öf:r kombne cavalleriet /: 600 hästar wijd lagh :/ och drabanterna bort till höger, men Mazeppa med Eenspännarne och dhe öf:r kombne Södermanlänningarna wäntade något lijtet effter, med dhem skulle dhe öf:r kombna blesserade officerare föllia, och gingo så allesammans klåckan 2 härifrån; nu måste Majoren så wäll som många andra illa blesserade med största wädermöda rijda, iag hade ingen häst, kunde ey heller få, utan måtte taga mina stöflar på nacken och till footz gå ifrån dhenna platzen, men fick strax kiöpa een för 6 ducater dhem Majoren gifwet mig. Härmed red iag tillbakars och tog mig, ibland dhe många qwarlembnade saaker, een redsadel, fohr och till Majorens säng, att see effter mina dhär förgätne penningar, och hade Majorens dräng, som iag strax skickade tillbakars när iag saknade dhem, redan waret dhär och funnet dhem, som 2:ne soldater ännu stående wijd sängen wijste att berätta, men när iag sedan frågade honom näkade han. Wij gingo nu fort heela dagen öf:r slätta fält, och måtte Eenspännarne med Sörmannlänningar hålla tätt ut med Mazeppas wagn, ty dhe medföliande Cossaker meentes willia rebellera, man såg dhem esomåfftast rijda uti små troppar tillsammans att lijksom öf:rläggia något, och lät Fäldtherren Mazeppa warna oss att wij intet skulle rijda till dhem när dhe så församblade sig. Moot afftonen stötte konungen med sin swijt till oss, då wij rustade lijtet, och åter sedan marcherade heela natten uti fult skredt.

2:dre uti dagbräckningen rustade wij lijtet, gingo så fort till middagen, då wij åter bette ½ tijma, åter heela dagen marcherade inpå afftonen, öf:r slätta fält utan att see dhen ringaste buska.

3:dje rustade wij een tijma mitt på dagen, men sedan continuerade marchen; i dagh plågades wij utaf een olijdelig heeta och såg man största ynck på dhe blesserade huru

dhe wille wahnsmächta, emedan dhe plågades både af heetan, och hade ingen som kunde förbinda dhem. Många gingo och till foot, men med hwad wedermöda kan man wäll tänckia, och dhem som blef effter, wardt strax af Cossakerna utplundrat. Dhet war dhet största gooda att wij doch funno watn-dambar här och där på dhesse fältena. Nu stals förskräckeligen mycket hästar, iag hölt min uti tygelen, men som iag både af heeta, wakande och march war aldeles uttröttat, kunde iag omögeligen hålla mig från sömpn, ty måste iag i natt sättia honom till, men lycka war att iag taget sadelen med kappsäcken af, och såf därpå.

4:de om morgonen när wij skulle bryta upp fick Majoren lähna een annan åth mig, att iag kom fort; wij gick i dag heela dagen ut med ströhmen Iugulet Wielki, här fans skräckeligen många wilda giettor, dhem wåra Walosker rijdandes, med sabblar huggo ihiäl.

5:te. Om middagen kommo wij till Bog-ströhmen, och stadnade här i dag, allenast konungen gick med några andra lijtet länger ned åth.

6:te gingo wij andra dijt ned, där Bogen flyter uti Nieperen och är här öf:r 1/4 swänsk mijhl breed, hade wij nu såledz gådt öf:r dhem så kallade campi deserti citra Borysthenem..... 40 mijhl.

Dito om afftonen kommo Turkar öf:r, hafwandes lijtet bröd med sig dhet dhe sålde åth dhet hungriga folcket, af hwilka mången icke smakat något guds låhn på dhenna sijdan Nieperen, och kunde man för een ducat intet få så mycket, som een mättade sig med; iag war så lyckelig att iag hade några stycken skårpor uti min kappsäck med mig, som iag taget uti een upslagen brödwagn på marchen emillan Pultava och Nieperen, af dhem bestod iag mig een half om dagen, hwarmed iag giorde kalskåhl uti dambarna på ödemarken.

7:de kommo och Turkar med bröd, men icke att dhet

förslog, utan war ännu så dyrt att dhet knapt kunde bethalas.

Dito om middagen kom pålska General Majoren Ponjatouski tillbakarss, som waret skickat förut, utan tvifwel att accordera med Turkarna om öf:r farten; några tijmar dereffter syntes een heel hoop medelmåtige fahrtyg komma seglandes från Osiakov, och dhe förde allahanda proviantzpertzedlar med sig, besynnerligen af bröd, wijn och frucht, så att man begynte nu få tämmeligen skiähl för penningar, dhe wiste och att berätta oss, att bassan här allenast wäntade på ordres från Schiraschieren uti Bender.

8:de. Om morgonen gick Hans Maij:tt och Mazeppa öf:r*), strax begynte dhet andra folcket fölia effter; een sandrefwel lopp uti halfwa ströhmen, därifrån sattes hästarna öf:r jämpte båthar. Om efftermiddagen fohr iag öf:r, i meening att kunna bättre på dhenna sijda få mig een båth, till att hielpa hästarna med.

9:de war 3:die stoorne[!] bönedagen, då Hans Maij:tt lät hålla prädijkan för sig; om efftermiddagen gick iag tillbakars öf:r, måtte länge löpa och leeta föränn iag fick min häst, som war ihoop med Majorens, igiän, när iag äntl. sökt upp dhem, och kom till dhen omtalte sandrefwelen, war dher wacht satt, att ingen skulle rijda dijt förän ordningen kom till honom, måtte så låta mig nöja een stund, då Leutnant Kiöller af Lijf-dragounerna, honom iag uti Stralsund blefwet bekant med, lagade att iag fick föra ut hästarna på refwelen; strax träffade iag 2:ne Cossaker uti ett lijtet fahrtyg, dhem iag accorderade med om 1 ducat för hwar häst, och måtte wij så roo att hästarna kunde betiena sig af grunden, men när några kommo och wille trängia sig in till oss, satte wij ut på diupet, åter när dhe wåro borta, folgde wij ut med refwelen igiän, och så fähla-

*) Dateringen öfverensstämmer med v. Kochens och Hultmans. Norsbergh uppger ingen dato; Nordberg (här blott en andra-hands källa) har d. 9.

des wij så länge dhen warade, men sedan då dhen släpte måtte hästarna lijta på sina egna krafter, då wij fuller mycket halp dhem därmed att wij höll dhem uti grimmeskaftet jämpte fahrtyget, elliest hade dhe omögeligen kunnat winna öf:r dhen breda strömmen. I dag moot aftonen wijste sig fientl. Calmucker.

10:de om middagz-tijden kom ett ryskt partie, och tog bort alla wåra på andra sijdan, och blefwo wij nu så plåckade att wij intet wåhre många igiän; mehr änn 3 dhelar [!] af dhem, som med möda kommet öf:r Nieperen, måtte här ändoch komma uti fiendens händer.

Dito gingo wij härifrån på 1/2 mijhl nähr fästningen Osiakov, som är Basscha- eller Gouverneurs-residence här uti Tartaria Osiakouvensi, under marchen i dagh mötte oss een terribel hoop grässhoppar, dhe wåre långa som ett halft qvarteer, flögo så tätt att dhe slogo åss uti ansichten, sotto och ett qvarteers tiockt på jorden; så continuerade 1/2 mijhl, som hade man rijdet uti ett tiockt mörker, nästan otrooligen att höra; när man först fick see dhem syntes dhe som ett stort mohln emoot himmelen, wij som intet weste däraf förundrade oss mycket, inwåhnerna här sade dhet wara ett ondt märke när dhe så öf:rflödigt komma, och gemeenligen betyda hunger.

Wår march i dag war..... 2 1/2 mijhl.

11:te stodo wij här stilla, då wij plågades jämmerligen af heeta emedan wij lågo på slätta backen utan tält eller ringaste skugga; eendaste remedium däremodt war dhe skiöna meloner som os fördes till kiöps, wåre wäll i förstone dyra till een Carolin stycket, men sedan kiöpte man 3 à 4 för 1 kupik eller öre smt. I natt måtte wij få, som igiän wåhro, hålla oss allarde, emedan Saproviske Cossakerna, som ännu wåre tämmeligen många öf:r, meentes willa giöra sig onyttige.

12:te stodo och stilla här.

13:de. Marcherade wij öf:r slätta åckerfält, där säden

war ymnog och nu redan mogen, här wåre och heela åckrarna fulla med meloner och Harpus eller watn-meloner. Wij stadnade i affton wijd 2:ne skiöhna muurade öf:rtächte brunnar..... 1 1/2 mijhl.

14:de stodo wij stilla och hade uhr staden som dhen skiönaste marknad både med kläders- och proviantz-saker, skiönt på turkiskt maneer; här hade Hans Maij:tt och Mazeppa fådt skiöna tält af Baschian, gröna med rödt foder och runda.

15:de. Marcherade wij öf:r ijdel ödemarker och hade stoor nöd på watn, funnees lijkwäll, fast mycket få, undertijden kiällor under små bergzklippor med mycket godt watn, ty måste wij alltijd dirigera wår march så, att wij om afftonen stadnade wijd een sådan källa..... 3 mijhl.

16:de stod heela wägen full på ymse sijdor med tartarske bönder, som hade allahanda maatsaker af miölk, smör, ost, och allahanda frucht, några hade och slachtat och kokat kiött, men hade mycket ondt effter weed, förde dherföre torkat koodyngia med sig att koka wijd. Där wij i afftonen stadnade war mycket swårt effter watn, iag fant på ett lijtet kiär, där iag grof hool uti med händerna, och när iag seedan reensat, kom dhet bästa watn upp, som man wille dricka, här sat iag och några andra gooda wänner, och med största plaisier tracterade oss. Utur dessa mina små brunnar hade iag den lyckan att betiena Hans Maij:t med watn till dricka, i dy een af hans lacqvejer, som allestädes sökt effter watn och ey kunnat finna, råkade äntl. på mig och wardt rätt glad däröf:r; wår march i dag war..... 5 mijhl.

17:de war wår march äfwenså öf:r ödemarcker, nu mötte oss Iudar och Græker från Bender med wijn och brennewijn..... 4 mijhl.

18:de hade wij samma slagz marker att fählas öf:r ..... 5 mijhl.

19:de lijkaledes..... 4 mijhl.

20:de kommo wij till een tartarisk by, hwaräst husena wåre af små rijss-qwistar sammanflätade och öf:rstrukne med koodyngia, af samma slag såg man stoora stackarna upstaplade, tor[r] att bränna ..... 3 mijhl.

När wij nu kommo hijt, red iag och H:r Tursenius extraordinarius präst af Cronobergz-regm:te, in uti een gård och kiöpte oss miölck, *då wij sågo een tartarisk hustru, som wille straffa sitt lilla barn, bruka dhet maneeret, att hoon satte sin främsta finger uti barnsens mund och tumben på dhess öga, dermed tryckte hoon hårdt till och hölt länge stilla, att dhet arma barnet gaf sig jämmerligen dhärwijd, och håller iag dhetta för een stoor orsak därtill, att alla tartare äro winögde.* Härifrån redan [!] iag sedan till Majoren, som lagt sig uti skugga ut med een stufwewägg, där wij gienom ett lijtet håhl, /: ty inn wille dhe ey släppa oss :/ fingo see een ung karl och een pijga mycket wäll på dheras manneer klädde: han hade een röd footsijd Tubins råck på sig, underkläderna kunde man ey see, såg elliest wäll ut, med rundt ansichte och inbögde swarta ögon. Hoon hade äfwenwäll utan på een röd Tubins råck med een slöja öf:r hufwudet och stoora förgylte silf:r knappar uti, giorde som eekållon, inunder hade hoon een lindenråck med äfwen stoora och på pålskt maneer giorde silf:rknappar, och ett stort groft silf:rbälte mit om lifwet, hade äfwen och byxor på sig af sijdentyg, men inga strumpor, utan byxorna räkte nästan till hählarna och där wijd wåre sydde footsåckor af gult saphian, därutan på hade hoon guhla toflar men utan klackar, på minstra fingret af högra handen baar hoon een silf:rring med een paddsteen uti, dryg som een hasselnööt, näglarna ware halfparten rödbruuna färgade; hon hade elliest ett skiönt ansichte rundt och hwit som een snö, med stoora swarta, fast inbögde ögon, och beck-swarta håhr.

NB.: heela dhenna marchen från Osiakov, hade wij

Swarta hafwet på wänstra handen, föliandes mehrendels stranden.

21:sta kommo wij till een annan by, beståendes både af christne, turkar och tartare, och låg uti Podolia inferiori ..... 3 mijhl.

22, 23:dje stodo här stilla, och hade här som heela wägen kiöpmänner och Iudar från Bender, med alla handa victualie-pertzedlar.

24:de. Om efftermiddagen gingo wij inn under Bender, som är een fästning wijd Niester ströhmen, nu helt ny med steenmuhrar och een torr graf, ligger uti Moldavien och hörer Turken till, wij blefwo så ståendes, att wij lemnade ströhmen emillan oss och fästningen..... 1 mijhl.

Här tog Sierachier-baschan eller General Gouverneuren, som har sit residance här, emoot wår nådigste konung med stoor pomp, bad Hans Maij:tt på sin herres wägnar wara wällkommen, hade och stält på båda sijdor om wägen, där Hans Maij:tt skulle gå fram, 100 Ianitzarer, hwilka sedan folgde Hans Maij:tt till dhet för honom uppslagne kosteliga tält, hwarwijd lossades några och tiugu canoner på fästningen. Här stodo wij sedan några dagar, och hörde hwar affton een brummande musiqve utur staden med trommor, pijpor och hwad mehr som skråhla kunde.

Mensis Augustus.

3:dje kom General Major Meijerfeldt /: som strax efter actionen uti wissa ährender blefwet skickat till Ryssen :/ tillbakars, och med honom fingo wij weeta Gref Piper, Gref Rheinschiöld och alla Generalerna, som blefwo borte uti actionen, wara fångne, men Öf:rste Torstenson af cavalleriet och 8 infanterie Öf:rstar slagne. Äfwen blef och kunnogt, General Lejonhufvud och Creutz, som med dhet lembnade af armeen blefwo qwar wijd Nieperen, hafwa gifwet sig fångna och således alla tillijka med artolleriet kommet uti fiendens händer, som lijkwäll skall honet handtera

dhem: många af wåra, besynnerligen dhe tyska, hafwa taget tienst.

4:de fick wårt lilla infanterie med dhe blesserade ordres att draga sig öf:r strömen.

5:te gick Hans Maij:tt öf:r, då åter några canoner uti fästningen lossades, och satte sig nu konungen på een peninsul af Niesteren inunder fästningen, betäckt så här som på andra sijdan med een janizare-wacht, hwilken äfwen wähl skulle hafwa acht, att ingen orätt skulle skie emillan wåra och turkarna. Dhesslijkes blef Siceraschierens Marschalk här hoos oss, för honom dhen klagade som någon orätt leed, hwilken och heelt opartiskt dömbde. Dito red iag med min kammerat Regementz-prästen H:r Nils Setterbergh in uti staden, genom een port som ingen wacht war uti /: ty elliest war förbudet att någen af wåra skulle komma inn :/ och war här ingen ting annatt att see än gemehna trähuus, som hade inga andra fenster än trägallror öf:rdragne med pappeer eller hästskin tillredt som pergament, öf:r smordt med olia; utmed gaturna war handels bodar och wärckstäder. Sina bygningar eller logementer hafwa turkarna från gatan, emedan dhe intet willa låta see sina qwinfolck, och om dhe gå ut, äro ansichten tilltäckte och hafwa största dhelen swarta flohr öf:r ögonen. Hustrur permitteras dhem så många dhe willa till 4, men schlawinnor som dhe hafwa rådh till, doch måtte mannen kiöpa dhem sielf, ty om han haf:r något omgänge med dhem som hustrun förer med sig uti huuset, haf:r hoon macht att sällia honom tillijka med barnet; dhe skiliass och från sina hustrur när dhe willia, men måtte då gifwa dhem een wiss summa penningar, som blefwet accorderat för giftermåhlet, effter förmögenheeten, högst 5,000 asprar eller 2,300 öre smt, utom hwad hustrun haft till hemgift, men dhe som få mycket förnähma gifte, måtte hålla sig alleena till hustrun. Dricka fans intet i staden annatt än Schierbet, af watn lemonad och socker sammanblandat;

Nardencki af watn och honing kokat, hwartill man och brukade ijss, som här uti kiällare förwahrat finnes heela sommaren igenom, och Caffe, dhet turkarna bruka jämpte otroolig mycken toobak stadigt att dricka, och är dhet remarqvabelt, att een turck alldrig spottar när han rökar toobak, utan kan sittia heela dagen med beenen korsswijss under sig och röka tort, och aldenstund dhe ifrån barndomben wänja sig wijd sådant sittiande kommer dhet dhem intet swårt före, bruka ey heller andra bänckar än lafwar. Uti förstäderna hafwa judarna och dhe christne /: som alla här äro Græker :/ wijn, brennewijn, öhl och miöd till öf:r flöd, hwilket turkarna är förbudet att dricka, men dhet skier ändoch hemligen, och har iag sedt dhem hatwa brafwa ruuss.

6:te war 4:de stoore bönedagen.

12:te gick dhet lilla infanteriet, eenspännare och een hoop blesserade officerare bort, och med dhem Öf:rsten af fortificationen H:r Gyllenkrook.

14:de kom een Baschia*) hijtskickad af turkiska keisaren, och blef ståendes utom staden uti några för honom upslagne prächtige tält, hwaromkring war och ett tältplancke. Därutom ställtes hans hästar på högra sijdan bundne om alla 4 fötterna wijd påhlar i backen, på wänstra hans muhlåsnor och cameeler; sedan här utom woro större och mindre tält för hans betiente. Framför hans eget tält och wijd utgången genom plancket stodo 3:ne stycken hwijta häste-swantzar, wijd tiocka och beslagne stänger som estandare-skafft, upp i ändan bundne. Wijd hans ankombst lossades några stycken på fästningen och hade constaplerna intet bättre sedt sig före, änn att 3:ne kornstackar uti förstaden itändes af förladningen.

16:de. Hade bemälte Baschia audience hoos Hans Maij:tt, och war hans parade såledz: för honom gingo 4

*) Paschan af Sophia (v. Kochens Dagb. Kar. Krig. IV).

stycken officerare klädde uti footsijda hwijta råckar, dhem dhe frammantill hade bundet upp in under giördelen, att dheras röda skarlakens byxor synas skulle, ifrån högra axelen inunder wänstra armen gick een smahl recha med förgylte silfwer-puklor, hwaruti hängde een stoor kostelig sabel, så högdt att fästet war emodt wänstra skuldrebladet. Uti händerna hade dhe stoorna [!] silf:rbeslagna kiäppar med krookota knappar, hwarifrån hängde många dubbla kiädior, med ändarna fäste mitt på kiäppen. Han sielf red på een apellgrå häst, som war betäckt öf:r heela baakdeelen med ett rödt schiarlakens täcke, rijkt af guld borderadt; på bägge sijdor bredewijd honom gick een med giewähr på axlan, härpå folgde een heel hoop unga förnähma turkar, klädde uti hwijta och röda råckar, med stoora hwijta turbanter på hufwuden, stoora karlar och sågo rätt wäll ut. Sedan folgde 100 man janitzarer utan giewähr. Effter Baschians egen swijt, kommo 2:ne andra rijdandes, hwardera så beledsagade som Baschian sielf, skiönt med något mindre pracht, bägge dhesse, så wäll [som] Baschian, wåre gambla män och hade stoora skiägg, hwilket hoos turkarna mycket æstimeras och brukas af alla som till åhren kombne äro, så förnähma som giemehna.

19:de hade iag een känning af een feber.

21:ste greep dhen mig hårdare ann och märktes wara frånssan.

23:die bröot hoon mig förskräckeligen.

25:te bruukade iag een roolig cuur derföre, som några andra här i mangel af medicamenter på sin egen hassard proberadt, nembl. emoot stunden komb, på hwilken frossan plägade grijpa mig an, drack iag mig ett capitalt ruuss af wijn och brennewijn, hwarpå folgde strax /: salva venia :/ ett starckt vomerande, därmed sompnade iag inn, waknade heel frisk, och kände sedan intet mehr till siukdomben.

27:de gingo, under General Adjutantens Gyllenklous commando, een hoop Saprover härifrån, som till foot kom-

met effter oss, sedan Ryssen häriadt och brändt upp dheras hemwist, derföre att dhe slaget sig till oss. Med dhem folgde och min kammerat Regementz-prästen H:r Nils Setterbergh, iag hade och ärnat att gå med, men effter iag intet weste däraf föränn wijd sidsta stunden, lät iag bestå.

31:ste blef een trummeslagare, af Calmare-regemente, med een knif ihjäl stucken af een turk, dherföre att han hindrade honom, då han med giewalt wille twinga Major Leijonhielms dräng till sodomitisk otucht, hwilken fördömmeliga synd hoos turkarna är mycket giehmen, och hafwa många af wåra för sådane frestelser utstådt största lifzfahra.

Mensis September.

1:ste. Lät Baschian, för dhet skiedde mordet skuld, uti förstäderna förbiuda alt säljande af öhl, miöd, wijn och brännewijn, både till turck och christen, utan att sådant skulle föras hijt ned uti lägret att föryttras.

2:d:re war Hans Maij:tt, första gången effter sin blesseur, till häst, men måtte lijkwäll föra beenet rakt uti ett dhär till giordt instrument*), jämpte hästehalsen.

6:te kom een abgesandt**) från turkiska hofwet, och hade om eftermiddagen audience hoos Hans Maij:tt utan någon ståht, förährade åt Hans Maij:tt från stoora Wizijren een mycket skiön häst med turkisk mundering, hwarpå alt beslag tillijka med stegbyglarna war af purt silf:r förgylt, jämpte sadelen satt på dhen eena sijdan een stridz-hammar af silf:r, på dhen andra een sabel med agat-fäste och 2:ne rubiner och een saphir på hwardera sijdan.

7:de. Lät Hans Maij:tt giöra bröllop åth sin sadelmakare, och wijd samma tillfälle tractera dhe förnämsta uhr staden, som hade begiärat att see wårt maneer wijd sådanne

*) »Instrumentet» beskrifvet hos Norsbergh, Kar. Krig. III.

**) Agan var anländ redan d. 3, men hade audiens d. 6, v. Kochens Dagbok.

acter, då dhe hade med sig een chor af sina musicanter, bestående af 4 pijpeblåsare, 4 som blåste på trompeter, 2 pukeslagare, 2 som slogo messingzfaat ihoop, och 8 med mycket stoora trummor, på dhe inunder klappade med ett järnspöö, och ofwanpå med een trähammar, brukandes särdeles slagh och rättade sig effter pijporna, doch war här intet att aftaga någon wiss melodie. Dhesse warierade med wåra trompetare och under dheras speell, framkommo 2:ne som effter landzens maaneer dantzade, hoppandes och springandes emoot hwarandra uti löjelige eller snarare sagt, narachtige positeurer, med stygge och skamlige kropsens bewekelser. Sedan infunno sig åter andra, som med sabblar och knifwar fächtade emodt hwarandra; dhetta hades alt före utan för tältet där måltijden stod. Effter måltijden, till att divertera turkarna, begynte wåra cavallierer att dantza med fält-fruntimber som dhe kunnat skaffa ihoop, åt hwilka Schierascherens sohn förährade hwar sitt ärmekläde. Turkarna dantzade intet, ty sådant weeta dhe intet af, emedan dheras qwinfolck aldrig permitteras uti något allmänt compagnie, hwarföre dhe förnähma hafwa sådanne ofwanomtalte gycklare som skola roga dem: elliest drucko dhe caffe och rökade flijtigt sin pijpa tobak; modt klåckan 5 togo dhe afskied och gingo sin wäg.

9:de reste General Major Ponjatouski till Constantinopel.

13:de *besåg iag een begrafning som Grækerna höllo med föliande ceremonier: först bars lijket öppet på een båhr utan kijsta inn uti kyrkian och sattes ned på gålfwet, med lius wijd bägge ändarna och sijdorna, ett hade och lijket uti handen, då prästen uti största skyndesamheet laas, på nu brukelig grækiska* uti allmänt tahl, hwad som till een sådan act hörer; emedlertijd sorlade och pratade folcket, som hoos stood, om hwad dhem borde giöra, nembl. sätta liusena i sin rätta ordning och sådant mehr. Sedan bars lijket utpå kyrkiogården till grafwen och sattes strax neder,

då een gammal kiäring kom fram, tog bort ett faat med hwetekringlor som stådt wijd lijketz fötter, dhem hoon dhelade ibland dhem näststående; åter kom hoon tillbakars nappade örnegåttet undan lijketz hufwud, skakade ut fiädren, fylde mull uti, och så lade dhet på sin förriga ort. Härmed sattes ett bräde på hwardhera sijdan om lijket uti grafwen, och ett ofwanpå till lock, strax giorde prästen med een skiöffel korss på alla kantor och ändar af grafwen, jämwähl utur ett lijtet träkäril göt rödt wijn på hufwudet, magen och fötterna af lijket, något lijtet som öf:rbleef gaf han een dhel een karl dricka, som satt på grafzbrädden, dhet andra slog han honom på hufwudet, då karlen begynte skaka sig, och sprutade dhet han druckit ned på lijket, hwaraf förorsakades ett stort löje ibland dhet omstående folcket. Sedan ställte dhenna samma karlen sig på dhet brädet som låg ofwan på lijket, och därmed kastades både med händer och spadar grafwen igiän och med dhet samma mullen honom på brystet och uti ansichtet. När nu alt dhetta war beställt, bräddes ett kläde utpå jorden lijtet stycke från grafwen, därpå framsattes 2 faat färsk fisk och 5 tallrickar wijndrufwor, och ett liuss samt ett bröd gafs hwar och een som skulle wara med i laget, sättiandes sig så neder att äta och prästen främst, hwarwijd inga särdeles bordseder observerades, utan hwar och een lät sig behaga, och såledz slötz heela acten.

15:de kom een Captein*) hijt, som för 9 månader gådt från Swerige, på åtskillige wägar sökt oss, och nu först kunnatt komma fram, wijd hans afresa skall hemma uti landet een tunna rog kostadt 30 Dl:r kopp:rmt.

18:de begynte dhe nu effterhand ankombne Sphahi /: eller turkiska ryttare :/ reparera på åtskillige ställen af fästningen, och höltz för dhem alla dagar fult speel /: så-

*) D. Breant.

dant som dhet 7:de hujus omtalt är :/ så länge dhe arbeetade.

22:dre afsompnade Fältherren Mazeppa, som skall hafwa lemnadt stoora penningar och dyrbara juveler effter sig.

25:te blef han begrafwen uti en bondeby*) strax här wijd staden, beledsagad till grafwen af een hoop swänska och cossaker, af hwilka dhe senare effter begrafningens acter gåfwo några salvor, hwarföre dhe sedan tracterades.

27:de reste iag med een hoop andra till Kauschian 2 mijhl härifrån, som är een lijten öpen fläck, bestående af Iudar, Græker och Armenier, dhe dhär här drifwa een wacker handel, och synes uti heela staden intet annatt än handelsbodar. På wägen hijt åt mötte oss continuerligen Spahi uti små troppar till 10, 20, 30 etc., som alla skulle till Bender, och wåre dhesse, som dhen andra turkiska militien, af olijka mundering, allenast dhärutinnan kommo öf:reens, att dhe alla hade långa röda mössor med swart uppslag omkring. När wij kommo hijt gick och Baschia förbij, med turkisk musiqve, så långt man kunde see honom.

28:de. Om afftonen reste wij tillbakars igiän.

29:de. Fick wij tijender, dhet Ryssarna som hastigast öf:rfallet Gyllenkrooks partie, taget bort Öf:rsten och General Adjutanten med största dhelen af dhe andra och ibland dhem min kammerat H:r Nils Setterbergh; dhe som öf:rblefwet hafwa retireradt sig inn uti Wallackiska residencestaden Iaski.

30:de fans konungens kocke-poike om morgonen döder, ut med ströhmen, däräst turkarna med giewalt brukatt sin fördömmeliga synd med honom, till dhes han så ymkeligen omkommet, men ogiärningzmännerna kunde man ey få igiän.

---

*) Warnitsa.

Mensis October.

1:ste. Om natten blef een spejon tagen uti byen strax härwijd, som war utskickad af dhee härwijd gräntzen stående Ryssar.

3:die ankommo 2:ne stycken Pålackar från konung Stanislaus.

4:de kom een konung Augusti officerare hijt, som berättade honom med några troppar stå wijd Petrikova uti Påhland.

5:te. Aldenstund Ryssarna wijst sig uti een bondeby 3 mijhl härifrån, sampt skrefwet Schieraschieren här till, sig intet willa giöra någon skada på turkiska undersåtare eller ägendomb, utan allenast sökia sin fiende konungen af Swerige, hwarpå Schieraschieren swaradt, sig hafwa ordres af sin Herre att maintinera Hans Maij:tt, och dhem således skola wänta resistance om dhe kommo, ty rychte dhe turkiska Spahi, som stådt på andra sijdan om staden hijt neder, och stälte sig på sidan om oss; att wij hade dhem till höger om oss, ströhmen baak om och till wänster och frammanför fästningen.

10:de kom Klinkoström, wår Resident hoos konung Stanislaus /: som wijd Pultava, några dagar för actionen till oss anlände :/ tillbakars från Tartar Kam, dijt han för een tijdh sedan af wår konung blefwet skickatt.

Dito fick iag och H:r Tursenius een jordhytta färdig, som wij sielfwa, i mangel af penningar att gifwa åt andra, upbygt, och hafwa så wåårt eget huus i Turkiet, men icke dhes mindre önska snart få qvittera både huus och landh.

13:de fick iag bref från Regementz-pastoren H:r Georgius Lutteman af General Major Kruuses regementet, som nu låg wijd cavallerie-partiet, angående gudztiensten därsammastädes.

Dito swarade iag honom därpå.

14:de kom Tartar Chams son*) hijt till Hans Maij:tt, wijd hwars öf:r fart öf:r strömen några canoner på fästningen lossades.

16:de reste han bort igiän då åter några styckeskått skiedde.

17:de som war Dom. 18:tava post Trin. reste iag ut till cavallerie-partiet, som nu war flyttiadt längre ut till een annan by, och prädijkade där afftonsången.

18:de. Om morgonen red iag till Bender igiän.

20:de kom General Major Ponjatouski tillbakars från Constantinopel.

21:ste skref till H:r Lutteman om afftonsången nästkommande söndag, och med dhet samma begiärade dhet han wille meddela mig och min kammerat herrans högwärdiga nattward.

24:de begyntes hoos Turkarna een fasta, då om efftermiddagen dhen ansades med några styckeskått, jämwähl skuto och dhe här hoos oss stående Spahi heela efftermiddagen igienom inn till afftonen med smått giewähr, och består dhenna dheras fasta därutinnan att dhe ifrån första dagningen till dhes dhet warder mörkt hålla sig ifrån maat och dricka, men om nätterna taga dhe åter sin skada igiän.

27:de skref iag till Swerige och Halmstadh A. Kollijn och på samma några rader till A. E. B. hwilket bref Drabanten H:r Alexander Lefverentz lade innom sitt couvert med extraordinarie Cantzelisten Perman, som gick till Constantinopel att wara secreterare hoos swänska Envojen där, och därifrån skulle han genom någon Minister ställa dhet på Amsterdham och så wijdare åth Swerige.

28:de. Reste H:r Perman bort och med honom Professor Hörlingz son i Lund Arnold, att informeras uti turkiska språket.

29:de. Lät Biskopen genom Notarium Consistorii H:r

*) »Broder» heter det i v. Kochens dagbok.

Magister Michaël Eneman kalla mig till sig, och sade dhet wara Hans Maij:tts nådigste befallning att iag, dhet snaraste iag kunde bereda mig, skulle prädijka tyska uti Högqarteret, hwarpå iag swarade mig intet wara språket mächtig, och oansedt iag een gång förr, wijd Hielmens regemente, hållet een prädijkan på tyska, hade iag då haft böcker där till, men däremot nu aldeles ingen handledning, doch wille iag på Hans Maij:tts nådigste befallning giöra mitt bästa.

30:de upwachtade iag H:r Cantzelie-rådet Möller*) med samma ursächt, sampt ödmiukeligst bad att han dhet underdånigst wille förehålla Hans Maij:tt på dhet iag icke måtte råka uti onåder, dher dhen perfection icke funnes hoos mig som kanskie någon giordt förslag på.

Mensis November.

3:die. Fick iag fullmacht på andra legations-prädijkandtzbeställningen hoos svenska Extra-ordinarie Envojen uti Constantinopel.

Dito om efftermiddagen reste iag till cavalleriepartiet att söka effter tyska och swänska biblar och salmböcker, ty iag sielf hade icke fådt een bookstaf med mig öf:r Nieperen; när iag om afftonen kom till bakars gick iag effter ordres och tog mina resepenningar sampt löhn och kostpenningar pro 1710 ut hoos hof-casseuren, tillsammans 862 Dl:r och 16 öre S:mt, hwar ducat a 9 caroliner räcknatt.

7:de som war Dom. 21:ma post Trin. prädikade iag effter ordres afftonsången på tyska för Hans Maij:tt.**)

9:de kommo 4 stycken Ungrar hijt, /: som meentes :/ från Fursten Radgoski, men hwad dheras commission war blef, som alt annat, okunnogt.***)

---

*) G. H. v. Müllern.

**) Predikan hölls denna dag för första gången i konungens nya hus.

***) Om dem finns ingen anteckning i v. Kochens dagbok.

19:de. Blef een kammarskrifware wijd namn Linhult, då han om afftonen uti druckenskap gick genom Turkarnas läger, med stöörar så slagen, att han måhllös bars hem.

20:de om afftonen wardt han död.

22:dre slutades Turkarnas fasta, då åter några stycken gafs löösa uti fästningen, och hade dhe nu uti 3:ne dagar /: hwilken tijd hoos dhem kallas Beijram :/ permission att dricka och dundra så mycket dhe någonsin wille, ty blefwo och wåra warnade, att dhe om afftonen icke skulle gå ut, på dhet icke någon olycka måtte skie.

23:die lossades äfwen några canoner uti fästningen, musicerades heela dagen igienom och drefs lustigheet på dheras maneer.

24:de gingo Schieraschierens musicanter omkring och speelade för dhe förnämsta officerare här i lägret.

25:te begick iag, tillijka med H:r Tursenio, Herrans högwärdiga nattward under Regementz-pastoren af Kruusens, H:r Georg Lutteman.

Dito fick iag och Magister Eneman /: som war blefwen dhen första legations-prädijkanten :/ ordres att hålla oss reesefärdige, wåre dherföre om efftermiddagen hoos Cantzelie-råden H:r Möller och Pheif, och fick muntelig instruction.

26:te, 27:de wäntade wij effter hästar, då emedlertijd föll een mycken starck sniö till een alns diup, och wägarna lagades såledz wackert till.

28:de gingo wij om afftonen från Bender, uti rätt starck kiöld, och wåre dhessa i fölie, nembl. wice-corperalen af Drabanterna H:r Ehrenschiöldh, som skulle handla upp penningar, Magister Michaël Eneman, extraordinarie Cantzelisten Gustaf Celsing, som skulle blifwa dhen andra secreteraren hoos H:r Envojen, med dhet samma och att lära turkiska språket, och iag, alla med hwar sin drängh, och kommo klåckan 8 till Kauschan, där strax wår Turck, som wij hade med oss, skaffade oss qarteer och maat, och dhet

utan penningar, ty så wåre hans ordres från Schieraschieren, jämwähl hade wij och frija hästar.

29:de om morgonen klåckan 9 och 1/4 rede wij härifrån, och sedan öf:r flacka fält uti ett ritt till tartariska byn Mangot, hijt kommo wij kl. 4 1/2 om afftonen, och drefwo hijt inn med oss af fältena hästar som wij i morgon skulle bruka. På fältena wij i dag redo öf:r, gingo kameler uti beet och skrapade sniön undan sig; snart wij kommo fram, war wår ledsagare ute och skaffade os hwad som till maatz kunde finnas, besynnerligen skiöna kalkoner, men dricka fans här hoos Tartarne intet annatt än watn.

30:de reste wij ut klåckan 9 om morgonen, och hade största förtreet af hästarna, ty ingen hade förr haft reedtyg på sig, utan wåre aldeles wilda; kläck. 4 1/4 kommo wij fram till byen Ienakai.

Mensis December.

1:ste rede wij ut om morgonen klåckan 8; kommo till byen Tarbunar kläck. 12, där wij åto och ymsade hästar; kl. 1 1/4 fohro wij härifrån och kommo till Ismail kl. 5, som är een wacker stadh wijd Donav strömen, doch obefäst. Heela dagen sågo wij ingen sniö, utan hade nästan plåga af heeta. Här skickade Cadi eller borgemästaren oss 13 occa wijn och annan förplägning.

2:dre kl. 9 1/4 fohro wij staden igienom, som består af handwärckz- och handelsbodar, och har sombligastädz täckta gator, nehr till Cadis huus som låg wijd watnet, som tracterade os med caffe och toobaak; besågo och med dhet samma een turkisk musche, helt wackert bygd af qvadrat steen, med hwalfdt taak och blytäckt; ut med sijdan, doch i kyrkiowäggen, stod et thorn tämmeligen högt och rundt som een peelare, och hade mit på een gång utomkring, hwarifrå tillkännagifwes med roopande böönе- eller elliest gudztiensts stunderna; på dhetta maner äro alla turkiska kyrkior bygde, skiönt sombliga prächtigare och somb-

liga sämre. Sedan stego wij uhr Cadis gård på pråmar, och läto sätta oss öf:r een arm af Donav, in på een holme, den wij sedan passerade öf:r uti 4 tijmars tijd i fult traf, och läto så wijd een liten stad Tausieck*) sättia oss öf:r dhen andra armen, på bägge ställen äro watnen lijka breda, ungefähr 2 gånger som Nissan wijd Halmstadh, men mycket diupe och snällflutne; här ymsade wij hästar och gingo sedan härifrån kl. 2, continuerade uti 4 tijmars tijd med fult curier till Baba**), som är een wacker stad på turkisk maaneer med steenlagde gator och steenhuus men inga fönster åt gatan, ligger uti een dahl emillan twänne mycket höga berg, är altså tämmeligen lång men mycket smahl.

3:die blefwo wij stilla för H:r Corperalen Ehrenschiöldz skuld, som i går begynte siukna; gingo så i dag ut och besågo ibland annat mycket skiöna cisterner och brunnar med skiönt watn i från dhe hoossliggande bergen. Hwar wij gingo på gatorna frågade folcket oss om wij wåre Ryssar eller Swänska, och när dhe fingo höra oss wara Swänska, fägnade dhe oss och roopade Cardasch eller broder.

4:de reste wij ut kl. 9 1/4 och måtte låta föra H:r Ehrenschiöld uti wagn, snart wij kommo utpå bergen blefwo wij warse Swarta hafwet till wänster. Kommo kl. 5 e. m. till Woister, een lijten christen stad och ligger emillan 2:ne berg. Heela wägen igienom hade wij nu mycket wäll inrättade cisterner med skiönt fallande watn.

5:te gofwo wij oss ut kl. 8 f. m.; kommo kl. 1 1/4 till byen Caratsa där wij togo nya hästar, och ifrån kl. 1 3/4 och till kl. 5 1/2 redo wij till byen Cabadun.

6:te ifrån kl. 7 1/2 och till 10 1/2 reste wij till byen Allebökei, där wij togo friska hästar, och fohro så härifrån klåckan 12 och kommo till byen Bazarschik***) klåckan 7 1/2.

---

*) Tulca.
**) Babadagh.
***) Pasardjik.

7:de reste wij ut kl. 8 1/2 och kommo till byen Kolische klåckan 1, där wij bytade hästar, gofwo oss åter på wägen kläck. 2 och kommo om afftonen kl. 5 till staden Provadie.

8:de gingo wij om morgonen bijtijda ut och besågo oss i staden, som är wäll bygd effter landzens maneer, består af Turckar, Græker och Iudar, ligger emillan 2:ne höga berg, på dhet eena äro wijngårdar, och på dhet andra synes mycket gambla rud[e]ra af bygningar ytterst på bergzklippan. Här bruka grækiska qwijnfolcken örneringar stoora som slantar, af silf:r och guld, hwilka giöra med sin swårheet örnesnipparna mycket långa. Klåckan 9 reste wij härifrån och kommo kl. 2 till een lijten stad Krippili, däräst Cadi besökte oss, när wij åto, att besee wåra bordseeder.

9:de kl. 6 f. m. reste wij ut, och hade mycket elack wäg, folgde een bäck, dhen wij några hundra gånger gingo öf:r, såsom han bögde sig emillan dhe 2:ne på bägge sijdor liggiande förskreckeligen höga berg, på dhem wij allestädes sågo örnar och andra rooffoglar sittia, som där hade sina nästen. Klåckan 2 rede wij uhr dhenna dälden uppåt berget på högra sijdan, och hade största swårheet med att få wagnen uppföre. Klåckan 3 kommo wij till byen Netare och altså uhr Bulgarien, som från Donav-strömmen räckt, inn uti Romanien. Klåckan 4, sedan wij fådt andra hästar, gaf wij oss på wägen igiän och kommo kl. 6 till een by hwars nampn iag förgiätet att annotera.*) Här brukade grækiska qwinfolcken bröstlappar öf:rhängde med allahanda slagz silf:rpenningar, uti rader under hwarandra, sammaledes hade dhe penningar uti hårbands ändarna på ryggen hängiandes.

10:de klåckan 6 f. m. reste wij ut, och kommo klåckan 5 e. m. till Hidus. När wij kommo hijt skulle dhe fägna oss med färskt bröd, då wärdinnan giorde een deeg

*) Aitos.

och baakade een kaka tämmelig wijd och tiock som 2 finger; skrapade så eldstaden reen och satte strax kakan dijt, och öf:r hölgde henne med dhen heeta askan, och lät henne så bakas, hwilket war snart nog beställt, men icke dhess mindre blef hoon wäll bakat, och smakade intet illa. På wägen i dagh, sogo wij folcket allastädz plöga och såå, brukandes mycket stoora plogar med 4 a 5 par buffeloxar före, på dhem dhe färgadt fram i hufwudet emillan hornena och yttersta af swantzarna röda.

11:te reste wij ut kl. 7 f. m. kommo kl. 10 $^{3}/_{4}$ till byn Facki, hwaräst syntes inga fönster på husena, utan genom dörerna föll liuset inn, dhem dhe fördenskull altijd hade öpna. Här wåre och gunger allestädes utmed husena, stälte emillan 2:ne pålar uti jorden satte, och drefs aldeles om kring, doch så giorde med små axlar, att dhe påsittiande altijd hade fötterna nedhängiande; utmed byen wåre mycket gambla rud[e]ra af ett slott på ett högt och brandt berg att see. Klåckan 12 gingo wij härifrån och kommo kl. 6 fram till byen Covalneck.

12:te gofwos [!] kl. 7$^{1}/_{2}$ f. m. på wägen, wåre framme uti åtskillige byar, där wår medföliande Turck tog upp penningar för skiudz. Kommo kl. 4 $^{1}/_{2}$ e. m. till Kircklesie*), så kallad af Kirk /: på turkiske 40 :/ och ecclesia, ty så många kyrckior har dhen under dhe christnas regering haft, är ännu een wacker stad doch obefäst. När wij kommo hijt blefwo wij strax förde till Cadi, som besåg wårt pass från Scheraschieren, togo dhärmed härberge på ett allment wärdzhuuss; hade hijt intill hafdt frij förtäring och hästar, doch för wackra drickespenningar, men nu måste wij betahla. Legde oss och i affton hästar, dhem wij skulle hafwa fram till Constantinopel och gåfwo 1 ducat för stycket.

13:de kl. 9 reste wij ut, och för änn wij kommo uhr

*) Kirk-Kilisse.

staden stiälpte 2, 3 stycken af wårt fölie med hästarna, ty gatorna wåre med stoora steenar lagde och dherföre helt glatte; så är och turkiske hästskoorne platte utan hakar. Utom staden wåre stoora kåhlgårdare, uhr dhem nu fruchten som bäst inbergades. Kommo kl. 3 ½ till Burgass som är [en] lijten öpen stad, här måtte wij betiena oss af ett almänt härberge, som war ett stort grundmuratt steenhuss, med lafwar på både sijdor inuti, och krubba frammanföre åt gålfwet, och spijsar uti muuren 8 a 10 allnar från hwarandra, att man kunde ligga wijd elden och hafwa hästen hoos sig, och måtte man så låta sig nöja med samma qvarteer. Här kiöpte wij oss råda maatwahror och kookade sielfwe, och betalte weeden effter wichten, som kåstade hwar occa /: 2 ½ skp. :/ 3 para eller 4 och ½ ör[e] smt. När wij wåre framkombne gingo wij ut att see oss om, och som wij gingo på gaatan passerade oss een Turck, hwilken uti förbijgångandet sade sachta för sig sielf utan att see oss ann: verstehet ihr teusch? hwarwijd wij blefwo heelt glade, ty wij hade ingen som wij kunde tahla med, honom folgde wij att besee kyrckian, som war mycket skiön och prächtig; frammanför dörren war een gård, fyrkantig med kamrar rundt omkring hwaruti fattige underhölles; utanföre wåre blytäckte walf på bruuna, hwijta och bråkota marmorpeelare, att man under dhem kunde gå rundt omkring gården fram för fönsteren af Hospitals Zimmern. Mit på gården stood een skiön fontain af marmor rund bygd där watnet stadnade, som sedan tappades när så behöfdes genom små kopparhahnar på sijdorna, och war wijd hwar een sådan tapp een 4 kantig marmorsteen att sittia på och twätta sig, hwilket Turkarna wijd sin gudztienst mycket och stadigt bruka, inbillandes sig därmed aftwättas synderna. Kyrkan war bygd på dhet allmenna maneeret med rundt hwalfdt och blytächt taak, men utan på med marmor peelare wäll och härligt zijradt.

14:de kl. 4 f. m. färdas wij ut, och kommo kl. 2 till

een lijten öpen stadh Kenecli, som låg een half fierdendhels mijhl från stranden af Propontide. Kl. 4 sedan wij ätet och bet gingo wij kl. 3 fort till staden Ajli, och war allestädes på wägen nu att see öf:r alla watn och moratz härliga steenbryggor hwalfda af qvadrat steen, sombliga mycket långa till några hundrade allnar och 30, 40, 50 hwälfningar.

15:de gofwo wij oss kl. 6 på wägen och kommo kl. 9 till een stadh Schileveri, och war heela wägen steenlagd upp och utföre dhe många och branta berg som allestädes finnas på stranden af Propontide. Här sågo wij och först cypresser, som see nästan ut som gränor, rätt och jämpt wäxte, men hafwa annorledes, grofwa och stackota nåhlar; planteras mycket på kyrkiegårdar och begrafningzplatzar. Kl. 11 fohro wij åter ut och kom kl. 3 1/4 till Biökiermenda *) och blefwo inlogerade uti sådant härberge som förr omtalt är. På wägen i dagh fohro wij gienom åtskillige små fläckar på stranden af Propontide, som alla wåre af gråsteen bygde, men täckte med tegel.

16:de fohro wij ut om morgonen kl. 7 och kommo kl. 11 1/2 till Constantinopel, som nu gemenligen af Turkarna kallas Stamboll, och håller iag wägen från Bender hijt, säkert ..... 100 mijhl.

Sielfwa staden är med een ringmuur, som har uti wist spatio från hwart annat tämmeligen höga thorn, omgifwen, och utan torra wallgroopar; uti porten som wij kommo inn igienom syntes ingen wacht. Blefwo stracks förde till Scheraschijrens Resident, och när wår Turck dhär lefwererat brefwen från sin herre, redo wij genom många trånga och smala gator /: som dhe alla här äro :/ jämwähl och hwalf som alla wåre fulle af kiöpmans och handelsbodar, äfwen och handwärcksstäder, som så äro dhelte att på hwar gata finnes ett slag, till stadz-hampnen dhär wij lemnade

*) Bujuk-Cekmedze.

hästarna och lade wåra saker uti 3:ne små keikar eller båtar, /: sådanne här några tusende finnas :/ och dhärmed gingo öf:r till dhen dhelen som kallas Galata och är, med een sådan muur som sielfwa staden, distingverat ifrån dhe andra dhelarna. Här lastade wij wåra saker på dhe wijd bryggan stående Hammals /: eller dragare :/ och gingo så några höga backar uppföre, doch alla bebygde, till förstaden Pera dhär europeiske ministrerne hafwa sina pallaitz, och funno, gudi lof, wår Envoje med dhe sina uti godt tillstånd. Tijden hade så långt dragetz ut från dhet wij kommo inuti Stamboll att wij först kl. 2 1/2 hinte till H:r Envojens logement, och finge strax höra, konung Augustus hafwa brutet, och att konungen af Dannemark och konungen af Preutzen fruchtades och willa grijpa Swerige ann.

24:de skref iag till Swerige och Stocholm A. E. B. N:o 16, jämwähl till Halmstadh till mina k. föräldrar, alla under couvert till grefwinnan Märta Flemmingh uti Stockholm.

25:te eller luuledagen prädijkade iag afftonsången på swänska.

26:te afskickades Secretairen Perman till Bender, med honom iag skref till H:r Tursenius.

Dito prädijkade iag hög mässan på tyska. Dito wardt och een Printz född uti turkiska Hofwet, hwars födelse till prydnad några stycken lossades.

29:de gick iag med Magister Eneman öf:r stadz-hampnen innuti Constantinopel, och igienom dhe täckta kiöpmans-hwalfwena, däräst så mycket folck af och ann wanckade, att man med största möda kunde trängia sig fram, hwaraf man kan aftaga, huru popoleus dhenna staden månde wara, dher lijkwäll allenast manfolcken gå ut, och qwijnfolcken blifwa städze hemma i huusena och äro mycket flere emedan turkarna permitteras så många som dhe hafwa råd och lust till, dhem dhe hafwa innestängde uti ett skranck under taaket i husena med gallerwärck före, hwilket rum

på turkiska kallas Harem. Dhe förnähmare hafwa och snöpte morianer som bewaka dheras fruentimber. Sielfwa stoorturken eller Keisaren haf:r några tusende qwinspersohner uti sin Serai, som alla äro utwalde schlawinnor af allahanda nationer, som och bewakas af sådanne eunucher, för hwilka een förman är, som kallas Kislar Aga och jämwähl een snöpt morian, och har stoor myndigheet och een ibland dhe 3 förnämbsta uti heela turkiska rijket. Några få qwinfolck synes wäll på gatorne men alla med tilltächte ansichten att ögonen allenast äro öpne, doch hafwa somblige och floor öf:r dhem. Wij besågo nu först een stoor stood, af porphyr steen, allestädes med järn-giordar omkring *), men nu dhels losnade, dhels och elliest sönder, som säges wara skiedh då Turkarna fingo inn staden, och utaf begiärligheet till guldet, som då sutet på, lagdt eld omkring at smälta dhet af; dhenna står på Tauk-bazar, eller hönsetorget doch in emillan huusena. Härifrån gingo wij till een stoor öpen platz, som på turkiska kallas Atmidan, hwaräst hästar berijdas och hafwes allahanda excercitier före med kiäppars kastande och sådant mehr. Plaanen kan wara ungefähr 300 al:r lång och 150 bred, på dhen eena ändan står een stoor stod af 4 kantig steen **), 70 al:r hög wijd pass, men har af ålderen lijdet skada att åtskillige steenar här och där äro utfallne; wijd öfr:sta ändan är emillan steenarna ett träd utwuxet men åter utdödt. Strax här wijd står een lijten koppar stod, 9 al:r hög wijd lag och iholig

*) Konstantinspelaren, som en gång burit Konstantin den stores bronsstaty — ursprungligen en Apollostaty, som fått Konstantins huvud. Pelaren består af sju (ursprungligen nio) på hvarandra ställda porfyrcylindrar, som i en senare tid fått järnband för sammanhållningens skull. »Gullbanden» äro begripligtvis en fabel. Ursprungligen doldes fogarna utaf lagerkransar af sten.

**) En murad obelisk, uppförd när?, restaurerad af Konstantin den purpurborne. Fordom var den beklädd med förgylda bronsplattor, som innehöllo reliefer, men den blef afklädd naken, som Agrell såg den och som den ännu står, af de latinska korsfararne.

repræsenterandes een figur af 3:ne sammanflätade ormar *), men hufwudena äro afslagne wijd halsen; dhenna, som Turkarna meena, skall wara af een trullkarl upsatt att befrija staden ifrån ett särdeles slagz förgiftiga ormar, som han den tijden waret plågat med. Lijtet härifrån står een pyramid af Thebæisk marmor **), så giord att först är een foot af qvadratmarmor steen 4 al:r hög och äfwen så många bred i hwar kant; här ofwanpå ligger uti hwart hörne ett stycke järn stoort som ett drygt smädiestäd, och på dhem står sielfwa moles, som är een heel steen till 30 al:rs högd, nederst breed som footen, men seedan upåt smalare, att han öf:rst är helt spitzig, på alla sijdor stå uthuggna figurer af foglar, diur, yxor, sablar och annat mehr sådant, dherföre dhen och kallas af europeerne här /: som alla heeta på turkiska Franck :/ columna Hieroglyphica; är een swår och förskräckeligen tung moles, hwarföre och keijsar Theodosius inbillat sig skoola winna een odödelig ähra dhärmed att han låtet sättia upp henne igiän då hoon fordomb wardt nederfallen, såsom skulle han eendast waret dhen som tordes taga på sig, som och uti wärket ställa een så swår ting, hwilket och dhe på footen stående verser utwijsa, och äro föliande.

På östra sijdan läses dhesse latinske:

Difficilis qvondam Dominis parere serenis
Jussus, et extinctis palmam portare tyrannis,
Omnia Theodosio cedunt suboliqve perenni

*) Stod en gång i Delfi och var en tempelgåfva. Ormslyngorna bära en inskrift med namnen på de 31 stammar, hvilkas krigare stridt emot perserna. Hufvudena, som engång sträckte sig åt tre håll, buro fordom en gyllne kittel af 3 meters genomskärning. Konstantin den store förde minnesmärket från Delfi till Konstantinopel. I början på 16 århundradet stod det ännu helt.

**) Hitflyttad af Theodosius den store, men upprest omkr. 1,500 år f. Kr. af Thutmosis III i Heliopolis. — Det var för att fira sin seger öfver Maximus år 390 som Theodosius uppstälde obelisken på Atmeidan.

ter denis sic victus ego domitusque diebus
Judice sub Proclo sublime elatus ad auras.

Dhen 4:de versen har iag sedt, af några som beskrefwet Constantinopel och ibland dhem Thoma Smith, wara annorledes observeradt, nembl. således — ectus duobusque diebus, som skulle och v uti dhet första ordet af dhesse intet synas, men iag har så läset honom med mina egne ögon, som iag här annoteradt. Dhen sidsta versen synes nu intet mehr, utan dhenna tyngden är så mycket siunken att dhen kommet under jorden, doch har iag så funnet honom hoos dhen ofwannämde Smith.

På wästra sijdan dhesse grækiske och med sådanne bookstäfwer:

ΚΙΟΝΑ ΤΕΤΡΑΠΛΕΥΡΟΝ ΑΕΙ ΧΘΟΝΙ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΑΧ[Θ]ΟΣ
ΜΟΥΝΟΣ ΑΝΑΣΤΗΣΑΙ ΘΕΥΔΟΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΤΟΛΜΗΣΑΣ ΠΡΟΚΑΩ ΕΠΙΚΕΚΛΕΤΟ ΚΑΙ ΤΟΣΟΣ ΕΣΤΗ
ΚΙΩΝ ΗΕΛΙΟΙΣ ΕΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΔΥΟ.

Dhen sidsta af dhem här verserna synes eij heller. När wij stodo här, och med flijt skrefwe upp dhesse verserna, kom een stoor myckenheet af Turkarna och undrade hwarföre wij giorde oss dhen mödan, ty dhe äro wisserligen intet curieuse, äntl. frågade dhe oss hwad dhe betydde, och måtte så wij utländingar underwijsa dhem uti dhe saaker, som dhe dageligen hade för ögonen.

31:ste skref iag till Swerige och Halmstad till kiäre fader *), och berättade om mina föriga bref, lät weeta åter

*) Agrells styffader Andreas Kollinius, kyrkoherde i Snöstorp sedan 1693, senare prost, död 1717. Hans moder Gunilla Ausenia dog 1719. — Fru Helena Lillje af Aspenäs var enka efter kaptenen vid Uplands reg. Nils Posse (N:o 14). — Sönerna voro kaptenen vid Skaraborgs reg. Johan Posse, fången i Ryssland; Gustaf, lifdrabant; Nils likaledes lifdrabant hade stupat vid Gorodnoe i Ukrajna 1709. Initialerna A. E. B. beteckna tydligen hans hjärtas utvalda, till hvilken han under årens lopp skrifvit 16 bref, så att detta blef N:o 17. Den slöja Agrell kastat öfver hennes person kan utg. ej lyfta. Hon lefde ej kvar för

om mitt tillståndh, skref och att Fruu Lena Lillje på Ribbingzfors måtte blifwa underrättat om sina söners tillstånd. Under samma couvert skref iag till Stockholm och A. E. B. N:o 17, som och skickade H:r Drabanten Lefverentzes bref till Secretair Kråka uti Lundh, äfwenwäll skref till giästgifwaren Nils Nilson Turse uti Öhr, lät honom weeta hans sohn H:r Lars Tursenius war lyckeligen undankommen och wistas ned uti Bender, skickade och een lijten zedel från honom, som legat uti ett bref från honom, som på wägen hijt wardt blefwet wådt och oläseliget.

Alt så slutade iag dhetta åhret uti Constantinopel, dhet iag wäll intet tänckt wijd dhess begynnelse, men dhen högsta guden ware ewinnerligen ähret som så underligen hulpet mig dhetta åhret, gienom otalige fahrligheeter!

Anno 1710.

Mensis Ianuarius.

3:die som war Dom. p. Fest. Circumcis. prädijkade iag högmässan på tyska, och continuerade sedan mina predijkningar på samma språk. Dito war iag ute, och besåg een grækernas begrafningz-platz på dhen sijdan om Pera som wänder upp åt canalen, eller Bosporum Thracium, och war alla grafwarna med een steen wijd hwarje ända besatte, och däribland största dhelen af marmor, jämwähl och många muurade och öf:rtäckta grafwar med hwijt och röd marmor. Strax här wijd wåre Frankernass begrafnin-

---

att sörja honom, ty innan han själf dog fick han underrättelse om hennes död. Då och då få vi i det följ. höra om små önskningar hon haft om hemsändning af saker från turkarnas aflägsna land. Hvad Sekr. Kråka i Lund angår, förmodl. densamme som sedan blef postmästare där, så har utg. så till vida anledning att intressera sig för honom, som han sedan länge är bosatt på hans gamla jordbesittning, alltjämt officielt kallad Kråkelyckan.

gar, wackert zijrade och öf:r täckte med heela marmor-steenar, sombliga platta, och åter några huggne som ett huusstaak med 4 gaflar, att på sijdorna war dhen dödas lefwernes lopp, nampn och död, alt på latin, utgrafwen dhem effterkommandom, som dhetta besee, till effterrättelse.

4:de. Då iag med ett perspectiv stod och såg utåt siöhn och in på keijsarens Serai, kom strax een af Envojens hoof-judar, som blef dhet warse, och warnade mig på dhet högsta att iag ey så skulle giöra, ty /: sade han :/ een Ängelsman blef för några åhr sedan för sådant uphängdt, i dy han hade dhen olyckan att keysaren äfwen samma moment med een kijkare såg sig om ifrån Serajen och blef honom warse. När iag nu frågade effter orsaken, weste han ingen annan att föregifwa änn jalousie om fruentimbret i hofwet.

5:te blefwo dhesse bedröfweliga tijender genom bref ifrån Frankerijke, så wäll som öf:r Wien, brachte, dhet dhen danska nu wåre redan landstegen ut Skåne och där taget winterqvarteer.

6:te hade een wenetianisk Ambassadeur *), sit intog här uti förstaden Pera, dhet iag och beså̊g och skiedde såledz. Först kom ett compagnie Ianitzarer uti 2:ne rader till foot, med sina wachtmössor på hufwuden, som äro heelt runda med ett messingz-beslag framme uti pannan, och uti nacken een klapp af hwidt läder som hänger mit nehr på ryggen, een alns breed. Här på folgde några och 30 stycken Siauser /: under-officeer af Ianitzarerne :/ med höga och aldeles hwijta öf:rdragne turbanter, smala wijd hufwudet och sedan breeda upåt; dheras anförare, som folgde effter dhem, till häst så wäll som dhe /: på turkiska Siausbascha :/ hade äfwen een sådan turbant men med een fiäderbuska ut med wänstra öhrat, och ett kosteliget demantsmycke i pannann. Sedan leddes 5 stycken skiöna hand-

*) Mocenigo. Efterträdde Giustiniani.

hästar, 3:ne med turkiska tyg, nembl. sadlarna diupa och fodrade med rödt sammet, på wänstra sijdan een kostelig sabel och på högra een stridzhammar af silf:r förgylt, stegbyglorna så giorde att man med heela footen kan stå uti dhem, af silf:r förgylte, sadelgiordarna af allahanda slagz färgadt silke, esqvabraqven stoora som sängtäcken att heela baakdeelen af hästen skyles och hänga nehr modt jorden, wirkade och tiocka af guld, och med dyrbar upphögd bordering, betzlet med silfwer beslaget och med många silfwerkiädior under hästehakan af pantzerarbete, och tyglarne af silke innwäfne med guld [samt] 2:ne med europeisk mundering helt kosteligen och dyrbart zijrade. Effter dhem marcherade till foot, på högra sijdan fransösiska Ambassadeurens, och på wänstra dhen gambla wenitianiskas laqverier uti wackert och prächtigt liberie. Dhe haffde effter sig een Capitski Bassa /: eller executions hafwande wijd turkiska blutgerichten :/ klädd uti prächtigt guld-broqvad, på een skiön och på dhet prächtigaste utstofferad ægyptisk häst. På honom folgde fransösiska och wenetianiska gambla Ambassadeuren med sina pager effter sig till häst, wäll adjousterade på europeiskt maneer. Och så kom dhen nya Ambassadeuren sielf, uti een röd footsijd broqvadz-klädning och hat öf:rdragen med samma tyg och platt, war een tämmeligen gammall och mager man med kort grådt hår och skiägg. Härmed sluto hans pager och seedan een stoor myckenhet europeer till häst, klädde på dhet härligaste, hwar een effter sin förmögenheet.

7:de. Hade åter H:r Envojen aviser ifrån dhe andra ministrerna här, jämwähl bref uhr Franckerijke och Wien till Hans Maij:tt som och till sig sielf, hwaruti confirmerades dhen danska landsteget uti Skåne emillan Landz-Crona och Helsingborgh d. 12:te Novemb. S. N. förledet åhr med 13,000 mann, och ey funnet någon resistance, ey heller hafdt någon skada, mehr änn allenast några hästar uti dhet skyndesamme utskieppandet blefwet fördärfwade. Men dan-

ska konungen sielf sedan waret ute med ett regemente dragouner att recognoscera, och blefwet öf:r fallen af wåra som nedergiordt största dhelen af regementet och dhe andra hufwudstupe jagat inn uti Helsingborgh, att konungen tämmeligen knapt kommet undan. *) Härmed folgde och dhet danska krigz-manifestet och orsakerne till krijget, mycket slätte och ey wärde att nämpnas af någon potentat, mycket mindre att stifta oroolighet och blodz-utgiutelse; compositionen i sig sielf war och så giemehn att Hamburgerne nähr nog träffat dhes wärde, när dhe nu /: som under trycht stod :/ biuda dhet till kiöps för 2 Lybsk skilling.

Dito om afftonen sent kom bod från Reis-effendi /: eller turkiska Rijkz-Cantzeleren :/ effter H:r Envojens dragman eller tolck, hwaraf hoos oss förorsakades een tämmelig consternation, emedan dhet war helt osedwanliget att så seent kalla någon dragman up uti hofwet. Wij meente att antingen wåre wår nådigste konung nu bortgången utan Portens weetenskap, och så tordes oss een arest på bördas, eller och att wärckställas skulle dhen eena puncten som præfulgida Porta Ottomannica nu nyligen uti fredens confirmation och prolongation med Ryssen ingådt, nembl. att Hans Maij:tt af een rysk General med hundrade Swänska och några hundrade Turkar skulle convojeras genom Ryssland till sitt rijketz gräntzor, hwilket ey heller stood oss ann, **) och när dragmannen kom tillbakarss hade han ordres att H:r Envojen skulle komma till conference med Reis-effendi i morgon!

8:de. Om föremiddagen kom altså H:r Envojen till

*) Ogrundadt rykte — som så många i det följ.

**) Ofvanstående gissningar äro ganska betecknande för känslan af den osäkerhet i hvilken Carl XII och hans svenskar befunno sig i sin turkiska asyl. Hvad den senare punkten beträffar, som inte heller »stod svenskarne an,» så hade den, om den fullgjorts, betydt detsamma som ett knappt maskeradt utlemnande.

conference, då Reis-Effendi sade bref nu wara ankombne från wår nådigste konung, hwaruti han undrade hwarföre Præfulgida Porta så länge drögde med slutet på dhe genom H:r Envojen andragne förslagh, om commerciens upprättande emillan Swerige och Præfulgidam Portam; sade därjämpte H:r Envojen wäll sielf weeta Præfulgidam Portam intet wara orsak där uti, utan att han ey ännu welat giordt något wist sluut. Hwarpå H:r Envojen swarade sig hafwa ordres att intet afgiöra dhen saken, förän han confereradt med Kongl. Senaten uti Stockholm, dijt han och hade skrefwet och nu alleena wäntade på swar. Sedan aflades på bägge sijdorna complimenter angående wår nådigste konung, och contesterade Reis-Effendi*) fast änn Porten så sluutadt med Muscow, æstimerade dhe lijkwäll mehr wår trogna änn Ryssarnas falska wänskap; dhessutom woro färdige på hwad sätt som Hans Maij:tt behagade, skaffa honom fort om dhet wåre till hans residence, hwarom dhe Hans Maij:tt tillskrefwet. Härpå togs afskied och gafs H:r Envojen häst ned till watnet, kom så om middagen till sitt pallaitz igiän, beledsagad af een aga, 2:ne siauser och 4 janitzarer, som hafwa continuerligen wacht hoos honom, jämwähl af Secreteraren Celsingh, sin medico, hoofmästare, och 12 laqvejer, hwarmed dhenna sorgen nu slächtes.

9:de som war Dom. 1:ma post Epiphan. kommo om morgonen een heel hoop bref från Bender, och med dhet samma communicerades ifrån stoora Wizijren een express klåckan 12 skola afgå dijt, dherföre om H:r Envojen wille hafwa bref dijt skulle dhee till dhen tijden wara färdige, altså uppskiötz något med gudz-tiensten, emedan dhe bref som i förregårdz ankommo från ministrarna uti Franckerijke och Wien wåre helt angelägne, och därföre måtte nu

*) Reis-Effendi var då Abdulkerim Effendi som längre fram på året blef afsatt.

öf:rskickass med mehra underrättelse om owäsendet uti Skåne, till Hans Maij:tt. Klåckan 11 begyntes gudztiensten dhen iag förrättade. Effter prädijkan skickade keijserliga Residenten oss Wienska Diarium hijt, som innehölt, hwad remarqvabelt som passeradt uti Europa på några weckors tijd, effter hwilketz berättelse, Helsingborgz thorn med sina 36 mann gifwet sig på accord. Prästen som ey welat prädijka eller bedia för konungen af Dannemarck, och några andra betiente af national swänska, wåre med permission af dhe danska gångne därifrån. Konungen af Dannemarck uti Skåne låtit utgå Universalier, sig ey wara annorledes kommen, änn till att taga landet i beskydd och maintinera dhet wijd sina privilegier, som dhet waret betagne, dhen tijden dhet legat under swänska Cronan. Dhen som blefwo wijd sitt huuss och giorde tillförsel skulle handhafwas och förswaras, hwar månad skulle een böönedagh öf:r heela landet hållas och bedia för dhe danske. Konungen af Dannemarck låtet regementerna sina rycka uti cantoneringsqarteer för Landz-Crona att med dhet samma innesluta fästningen och betaga tillförselen, men han sielf taget sitt högqarteer uti Helsingborg, dhet han och begynt att befästa. Swänska Generalen Gref Steenbock skall hafwa kastatt inn 1,500 mann uti Carls-Crona att betäcka hampnen och flåttan, men elliest sielf med några tusend stå wijd Christianstadh att hindra wägen dijtåt. Ifrån Kiöpenhampn wåre 18 krigz- med några bombare-skiepp ut commenderade att bombardera hampnen för Carlscrona, men swänska flåttan /: skrifwes sedan :/ wåre nu redan utlupen, satt effter ett danskt recognoscere-skiepp, men dhet kommet undan, och altså förmodades snart een action till siös. Dhe danska

*) Kyrkoherden O. Troilius vägrade att uppläsa Fredrik IV:s i följ. punkt omtalade plakat; komministern H. Jakobsson befanns villigare. Förböner lära i början fortfarande hållits för Carl XII (A. Stille, Kriget i Skåne 1709—10.) Men det lönar sig för öfrigt ej att ingå på mötande oriktigheter i de erhållna underrättelserna.

och skickatt några skiepp inunder Pommerska wallen att hindra folck föras därifrån. Ett swänskt kiöpmans-skiepp till 20,000 RDl:rs wärde blefwet af danska caprarna inbracht uti Kiöpenhafn. Ifrån Sthralsund skrefz wåra uti Giötheborgh bracht upp een dansk Ostindie fahr, medh öf:r måttan rijk ladning. Hans Maij:tt konung Stanislaus med General Major Crassov fördt sin armee uhr Pohlen genom Brandeburg, uti så god ordning att icke een man permitteradts gå uhr leederna, inn uti Pommeren. Smigilski har och waret med, men uti arest emedan han willat gå öf:r till konung Augustum. Ifrån Wien skref swänska Commiss:ns Secreteren Stiernhöök, keijsaren ey giärna see att General Major Crassovs detachement föllo inn uti Holsteen /: som waret på förslag :/ och således allarmerade tyska rijket, men heller, om så skulle wara nödigt, att dhet transporterades till Swerige, hwar till Engeland och Holland wille gifwa skiepp. Ifrån Pohlen giordes een jämmerlig klagan öf:r dhen starcka pesten, som dhär på många orter een tijd grasseradt, besynnerlig skall Dantzick så wara ruineradt, att många gator äro aldeles tomma, hwarföre dhe utgifwet patent, och tillbudet dhem frij huus till ägendomb med mehra frijheeter, som willia sättia sig neder dhär. Uti Krakov ligga några regementer Ryssar, elliest Czaren sielf hafdt sitt Hög-Qarteer uti Thorn, men nu, sedan han confereradt med konungen uti Preussen om alliancen emoot Swerige, jämwähl förlofwat sin Printz med een Princessa af Wolfenbüttel, som och lemnadt Rijga med een hård belägring, wille han begifwa sig genom Cur- och Lifland och så wijdare till Muscov att bewijsta dhen länge påarbeetade triumphs-acten. Ifrån Swerige refereras, dhär arbetas uti heela landet på munderingar för dhe nya regementerna och excerceras dageligen. Almogen fådt giewähr, delt uti regementer och blefwet försedde med officerare som förr tient, jämwähl skall reda Rijga wara forneradt med folck och proviant, och dhe skieppena som fördt dhet dijt, skola till-

bakars bracht een stoor myckenheet onödigt folck därifrån, på dhet dhe qwarlemnade så mycket bättre skola kunna hålla sig.

11:te war iag uti Fener, som är een dhel af Constantinopel innan stadzmuurarne på södra ändan utmed hampnen, och besåg där Grækernas hufwudkyrkia, *) som utanpå seer ut som ett annat giement huuss, utan thorn, ty klåckor permitteras dhem intet; innuti tämmeligen wäll zijrad med några och trettijo stycken silf:r lampor ifrån taaket hängiande, af dhem 3 eller 4 continuerligen brinna, har och 2:ne mycket skiöna altartaflor fram för hwarandra, emedan frammanför dhen största är dhet rummet som kallas Sancta Sanctorum, dhär evangelierna och dhe andra saaker som kläder och mehra sådant förwahras. Dhe rude och fåkunnige prästerna wåre så wijdskepelige att dhe intet wille låta oss see inuti böckerna, som lågo på altaret, nembl. dheras Liturgie och Qvatvor Evangelia, för än H:r Envojens tolck som war med oss /: och een Græk :/ sade oss wara christne, hafwa samma böcker och förstå dhem så wäll om icke bättre än dhe, ty ibland dhem äro mycket få som förstå Græcam literalem utan allenast vulgarem som dhen nu talas.

På sijdan jämpte dhetta rummet är een annan lijten kammar, dhäruti intet annat war att see änn Metropolitens stoohl, som han sitter på, när gudztiensten förrättas på stoora hödtijder, giord som een annan lähnestoohl öf:r dragen med grönt sammet och fötterna af silf:r förgylte. Baak uti kyrkian war 3:ne trappesteeg upp et annatt lijtet rum, dhär öpnas för oss 3:ne stycken kistor: i dhen första sades wara Maccabæernas mooder, i dhen andra konung Michaëlis drotning, som regerade seculo octavo, i dhen 3:die een jungfru, som för dhen christna troons bekännelse blefwet halsshuggen; af ingen war mehr att see änn allena been-

*) Grekiska patriarkatskyrkan S:t Georg i Fanar.

radorna klädda uti grönt sijdentyg och munnen, näseborerne och ögonen igiänstoppade med bomull. Uti dhen första kistan stod och een toffel med träbotn och gyllenläder ofwanpå, mycket gammalt och smutzigt, som sades waret hennes, hwars been i samma kista förwarades; uti hwar kista stod och een trätallrik att offras på af dhem som wille bese dhesse rariteter, men wij förstodo saken intet bättre än wij gåfwo dhen hooss stående Mystagogo penningar uti handen, och han lät sig ändoch behaga, märkte wij. Härmed gingo wij att besee prädijkestoolen, som hängde på een af dhe marmor-peelaren hwarmed kyrkiotaket, som är hwalfdt, understödes, men där war intet annatt att see än allabaster illa arbeetad. När wij nu gingo ut, syntes waxliusena, som stå för altaretaflan i stoor myckenheet och dhe närmsta tiocka som ett barn och sedan mindre, wara upptände, emedan nu een allmänn böön skulle hållas.

När wij dhetta besedt gingo wij till keijserliga Residenten H:r Thalman och giorde wår första uppwachtning. [Han] är een gammal alfwarsam, stilla och gienomdrefwen mann, har uti sidsta krijget emillan Turken och keijsaren, uppehållet sig uti turkiska armeen een lång tijd och gifwet dhe sina nödig kundskap. Har och waret dragman hoos keijserliga ministrerna här, och sedan sielf avangeradt till den chargen. När wij talt wijd honom een stund stego wij till siöss uhr hans gård uti Fener, och rodde twärt öf:r hampnen, som till wänster sträckte sig änn mycket längre upp och är på både sidor bebygd. Lät så roo oss förbij ett keijsarens lusthuus, fyrkantigt bygdt, täckt med bly och utom fönsterna spatzeregånger öf:r dragne med gitterwärck att man intet kann see inn- men wäll utåt. Dhetta huuss ligger uti een cypress-lund utmed siöhn och ofwanföre på backen synes een begrafningz-platz. Strax wijd dhetta huuset begynnar keijsarens flotta, bestående af 22 skiepp, som nu tillstädes woro, och liggia med framstammen in till sielfwa landet, /: så skiön och commod är dhenna hamp-

nen allestädes :/ sombliga stoora till 120 canoner men mycket illa och groft bygde, ey heller zijrade, ty bilder af lefwandes creatur lijdga intet Turkarna, emedan dhe säja dhem på yttersta dagen kräfia siähl af sin mästare, och skiönt somblige uti gallionerna hade lejon eller hästar wåre dhe doch utan näsa, munn och ögon. Elliest när ett skiepp går ut måhlas spegelen med allahanda slagz irregulairt måhlerij, och kanskie undertijden, om dhet skall wara konstigt, med blomster och andra döda ting. Äländig seer dhenna flottan ut, och som half förstörd, ty sedan ett skiepp är bygd[t] och lupet ut i watnet röres dhet intet för änn dhet skall giöra någon reesa, om dhet än skulle ligga 100 åhr, hwarföre dhe och snart fördärfwas. Som och nu 2:ne högges sönder, dhet eena stoort till 100, dhet andra till 80 canoner, af hwilket intet giordt någon reesa, utan muslor och annatt som wäxt under botnet ruineradt dhem /: som oss sades :/ innom 16 eller 18 åhr. Summa: dhen konsten, wijsar flottan, intet förstås af Turkarna, som och een Kyhhe *) ifrån Giötheborgh, som blefwan uti Wenetianisk tienst fången af Turkarna, changeradt religionen och är nu capitain wijd turkiska flottan, refereradt mig att här, utom honom, icke finnas 2:ne capiteiner, som kunna föra ett skepp öf:r Medel-hafwet utan renegaters tillhielp, af dhem dhe altijd hafwa några på hwart skepp. När flottan slutar begynnas een wijk som löper in emillan Caschiem bascha, där admiralitets staten boor, och Galatam, uti hwilken galejorna ligga säkre för alla wäder; nu wåre intet många, emedan dhe alla åhr gå ut i begynnelsen af April till öjerna uti Archipelago och hämpta inn hwad dhe inwåhnerna böra lefwerera till Porten, och komma intet igiän för än effter dhenna tijden. 14 eller 15 lågo dhär lijkwäll nu, öf:r dragne med segelduk som ett tält, och annat taak hafwa intet dhe arma

*) I ättartaflorna omnämd såsom Henrik Wilhelmsson Kuyl, som turk kallad Ali pascha. Hans i Sverige lefvande broder blef adlad Kuylenstjerna.

schlawerna, som 2- till 300 liggia uti kiädior bundna wijd roderbänckerna, och bestås intet annat till matz änn watn och bröd. På landet om kring dhenna wijken stå een stoor myckenheet färdige nye galleijor, hwar i sitt besynnerliga huuss, i beredskap att föras ut hwad stund som behöfwes. Wijd norra sijdan af dhenna wijken gingo wij i landh utmed muuren af Galatam, dhen wij sedan folgde utan, öf:r een mycket stoor och wijdlyftig begrafningz-platz; därpå cypresser planterade äro, uti hwilka een otalig hoop turturdufwor låta sig höra, och när wij dhenna beswärliga wägen upföre dhe höga bergen, därpå Galata är bygd, hade öf:r wunnet kommo wij tillbakars inn uti Pera igiän.

Dito om efftermiddagen besökte iag och Magister Eneman första gången ängelska prästen H:r Laurentius Häckit, een medelåldrig och wacker man, som mycket utstådt uti några åhr uti Ostindien, hwaraf han oss mycket refererade, wijste oss och een foot af ett slagz indianiske hiortar, som ey äro högre änn een katt, *) och effter dhen stoorleek war footen med beenet proportioneradt, äfwensom af een annan hiort; dhetta slagz hiortar sade han wara, som af ormar uti Indien uppslukas, att man eij må inbilla sig ormarne alt för store.

Dito om afftonen fick iag höra, ängelska och holländska Ambassadeurerne, på sina Principalers wägnar, låtet tillbiuda wår nådigaste konung, genom H:r Envojen, een starck flotta, att föra honom åt Swerige och skulle stå Hans Maij:tt fridt, att commendera dhen till hwad turkisk hampn han behagade.

13:de skref iag till Swerige och Stockholm, till Grefwinnan Märta Flemmingh, däruti iag aflade een compliment för henes nådige recommendationer till sina Herrar söner **),

*) Förmodligen Tragulus pygmeus.

**) Grefvarne Jakob och Casper Sperling, som båda stupade vid Weprik, voro hennes styfsöner; hennes egen son Henrik blef fången vid Dnjepr och dog i rysk fångenskap. (Kar. Krig. III.)

skref och om dheras frånfälle, så wäll som om Gref Hindrich, dhet han ännu lefde, och att Gref Iacob testamenteradt honom all sin ägendomb uti fält. Uti samma couvert till A : E : B N:o 18, hwaruti iag notificerade om mina förrige bref jämwähl giorde några complimenter. Uti dhetta till k: fader, om intet annatt än condolera dhem, som suto nährmast dhen nyss uptända krigz-elden.

Dito afgick här ifrån Præfulgida Porta een Capitschi Baschia med 40 stycken *) kostbara hästar och dyrbara tyg, hwaribland 5: wåre från Stoora Wizijren, och andra prächtiga saaker, jämwähl och penningar, till wår nådigaste konung, altsammans till 500,000 R. Dl:r räcknad.

15:de war iag hooss keyserlige Residenten H:r Thalman till måltidz.

16:de red iag med några andra för roo skull $^1/_2$ mijhl upp åt med canalen som kommer uhr Ponto euxino, och så långt wij wåro syntes på bägge sijdor, så Europeiske som Asiatiske, intet annatt änn brandta berg och höga kullar med wijnberg på, dock allestädes, whar som plan är utmed brädden, bebodd.

17:de hälsade iag, uti H:r Envojens pallaitz, på ungerska Residenten H:r Francisus Hårradh **), som uti tystheet uppehåller sig här, een gammal förståndig mann, af wår religion, wäll bekandt om turkiska Staten, och här nu legat några och trettijo åhr.

Dito om natten wardt elden lööss uti Constantinopel, hwaraf 20 eller 30 huuss lades uti aska; dhen som waret wållande dhär till blef hufwudet strax afslaget, och sedan kastad uti elden. Dhet är remarqvabelt att när wåldeld är, törss ingen röra dhen eller taga sig någott före, föränn antingen Stoora Wizijren, Capitein Baschia /: Admiralen :/ eller Janitzar-Aga kommer dijt.

23:de Dom. 3:tia post Epiphanias prädijkade iag hög mässan.

*) Har blifvit 10 hästar för mycket.

**) Rakoczys gesandt.

24:de war holländska Ambassadeuren H:r Grefwe Iacob Kolljer *), een medåldrig herre, hoos wår H:r Envoje heela efftermiddagen och skulle han refereradt, ängelska och holländska flottan, om dhen ey redan wåre uti Östersiön, så giordes wisserligen anstalt där till att komma wåra till hielp. Curprintzen af Saxen sades uppfödas uti Påwiske religionen.

26:te war Magister Eneman och iag till måltidz hoos engelska Ambassadeuren Milord Robertus Sutton **) som är een mycket wacker, ung och lärd herre, har och dhen tijden han waret minister uti Wijen skrefwet emoot een Jesuit uti religions-wäsendet, som han och sielf är utaf prästerlig orden, nembl. waret diaconus. Hans förnämsta secreterare, H:r Hefferman, refererade oss Gouverneuren uti Revel H:r Grefwe Nils Strömbergh fådt ordres af Senaten uti Stockholm att begifwa sig till Rijga och där föra commando.

27:de wåre wij hoos ungerska Residenten på hans begiäran till måltidz, som sade skiänckerna ifrån Porten konungen tillskickade, genom hans påarbetande blefwet tillöckte, jämwähl att turkiska keysaren gifwet Scerachier-Baschian uti Bender befallning att commendera så mycket manskap med Hans Maij:tt som han sielf behagade, när han wille bryta upp.

29:de war engelska Ambassadeuren hoos H:r Envojen heela efftermiddagen.

30:de som war Dom. 4:ta post Epiphan. prädijkade iag högmässan.

31:ste war iag med några andra af wåra och besog huru Turkarna fijrade sin Beijram, eller dhen tijden som dhem effter dheras fasta är tillåteliget att giöra sig lustige

*) J. Colyer.

**) Denne Sutton återfinnes ej i Sidney Lee's Dictionary of National Biography, ty hvad som där meddelas om Robert Sutton, andre baron Lexington (1661—1723) passar ej på ofvanstående. Bland hans barn nämnes ingen Robert.

och glade, och warar uti 3:ne dagar. På platzen Atmidan, /: vide 29:de Decemb. p. a. :/ hade dhe på sitt maneer sitt största divertisement, dhär wåre tält uppslagne, under hvilka dhe tracterade sig med frucht, wijn, och elliest mångahanda söötа drickar af honning eller socker. Här stodo wagnar att legas åt qvinfolck som hade lust att låta åka sig, äfwen små wagnar för barn som drogos af karar, och små trähästar på hiul, gungor och mehra sådant. Här wåre och turkar till häst som redo och excercerade sig med att kasta kiäppar effter hwar andra, och andra till foot som fächtade med träsabblar, hållandes dhem uti högra, och een trinn stoppat läderdyna att parera med uti wänstra handen. Summa, när man betrachtade uti hwad ringa och giemehna saaker dhe funno nöje, kunde man see dhetta folkets ruditet, som intet weeta af något artigt eller cultiverad folk anständigt och behageliget tijdzfördrijf. Nu hade och dheras elliest lijksom fängzlade fruentimber permission att gå ut, men dock med tilltächte ansichten, och dhe förmögnares med swarta eunucher till custodes pudicitiæ effter sig, och war löjeliget, att då dhesse äländige qwinnes-persohner, som intet wåre wahne att see annatt folck änn sina egne, blefwo oss warse på gatorne, blefwo dhe ståendes och admirerade oss, så länge dhe kunde hafwa ögonen på oss för dhet myckna omlöpande folcketz skuld. I dhenna tijden besöka dhe ochså sina afledna goda wänners grafwar att wijsa sin sorg och bedröfwelse öf:r dheras död. Ifrån dhenna platzen gingo wij att besee S. Sophiæ kyrkia, som är dhenn förnämsta uti heela staden, ligger närmst in till keiserliga serajen och såledz mäst besökes af keysaren och hans hofstat, har uti Grækernas tijd waret Cathedral kyrkian här, men nu så jämmerligen blefwen till een turkisk mosche, behåller lijkwäll sitt första nampn. Är en kostelig prächtig och admirabel bygnad, fast icke så mycket accurat effter dhenna tidzens maneer till att byggia. Framför kyrkian ifrån norr till söder är een prächtig portiqve med een kop-

parbeslagen dörr före af curieust arbeete; för dhenna gången wardt oss intet tillåtet att gå inn, emedan wij wåre klädde uti europeiske kläder, och dhen, som will inwärtes besee dhenna kyrkian, måtte hemligen eller för penningar giöra dhet uti dhenna landzens eller grækisk klädedrächt. Sielfwa bygnaden är fyrkantig och mycket hög af qvadrat steen, men sedan ofwanpå äro hörnena öf:r dragne med små blytächte runda hwalf, dhet eena högre änn dhet andra; så att mituti är åter een runder muur med små peelare tätt satte utanpå till att hielpa honom, och dhenna är täckt med blytaak uti boogewijs, att uti innersta circulen står een spijra till ungefähr 6 ahl:rs längd, hwaröf:rst een förgylt halfmåne satt är, som på alla kyrkie- och thornspitzar här uti Turkiet bruukeliget är. På alla 4 kantor af kyrkian står ett thorn; [de äro] mycket höga och smala som peelare med een gång utan om uppemot spetzen för dhem, som roopa till gudztiensten. Dhenna kyrkians bygnad för dhes prächtigheet och härligheet skull, måtte mycket behagatt Turkarna, hwilket kan synas däraf att alla dhe andra dheras förnämsta kyrkior äro bygde effter dhennas form. Jämpte dhenna kyrkian, som och wijd dhe andra förnämsta är innom kyrkiogårdz muuren små huus /: på turkiska Turbeh :/ hwaruti the döda förwaras, ty ingen Turk begrafwes innuti kyrkian, icke keysaren en gång. Dhesse byggas af hwijt marmor, runda, och med äfwen sådant hwalft taak som kyrkiorna; innuti lijksom ligger dhetta taaket på marmorpeelare som stå 2:ne alnar ifrån wäggen, och emillan dhem äro ståhltråds nät, och där innom stå kistorna, af hwilka keysarenas äro mycket större änn dhe där innesluutne kropparna, klädde med grönt guldblomme tyg och frantzar om kring. Qwinfolkenas stå och brädewijd, men mindre och lägre, jämwähl och barnenas af olijka stoorleek äffter dheras ålder. Wijd alla kijstorna stå stoora waxliuss, doch mindre wijd dhe mindre kijstorna; framföre dhem som mannfolck ligga uti står een smahl fyrkantig marmor

steen, högre änn kijstan och een turbant uthuggen på öf:rsta ändan, och wijd qwinfolkenas dheras hufwudbonatt. Så många af söönerna som af dhen till regementet trädande broderen, effter dhetta folcketz barbariske och grymma maneer, honom till säkerheet uti dhet anträdde regementet, äro af dagar tagne, hafwa inn under dhen uthuggna turbanten på steenen framför kijstan röde ärmekläden hängiandes lijksom teckn och witnesbörd till dheras hastiga död hwilken mehrendels dhem med silkes streek påbördas. Till dhesse grifter komma dageligen präster som och andra fattige, så männ som qwinnor, att bedia för dhe dödas siälar, och hafwa därföre sin betalning af dhe reveneyrer som dhärtill anslagne äro. Uti dhesse huusena wijd S. Sophie kyrkia ligga begrafne Selim Solimans sohn med 37 barn, Amurat 3:die med ännu fleere, nembl. 45 af dhem som han sielf lät af daga taga; Mahomet dhen 3:die som och Mustapha och Ibrahim som nyligen regeradt; här wåre och fleere, hwars nampn Turkarna intet weste att giöra oss besked före, men dessas fingo wij äntl. med stoor möda weeta och förundrade sig Turkarna öf:r wår curiositet, tychte och mycket wara när dhe nämpde dhen begrafnas nampn, att wij frågade hwilken han hade waret uti ordningen af dhem som haft samma nampn, men när dhe hörde oss något synnerliget weeta hwad som tilldraget sig under någon af dhe begrafnas regering, föll dhet dhem ännu mehr sällsampt före, och frågade om wij intet hade nog af wåra egne historier, hwarföre wij läste så andras? Men när dhe fingo till swars dhe studerande hoos oss giöra sig bekandte heela werldenes historier, sade dhe emillan sigh: dhär seer man huru dhe jaur /: så kalla dhe alla utom dheras religion, nembl. hedningar :/ slå sig på mehra weetenskap änn wij, men dheremoot /: sade dhe :/ hafwa wij dhen rätta troona, och så gifwer gud dhen eena dhetta dhen andra dhet. Innuti dhesse grafwarna tillstades oss intet gå utan allenast till dörren, för hwilken een tapet war

bredd, och måtte också taga skoorna af oss för ruumetz heeligheet skull, doch kunde wij därigienom see heela grafwen innuti. Dhär wäggarna wåre blotta, allenast här och där emillan peelarnes hufwud under taaket, syntes turkiska skrefwet, effter hwars innehåld när iag träget frågade, fant iag af 2:ne eller 3:ne sådanne skrifters uttydning dhet wara een art utaf emblemmatibus. När wij nu här, så mycket oss för dhenna gången tillåtigeliget war, hade besedt, gingo wij till keysarens diurhuus, som intet war långt härifrån, mycket slätt och hwarken till bygnad eller till dhet som dhärinne förwarades wärdt att räcknas ibland een så mächtig herres egendomb, bygdd af tegelsteen, halfparten innunder jorden med järnbeslagne dörar före, när wij kommo inn war alt så fult af kiärwedz-röök som dhärinne brände att man knapt kunde hafwa ögonen öpne. Dheraf tog och een karl några stycken och skulle lysa oss, wijsandes oss först uppå een bänck wijd dhen eena wäggen 8 stycken giemehna räfwar, på samma wägg hängde hufwudet och några been af een elephant, som för några åhr sedan blefwet keysaren af Persianerne förährad, men /: utan twifwel utaf wanskiödzel :/ icke länge lefwatt, dhetta war så gienom sootad att man kunde intet weeta om dhet war ludet läder eller been. Sedan förde han oss till ett skranck twärt öf:r, därinne stodo 2:ne stycken fuula wargar bundne; härpå kommo wij till ett annatt skranck uti hwilket 2:ne stycken diur förwarades, som sågo nästan ut som wargar, men något lägre, med längre öron och stoora hängande buukar, äro af een sådan art att dhe besynnerligen trachta effter menniskiors lijk, dherföre dhe på tyska kallas menschenfresser *). Näst här inntill uti een annan afdelning lågo uti kiädior wijd wäggen bundna 2:ne stycken lejon, een han och een hoon, tämmeligen stoora och gamla, jämpte

*) Alltså hyenor. Härmed rättas gissningen i noten till Norsberghs dagbok. Kar. Krig. III s. 232.

dhenna åter een annan afdelning, där 3:ne unga lejon fastbundna wåre; dhesse som dhe andre lågo helt stilla och sågo oss ann, fast icke synnerligen mildt. Här gintöf:r woro 2:ne andra skranck: uti dhet första låg en stoor och skiön tiger, med rätt wackra fläckor, fastbunden, war skada att [den] låg så oreent, såg oss wäll skarpt ann, men speelade lijkwäll med stierten lijksom williandes fägna oss *). Uti dhet andra stood een willkatt bunden, hög som een stoor windthund, gråbruun med swarta ränner, såg elliest uti all ting ut som een hemtambd, men mycket wild, att oansedt han stådt här några åhr, och diurwachtaren tordes klappa och röra wijd dhe andra diuren, so dierfdes han lijkwäll intet biuda till att taga åth honom, utan han sprang högt uppå wäggarna och fräste när han fick see oss. Dhetta war nu all dhen raritet som uti dhenna mächtiga herrens diurhuuss war att see.

Härifrån gingo wij till Soleimans kyrkia **), som är och een af dhe förnämsta, framman för des wästra dörr är een gård 4 kantig, ungefähr 30 alnar i hwar kant, och på alla sijdor äro spatzeeregånger, på yttra sijdan med wäggar af qvadrat steen, och hwalfd såledz att ofwanpå äro små upphögde runde afdelningar tätt inhooss hwarandra, täckte med bly, hwilka med inre kanten ligga på admirabelt skiöna marmor-peelare, af hwilka 2:ne wijd ingången till gården och 2:ne wijd kyrkiodörren äro af dhen stoorleek att dheras hufwud inunder hwalfwet, uti rundleeken äro öf:r 10 allnar. Heela plaanen af dhenna gården är med stoora 4 kantige marmor-steenar lagd, slät som ett bord, mit på ståår een härlig fontain, med skiönt watn, 4 kantig bygd af marmor, helt wäll arbeetad, med kopparhanor på sijdorna att tappa ut watn när man behagar. Sielfwa kyrkian är elliest af samma form som S. Sophiæ fast icke så prächtig; här

*) Tvifvelaktig tolkning!

**) Suleimanié, näst Sofia Konstantinopels skönaste moské, uppförd 1550—66.

sluppo wij heller intet inn, utan fingo allenast see gienom dörren, och syntes intet annorledes änn ett ödehuuss, utan bänckar, men turkiska tapeter, grofwa på gålfwet brädde, jämwähl een järnring, wijd som dhet runda hwalfda taaket, hängde ungefähr mitt emillan taaket och gålfwet; uppå hwilken rundt omkring och inuti hängde otalige många glasslampor hwilka allenast om natten upptändas, då medelst liusetz reflexion igienom dhe många fönster emillan peelarne och wälfningarne alt synes uppfyllas med eld; dhenna kyrkian är och ett roof af de christne *) och syntes uti dhen eena porten af förhofwet een grafsteen med ett kors på, men nu nästan med fötterna utnödt, hwilket då wij stadnade och sågo på, kom een Turck gångandes, hwilken peekade med fingret på korset och roopade Iaor, williandes låta oss weeta att dher /: effter hans meening :/ lågo een hedning begrafwen. Dhenna kyrkian ligger strax wijd dhet gambla keysarenas pallaitz /: på turkiska Eski-Serai :/ hwilket turkiska keysarena, sedan dhe fingo staden, låtet byggia, intet wiliandes boo uti dhe grækiskas pallaitz, antingen kanskie dherföre att dhet uti dhen allmänna stadzens ruin blefwet fördärfwatt, eller och fruchtandes ett ondt öde. Uti dhenna Eski Serai förwaras dhen afledna keisarens qwinnor eller frillor, såsom uti hårdaste fängelse, och slippa aldrig ut, utan så är, /: hwilket doch mycket sällan skier :/ att dhen succederande gifwer någon af dhem åt een af sina magnatibus, som han synnerligen nådig är.

När wij dhenna kyrkian, så mycket oss tillstaddes, inwärtes och utwärtes beskådatt hade, och dhes så wäll som S. Sophiæ prächtigheet admirerat, gingo wij gienom många långa och ledsamme gator som höllo oss öf:r 2 ½ tijmars tijd, och skyndade doch alt wij orkade, till Aurat Bazar /: eller Forum mulierum :/ så kallad dhäraf att dhet är utsedt för qwinfolkena att handla, dhär dhe och uti stoor

*) Häri misstar sig Agrell, som framgår af föreg. not.

myckenheet komma tillsammans som här i staden är god råd på dhem. Wijd dhetta står een stoor och hög Columna *), rund, och som orten i sig sielf är hög, synes dhen långan wäg af dhem som segla uti Propontide, har tillföre waret högre, men uti så många tijders omwäxlingar lijdet skada, doch är hoon ännu säkert 70 alnar hög, och 42 mina foot uti perimetro. Inuti kan man på windtrappa upstiga till dhes högsta spetz. Utan på ifrån ofwan till nedan äro krigzrustningar, som folck till häst oc foot och mehra sådant, effter gambla tijdernas maaner, icke synnerligen eller wäll uthugne. Och skall dhenna Column, effter allas meening här, som något weeta af antiqviteterna, af keisar Arcadio wara uprättatt; kallas af Frankerna columna historiæ. Så långt ifrån jorden som med händerna kan nåhs, äro ansichten af bilderna utskrapade och utaf rifwet[?] utaf turkarna medelst dheras odödeliga haat till alla måhlningar eller bilder som præsentera lefwande ting.

Dito om afftonen kom Secretair Perman tillbakars från Bender, och med honom Drabanten H:r Cornelius Loos **), capitein af Westmannlänningarna H:r Baron Conrad Sparre, och Leutnanten af Gvardiet H:r Hans Gyldenskepp, hwilka på Hans Maij:tts bekåstnad skulle reesa omkring Medelhafwet till Ægypten och Palæstinam att besee dhe förnämsta och nampkunnigsta orterna, som och rijta dhem af effter dhet stånd som dhe nu funnos utij; till hwilken ända dhe redan af Hans Maij:tt uti Bender bekommett hwar sina 100 ducater och hade assignation tillsammans hijt till H:r Baron Ehrenschiöld på 1000. Dhesse berättade eenhälligt ett spargement /: som doch hölloss för wisst /: wara kommet till Bender att Ryssarna stormat för Rijga och lijdet stoort nederlag, och att dhe draget sig därifrån. Afwen att Öf:rste Dyker med några andra Officerare af wåra, blef-

*) Arkadius-kolonnen, som på 1700-talet blott var en ruin af sin fordna härlighet och nu är det ännu mer.

**) Loos var eller blef detta år major vid fortifikationen.

wet dimitterade, af Czaren, men hafdt dhen olyckan att dhe på Massuriske skogen /: vide mens. Jan. 1708 :/ af bönder blefwet äländeligen ihiähls lagne. Nu fick iag och bref från Leutnanten af wårt regemente H:r Ionas Billingreen, sammaledz ifrån H:r Tursenio.

Mensis Februarius.

5:te. Om afftonen klåckan 9 kom General Ponjatouski och Öf:rst Leutnanten af Taubens dragouner H:r Groothusen från Bender.

6:te som, war Dom. Septuag., förrättade iag gudztiensten.

7:de innehöllo aviserna med Tyska Curieren ifrån Wien: Gref Strömberg uti Rijga låtet borgarna swärja sig trooskap, och hafwa een starck guardizon[!] inne till 16000 mann; Ryssarna hålla dhem starckt blocqverade och kasta hwar affton och morgon 3:ne bombar inne, som att låta dhem see att dhe äro tillstädes. General Steenbock rest ifrån Skåhne till Stockholm och lemnadt General Leutnant Rebender commandot så länge *). Dhe swänska små partierne mycket incommodera dhe danska uti sina cantoneringz-qarteer. Dhe danska medelst hinder af winteren änn intet kunnatt få sitt swåra artollerie ifrån Kiöpenhampn som dhe willa bruka för fästningarna. Czaren uti ett compagnie med Augusto uti Preutzen wist sig mycket dishonett, förbrådt honom dhen uti Saxen slutna freeden med oss, och intet mycket fehlat att ju örfijhlar wanckatt. Engelska

*) Dagbokens blad ge upprepade bevis på hvilka besynnerliga rykten, som kringflögo bland svenskarna härute från deras aflägsna hem. Att så långt efteråt korrigera dem är lönlös möda hälst som de, så småningom, korrigerade sig själfva; här må det blott för en gångs skull anmärkas att någon gen. löjtn. Rehbinder ej existerade, sedan landshöfdingen i Kalmar län Frih. Reinhold Rehbinder våren 1709 aflidit. Namnet försvarar sål. ej ens sin plats i personregistret.

och holländska mediatores wara både uti Stocholm och Kiöpenhampn.

Dito fick H:r Envojen bref från swänska Senaten, dhe där skrifwa: dhe mästa regementerna wara redan upprättade, och dhe andra med första blifwa. Dhe danska lijda stoor mangel på proviant uti Skåne, och bethala till bönder som stiähla inn något uti dheras läger, stoora penningar: 8 S. R. Dl:r för een tunna korn. Ifrån Norige änn ingenting hörass af, utan ännu lefwa som goda wänner med oss. Konung August satt sina troppar på Silesiska gräntzen, låtet sitt bagage marchera åt Saxen, och såldt 4,000 man åt keijsaren; Brandeburgh blifwa neutral.

10:de. War H:r Envojen till conference med Reisephendi, dhär ibland annatt rådslogs om konungens bortgång, på hwad sätt dhen commodest kunde skie, till siös eller landz, och om dhet seenare, hwad wäg, och warade 4 1/2 tijma; dhen och General Ponjatouski bewijstade.

13:de som war Dom. Sexag. hade iag prädijkan.

16:de kom bref från H:r Envojen Rotlieb uti Hamburg, som ibland annatt skref dhet Gref Piper under sitt fångenskap råkatt uti swårmodiga tanckar.

17:de kommo bref ifrån Bender, därifrån skrefs Biskopen H:r Petrus Malmbergh afsompnatt d. 3:dje hujus.

18:de om afftonen fick Capitein Baschia ifrån stoora Wizijren ordres att uti största hastigheet låta tackla upp 10 stycken krigz-skiepp, och wåre wij nu alla i dhen mening, dhetta skie till Hans Maij:tts tienst.

20:de eller Fastelags söndag begynte Grækerna sin förberedelse till dhen instundande fastan, med dantzande speelande och drickande heela nätterna igienom, doch innuti huusena, och består dhenna dheras fasta dheruti att dhe hålla sig ifrån kiött, fisk som har blod, miölkmaat af allahanda slagh, men fylla elliest buuken med ostrer, musslor el. frucht och wijn.

Dito gick och dhe Påwiskas carnevall ann med ey

mindre frögd, och warade så dhessas som dheras uti 2:ne dagar.

22:dre gick dheras bägges högloflige fasta inn.

27:de som war Dom. Invocavit prädijkade iag.

28:de war iag med ängelska prästen hoos een kiöpman af samma nation till måltijdz.

Mensis Martius.

3:dje åter med dhen samma hooss een annan.

6:te, då Dom. Reminiscere innföll, höll iag prädijkan.

9:de inlupo Italienska Aviserna med dhet innehåld, att dhen danska passeradt Christianstadh och wåre med några tuusend uti Carlshabmn; hafwa uti dessein att bränna upp swänska flottan, men General Steenbock stå i wägen med 15,000 man. Ifrån Norige nu hootas med innfall. Ett swänskt partie, bestående af ett regemente Saxar, blefet pousseradt, 150 slagne och mehr fångne. Wåra brändt upp Möhroms brygga. Stockholm wara fult af flychtingar ifrån Rijga, Refvel och andra Lijfländska orter. Een swänsk Öf:rstleutnant och een secreterare några dagar effter hwar andra passeradt Wien och willia bägge åt Bender, af hwilka dhen förra fådt 24 keyserliga dragouner, ett stycke som osäkert wåro, till convoij. Ett placat utgådt i Stockholm, att dhe förnähma och förmögnare skola lefwerera alt sitt silf:r uti myntet, hwaraf $^2/_3$ lähnas åt konungen för 6 pro cento. Een prächtig och magnifiq triumps-act wara hållen uti Moscov, dhär alla swänska officerare, så höga som låga, måst fölia Czarens wagn till foot; ibland andra trophæer och dhen båhren som blef skuten undan wår nådigste konung uti actionen för Pultava. Hans Maij:tt konungen af Frankerijke biuda åth dhe alierade alla conqetter tillbakars, ärkänna printzen utaf Österrijke för konung uti Spanjen och willia sielf drifwa ut sin soneson, där han ey wille samtyckia; ärkänna Curfursten af Brandeburgh för konung uti Preussen, och fursten af Hannover för Cur-

furste; rasera Dünkirchen och försänckia hampnen, men dhe alierade ey een gång willia skrijda till tractat förr änn dhetta wärkställes. Uti freden skall och Hertigen af Savojen inneslutas.

10:de om efftermiddagen stego dhe officerare som skulle reesa åt Ægypten och Palæstinam /: vide 31 Ian. h. a. :/ här på ett turkiskt orlougs skiepp, på hwilket dhe effter Capitein Baschias ordres fingo een wacker kammar, och tänckte fölia dhet till Rhodus, där dhe turkiska fartygen wäntade dhet till convoj; men sedan wille dhe stijga på ett annatt, som gingo directe på Ioppe, hwaräst dhe ärnade landstijga och strax gå på Hierusalem, och sedan landwägen omkring Mare mediterraneum hijt igiän; togo här een jude med sig till tolck, och een swänsk fältskiär.

11:te som var een fredag prädijkade iag öf:r andra acten af Passionen.

Dito war iag hoos keyserliga residenten till måltijdz, dhär, jämpte dhet som Italienska Gazetterna sidst averterade, för wisso berättades dhe keyserliga victoriseradt emoot malcontanterna uti Ungern, i hwilken action några stycken swänska blefwet fångna, emedan Woiwoden Potocki med 6,000 Pålackar, Öf:rste Zilck*) med ett regemente swänska dragouner, och konung Stanislai drabanter, som retireradt sig uhr Påhlen, slaget sig till Printz Ragoski; hwarföre keysaren gifwet konung Augusto tillstånd med 12,000 man sökia dhem.

12:te ankom från Bender Drabanten H:r Hans Cronehiort och hade een hel hoop bref med sig; refererade Öf:rst Leutnant Sverin /: som till dhetta krijgetz begynnelse waret uti dansk tienst :/ och 3:ne secreterare wara ankombne till Hans Maij:tt uhr Swerige, hwilka gådt öf:r Östersiön emillan Carlscrona och Strahlsund, och dhe sagdt dhen danska wijd dheras bortreesa intet avangeradt, men Öf:rste

*) Gustaf Zülich.

Gyldenstierna med sitt regemente eller Skånska treedingar öf:rrumplatt ett danskt fouragere-partie och däraf 700 nedergiordt; äfwen och att då dhe gingo bort brachtes een dansk caper upp uti Carlscrona; secreteer Hyltheen sitta uti arest på ryttare wachten uti Bender, därföre att han fäldt några oanständiga ord om Hans Maij:tt och dhet uti Cantzeli-Rådenas H:r Möllers och Feifs præsance *). Hans Maij:tt med största civilitet taget emoot turkiska keysarens skiänckor, men ey Stoora Wizijrens, föregifwandes honom waret sig contrair uti wissa måhl, men dhetta höltz ännu mycket tyst. Nu skref och Capiteinen af Dykers dragouner H:r Giöding, Magister Eneman till: Ärkie Biskopen uti Swerige, och Magister Lööfgreen, som här ute waret Hans Maij:tts underhofpredijkant, och 1707 fick fullmacht på Giötheborgz pastorat och reste hem, wara döde, men dheras så wäll som alla platzer, hwilka dhen tijden wij waret utan correspondance, blefwet vacante, redan besatz af Senaten. Han skref och Rysarna med stormande hand taget in Elbingh, men dhe dhärinneliggiande 300 swänska wärgt sig uti dhet yttersta, att fienden mist mycket folck.

13:de besökte oss Ungeren Mons:r Iacobus Susi, som ligger här att lära turkiska språket, och berättade Residenten H:r Hårvadh nu fådt bref uhr Ungeren ifrån Printz Ragoski sielf, och att dhen emillan malcontanterne och dhe keyserlige håldne actionen helt annorledes aflupet än rychtet förr waret /: vidi 11 huius :/ nembl. att af 4,500 keyserlige intet mehr blefwet öf:r änn 500, hwilka retireradt sig inuti ett kiär, och dhär blefwet lemnade, emedan dhe utan största swårheet ey kunde utdrifwas, och gådt från

*) Af v. Kochens dagbok för Mars 1710 finns endast ett obetydligt fragment kvar. Det antydda uppträdet med Hyltéen har väl dessutom egt rum tidigare, enär Cronhjort afreste från Bender redan d. 2 Mars. H. omtalas för öfrigt af v. Kochen sås. närvarande i Jassy 1712 och sås. beordrad till Peterwaradein 1714. Hans onåd blef såℓ. ej så fullständig som anteckningen för d. 31 följ. tycks antyda.

både stycken och bagage. Potocki, Zilken och Stanislai drabanter och waret med; Printzen Ragoski har och berättatt dhe swänska gådt på med wärjan i handen utan att afwänta någon salva, hwilket ungrarna seendes tyckt sig wara een skam, om dhe ey skulle fölia, och altså dhe tillijka giordt anfall med blotta sabblarna.

14:de. War iag ute med H:r Cronehiort och lät wij roo oss heela stadzhampnen omkring att besee flottan och gallejorne, som nu nyligen 10 stycken ifrån Insulerne wåre ankombne, och kan iag säga att Turkarna pryda dhem bättre änn alla dhe andra sina fahrtygh.

16:te kom Ryttmästaren af Södra Skåningarna H:r Olof Daghström, som af sin Öf:rste H:r Örnstedt war skickad förut att betinga qarteer.

17:de kl. 1 1/2 eftermiddagen kom H:r Öf:rsten, som nu snart uti halfannatt åhrs tijd dragetz med een swår siukdomb, besynnerligen melancholie; så hurtig, manhafftig och vigoreus som han förr sedt ut, så förfallen och äländig war han nu, klädd nästan uti turkiska kläder, och hade ett stort skiägg, wille till warma badena uti Brussa 2 mijl härifrån på andra sijdan om Bosporo uti Asia minori. Hans Maij:tt waret honom så nådig att han till dhenna reesan gifwet honom 1000 ducater, hwarpå han till H:r Ehrenschiöld hade assignation. Dito H:r Öf:r L:t Funck af Dykers drag[oner],

18:de om afftonen gick han med ryttmästaren, een under-officeer och een dräng till siöss att begifwa sig dijtåt.

20:de inföll Dom. Lætare, då iag prädijkade, war och effter prädijkan tillijka med Magister Eneman hoos ungerska residenten till måltijdz. Om afftonen fick H:r Envojen breef ifrån dhe bortreste officerare /: vide 10:mum hujus :/ af Dardanellerna /: i historierna kallas Sestus och Abydus :/ uti Hellespont, som skrifwa sig wara mycket wäll contante med capiteinen som förer skieppet och wijsar dhem all höfligheet.

23:de kom H:r Ryttmästar Dagström från Brussa tillbakars, som mycket berömbde badena att dhe wåre wäll innrättade, ligga emillan öf:r måttan höga berg, där snöö continuerligen åhr inn och åhr ut blif:r liggandes: sade och att Öf:rsten wijd första badandet befunnet sig rätt wäll, och sofwet nästa natten rätt braf, dhet han under heela siukdomben tillförena intet giordt, utan nästan waret sömpnlööss.

25:te eller Fest. annunciat. Mariæ höll iag prädijkan.

26:te skickade ängelska Ambassadeuren sin secreterare till H:r Envojen, och lät gratulera oss till dhe härlige progresser, som wåra nu een tijd hafdt uti Skåne emodt dhe danska. Hwarpå H:r Secretair Perman sändes till H:r Ambassadeuren att begiära utförlig berättelse, men han swarade sig ännu intet weeta alla omständigheeter, utan dhet kunna wist berättas: dhe danska måst qvittera alla sina qvarteer, uphäfwa bloqveringen för Malmöe och i sådan hastigheet draga sig tillsammans, att dhe lemnadt åtskillige magaziner och andra saker uti sticket, een dansk Öf:rste Leutnant med 600 hästar oförmodeligen råkat innuti dhe swänskas läger och med alla sina blefwet fången. General Steenbock skickatt 5000 man åt Helsingborgh att intaga dhe danska magazin dhär, men med dhet öfriga af sin armee gå emoot fienden, tänckiandes att cupera honom. Dito ankommo både italienska och tyska aviser, effter dhe förstas innehåld skola dhe danska stå innemodt Christianstad 15,000 och dhe swänska 17,000 mann starck, dhem på ½ mijhl när, att man stundeligen wäntade action. Uti dhe seenare låta dhe danska förnimma sig nu willa agera defensive, ställa sig baak om pass inom retrenchementer att dhe swänska, om dhe 6 gånger fleere wåre, skulle ey giöra dhem något. 3:die dhelen af Rijga skrifz ligga uti aska af Ryssarnas starcka bombardering. Dantzick fruchta samma öde som Elbingh.

Dito breef från H:r Loos och H:r Gyllensckiepp af

Chio d 19:de hujus, skrifwa sig effter några dagar gå därifrån på Rhodus.

28:de ankom een abgesandt från konung Augusto wijd nampn Bonkouski och blef med några Siauser och Turkar inuti Pera beledsagad.

29:de gick H:r Ryttmästare Dagström tilll siös åt Brussa igiän.

30:de war keyserliga residenten hoos H:r Envojen om efftermiddagen, som äfwen gratulerade oss till wåras avantage uti Skåne, att wij nu alla längtade effter dhes confirmation uhr Swerige.

31:ste anlände från Bender Leutnanten af Drabanterna H:r Hierta *), som och wijd warma badena wille söka cuur emoot sin blesseur som han wijd Krasnakutt /: vide Ian. 1709 :/ uti knät fådt, hade jämwähl assignation från Hans Maij:tt till H:r Ehrenschiöld på 1000 ducater; med honom tillijka kom Drabanten H:r Brink, hwilken lijkaledes wille besöka warma badena för sinn blesseur uti bröstet som han fådt uti actionen för Hallouzin: vide 4:de Iulij 1708. Med dhesse hade iag bref från H:r Tursenio, som skref: 7 Biskopars och Superintendents platzer waret ledige uti Swerige, dhem Senaten alla låta besättia. Änckiodrottningens hoofpredijkant H:r Litovius fådt Giötheborgh effter Lööfgreen. Dhem som från Gyllenkrook /: vide 12 Aug. 1709 :/ gådt bort wijd Ungerska gräntzen, lyckeligen ankommet till Swerige och ey ännu blefwet näpste. Drabanten Walleraf, som waret een af dhem, och härute sutet uti arest för duell, har, så snart han kommet till Stockholm, gådt till sitt straff igiän. Secreteer Hyltheen utan afskeed blefwet drefwen från sin tienst, vide: 12^{mum} hujus.

Mensis Aprilis.

1:ste. Såsom H:r Envojen fådt ordres af Hans Maij:tt att lägga in hoos keysaren här, så att dhet ey kommo

*) Johan Gjertta.

under stoora-Wizijrens händer, ett memorial *), angående dhet convoi, som præfulgida Porta tillsagt Hans Maij:tt på sin hemreesa, jämwähl och dhen orätt som stoora Wizijren giordt H:r En[v]ojen därutinnan, att han med list taget ifrån honom 6 stycken lifländska drängar, som gådt ifrån ryska Ambassadeuren och sökt sit retirerade[!] till H:r Envojen. Ty lät H:r Envojen kläda een af sina laqvejer uti landzens habit, som waret schlaf här och förstod turkiska, som skulle i dag, då Hans keijserliga Maij:tt kom ifrån kyrkian, dhär han hållet sin andacht effter dhet war een freedag, som hoos Turkarna är dheras sabbatsdag, sökia att bringa memorialet uti keysarens egna händer, men kunde nu intet få tillfälle därtill, utan måste lemna dhet till een annan gångh.

3:die, som war Dom. palm., hölt iag predijkan.

4:de kom Rytt-Mästar Dagström från Brussa.

5:te stego H:r Öf:rste Hierta och H:r Wice-corperalen Ehrenschiöld till siös åt Brussa.

8:de, som war Långefredagen, prädijkade iag aftonsången.

Dito lefwererade drängen fram memorialet, då keysaren kom uhr kyrkan, och blef uptagen uti Serajen, där han tracterades med coffe och toobaak, och fick seedan befallning att gå hem igiän.

10:de eller Påskedagen prädijkade iag afftonsången.

11:te eller andra Påskedagen högmässan.

Dito war een saxisk Baron, som här blefwet Turk, Smit benämbd, till måltidz hoos H:r Envojen; han refererade dhen Capitzschi-bassa, som med præsenterna blefwet skickatt till Bender /: vide 13mum Ian. h: a: :/ wara i går tillbakars kommen, mycket contant; emedan wår nådigaste konung skiänckt honom 6000 ducater och een sabbel peltz 1000 R:Dl:r wärdt för sitt omaak, äfwen och hans fölie proportionaliter blefwet regalerade.

---

*) Tryckt hos Nordberg, 2. 63.

13:de eller 4:de Påskedagen communicerade iag H:r Magister Eneman och 2:ne stycken klädemakaregeseller, dhen eena wijd nampn Johann Christopher Siessik ifrån Voigtlandh, dhen andra Johann Henscher ifrån Frauenstadt. Sammaledes en musicants-gesell, som hölt sig uppe hoos H:r Öf:rst-leutnant Funck, wijd nampn Jacob Bach ifrån Erfurt. —. [?] och dhetta första gången som iag förättade dhet heliga wärket, emedan iag effter min ordination aldrig kom dher till, alldenstund dhen tijden aldeles intet wijn war till fångz.

Dito kom een express från Bender skickad af General Ponjatouskis broder, som nu nyligen kommet ifrån konung Stanislavo, och lät weeta att då dhe danska skolat draga ihoop sin arme, har Gyllenstierna med 600 hästar af sitt regemente attaqveradt ett danskt regemente och dhäraf största dhelen nedergiordt, dhe andra taget till fånga.

Dito war Magister Eneman hoos ungerska residenten till måltidz som berättade, memorialet ifrån H:r Envojen blefwet af keysaren sielf åtskillige gånger genomläset, då och Selectaren /: eller swerd-drageren :/ sökt tillfälle att kunna få see oförmärkt hwad dhet innehöllo och utan twifwel notificera dhet stoora Wizijren, af hwilken han brukades som spejon hoos keysaren, men keysaren frågat honom hwad han wille, dhen andra swarat, sig effter sin skyldigheet giöra sin underdåniga uppwachtning, åter keysaren sagt: iag känner dig långesedan altför wähl, och låtet kalla dhen som är närmst effter Selectaren, och gifwet honom tiensten och befalt dhen andra aresteras. Och skall nu redan keijsaren skrefwet Schierascher bassan uti Bender till, honom skola samlägga med Hans Maij:tt om convojet, och där till giöra anstalt; sammaledes refererade han, keijsaren skickat een Sioadar emoot Capitschi-bassan, då han hörde honom wara på baakreesan, och befalt honom först tahla wijd sig, och förbudet honom gå till stoora Wizijren.

Dito gingo 6 örlougz-skiepp och 22 galejer uhr

hampnen här, commenderade in åt Swarta hafwet, men till hwad ända, höltz mycket tyst.

14:de kom, utan något prächtigt inntog, een ny fransösisk Ambassadeur *), som waret General hoos Printz Ragotski, och på resan hijtåt uppwachtat wår nådigste konung **), som mycket nådigt honom antaget och åtskillige gånger hafdt honom hoos sig. Utom staden strax härwijd mötte honom i dag ibland andra 3:ne stycken Turkar, och som dhe redo förbij föll een af dhem af hästen och wardt strax död, utan att han fådt dhen ringaste skada utaf fallet.

Dito war jag med H:r Brink öf:r canalen uti een dhel af staden som kallas Scutari, och såledz första gången uti Asia, dhenna förstaden är fullkommeligen så stoor som Malmoe. Dhär lät nu dhenna keysarens moder, een schlawinna uhr Ryssland ***), bygga een prächtig kyrkia på dhet allmänna maneeret, mäst af marmorsteen.

Dito giorde wår H:r Envoje een wisit hoos keijserliga Residenten.

16:de reste H:r Drabant Cronehiort och H:r Rytt-Mästare Dagström åt Bender, med dhen förra skref iag till H:r Tursenius.

17:de inföll Dom. Qvasimodog. då iag prädijkade.

Dito reste H:r Brinck till siös åt Brussa: vide 31 Mart. h. a.

19:de strax effter middagz-måltijden kom ängelska Ambassadeuren till H:r Envojen, och så snart dhe fingo see

---

*) Des Alleurs som kom för att aflösa Ferriol, marquis d'Argental, hvilken varit ambassadör vid Porten sedan 1699.

**) Detta hans besök i Bender (som för öfrigt väckte misstankar hos de allierade, se Fabrice, Bref) har förmodl. omtalats i den förlorade delen af v. Kochens dagbok. — Nordberg har för öfrigt antecknat det.

***) Då har Sultan Validé förnekat sina fäderneärfda sympatier. *Alla* osmaniska prinsar äro söner af »slafvinnor».

hwarandra, sade dhen förra mycket glad och förnöjd: Jag har nu att berätta min H:r Envoje, sådanne noveller, som aldrig kunna önskas bättre. Nembl. de swänska, genom guds nåd, haft een härlig wictoria uti Skåne emoot dhen danska, så att dheras otrogne granne där mist mästa dhelen af sitt folck, och dhe andra måst retirera sig inuti Helsingborgh, och törss så wäll dhe och blifwa twungne att gifwa sig uti segerwinnarens händer. Strax härpå skickade holländska Ambassadeuren sin secretair till H:r Envojen att gratulera, hwilken och hade holländska aviserna med sig uti hwilka skrifwes ifrån Kiöpenhafn och Elseneur af d. $^{1}/_{11}$ Martij: att dagen för ut eller $\frac{28 \text{ Febr.}}{10 \text{ Mart.}}$ har General Steenbock med 22,000 swänska attaqveradt danska armeen 17,000 mann starck, med dhen lyckan att dhe seenare blefwet aldeles ruinerade. Af danska cavalleriegvardiet, bestående af 1,300 man, ey mehr blefwet öf:r änn 150, af drottningens regemente 50, och så proportionaliter af dhe andra. Resten af heela armeen, sedan dhe lemnatt bagage och artollerie i sticket, har retireradt sig innuti Helsigborgh, där fuller danska Generalen Devitz welat accordera om ett wapnstånd uti 4 dagar, men General Steenbock dhet aldeles afslaget. General Major Burenschiöld med 4 swänska estandarer skall blefwet fången och sedan skickat åt Elseneur. Några holländska skiepp, som wijd samma tillfälle leegatt uti sundet, hafwa i förstone intet tordz skicka någon i land, men sedan, då dhe danska lofwat dhem raisonabel recompance, hafwa dhe wågat att hielpa några blesserade öf:r; men håller man före, dhe qwarblefne ey länge kunna hålla sig uti Helsingborgh. Dhe danska skrifwa, dhe sina hållet sig öf:r måttan braf, i synnerheet nämpnes Rantzov wijst sitt hieltemod, i dy han med cavalleriegvardiet brutet genom swänska 2:ne linier, men wijd dhen 3:die, som bestådt af gambla regementer, blefwet ariteradt, och dhär af wåra med wärjan i handen så bemött, att han sielf blef-

wet dödeligen blesseradt och icke bracht mehr [än] 150 af sina till bakars. Orsaken tillskrifwes wåras myckenhet, och att dhe förra 2:ne linier, då han stadnat wijd dhen 3:die, föllet honom i ryggen. General Reventlav, som commenderadt danska armeen, skall och wara dödeligen blesseradt och 5 Öf:rstar på platzen. Wåra hafwa hwarken willa gifwa qvarteer ey heller taga. Dhetta alt skrifwa dhee danska sielfwe, doch hoppas man ännu nogare relation. Italienska gazetterna innehöllo och om samma action, men mycket kallsinnigare, skrifwa dhe swänska fådt 10,000 par stöflar af fienden, men sättia äntl. till, dhe danska uti sin retirade in i Helsingborg masacreradt 3,000 hästar, att dhe ey skulle komma wåra till nytta.

21:ste ankommo tyska aviserna och tillijka dhe danskas relation om bataljen uti Skåne, af detta innehåld: d. $\frac{28 \text{ Febr.}}{10 \text{ Mart.}}$ klåckan 9 om morgonen, hafwa dhe danska genom sina recognoscerare förnummet, dhe swänska stå rangerade en ordres de batalje $^1/_2$ mijhl frammanför dhem, då dhe och stält sig, att klåckan 10 hafwa wåra med sin wänstra marcheradt an på fiendens högra flygel och dhen repouseradt, då danska Generalen Dewitz wijst ett otroligt conduite, i dy han så låtet secundera dhe sina, att wåra blefwet öf:r 1,000 steeg till bakars drefne, och wår General Major Burenschiöld med några officerare och 8 estandarer fången. Men åter hafwa wåra satt sig och mycket alfwarsampt ånyo attaqveradt, att 3:ne fientelige Öf:rstar måste sättia lifwet till; sedan heela dagen fächtat på både sijdor mycket skarpt, till des änteligen dhe danska, utmattade af wåras myckenheet, måst draga sig tillbakars, doch uti god ordning /: som dhe säga :/ till Helsingborg, men haft dhen olyckan, att dheras artollerie och bagage, af bonden som skulle wijsa wägen, fördtz uti ett kiär, där dhet omögeligen uti hastigheet kunde bringas ut. Följande dagen eller d. $^1/_{11}$ Martij bittijda om morgonen hafwa wåra wijst sig för

Helsingborg, men ey attaqveradt utan skickatt inn een Öf:rste wijd nampn Dyker, med följande fordringar: 1:mo dhen karlen extraderas som skutet ihiähl den swänska öf:r skickade trompetaren; 2:do inga skickas öf:r till Elseneur, utan strax gifwa sig, elliest will dhe wåra, om dhe blefwo dhem öf:r mächtige, icke skoona någon menniskia af dhem; 3:tio dhe swänska fångarna gifwas igiän. Men som dhetta wåre mycket högfärdigt begiärdt, så hade dhe och sammanledes fådt swar: nembl. 1:mo dhem ey weeta någon swänsk trompetare hoos dhem blefwet ihiähllslagen, men skulle så wara och dhe kunde finna baanemannen, wåre emoot alt krigz-maneer lefwerera någon sin egen uti fiendens händer, utan dhe wille sielfwa afstraffa honom; 2:do hade dhe inga andra fördt öf:r änn blesserade, och stodo ännu på dhen foot att dhe kunde förswara sig, hwilket dhe swänska skulle förnimma om dhe kommo; 3:tio om fångarna kunde ingen ting resolveras föränn dhe fingo ordres från sin konung. Därpå hafwa wåra d. $^{2}/_{12}$ om natten marcheradt dhe danskas retrenchement på 200 steeg nähr, men dhe danska medelst sin accurate wacht så lagat att dhe ey kunde komma nährmare, utan wåra frampå dagen begynt kasta bombar inn, doch med ingen annan wärkan änn allenast ett huuss med 3,000 granater sprunget i luften. Och som dhe wåra sågo sig ingen ting kunna uträtta, hafwa dhe draget sig tillbakars att d. $^{3}/_{13}$ och $^{4}/_{14}$ waret helt stilla. Då emedlertjid dhe danska fådt fahrtyg till sig, och effter dhe weste sig ey kunna hålla sig länge i dhen lumpna fläcken, ty begynte dhe d. $^{5}/_{15}$ embarqvera sina regementer, och wijd dhet, att dhet första regementet war uti arbete wardt ett allarm som hindrade dhem någott, men då dhet fanss wara af intet wärde, fullfolgdes innskiepningen, att dhe alla lyckeligen om afftonen kommet öf:r, sedan dhe allenast, med fångna och blesserade, mist 4,000 man, men dhe swänska effter all kundskap mehr. Och altså medelst sina generalers stoora conduite, utan att

mista någon man wijd embarqveringen, äro dhe tillbakars komne hem igiän. Dhetta är nu dhe danskas, och utan twifwel, effter dheras medfödda art, pråhl- och lögnachtige berättelse, men man hoppas hollänske aviserna blefwet mäst wijd sanningen, som wij i förregårdz hade. Uhr Pommeren skrefs, General Gyldenstierna fådt ordres att hålla dhen armeen färdig till uppbrådt; Holsteen befästa sina skantzar på danska gräntzen; äfwen och dhen danska flottan præpareras med alt alfwar till orlog, och att med snaraste kunna gå till segels.

23:dje hade wij med bref ifrån Bender [att] Tartar Cham wara ankommen till Hans Maij:tt för 10 dagar sedan.

Dito om natten kl. 11 kom h:r Öf:rste Örnstedt ifrån Brussa till bakars, som befand sig nu något bättre och friskare uti kroppen.

24:de communicerade iag klädesmakare gesellen Christian Zimmerman ifrån Preussen.

Dito skref iag till Swerige A. E. B. N:o 19 hwaruti iag begiärade förslagh på någon här ute i cantzeliet eller och hemma i Stocholm, som iag kunde insinuera mig hoos, genom Fru Grefwinnans recommendationer, och hafwa till promotor, att komma här ifrån een gång, emedan iag sielf icke hade dhen ringaste bekandt på någon af ställena, sedan Secretair Hyltheen hafdt dhen olyckan att råka uti onåde. Excuserade mig om mit portrait, ty här funnes ingen som förstår sådant arbeete, lät och weeta H:r Biskopen Malmbergh wara död. Äfwen upwachtade iag k. fader, gratulerade honom med dhem andra, att dhe blefwet befrijade genom gudz nåd ifrån sin falska granne; bad om nampn på någon wijd Consistorio i Götheborgh som iag kunde wäxla bref med, och som kunde, när tijd wåre, påminna om vocation hemåth för migh; jämwähl om relation på hwad som förelupet medan dhe danska hafdt qarteer i Skåne, med mehra remarqvabelt och hwad änd-

ringar, som skiedt dhen långa tijden wij waret utan correspondance.

Dito hade konung Augusti abgesandt /: vide 28:mum Mart. h. a. :/ audience hoos stoora Wizijren utan synnerlig ståått, war och tämmeligen snart bestält.

27:de fingo wij weeta, ett slagzmåhl i gård förelupet uti ryska Ambassadeurens pallaitz emillan hans laqvejer och wacht-Ianitzarer, då een af dhe seenare blefwet uti kindbeenet stucken med een knif, hwaraf förorsakatz ett skräckeliget allarm. Stoora Wizijren skickat strax fleere Ianitzarer dijt, och förbudet någon menniskia gå inn eller uhr huuset. Konung Augusti abgesandt skulle i dagh waret hoos ryska Ambassadeuren till måltijdz, men fådt contraordres af stoora Wizijren, och sammaledes starkare wacht till sigh med lijka befallning som hoos dhen andra.

Dito fingo wij italienska aviserna, dhär dhe danska skrifwa sig hafwa een stoor dessein före, /: weste och mycket klogt att tijga därmed :/ dheras flotta med all alfwarsamheet rustas och besättias med landmilitien; dheras troppar redintegreras och förstärkas; wänta dageligen 500 matroser, som dhe låtet wärfwa uti Hamburgh; General Major Devitz, som sidst commenderadt uti Helsingborg, har konungen i Dannemark giordt till riddare af Dannebroger-orden, men mig tycks han har orsak att tacka General Steenbock därföre. Dhen danska soldaten, som taget General Major Burenschiöldh till fånga, har blefwet benådad med afskied och 100 S. R. Dl:r åhrligen. General Gyllenstierna waret tillsammans med konung Stanislav uti Pommeren och staden Giöstro, och meenas dhen armeen gå åt Påhland igiän. Czaren willa låta bygga een column effter gambla romerska modellet wijd Pultava och een græckisk kyrkia.

Dito skickade holländska Ambassadeuren ett bref till H:r Envojen, som han med dhenna posten fådt hemmanifrån, hwaruti skrefs, dhen af danska armeen effter battaljen

öf:r blefna mycket lilla resten, som begifwet sig inuti Helsingborgh, fuller budet några holländska kiöpmans skepp uti sundet mycket stoora penningar, om dhe allenast welat skaffa dheras blesserade öf:r, men dhesse ey tordz med så stoor fahra sökia någon winst, emedan dhe swänska både med sitt och dhet eröfrade artolleriet belagt staden rundt omkring. Hoppas man wäll således mycket få af dhem kommet så lyckeligen hem som dhe danska skrifwa.

28:de kom H:r Öf:rste Hierta, H:r Wice-corperalen Ehrenschiöldh och H:r Drabanten Brinck tillbakars från Brussa, men dhe sade sig ingen nytta hafdt af badena, utan mehra ondt, emedan dher ingen medicus wåre, som wijsade på hwad sätt de borde brukas.

Dito gaf keysaren sin broderdotter Kubbe Wiziren Soliman Paschi till fruu *), och hämptades hoon med stoor process uhr keijserliga serajen; 17 eller 18 stycken wagnar fulle med qwinfolck folgde henne, men alla så innelychte att man icke kunde see någon. Utom annan wacht redo 2:ne stycken swarta eunucher emillan hwar wagn. Således beledsagades bruuden innuti brudgummens huuss, där alt hördes klinga af speel och musiqve effter dheras maneer, men hwarken bruuden ey heller någon af hennes medföljande fruentimmer kom innuti dhet compagniet, utan fördes innuti sin harem, att ey heller brudgummen sielf fick see henne för änn i affton. Är altså intet under att Turkarna hafwa permission att skillias från sina hustrur när dhem behagar, ty dhet man kiöper obesedt, kan man snart blifwa bedragen med. Doch dhen, som får een fru af så förnämt huus, han måste nolens volens hålla streek, och får ey taga sig flere änn dhen eena, och hwar gång han går i sängen till henne, måste han stijga upp wijd fötterna, att

*) Mustafa II:s dotter Ssafije förmäldes 1710 med storvisiren Alis son. Att hans namn var Soliman anföres ej af v. Hammer.

wijsa sin ringheet i anseende till henne, är altså mehr hennes schlaf änn man.

29:de. Hade H:r Envojen 2:ne postar från tyska orterna, som Hamburgh, Breslav och Wien. Dhen första war mycket gammall och för actionen uti Skåne, dhäruti Senaten och skrefwet till konungen, att dhe låtet 16,000 mann marchera ut ifrån dhe öfra orterna i Swerige, ett wackert folck ifrån 20 till 40 åhra gammalt, som med största lust lärdt excercitierna, och hafwa een innerlig hog att fächta emodt sin otrogna granne, besynnerligen sedan [de] nu äro försäkrade dheras nådigste konung wara uti lifwe, hwarom dhe tillförena twiflat och dhen tijden waret liksom försagde, hoppas altså Senaten fiendens progresser i Skåne snart skola hindras. Elbingen haf:r Senaten, sedan dhe sedt sig ey så hastigt kunna secundera dhet, cederat åt konungen uti Preussen, hwilken och strax commenderat een sin general dijt, att taga emoot fästningen, men Ryssarna kommet för och med stormande hand bemächtigat sig henne, hwaraf ett stort jalousie förorsakatz emillan Hans Maij:t af Preussen och Czaren, och meenar man således, dhen dhem emillan tillförene uprättade wänskap taget een märckelig stööt. I dhen seenare, trösta dhe oss ifrån tyska orterna, att victorien som wåra hafdt, är, gudi lof, fullkommelig och i synnerheet een H:r Envojens bekandt ifrån Breslav, hwilken skrif:r sig hafdt bref från een säker swänsk officerare uti Stade, dhen där berättar, af fiendens armee, som bestådt af 15,000 man, har twå triediedeelar blifwet på platzen; att af hans wänstra flygel har knapt een man blefwet öf:r, som icke antingen är död eller fången, resten begifwet sig inn i Helsingborg, dhär General Steenbock låta säga dhem, dhe skulle gifwa sig innom 24 tijmar, eller will han icke låta skona [en] man. Men huru dhärmed är seedan aflupet, skrif:r officeraren sig intet weeta, emedan hans kundskap uhr Swerige är af d. $^{1}/_{11}$ Martij eller dagen effter battajlen.

Dito hade wij tyska aviserna men mycket gambla, och för slaget, hwaraf man likwäll kan see, åtskillige partier förelupet i Skåne, dhen tijden fienden war i stånd, hwar till wåra jämpte regulaire troppar altijd brukat 2—3—4,000 bönder. Ur Pommeren skrifs, General Gyldenstierna hållet mönstring där och befunnet dhen armeen 15,000 man starck och låta ansäga uti Haag, om dhen danska rörer een man i Holsteen, faller han strax inn. Uhr Pohlen berättas, adelen där hafwa continuerligen små skiermytzlor med Saxarna om qarteeren, och ey wille infinna sig till dhen af konung Augusto påbudne land-dag i Warschav.

Dito fingo wij weeta utaf engelska och holländska kiöpmänners bref, dhe danska i Helsingborg måst gifwet sig till krigz-fångar på nåd och onåd; och altså försäkra wij oss, att wåra, genom gudz nåd, hafdt een fullkommelig seger öf:r sin otrogna och meenediska granne, och att dhe danska wäll hint räckna dhem dhe fådt hem igiän.

Mensis Majus.

1:ste som war Dom. Iubilate förrättade iagh gudztiensten, och sedan war till måltidz hoos ungerska Residenten, som berättade Tartar Cham och Schieraschier Bassan hafwa ordres att tractera med Hans Maij:tt om hwad som nu bör tagas före, jämwähl att här wijd Porten continuerligen hålles hemliga consultationer emillan keijsaren och hans förnämsta ministrer, wäntandes stundeligen rapport ifrån Bender, till hwilken ända under-stallmästaren för een tijd sedan är dijt skickad. Äfwen refererade han 2:ne Printz Ragoskis generaler, med några tusende man fullet in uti Mähren, dhe där lära bruka repressalier emoot dhe keijserligas handterande när dhe hafwa öf:r hand uti Ungeren.

Dito inföll Mahomets födelse-dagh, som med intet annat distingverades från andra sökn-dagar, änn allenast att keijsaren med stoor pomp besökte kyrkian, som elliest ey skier mehr änn om fredagarna.

3:die hade H:r Envojen bref ifrån Bender, därifrån skrifs underrättelse nogare wara ankommen från Secretair Stiernhöök om victorien uti Skåne, som är sådan att dhen högsta guden ey nogsampt kan tackas, besynnerligen emedan wårt folck waret af hunger, frost och elack march nästan utmattade då dhe attaqveradt fienden, som stådt förretranchementeradt på een så fördelachtig ort, att wåra måst esqvadron- och battaljons-wijss effter hwar annan gådt inn på hans högra flygel, till dhes dhe änteligen fådt så mycket af hans terrain inn, att dhe kunde ställa upp sigh, då emedlertijd gådt mycket skarpt till. General-Leutnant Burenschiöld har med wår wänstra flygel begynt attaqven, dhen högra blefwet anförd af General-Leutnant Palmqvist, wårt artolleri har och giordt fienden een stoor afbräck under Major Cronfeldtz[!] commando; sielfwa relationen låfwades oss med första. Elliest hafwa dhe danska fält mycket stoora ord dhen tijden dhe ännu wåre oskadde, kallat sig swänska machtens förstörare med mehra insolentier, hafwa och hafdt uti förslag att sättia inn een ny konung i Swerige *), som föliande skrift och utwisar, hwilken nu öf:r skickades från Bender:

In victoriam qvam Sveci a Danis
in Scania die 10 Martii
reportarunt

Adsta. viator.
qvisqvis. sis.
et. lege.
monumentum. sangvine. rutilans.
Danorum.

---

*) Längre än till insättande af en »ny konung» i de skånska provinserna sträckte sig begripligtvis ej de danska förhoppningarna, men det har sitt intresse att se med hvilka föreställningar gammalt hat underhölls den tiden äfven hos personer, som gjorde anspråk på bildning.

prope. Helsingburgum. cæsorum.
manibus. sacrum.
Qvi.
cum.
more. majorum.
aliena. invaderent.
tumulo. majorum.
die 10 Martii A:o. O. R. MDCCX
illati.
Nil. nisi. audacis. perfidiæ. suæ.
memoriam.
orbi.
victoriæ. gloriam.
Svecis.
lachrymarum. segetem.
suis.
reliqvere.
Sed.
adsta. proprimis.
Dane.
et. extrema. amoris. officia. tuis.
persolvens.
Fac. simul.
officium.
et.
christiani. et. civis.
Ut. Christianus.
hoc. monumentum. intuens
pius. esto.
ut. civis.
luge. concives.
illacrymare.
Ossibus. gigantum.
coelum. oppugnantium.
nunc. fulmine. tactorum.
plange.
Cadaver. elephantis.
leonem. invadentis.
a.
capricorno. prostrati.
deplora.
Sceleton. novi. Regis. Sveciæ.

in. cerebro. jam. concepti.
et. in. metallo. editi.
in. sangvine. vero. extincti.
Deniqve.
in. posterum.
disce. Dane. justitiam. monitus.
et. non. temnere. divos.

4:de war iagh hoos keijserliga Residenten till måltijdz, dher dhe intet wille inbilla sig, dhen danskas olycka waret så stoor uti Skåne. Men när dhe fingo höra wåra säkra relationer måste dhe troo dhem, fast dhe ey giärna sågo så wara passeradt.

10:de berättade italienska aviserna General Steenbock wara förutgången och menas armeen snart fölia effter åt Norige, dijt och ifrån Kiöpenhampn 10 skepp med krigsfolck skola afgå. Czaren wara i Pettersburg och där låta tillreda sin flotta. Dhen danska nu repareradt sin militie till 11,000 man, och däribland 2,300 ryttare men oberedne, hwarföre och af både adelsmänner, präster och andra, både höga och låga, tages hästar, dhe dhär wärderas och sedan dereffter betalas af konungen. Dhem nu utur Norige willa giöra enn diversion uti Wästergiötland. Ännu skrifwa dhe om actionen i Skåne, och biuda till att excusera sin olycka på allahanda maneer, besynnerligen tadlas därpå att wåra fram för sin första linia haft småländska bönder, som med refle-bössor skutet mycket snält och fält mästa dhelen dheras officerare, och sådant mena dhe ey wara raison. Dheras fångne blefwet twungne att släpa dhe döda hästar i siön, som dhe uti retiraden stucket ihiähl. Wåra bracht upp 2:ne danska skiepp lastade med spannemåhl, i Carlscrona, dherifrån och een esqvader skiepp är utlupen; 10 lega segelfärdige i Giötheborgh. General Crassov draga ihoop swänska armeen uti Pommeren, 2:ne tunnor guld skickade ifrån Swerige till Hamburg /: som menes :/ till wärfningh. Swänska Senaten sedan Pultaviska actionen

uprättat i Swerige 12 regementer cavallerie och 20 infanterie. Hertigen af Sverijn låtet drifwa ut 8 eller 9 soldater swänska uhr Wernemünde, men General Gyldenstierna strax skickat 2 regementer dijt, att taga dhet igiän.

12:te gick Öf:rste Örnstedt, Öf:rste Hierta, Baron[!] Ehrenschiöldh och H:r Brinck härifrån, ställandes sin reesa på Bellegrad eller Grækisk Weisenburgh.

15:de inföll Dom. Rogate då iag hölt predijkan.

19:de war Magister Eneman hoos ungerska Residenten, som sade sig hafwa säker kundskap dhet Præfulgida Porta resolveradt gifwa Hans Maij:tt 30,000 Turkar och Tartare till convoi när han behagar bryta upp; sammaledes Wojvoden Potocki med 2 eller 3 swänska regementer anländt till Jaski uti Moldavien.

20:de, som war een fredagh, tog iag mig första gången dhen tijden, att besee Turkarnas gudztienst, uti een lijten kyrkia strax wijd H:r Envojens palaitz. Dhenna war ifrån grundwalen rundt bygd, och dubbelt taak, att dhet nedersta stöddes på träpelare rundt om kring kyrkian innuti, hwaremillan war gallerwärk af trää; att folket satt emillan wäggen och dhet, på bara gålfwet, med fötterna korsswijss inunder sig, som dheras maneer är. Innom gallerwärket war nu ett rundt brädelagt gålf, däräst prästerna suto, några på hwar sida stödiandes sig moot peelarna, men dhen förnämsta satt allena på nedersta trappan af sin stool på wästra ändan af kyrkian, hafwandes een tapet under sigh, elliest war han klädd som dhe andra, med een högh grå-bruun mössa på hufwudet, sammanwalkadh af groof ull som een ängelsk nattmössa, stackot tröja och sedan een footsijd kiortel sydd tillhoopa med undertröjan, på samma sätt som skånska bonde-qwinfolken bruka, och giordadt mit om lifwet. Allenast här uti distingverades han, att hans mössa war omwäfwat med lintyg som een annan turbant; kläderna wåre ey heller af een färgh, utan som hwar och een behagade. När nu gudztiensten be-

gyntes, steg dhenna förnämste upp några wissa steegh ut på gålfwet, mumlade några ord och slog hufwudet 3 gånger i gålfwet, hwilket och dhe andra, sittiandes på hwart sitt ställe, giorde; dhermed gick han tillbakars och satte sig. Och så begynte een präst på lectaren baak i kyrkian att siunga, hwilket stod tämeligen länge på, då man hörde folcket undertiden liksom swara honom med ett ord eller twå, sorlandes. När dhet war beställt, hoofs upp een instrumental musiqve på samma lächtare, bestående af 3 pijpor med samma liud som hoos oss twärpijpor, och 3 stycken små trummor, sammanledes pergament draget öf:r runda stommar som sichtar, med messings- och kopparringar på sijdorna, som darrade när pergamentet rördes. Härmed stego prästerna upp och dhe som till wänster stodo begynte först röra sig, gingo till dhen förnämsta, kyste och slogo pannan på hans hand, och så snart een kom förbij, begynte han löpa rundt om kring dhet fortaste som någon sin mögeliget war, att kiortelen stod som een klåcka och armarna utsträckte, avancherades uti swingandet sackta om kring kyrkian. Och måtte man förundra sig att dhe karlarna intet blefwo aldeles öhra, men hwad giör icke wahnan, och warade så een half fierdendehls tijma, och när dhe nu stadnade, lade dhe händerna korsswijss, dhen högra på wänstra axlan och så twärt om, bugandes sig för sin præses, som nu trädde ut igiän på gålfwet och mumlade. Så snart han åter satt sig begyntes samma trall och så skiedde 3:ne gånger, men när dhe sidsta gången sluutade blefwo dhe ey ståendes som förra gångerne, utan kastade sig framstupe, nu wäll warme, då een gammal gubbe, som tillförene gådt så sachta innuti ringen, kastade dheras utanråckar på dhem, dhem dhe lade af sig när dantzen gick ann. Nu kom dheras förman åter ut på gålfwet, utan twifwel brukandes sina förra ord, men satte sig igiän, då dhe på gålfwet liggiande stego upp och dhen som stod honom närmst till wänster gick till kyste, och slogh sin

panna på hans hand, samma giorde dhe föliande på bägge så att dhen sidsta måtte afläggia dhenna compliment både hoos Præsidem och alla dhe andra. Dhetta kringlöpande skier till dhen ändan, att dhe skola komma lijksom uti exstási och så få uppenbarelser, men till dhet ringaste blefwo dhe alla dhenna gången förskonade; och hålla äfwenwähl dhe förståndigare Turkarna dhetta för narrerij. Sidst sade dhenna förmannen med högre röst några ord och swarades af församlingen; härmed altsammans slötz, när dhe med altsammans draget ut tijden till 3 fierdendels tijmar; doch i större kyrkior går dhet prächtigare till, hålles och undertijden predijkningh.

Dito hade wij holländska aviserna, men mycket gambla af Aprilis begynnelse, däruti dhe danska ännu skrifwa med hwad flijt som arbetas på att ersättia dhen skada som dhe senast hafdt uti Skåne, och som utförsel af hästar hoos dhem är förbuden, ty mena dhe sig som snarast kunna bringa upp 10,000. Wåra /: skrifwa dhe :/ lijda stoor nöd uti Skåne på nähringzmedel och ey kunna blifwa uti Helsingburgh för stanck af döda menniskior och hästar; 10 st. dheras skiepp waret till segels åth Norige, och kommet till bakars, men obekandt hwarföre dhen desseinen blefwet hindradt. Sedan har dheras Wice-Admiral Rave gådt till siös med 20 skiepp att söka upp wåra, som med 8 legat wijd Bornholm under Sioctbenacts Leven[haupt]s commando; men dhesse, så snart dhe blefwet dhem andre warse, retireradt sig inn uti CarlsCrona, då dhe danska taget sin koosa åt Pommerska wallen. General Major Crassav har welat fallet inn uti Holsteen, men af andra emillankommande blefwet hindrad, att ey allarm skall förorsakas uti Rommerska rijket. Ifrån Swerige war ingen tingh annatt än att Kongl. Senaten sammanskrefwet een Rijks-dagh till d. 30:de Martij uti Stockholm. Uhr Pommeren skrifs Ryssen cederadt Elbing ått konungen af Preussen; Rijga ligga mästadhelen uti aska och borgerskapet begynna knorra emedan proviant will

fehla. Uhr Lybeck: konung Stanislaus gådt därifrån till Hamburgh. Uhr dhee allierades armee: dhem dhen 21 Ap. S. N. taget inn fransösiska linien utan någon mansspillan, sedan dhen ruineradt och dhärpå belagt fästningen Dove.

21:ste war wår H:r Envoje till måltidz hoos Siakrischi Bassia, eller turkiska jägemästaren, dhär han wäll blef tracteradt på dheras maneer, med mehr änn 30 rätter, men wijn och brennewijn måste giästen sielf hafwa med sigh.

22:dre som war Dom. exaudi prädijkade iagh.

24:de kom General Ponjatouschis broder, som uhr Stralsund ifrån konung Stanislavo blefwet skickad till Hans Mai:tt wår konungh, och Öf:rstLeutnant Grothusen från Bender, hwilka ibland annatt och hade ordres med sig, dhet dhe d. 12:te hujus afreste officerare icke skulle gå bort, utan förfoga sig åt Bender tillbakars, men war nu försent. Nu fingo wij och weeta Hans Maij:tt och Tartar-Cham eij ännu hafdt någon personlig conference, emedan dhe eij ännu blefwet eense hwem som först skulle besöka dhen andra *).

25:te hade wij Wienska aviserna, hwaruti dhe danska ännu skria om sin stoora tillrustning, besynnerligen att heela dheras flotta æqviperas, och att dheras wärfning af matroser uti Hamburg går fort för sig, dhe swänska och willat wärfwa dhär, men kommet för sent, i dy dhe förra redan hafdt bästa folcket borta. Åtskillige af dhe danskas förnämsta officerare, och besynnerligen dhe som wåre sidst med uti Skåne, taget och än dagl. begiära afskedh. Landttagen ey willa hafwa någon särdeles fortgång uti Warschav. 30,000 Ryssar stå march-färdige wijd Petersburgh att falla inn uti Finland. Uti Brandeburgh hafwes åtskillige concilier före om owäsendet uti Norden, hwarwijd både swänska och danska ministeren hwar på sin sijda giör sitt bästa. Pommerska armeen stå march-färdigh, men obekandt

*) Det hade Carl XII alltid klart för sig.

hwart hän. General Gyldenstierna, som skall blifwa dhes commendeur, är gången till Stettijn. Nu folgde och med een excus eller snarare sagt, een deprecation som Hennes Maij:tt af Engeland genom sin extraordinarie Ambassadeur uti Moscov låtit giöra hoos Czaren, för den affront, som dhes minister skiedt uti London, nemligen att några hans creditorer, som han länge bedraget, offenteligen genom canaljet låtet ataqvera honom uti sin wagn på gatan, och twingat honom med hugg och slagh att giöra eed, dhet han om afftonen wille contentera dhem, som han wåre något skyldigh.

27:de italienska men med samma innehåld, allenast dhet sättes till, att 16 skiepp utom dhe förige 8 /: vide 20mum hujus :/ lupet till segels uhr Carlscrona, och att heela dhen andra swänska flottan giörs färdig, äfwen och att dhe danska wäll lyckeligen wärfwat 1000 matroser uti Hamburgh, och embarqveradt dhem på några frigatter, men man weet eij, om man törs hazardera transportera dhem siöwägen, för dhen swänska [e]sqvadern, som ligger segelfärdig uti Giötheborgh, hwars caprar och nyligen bracht upp ett holländskt skiep med toobaak, som eij hafdt sufficiente pass.

Dito lät hollänska Ambassadeuren genom sin dragman först fråga wår H:r Envoje, om han eij hade något nytt uhr Liflandh, som /: ey williandes låta sig märckia sig aldeles wara okunnog därom :/ swarade, dhet wäll een jude ifrån påhlska gräntzen bracht ett spargement, men man kunde eij bygga därpå. Strax härpå kom tolken igiän och på Ambassadeurens wägnar gratulerade os till een härlig seger, som wåra hafdt wijd Rijga emot Ryssen; i dy att General Strömberg med 16,000 fallet ut på General Baur som med 40,000 honom belägrat, då wåra genom gudz nåd hafdt dhen lyckan att aldeles förströö fiendtliga troparna så att Baur, med alt artolleri och bagage sampt 8000, blefwet fången. Effter een 1/2 tijmas tijd blef Secretair

Perman sänd till holländska Ambassadeuren att hoos honom aflägga een compliment för dhes godheet att communicera os så fördelachtige tidningar, jämwähl att fråga honom hwad dagh dhet skiedt, men han sade sig dhärom wara okunnig, och ey heller weeta flere omständigheeter, doch skulle eij H:r Envojen twifla, ty hans sagesman wåre wiss, dhen han och skulle nämpna, där han icke på sin honeur lofwat att ey giöra honom kunnigh.

28:de hade wij bref från Bender, dhär dhe uhr wårt cantzelie berätta, sig hafwa åtskillige kundskaper dhet Generål Lübecker uti Finland hafdt een mycket fördelachtig action emoot Ryssen, men som dhe eij ännu hade rätt noga kundskap dhärom, ty will dhe ey ännu debitera dhet för sannt.

Dito hade iagh bref från Ryttmästar Olof Dagström af d. 16:de hujus.

29:de inföll Pingesdagen då iag prädijkade afftonsången.

30:de hade wij allena een prädijkan, dhen iag förrättade.

31:ste kommo dhe af Armeninerne, som härifrån staden förleden Påsk besökt Christi graf uti Ierusalem, hem tillbakars, och blefwo af sina emoottagne nedre uti Galata, klädde uti hwijta råckar med röda kragar på af attlask, borderade med guld, rundt omkring halsen, och med liuss i händerna, och [af] een tämmelig myckenheet samma slagz folck uti procession beledsagade uti sina huuss, med klåckeliud och sångh, då hwar och een af dheras egne, som mötte dhem på gatan, kyste dhem på halsen och uti ansichten, biudandes dhem wara wällkommne hem, och meenandes sigh och således få dheel af dheras till baka brackte heeligheet.

Mensis Iunius.

1:ste begick iag herrans högwärdiga nattward 9. D. b. v. —

2:dre communicerade iag drängen Hans Matthæus

Eberhard, född uti Lisslersteiner ambt wijd Zweijbrücken, hijtkommen med fransösiska Ambassadeuren Monsieur Des Aleur; een af H:r Envojens laqvejer wijd nampn Christian Barteram född uti Lüneburgh och pijgan Anna Maria Elisabeth född uti byen Kesmark wijd staden Ieraslav på ungerska gräntzen, och hijtkommen med fransöska Ambassadeuren.

Dito war iag hoos keijserliga Residenten till måltidz.

5:te som war Festum Trinit. prädijkade iag.

Dito gick iagh med H:r Secretair Celsing till ungerska Residenten, hwilken ibland annat os berättade, dhet han för 4 dagar sedan hafdt bref utur Ungern, med kundskap att dhe Ryssar, som för stådt på ungerska gräntzen, äro nyligen uppbrutne och marchera alt hwad dhe kunna åt sina gräntzor. Dhe keijserliga draga alt folck och proviant utur dhe små fästningarna uti Siebenbürgen att dhermed försee dhe större och considerablare, ett partie keijserlige 1500 man starkt, som med folck och proviant skolat secundera stoora Waradijn, är af malecontanterne blefwet öf:r rumplat och så ruineradt att icke mehr än 7 mann kommet där ifrån. Som wij nu här såto, kom een af H:r Envojens hofjudar eller spejoner, wijd nampn Lazarus, mycket hitzig löpandes och sade till secretairen, han skulle gie honom strax 2 ducater drickespenningar, ty han brackte sådanne tijdningar, som wäll mehr wärde wåre, då secretairen strax gaf honom, och juden sade, att keijsaren för 3:ne tijmar satt af stoora Wijzijren[N.B.], och Numan Bascha Koperli uti hans ställe, hwilket oss öf:rmåttan kärt war, emedan dhen förra waret oss altijd contrair, men deremoot dhen seenare wijsat os all wänskap. På hemwägen härifrån sågo wij alt folcket på gatorna mycket frögda sig, ty dhe hade och hafdt sin dhel af honom, som gemeenligen plägar skie att då een ringa kommer till stoort wälde, bruukar han dhet alt förmycket, så war dhenne afsatte Wijzijren een gemen bakares

---

N.B. Ali Bascha.

son *), och war i sin ungdom för des skiönheet skull intagen uti keijserlige Serajen, där dhe förnäma brukade honom till sin fördömmeliga, doch här mycket allmänna sodomitiske synd. Sedan till tacksamheet holpo dhe honom ifrån een charge till annan, och när han något war uppkommen, som han sielf af naturen war spitzfundig, arglistig och sluug, brachte han sig så wijda att han wardt Bascha af 3 hästeswantzar, hwilken charge allenast 7 i heela turkiska rijket besittia, dhe där äro som hemlige rådh altijd här wijd hofwet 3, 4, 5, dhe andra hafwa sina gouernamenter. Äntel igen blef han därifrån stoor-Wizijr, då han strax med penningar gjorde sig alla, som han weste nödigt wara, så till wänner, att hwar mann tänckte omögeligen honom kunna stötas af thronen, dhen han nu och uti 3:ne åhr **) besutet, hwilket elliest är mycket rart. Men icke dess mindre, när han begynte speela under täcke med Ryssen och brulliera sig med os, så hade doch Hans Maij:tts memorial /: vide 18 Ap. h. a. :/ dhen wärckan att keijsaren kom under wäder med hans skiälmsstycken, och således skaffade honom med tijden uhr wägen, förrän han fått för starckt befästa sigh. Här emoot är dhenna nya Wijzijren af een urgammal wizijrisk familia, hwars fader, och så Wijzijr, wardt uti sidsta turkiska kriget med keijsaren, slagen i battaljen för Ramkamen i Ungern; een man som berömmes af dhen dygden att penningar eij kunna uträtta något hos honom, och törs ingen biuda till att med dhem söka något. När wij komme hem fingo wij höra huru Agan, som har wacht här i pallaitzet, strax tog juden uti arest som kom med tijdningarna, och sade sig sielf willia skiära halsen af honom, dhär han unterstodo sig att säga sådant om een så stoor herra som Wizijren, och så intet i sanning wåro; hwarföre han skickade sin dräng upp till Serajen att förnimma om

*) v. Hammer säger att han var son af en bonde eller en barberare.

**) Storvisir sedan Apr. 1706.

sig så saken hade, dhen där strax kom tillbakars och berättade, man hade sedt stoora Wizijren utan synnerlig pomp rijda upp uti Serajen, då strax Musur Aga /: förnämsta executoren wijd stoora herrars aflijfwande :/ med 500 Ianitzarer kommet, och Serajen blefwet igiänslagen. Lijtet däreffter wåre Numan Bascha uti wizijrisch habit utkommen, och hade så fådt keijsarens signete, hwilket Wizijrerna altijd hafwa hoos sig, och mehr ceremonier brukas intet wijd dhes afsättiande, änn allenast att keijsaren begiärar sitt pitzer och gif:r dhet åt den andra; 100 Janitzare hade och strax intaget dhen gambla Wizijrens huus. När Agan dhetta hörde, sade han, ia så lärer Wizijren swårligen komma med lifwet där ifrån, och dhermed wardt budbäraren löössgifwen. Strax wardt och den förriga Wizijrens Kihaja /: eller hofmästare :/ afsat, hwilket är förnäm tienst ibland Turkarna, jämwähl dhe andra hans betienter utur huuset jagade, ty Wizijrerna boo altijd uti ett pub[l]iqve huus, som är mycket trångt, att icke något folck må kunna där bergas, föränn dhet strax blif:r kunnogt, och sådant att förekomma uproor, som een Wizijr, dhen där har större myndigheet änn någon minister uti heela Europa, snart kan åstadkomma, dher man icke noga seer honom på fingrarna.

Dito om afftonen reste H:r General Ponjatouskis broder /: vid. 24 maij h. a. :/ åt Bender att berätta Hans Maij:tt dhenna förändringen, som wisserligen intet lärer wara oangenähm.

6:te. Hade wij kundskap huru Muscovitische Czaren här hoos een Græk, låtet nedsättia 500 pungar penningar /: så räknar Turkarna stoora penninge-summor, och giör dhenna 250,000 R. Dl:r :/ hwilka förleden natt skolat lefwereras dhen afsatte Wizijren, men så snart keijsaren dhärom får underrättelse låter han afhämpta dhem, sägandes, dhe penningar hwarmed een herre will corrumpera och besticka dhen andras minister, kunna med raison confisceras. Och altså wardt ändoch Ryssen sina penningar qwitt, fast

kanskie icke med dhen nytta som han tänckt, eller ärnat dhem till.

Dito wardt dhen afsatta Wizijren befalt att strax förfoga sig härifrån till Caffa *), een fästning på ryska gräntzen, dhär att blifwa Bascha eller Gouverneur, hwilket är een stoor nåde, dhen man eij tänckt skola wederfaras honom, hwartill man hörer hans successor waret orsaken, ty keijsaren hade ärnat slå hufwudet af honom.

Dito strax effter middags-måltijden kom een Franciscaner munck wijd nampn Pater Bonaventura till os, att som wår goda wänn warna os, att wij skulle taga os wäll uti acht, sluta igiän huuset, och eij släppa någon inn utan bekandt, emedan pesten wåre uti närmsta huuset in till os, och där redan angrepet dhen eena doteren; wij sogo och strax att alla fenster och dörar i dhet huuset wåre tillslutne.

8:de hade H:r Envojen bref från Bender, hwarifrån skrifs att wår utlupna esqvader emoot dhee danska 20 skiepp, under Wice-Admiral Raves commando, /: vid. 20 Maj. h. a. :/ skolat hafdt een mycket lyckelig action under Landt-Rügen, så at 8 fienteliga skiepp blefwet i grund skutne, och 7 till fånga tagne; dagen, med mehra omständigheeter weet man ännu intet. Äfwen och, det General Major Lübeckers fördelachtige action uti Finland emoot Ryssarna skall wara säker, och att dhe seenares både stycken och bagage kommet wåra till byte, hwaraf wij præsumera, dhet dhen holländska Ambassadeur farit willse uti sin gratulation /: vide. 27mum Maj. h. a. :/ emedan nu icke dhet ringaste blir mählt om Rijga, allenast att fienden lupet 2:ne general stormar för Dünemünde, men med sin egen största skada. Så snart wij fingo dhesse tijdningarna gick iag med Magister Eneman till ungersha Residenten, att communicera honom dhem, som sig hiertl. däröf:r fägnade, och refererade därjämte att keijsaren ännu låtet taga af dhen

*) la Motraye, Travels etc. uppgifver, säkert oriktigt, Mitylene.

gambla Wizijren 4000 pungar penningar /: eller 2000000 R. Dl:r :/ som Ryssen gifwet honom, att han skulle arbeeta på fredens confirmation emillan Muscov och Ottomanniske Porten, och spela wår konung honom uti händerna. Med dhenna posten ifrån Bender skrefs och att Tartar Cham hafdt conference med Hans Maij:tt dhen 22:dre passato, och således tillgånget att Chamen kommet till wår nådigste konung uti hans tält, dher dhe ståendes talat med hwarannan.

9:de hade dhe Påwiske Festum processionis corporis Christi, då iag och beså̊g dheras gudztienst uti Iesuiter collegio i Galata, däruti Archiepiscopus af Ancyra /: doch Titularis allenast ty både nampnet och gagnet är änn i dhenna dagh hoos Grækerna :/ wijd nampn Reimundus Galani, ifrån Ragusa bördig, förrättade Missam, omgifwen af een tämmelig myckenheet allahanda slagz munckar. Efter mässan skiedde processionen, då hostien, inneslutat uti ett scatul med glaas före att dhet kunde synas, bars främst och sedan 2:ne stycken fahnor med Mariæ beläte hållandes barnet i fampnen och ofwanföre een ängel uhr himmelen kommandes med een kalck uti handen och een ablat å kant ofwanpå ståendes; här på dhe förnämsta af församlingen med stoora waxliuss i händerna, folgde och ibland dhem dhen ännu i tiensten sittiande Ambassadeuren af Frankerijke, Mons:r Fariol. I dhenna ordning hölts processionen först ut genom dörren till höger om altaret, där een annan afdhelning war af kyrkian med ett altare uti; här stadnades lijtet, sedan fullfolgdes processen dhen afdhelningen igienom, förbij kyrkiodörren på gaflen dhär åter war ett altare, hwarwijd äfwen höltz stilla något, och så inn uti afdhelningen till wänster, att dhe änteligen kommo tillbakars innuti sielfwa kyrkian wänster om hufwud-altaret. Kyrkian war elliest wäll zijratt, både altare-taflorne, som och wäggarna öf:rdragne med heela guldblommetygs-stycken af gröön, röd, blå och guul coleur. Dhenna fest är

hoos pontificios een af dhe största, och på dheras orter skier sådann procession heela 8 dagarna igienom öf:r gator och gränder, men här måtte dhe blifwa innom sina egne wäggar, och fijrade allena dhen första och sidsta dagen, dhe och på andra orter hållas som dhe förnämsta.

10:de gick wår H:r Envoje förklädd ut i turkiska kläder, och besökte holländska Ambassadeuren uti ett huus, som han har wijd canalen, hwilken och frögdade sig öf:r Wijzijrens undergång, emedan han lijdet mycket förtreet och orätt af honom, i dy han taget ifrån honom både dhetta och andra huus, men nu wijd dhenna Wizijrens uppkombst, blefwo dhe honom strax igiängifne.

11:te hade wår H:r Envoje conference med Reis effendi uti 4 heela tijmar.

Dito om efftermiddagen besökte engelska Ambassadeuren H:r Envojen.

Dito hade wij tyska aviserna uhr Wien, däruti dhe danska skrifwa att wåra hafwa uti sinne bygga ett lijtet wärck wijd Swijnesund uti Norige att hindra communicationen emillan Friedricksstadh och Friedrichshall, dhär dhe danska attaqveradt wåra, nedergiordt 7 eller 8 man och taget 200 tillfånga, men om wåra därmed ändrat sit förehafwande skrifwa dhe intet. Een esqvadre skiepp tillijka med bombareketzar ärna dhe skicka till Carlscrona, att see till om dhe intet kunna twinga wåra till att wåga sig ut i siön, men hwart Admiral Rave taget wägen med sina medhafwande, nämpna dhe intet. 6000 man till häst hafwa dhe och uti dessein att skicka inn uti Jämpteland. Ifrån Rijga skrifwa Ryssarna att alla dheras attaqver hijt till waret fåfänge, besynnerligen att dheras nyligen inkastade 1400 bombar eij hafdt någon wärckan. Nu tillstå dhe och att dhe attaqveradt Dünemünde och eij wunnet dhärwijd, bekänna äfwenwähl att wägen för posten uhr Swerige änn är öpen; hoppas man altså, dhet Rijga, med gudz hielp, ännu står på sigh.

12:te hade H:r Envojen bref utur Hamburgh och Wien, men mycket gambla, och altså inga noveller med, allenast ett bref på tyska trycht, dhet een kiöpman uti Kiöpenhampn skrefwet till een sin bekandta uti Hamburgh, bekännandes att dheras olycka stodo wäll intet längre till att dölja utan kunde reent ut säga, att dhe lemnatt fullkommeligen 12000 man i Skåne, och dhe få, som dhe fådt tillbakars, äro antingen armar eller been afskutne. Konungen uti Dannemark har sedan hållet inqvisition öf:r sina officerare, dheraf sombliga fådt afskied, andra elliest blefwet drefne från regementerna, 16 capiteiner sitta ännu uti hård arest, dheras domb dageligen väntas.

13:de ankom Woiwoden af Kiov H:r Potocki med några sina officerare ifrån Bender, hwilken för några månader sedan ritereradt sig med 6 eller 7000 man, undan Ryssarna, inn uti Ungeren till Prints Ragotski, där blefwet een tijdh /: vid. 13mum Mart. h. a. :/ men sedan fördt sitt folck innuti Wallachiet, lagdt dhem där uti qarteer, och så begifwet sig sielf till wår nådigste konungh. Med honom kom och Capitainen af Gvardiet H:r Sten Arfwedson, till ingen annan ända änn allenast giöra sig här mehr underrättat uti turkiska språket, dheruti han redan, på dhen korta tijden sedan han med konungen kommet till Bender, så mycket avangerat, att han kan hielpa både sig och andra utan tolck. Dhesse alla wåre gågne till siös, wijd dhet utaf ungerscha konungens Ladislai död, uti een action moot Turkarna, bekandte Warna, och så wijdare på Swarta hafwet hijtkomne.

14:de hade wij gasetter både på tyska och italienska utur Wien, hwaruti dhe danska åter skrijka med een stoor dessein som dhe hafwa före, men flottan æqviperas ännu, skall först gå åt Petersburg, där conjungera sig med ryska, och då skall med samlad hand desseinen utföras. Skrifwa sig hafdt dhen olyckan att ett af dheras skiepp strandat unde[r] Rügen,N.B. /: vide 8tavum hujus :/ där wäll

mästa folcket blefwet salverade från siön, men till fånga tagne af wåra. Hafwa länge hafdt uti sinne secundera Norige, men af mootwind altijdh blefwet hindrade. Ryssen har uphäfwet belägringen för Rijga medelst mangel af proviant, men dheremoot skrifs ännu huru han med 25,000 man står färdig wijd Pettersburg, att giöra een diversion inn uti Finland. Utur Carlscrona äro åter 14 skiepp utluppne, och andra mehr liggia segelfärdige. Holländarne hafwa fördt een tämmelig myckenheet spannemåhl till Giötheborgh. Ifrån åtskilliga orter uti Pohland raisoneras mycket starckt om wår nådigste konungh, sombliga meena honom ännu wara uti Bender, andra hålla före honom redan wara borta och hemligen fortställa sin reesa; åter några inbilla sig, dhet han antingen lärer stijga till siös här, eller begifwa sig öf:r Bellegrad åth Wenedig, och dhär hafwa beställt fartyg för sigh.

15:de blef genom H:r Envojens kundskapare os bekandt, huru som dhen Muscovitiska Ambassadeur i går blefwet kallat till conference med Reis effendi och där ifrån strax hämptad till stoora Wizijren, då dhenna wijd öpna dörar /: som elliest aldrigh plägar skie :/ sagt honom, han skulle skrifwa sin herra till: 1:mo att konung[en] af Swerige wåre dheras wänn, och wille dhe genom Påhland convojera honom till sina gräntzor, doch fredeligen och uti all stillheet, men skulle Czaren sådant willia förhindra, wille dhe bruka andra medel: 2:do skulle Czaren låta demoliera dhe fästningar, som han, i krafft af dhen sidst dhem emillan slutna freden, wåre obligeradt till, och eij ännu wåre uti wärcket stält: 3:tio skulle Czaren sitta wackert hemma uti sitt land eller och fölia sin hufwud-armee, och icke fählas halfwa werlden omkring att stifta oenigheeter. Härpå skulle Ambassadeuren innom 25 dagar skaffa swar ifrån sin herra: och will man säga dhet Ambassadeuren med gråtande ögon gådt utur Divanen.

19:de inföll Dom. 2 p. Trinit. och förrättade iagh gudztiensten.

21:ste innlupo holländska tijdningarna, hwilka berättade uhr dhe alierades arme, att dhe häftigt continuera med belägringen för Dove, doch defendera Frantzoserna sig tappert, hafwandes uti åtskillige utfall giordt tämmelig skada. Så wäntas och dageligen dhen franska succursen, hwaremoot dhe alierade præparera sigh med all macht. Utur Dannemarck skrifs, Ryssen gådt för Rijga igiän, och jämwähl nu belägrat Wijborg uti Finland. Dhe till Stockholm d. 30:de Martij sammanskrefne swänska ständerna, skola hafwa lofwat upprätta een armee af 100,000 man till Rijketz defension. 3,000 swänska allenast äro, effter dhe danskas berättelse, ingångne uti Norige. Een swänsk Abgesandt, som will till Hans Maij:tt, har nyligen passeradt Wien.

24:de skickade Dolmetschern wiid Porten seing:iör Maurocordato een sin betient till H:r Envojen, att gratulera honom, emedan bref i dhesse dagar wåre ankomne uhr Moldavien till Porten, dhet dhen uhr Swerige skickade succurs till Rijga, hade hadft dhen lyckan att förjaga fienden ifrån belägringen, och skall i förstone sedt mycket swårt ut för wåra, men i dhet samma har General Strömbergh med några tusende fallet uhr fästningen fienden i ryggen, då träffeligen mycket folck blefwet nedergjordt, och fienden nödgadt lemna artollerie och bagage.

25:te. Sedan nu Ambassadeurerne hafdt audience hoos dhen nya Wizijren att gratulera honom till sina höga anträdde beställninger /: som här altijd maneer är wijd Wizijr förändringarna att dhen tillträdande lyckönskas af alla dhe här liggiande ministrer :/ blef och H:r Envojen admitteradt att afläggia sin compliment, och drögde han där mycket längre änn någon af alla dhem andra, hwilket skulle wara ett synnerliget wänskaps teckn. Nu hade dhen keijserliga Residenten låtet giöra ansökning, dhet hånom måtte permitteras sin gambla ordning och fölia på holländska Am-

bassadeuren, men som dhetta war något skamlöst begiärt, att han som Resident wille prætendera præferancen för een Envoje och repræsentant, ty fick han och /: som wij försporde :/ anständigt swar därpå af Porten.

26:te innföll Dom. 3:tia p. Trin. då iag prädijkade.

Dito hade H:r Envojen bref utur Belegrad /: eller grækisk Weisenburgh :/ ifrån dhe d. 12:te sidstledne Maij här ifrån gångne officerare, men om ingenting annat, änn att dhe uti 21 dagh lyckeligen wåre dijt ankombne, och wåre rätt nögde med sina Fuhrmänner härifrån, dhem dhe för hwar wagn med 2:ne hästar före till Belegrad, icke mehr gifwet änn 30 RDl:r; sedan complimenterade dhe H:r Envojen för sin för dheras skull hafde möda och beswär.

28:de. I dagh wille nu ryska Ambassadeuren lemna sitt gambla huus uti Constantinopel och flyttia inn uti sitt nya här i Pera, dhet han några månader igienom låtet wäll reparera och innuti härligen moublera, med dhet samma och anställa een offentelig frögd öf:r dhen seger, som hans Herre på dhenna dagen förledet åhr, emoot wåra wijd Pultava hafdt, men då han till afskied ifrån stadz-sijdan war ingången uti een grækisk kyrkia i Fener till att bewijsta mässan, kom bodh till honom från stoora Wizijren, som förbödh honom i dagh, både ymsa booningar, som och att offenteligen gloriera sig öf:r wåras olycka.

29:de hade wij holländska tijdningarna, fast något gambla nembl. af dhe sidsta dagarna Maij och första Iunii effter nya stylen, dhe dhär berättade, att uti Skåne och Halland rörer sig alt af matroser och soldater; 10 st. krigsskiepp af 60 till 90 canoner wåre utlupne ur Carlscrona, elljest creutzas och starckt af wåra på alla kosterna; een caper ifrån Giötheborgh, af 10 canoner allenast, har under Schagen taget een dansk brigantin till fånga, och strax därpå ett kiöpmans skiepp med goda waror lastadt, men då han på baakreesan waret, blif:r han ett stoort danskt krigsskiepp warse, hwilket han såg sig intet kunna resi-

stera, ty tager han dhet bästa af dhen eena fångna farkosten och lastar på dhen andra, sticker därmed dhen utplundrade i brand, och går med dhen andra fort åt Giötheborgh. General Leutnant Mejerfeldt skall uhr Swerige till Pommern wara ankommen med stoora wexlar, att öf:r-bringa penningar till Hans Maij:tt. Uhr Rijga hafwa wåra giordt utfall på några af fienden, som på een holme med stycken posteradt sig, och dhär 300 nedergiordt sampt släpat styckenen inn uti fästningen med sigh. De saxiske och några af muscovitiske tropparna willa draga een linia utmed Schlesiske och Preussiske gräntzen, därmed att hindra wåras ankomst uhr Pommern. I Påhland skola Ryssarna hålla ett äländigt huus. Dantzick är åter fult med folck ifrån alla orter tillsammankommet, effter dhen skada som dhet nyligen lijdet af pesten; 5000 man har och magistraten upprättat dhär emoot konungh Augustum, i fall han med wåld skulle willa twinga dhem till några contributioner, som dhem eij anstå. Ifrån Dannemark skrifs att militien dhär nu är fullkommeligen upprättat till 12000 man, och att dhe på 6 krijgsskiepp skickat 3000 man Norige till succurs.

Dito blefwo och Wienniske aviserne brachte, på italienska af medio Iunii S. N., däruti skrifs swänska General Admirale[n] Gref Hans Wachtmeister nyligen med 24 stoora orlogsskiepp wara gången till segels uhr Carlscrona, och tillijka Admiral de Prou med 16 att convojera kiöpmansflottan, utom dhesse lågo och Admiral Siöbladh med 16 segelfärdigh i Giötheborgh; att altså wåra redan hafwa 56 capital[e] orlougsskiepp uti siön, utom frigatter, caprar och brigantiner. Dhen danska låter förliuda han will snart wijsa sigh med äfwen så många, men jag troor, han måtte först låta bygga dhem. Czaren har låtet märcka sigh, han will sielf stijga på sin flotta, och conjungera sigh med dhen danska, men åter dhetta kommer mig swårt för att troo föränn iag får see dhet. Konungen af Dannemark

har elliest tillbudet Holländerna att fridt bruuka commercien med Swerige. Ifrån Rijga skrifs ingen tingh, allenast att Dünemünde blefwet bombarderat men utan effect.

Dito war H:r Envojen hoos holländska Ambassadeuren, som mycket undrade sig däröf:r, att Swerige ännu så mycket kunde åstadkomma både till siös och lands.

Dito gick dhen mindre Grækernas fasta uth, hwilken altijd begynnas 57 dagar effter påskedagen, blifwandes så undertijden längre, undertijden stackotare, emedan dhen lychtas altijd på dhenna Petri och Pauli fest, och är så mycket lindrigare änn dhen stoora, att uti dhenna tillåtes äta allahanda slags fisk.

Uti dhesse dagar begynte och pesten grufweligen att grassera inn uti sielfwa staden, så att innom 2 eller 3 dagar, allenast af dhem som handla med peltzwärck, 125 personer äro döde blefne, och är beklageliget att dhenna orten intet åhr skonas för dhen plågan, utan måste see sigh åhrligen, mehrendels 4 månader, därmed straffas, doch eij alla åhr uti lijka grad.

Dito besöckte wår Envoje dhen holländska Ambassadeuren.

30:de sammaledes dhen ängelska.

Dito wardt ibland Ministrerna kunnogt, malecontenterna uti Ungarn begiära arfprintzen af Muscov till sin konungh, då och Woiwoden Potocki /: vide 11:mum 13:mumque Martij h. a. ut et 13:mum hujus mensis :/ ey fördolde längre, att Printz Ragotschi hafdt uti sinne, extradera honom med alla sina medhafwande åth Ryssarna, och dhet äfwen waret största orsaken hwarföre han draget sigh och sitt folck därifrån, emedan han uti tijdh fick spaaning, hwad recompensation Printzen wille erwijsa honom för dhet han hulpet honom /: Printzen :/ uti een action emoot dhe keijserlige, dhe där wäll elliest wijst Ungrarna dhen gången annat.

Mensis Iulius.

1:sta. Förnam H:r Envojen een underofficerare af General Major Meijerfäldts regemente, som uti Bender blesseradt een af Wojwoden Potockis domestiqver, och så desserteradt hijt, uppehålla sigh ännu här, ty skickade han 2 janitzare och några laqvejer med hofmästaren att taga honom uti arest, hwilka och funno honom, men som dhe komma mit för keijserliga Residentens pallaitz, retirerade han sigh dijt inn, då strax H:r Envojen lät fodra igiän honom, men Residenten giorde i förstone swårheet därwijdh, till dhes äntl. H:r Envojen lät angifwa saken wijd Porten, som strax befalte Residenten han skulle gifwa ut arestanten och om han redan hade skickadt bort honom, skulle han skaffa honom igiän elliest wille Porten med wåld låta taga ut een af hans eget huussfolck i stället, och således wardt Residenten nödgad att extradera honom.

4:die inföll Dom. 4:ta post Trinitatis[!] då iagh prädijkade. Dito war iagh och Magister Eneman hoos H:r Hårvadh till måltidz, som nu intet wijste sigh så förtroligh som tillförena; så weet menniskian wända kappan effter winden, och hålla med dhen som sitter uti lyckan, men man hoppas dhen rättfärdiga och nådiga guden törss ännu wända hiulet om een gångh. På hemwägen, när wij fohro öf:r hampnen, mötte os keijsaren ifrån Serajen kommande, där han bewijstatt stoora Divanen /: eller domben :/ och wille till sit lusthuus wijd skiepsflottan /: vide 11:mum Ian. h. a. :/ hwaräst han nu een tijdh förlustatt sigh. Hans eschaloup, som och 2 eller 3 andra dhe förnämsta wåre bygde som galejer med låga sprööt i ställe för galjoner wäll zijrade och målade med guld och silf:r effter dheras maner, han sielf satt under ett med scharlaken öf:r draget täcke baak uti båten. 28 åhror hade båten och äfwen så många rodare, som suto uti bara skiortern[e] med långa röda mössor, och stego upp wijd hwart åhretagh, gifwandes

således båten hwar gång een sådan tryck att han sånck mycket diupare änn elliest. Elliest diverterar keijsaren sigh nu här med fiskande, och har låtet bygga ett lijtet skiuhl på 2:ne båtar, därinne han sitter och meetar, och då han några små fiskar bekommer /: som här intet kan fehla, emedan watnet är öf:rmåttan fiskerijkt /: skickar han omkring till sina stoora herrar, att behedra dhem därmed, då dhe åter tillbakars måste wijsa sin skyldigheet med några pungar penningar. Har altså intet mödan förgäfwes, men doch, som mig tyckes, een oanständigt sätt till att skackra, för een så stoor herre och mächtigh monarch.

6:te wardt Mufti *) afsatt och een annan uti hans ställe som tillförena een gångh hafdt dhen beställningen. Mufti är den öf:rsta prästen uti heela turkiska rijket, som och uti werdzliga beställningarna har mycket att säga, emedan hwarken med krijgh eller fredh någon tingh begynnes, som han icke rådfrågas uti om dhet med dheras lagh kommer öf:rens eller eij. Och altså måste dhen som wijd turkiska hofwet något will uträtta besynnerligen hafwa honom till wänn, och då kan ingen tingh så galet eller orätt proponeras, som han icke mycket wäll weet att öf:rstryka med lagen och giöra dheras constitutioner lijkmätigt.

7:de fördes några poikar wårt huus förbij, som skulle omskiäras, uti sådan procession: Först kommo 16 eller 18 stycken andra poikar till footz siungandes med full halss på landzens sätt och klappandes med händerna, därpå några vuxne manspersoner uti twänne rader, poikarnas fränder och grannar som skulle omskiäras, sedan 2 stycken präster som blåste landzens wanlige kyrkio-melodie, effter dhem een mycket gammall präst som klappade på pukor, dhem een annan för honom bar på ryggen. Så folgde poikarna sielfwe till häst, mycket wäll utstofferade och

*) Ebesade Abdulla Effendi. Efterträddes af Paschmakdschisade Effendi.

klädde, 9 stycken, ingen yngre änn 5 och ingen äldre änn 10 åhr, doch kan med dhem dröjas till dhes dhe äro 13 åhr gambla. Så blifwa dhe omförde på gatorna ifrån kl. 2 in till afftonen, då dhem gifwes een sööt drick att dhe blifwa lustige och modige, och så förrättas acten af dhe där till kallade präster uti föräldrarnas huuss, undertiden hwar een hoos sina föräldrar, undertijden alla på een ort, att dhe så mycket dristigare skola kunna utstå smärtan, emedlertijdh pratas dhem och något behageliget före, som på swedan fölia skall om dhe dhen tåligt undergå. Öf:r 13 åhr kan intet omskiärelsen uppskiutas, ty härutinnan taga dhe Ismaëls ålder uti acht, hwars effterkommande dhe willa wara.

10:de aflade dhen engelska Ambassadeuren sin första wijsit hoos dhen muscovitiska /: dhen åhran han tillförena ey nutet af någon minister så länge han här waret, undantagandes af dhen wenetianiske, hwars herrar stå med Muscov uti alliance :/ med stoor pomp, som här mehr änn på andra orter brukeliget är, emedan Turkarna mycket noga gifwa acht på dhet utwärtes anseendet. Föran gingo 6 hans wachtjanitzarer och dheras officerare med sina paradmössor på hufwuden; härpå folgde ungefähr 20 stycken hans egna karlar ægalt klädde på turkiska, uti 2 linier, och in emillan ledde 3 sådanne karlar 3:ne stycken öf:r måttan wäll stofferade hästar med turkisk munderingh, att intet annat war att see änn rijka borderingar af guldh och silf:r så wäll som giewährena wijd sadlarna mycket prächtige. Sedan hofmästaren med 16 laqvejer effter sigh uti wackert rödt liberij, och emillan dhem 4 stycken på turkiska wällklädde gåssar, som hållas uti schole att lära landzens språåk, effter dhem tolkarna uti grækisk habit, härnäst stallmästaren med 2:ne kammartienare för Ambassadeuren sielf, som reed på een mycket kostbarare munderadh häst änn någon af dhe andra som ledige leddes. Ambassadeuren sielf war icke synnerligen prächtigt klädder: uti een hwijt råck scha-

mereradt uti alla sömmarna med lagom breda gienombrutne guld-galoner. Effter honom sluto hans secreterare 3:ne stycken, präst, hof-medicus, och een tämmeligh hoop kiöpmänner af samma nation.

Dito communicerade een af konungh Stanislai drabanter herrans nattwardh, som war född 4 mijhl ifrån Rijga, wijd nampn [tomrum] hijtkommen med Wolhiniske Woivoden och här fallen uti een starck hetzig feber.

11:te wardt Teutadaren /: Rijks-schattmästaren :/ ifrån sin tienst stött, ty då een ny stoora-Wizijr blif:r tillsatt, hielper han altijdh sina egne creatur till dhe höga tiensterna, elliest kan han intet sielf bestå.

Dito gick H:r Envojen förklädd uti turkisk habit till een af dhe 7 Wijzijrerna, Ali Bascha benämdh *), giorde honom een compliment, att som Envojen förnummit dhet han altijdh hafdt ett gunstigt sinne emoot dhe swänska, och suto wijd affairerna, ty bade H:r Envojen han wille hafwa dhen godheeten och låta honom weeta, om något utslagh snart wåre att wänta, hwarpå han swarade: dhet redan wara beslutat om Hans Maij:tts convoj som wij med första till wårt nöje lära förnimma. Elliest hålles ännu dagl. consultationer om hwad som med Muscov är att giöra, dhet han eij kan berätta, men tror effter wår åstundan lära aflöpa; så wille och han alt hwad han kunde därtill contribuera.

12:te hade H:r Secretair Perman bref utur Swerige ifrån sin broder af d. 19:de Martij, som skrif:r dhet gemeene man utur Wästergiöthland och Småland giordt sigh uprorisk, men är åter stilladt. Och att dhen danska plundrat ut Christianstadh och Carlshambn, dhen tijden han war uti Skåne.

---

*) Den blifvande storvisiren under Carl XII:s sista turkiska år; för öfrigt hela tiden inflytelserik genom den gunst, hvari han stod hos sultanen.

13:de meddehlte iagh Öfr:st Leutnanten af konungh Stanislai drabanter H:r Buchholtz herrans höghwärdiga nattwardh; bördigh uti Preussen och hijtkommen med H:r Woivoden Potocki.

14:de hade H:r Envojen bref utur Wien ifrån H:r Secretairen Stiernhöök, som och ifrån een sin correspondant uti Breslav, af hwilka dhen förra öf:rskickade een specification på dhe slagne och blesserade på wår sida uti skånska actionen, där iblandh andra döda och uptecknad war H:r Ryttmästaren Axel Gyllencrantz af Gyllenstiernas regemente, min stiffaders sochneman, een mycket braf och ährligh man, som uti lifztijden af alla älskat waret. Elliest war heela summan 807 döde, och 1288 blesserade. Elliest skref han och att Giötheborgska esqvadren eröfradt 20 stycken danska confordie-skiepp uhr Nörige kommande med folck och proviant, doch sättes bredewijdh: dhetta spargementet fodrar confirmation, synes wäll och något förmycket på een gång. General Major Dyker wåre bortgången åth Wijborgh, och hade låfwat Kongl. Senaten att practicera sigh inn där, och tillsee om han icke kunde giöra dhem där för liggiande Ryssar någon afbräck. Dhen seenare öf:rskickade een medalje öf:r skånska batajlen, slagen /: som man meenar :/ uti Swerige, stoor som een dubbel carolin, af silf:r, på den eena sidan stodh een elephant och een steenbock kämpande med hwar annan, men steenbocken hade redan framfötterna på dhen andras halss, och hornana tillbögde som wille han slå honom därmed uti ryggen; med dhenna öf:rskrift: *Qvis crederet? monstra sic pellere Regno* /: alluderandes till commendeurerna på både sijdorna, på danska sidan General Reventlav, som är riddare af elephants ordningen uti Dannemark, på swänska General Steenbock :/. På andra sidan af medaljen stodh een flygande Fama med ett bref uti wänstra handen och dhesse orden: *Scania liberata,* och ofwan före dhesse: *Summo vindice;* inunder d. 10:de Martij /: nembl. dagen effter nya stylen

då actionen stodh :/ Anno 1710. Wåra /: skrif:r dhenna och :/ hafwa uti Skåne draget een linie ut med stranden att hindra alla innfall.

I dagh hade och Woiwoden bref utur Lembergh uti Påhland, med berättelse att konungh Stanislaus stodo redan uti Saxen och att Ryssarna marcheradt öf:r Weichselen åt Oderen.

Dito hade wij italienska aviserna utur Wien, däruti ifrån Elseneur af d. 9 Junij, S. N. berättades, att dagen tillförena wåre 2:ne fahrtyg dijt ankomne, och refe[re]rade, att dheras 30 skiepp, med folck och proviant utur Falster och Lalandh kommande, hade under Fyen olyckeligen råkadt på een swänsk esqvader af 22 skiep, och dhär alla blefwet tillfånga tagna, allenast dhesse 2 som wåre dhe mindsta. Men sedan hade ändoch 2 danska frigatter, som oförmodeligen och råkat på dhe swänska effter dhet andra war beställt, ännu därtill blefwet fångna att ändoch tahlet blefwet 30; är altså dhetta een godh confirmation på H:r Secretair Stiernhööks berättelse. Så skrifwa och dhe danska, dhet Stockholmska brefwena berätta att 40000 man wåre därifrån gångne att secundera Wiborg, är wisserligen een jute-lögn, men icke dhess mindre ett godt teckn att dhe begynna blifwa rädde, ty förleden wintras beskrefwo dhe swänska machten helt annorledes.

Dito köpte H:r Envojen een trählinna lööss för 62 RDl:r, een snickare dotter ifrån Narva, som blefwet bortförd af Ryssarna när staden wardt intagen, och sedan 3 gånger ifrån dhen eena till dhen andra såldh, till dhess hoon äntel. kommet hijt och råkat een sådan goodh fruu, som släpte henne därmed att hoon fick kläderna betalte, som hoon gifwet henne, ty elliest säljes här ingen under 2—300 RDl:r, ja undertijden kostar och wäll een 8, 9 till 1500 RDl:r om hoon är öfwad uti dantzande, siungande och andra exercitier effter landzens maneer, där till ung, deijeligh och jungfru.

16:de hade Woivoden Potocki audience hoos stoora Wizijren, och iblandh annatt frågade huru stoort convoj som Præfulgida Porta wille gifwa konungen af Swerige medh sigh, och hwadh wägh som marchen skulle anställas, hwarpå honom blef swaradt, att effter några dagar skulle han därom blifwa underrättat.

Dito aflade wår H:r Envoje een wisite hoos franska Ambassadeuren.

Dito afsompnade drabanten, som iagh förleden söndags communicerade och wardt begrafwen på dhen platz som härutom Pera för Frankerna till jordaställe af Turkarna effterlåten är /: vide 3:tium Ian. h. a. :/ dijt lijket, utom H:r Envojens laqvejer och andra af wår nation, wardt beledsagadt af 4 wåra wacht-janitzarer; och är så brukeliget här wijd alla utländigars begrafningar, dhels att öka processen, men förnembligast at man wijd sådanne acter icke må blifwa hindrad eller lijda förtreet af gemeena folcket.

17:de war Dom. 6:ta post Trinit. och prädijkade iagh.

18:de. Fohr H:r Öf:rst-Leutnant Groothusen till watn härifrån att begifwa sig åt Bender, men som winden några dagar continuerade contrair, ty stegh han åter af fartyget igiän wijd mynningen af Swarta hafwet, och begaf sigh till landz. Medh honom skref iagh till H:r Drabanten Alexander Lefverentz, notificerandes honom att hans förra kammerater wijd siö-staten hållet sigh braf. Ibland andra lät iagh och hälsa H:r Tursenius, med excus att iagh dhenna gången för sina särdeles och wichtiga orsaker skull eij kunde skrifwa honom till, lät honom och weeta att iagh med flijt och plaisier bestält hwadh han migh committeradt, som han sielf med tijden lärer finna. Dito skickade H:r Envojen sin hofmästare effter H:r Öf:rst-Leutnanten med een karl, som här waret schlaf hoos een afsatt Printz utaf Moldavien, och hade tillförna tient oss under H:r Öf:rste Taubs regemente; född uti Pommeren; deserterade för några dagar sedan ifrån sin herra, och uppehölt

sigh hoos H:r Öf:rst-Leutnant Funck, till dhes dhenna lägenheeten öpnade sigh, då han blef klädd uti tyska kläder, och så på dhetta sättet borthulpen. N. B.

19:de giorde ryska Ambassadeuren sin åter-visit hoos dhen ängelska med mycket stoor pomp. Allerförst kommo 2 stycken Siauser till foot, med kiäppar uti händerna /: med annat giewähr giör intet turkiska militien parade uti fredztijder, wachterna som gå omkringh på gatorna hafwa ey eller annat än stöörar medh sigh :/ härpå folgde 36 lanitzarer uti 2:ne linier, på wanliget sätt prydde, emillan dhe första reed een Siourbatschi /: eller capitein :/ och emillan dhe sidsta een Capitschi Bascha, på sitt sätt alla bägge wäll munderade; effter dhem 32 laqvejer uti wackert rödt liberie och hwijta plumager uti hattarna; hade hofmästaren effter sigh. N. B. Sedan 4 kammarpager uti röda guldgalounerade kläder, effter hwarandra, till höger, och 4 musicanter uti blomerantblå med infattnings silfwer-galouner schamererade kläder, till wänster. Dhem folgde språk-gåssarna och dragmännerna uti grækisk habit; och så några hans hofcavallje[re]r tämmeligen wäll utputzade, och ibland dhem een poike uti guula silf:r schamererade kläder, som bar herrens kiäpp högt upp, att dhen skiöna med diamanter besatta knappen skulle synas. Härmed kom han sielf på een apel-

---

N. B. men war så olyckelig att hans herre fick spaning om honom och lät taga fast honom, och gifwa honom så många slängiar på fötterna, att han i 4 weckor intet kunde gå.

N. B. emillan dhem 3 turkiskt monderade hästar med öf:rmåttan rikt borderade eschabaraqver af uphögd arbete, uti silf:rbeslagena på betzeln och dhe andre tygena wåre stoora steenar infattade men måtte wara oächta, skiöna scharlakan täcken öf:r sadlarna med wackert arbete af allahanda ..... Och een häst med kostbar europeisk munderingh.

gråå häst, träffeligen munderad att icke een reem syntes för silf:r och dhet alt förgylt; stegbyglorna äfwenwähl af silf:r på turkiskt mode giorda /: nembl. som een eldskofel där man bruto skaftet af och satte een greepe mit öf:r för reemarna, att man kan stå med heela footen; äro altså swåra, ty dhe måtte giöras starcka, till dhet ringaste stycket 150 lodh :/ brede wijdh hästen gingo på bägge sijdor 8 stycken grækiskt klädde karlar, liksom gifwandes acht att herren icke skulle falla af hästen eller secundera honom om hästen skulle olyckeligen stappla. Ambassadeuren sielf hade een liussgråå rock med dubbla guld-galouner uti alla sömmarna, inunder chamisol och byxor af rätt rikt guldbroqvade, som icke någon alln war betalt under 100 RDl:r, uppfästningen på hatten war af guld och med diamanter besatt. Är een myckett corpulent man med ett bredt ansichte, rätt rysselijk; har tillförena waret Ambassadeur uti Wenedig i 6 åhr; heeter Andreas Tollstoj /: har alt så ett tillnampn som är applicabelt till staturen, emedan dhet på ryska bemärker: tiock :/. Äntl. slutade hans secretair, präst och een heel hoop Græker. Alt war prächtigt och kostbahrt, men icke mycket regulairt, och kunde wäll intet een gångh komma därtill, om icke hans domestiqver wåre mäst alla af andra nationer; han har wäll mehr domestiqver änn någon Minister här, men icke 6 personer af sitt landskap. Hoos Ängelsmannen drögde han 2 tijmar; emedlertijdh kommo 4 eller 5 laqvejer förut tillbakars, så till modz att dhe måtte betiena sigh af wäggarna om dhe skulle råka wägen, hade och med tämmeligen mörk färgh beprydt sina skiöna blomager; war ett teckn att antingen måtte dhe lefwa mycket swijnachtigt hemma, eller och känna dhe ännu intet dhen ängelska Poins rätt.

Dito. Om efftermiddagen kom keijserliga Residentens dragman till H:r Envojen ifrån stoora Wijzijren, att säga till, dhet öf:rmorgon skola dhe af Hans Maij:tt genom

H:r Öf:rstLeutnant Funck begiärte 400,000 RDl:r uti H:r Envojens huus blifwa lefwererade.

22:dre hade wij både utur keijserliga och ryska pallaitzet kundskap dhet Czaren skickat keijsaren auxiliairtroppar emoot Printz Ragotschi, hwilka och tillijka med dhe keijserliga belagdt festningen Chaschiov. Äfwen och att keijserliga Generalen Leffelholtz med några tusend man, förföljer printzen, som flyr undan alt hwad han kan. [Så] snart Envojen fick dhenna underrättelsen skickade han Secretair Celsingh till H:r Hårvadh att höra om han weste något däraf? som swarade: sigh eij på långan tijdh hafdt bref, emedan dhe blefwet interciperade, och kunde altså intet säga dhärom, men höllo dhet intet otroliget, utan fruchtade att Ryssen på sådant sätt sökte att komma uti dhen tyska alliancen.

23:de kallades H:r Envojen till conference med Reis effendi, då och H:r General Ponjatouschi och H:r Öf:rst-Leutnant Funck wåre medh.

Dito besökte ryska Ambassadeuren dhen holländska, där hans officerare intet höllo sigh bättre, änn att dhe togo rapphöns, kycklingar och andra ätande wahror, som stodo dhem an, uti ärmeklädena bort med sigh. Fransösiska Ambassadeuren afslogh hans wisit, emedan han förr taget visit af Ängelländaren änn af honom.

26:te. Hade H:r Envojen bref ifrån Bender, och med samma H:r Öf:rst Leutnant Funk ifrån H:r CantzelieRådh Feif, som skrif:r een expresse wara ankommen till Hans Maij:tt utur Pommeren, att iblandh annatt och raportera, dhet dhe wåra under Falster eröfradt 23 danska skiepp med proviant och folck lastade, och har på ett skiepp allena waret 500 matroser, sammaledes och under Giötheborgh 5 danska skiepp ifrån Norige med penningar, folck och vivers blefwet wåra till prijs. Confirmeras altså andra gången H:r Secretair Stiernhööks berättelse /: vide 14:tum hujus :/. Till Rijga /: skrif:r han och :/ hafwa wåra skickat 14 skiepp

med folck och pro[v]iant, hwilcka äro lyckeligen ankomne, hwarpå strax fienden uphäfwet blocqveringen, då wåra uti uppbråttet förfolgdt honom een mijhl. Så skall och Admiral Battram wijd Wijborgh drifwet bort dhe dhärföre liggiande ryske brigantiner och andra medelmåttige fahrtygh, delogerat Ryssarna af Biörköhn, sedan under Pettersburgh belagt fiendteliga fahrtygena som dijtunder retireradt sigh, och altså till siös Wijborgh med nödige saker secunderadt, som och afskuret dhen belägrande fienden all tillförsel till watn. Utur Hamburgh skrif:r och swänska Commissarien Husvedel, att dhe danska lijda nöd på folck och penningar och skiuta kort; äfwen och att där spargeras för wist, som skulle een siöaction till wåras avantage föreluppet emillan wåra och dhe danska, men man kan /: skrif:r han :/ ännu intet debitera dhet för wist, men emedlertijdh ångrar dhen danska redan sitt företagande.

29:de sent om afftonen skickade ängelska Ambassadeuren till H:r Envojen att låta honom weeta, att dhe allierade d. $^{15}/_{25}$ Iunij fådt inn Dove med accord, och har commendanten Albergrotti med heela gvarnizonen och all honeur fådt marcheradt uth. Så fick och H:r Envojen med samma bref utur Breslav, ifrån wår Commissario, åter med confirmation om dhe eröfrade skieppena, och att dhe danska äro sedan med een flåtta af 22 segel till siös gångne, men wåra prævalera både uti skieppenas stoorleek och antahl, om allenast dhen högsta och alzmächtige Guden täcks wijsa os sina nåde. Uti Carlscrona hafwa wåra matroser, då dhe skulle skieppas inn, begynt att träta och slåss om hwem som skulle komma medh, emedan dhe waret mehr änn som behöfdes och ingen wille giärna blifwa hemma, så att officerarne, till att giöra ingen tort af ett så willigt folck, på sidstone måst låtet dhem kastat tärningh därom. Är gudi lof ett teckn, att wåra ey lijda mangel på dhet elliest rara folcket, som och att hoos dhem finnes lust till att tiena sitt fäderneslandh uti doch så knapt till-

ståndh. Så skrif:r han och huru som Cronprintzen af Muscov uppfödes uti Saxen på konung Augusti bekåstnadh, och har een tijdh, tillijka med Printzessan af Wolfenbüttel, sin tillkommande gemåhl /: som man meenar :/ uppehållit sigh wijd Carlsbadh, där allahanda lustigheeter och baaler blefwet anstälte, men har aldrigh welat bewijsta dhem, föregifwandes sigh eij gitta see dhe swänska officerare, som altijdh infinna sigh wijdh sådanne tillfällen. Änteligen har och på een baal een swänsk officerare taget sigh dhen dristigheeten på, att dantza med printzessan, då een af cronprintzens laqvejer, sådant seendes, strax lupet hem till sin herra, och förkunnatt honom dhet, hwaröf:r han nästan blefwet tookot, har swuret, sprunget upp i wädret, refwet sig i hååret, och frågat om een swänsk skulle understå sigh att dantza med een sådan person, som ärnas till stoorfurstinna öf:r Muscov. Har och stracks skickat dijt och låtet säga, man skulle taga dhen näsewijsa officeraren till fånga och sättia honom uti arest. Men fick till swars: Hans storfursteligheet skulle betänckia, att han och hans fiender wåre nu in loco tertio, där dhen eena intet kunde giöra dhen andra något, så wåre dhe och uti ett landh hwars herre så wäll med Swerige som Muscov godh wänn är, och altså wille man intet giöra någon förnähr, besynnerligen emedan officeraren uti intet måhl försedt sigh, ty på dhen orten, såsom iblandh cultiveradt folck, wåre bruukeliget och eij emoot modestien att een cavalljer dantzade med een sådan dame. Emedlertijdh är printzen olyckeligh, som så bittijda plågas af swartsiuka, där han likwäll intet ännu är försäkradh om henne, emedan dhet förwisso säges att printzessan aldeles intet will consentera uti dhet mariaget, och kan hoon wäll allenast här af see hwadh hennes tillståndh skulle blifwa, om hoon, som är wahn wijd ett fridt lefwerne, skulle komma iblandh dhe muscovitiska barbarer, där een fruu wijdh lijfzfahra icke törs tahla wijdh någon främmadh.

30:de berättade italienska tijdningarna utur Wien, att Wiborgh d. $^{5}/_{15}$ Iunij wåre öf:rgånget, men är mycket underliget att H:r Envojens egna bref, nyligast utur Tysklandh icke berätta dhet ringaste dhärom, där lijkwäll correspondanterne dhen tijden kunnat hafdt kundskap därom, när dhe skrefwo: sammaledes att swänska succurs-skieppena wäll wåre ankombne på Rijgske kösterna, men icke ännu kunnat anländt till fästningen för fiendens faseligen starka canonerande, emedan bägge stranderna af strömen mäst äro besatte med batterier. Så åtskillige löpa här tijdningarna inn, att man intet weet hwadh man skall troo, doch man hoppas dhet bästa.

31:ste som war Dom. 8:tava post Trinit. prädijkade iagh.

Mensis Augustus.

3:die hade wij aviser utur Wien med berättelse, dhet Wijborgh lijkwäll wåre uti Ryssarnas händer. Och att dhen danska flottan af 29 krijgsskiepp och 14 frigatter under General Ammiral GyllenLövs commando waret till siös, men effter hoon ey kunnat finna dhen swänska är hoon åter inlupen uti sin hampn igiän. Så skrifwa och dhe danska, dhet Ryssen lofwat dhem een succurs af 2000 till häst och 6000 till foot, dhem han will lefwerera uti Liflandh, till hwilken ända 50 a 60 transport-skiepp uti Kiöpenhampn giöras färdige, att dhe såledz hoppas innan kort hafwa een anseenlig armee emoot Swerige. Utur Amsterdam berättas att Cantzelierådh Hermelin änteligen ibland dhe giemena swänska fångarna uti Muscov blefwet igiänfunden *).

Dito skref och Stiernhöök /: som nu är blefwen Resident :/ att penningar uhr Swerige blefwet skickade hijt åt

*) Hans öde och hemlighetsfulla försvinnande har alltjämt sysselsatt samtidas tankar. Agrell borde ha sagt sig själf att en berättelse från Amsterdam hänvisade på en misstänkt källa. Peter har efteråt tyckt sig behöfva förgylla upp saken.

att öf:rstyras till konungen, med ett fransösiskt skiepp, hwilket Ängeländerna under Minorca uti Medelhafwet giordt till prijss.

Dito hade iagh bref utur Swerige ifrån A. E. B. N:o 26 af d. 19 Martij, med swar att mitt bref N:o 18 af d. 13:de Ian. wåre framkommet, och att 4 bref därifrån med Secretair Cederhielm blefwet skickade åth Ryssland, emedan ingen inbilladt sigh annat än iag ju måtte wara fången. Ännu ett med samma numer af d. 23 Aprill med berättelse att mina bref af d. 27 Octobr. N:o 15, d. 24 Decemb. N:o 16 och d. 31 dito N:o 17, förledet åhr, äfwenwähl effter dhet förra brefwet ankommet. Och att sedan ett bref därifrån tillijka med ett ifrån k. fader, swåger Bolhemio och een af morbröderna, afgådt d. 5:te Aprill till migh, men dhet har iagh ännu intet hafdt dhen lyckan att see. Nu skref migh och frökenen A. C. Sperling till, och begiärade blifwa underrättat, hwadh anstalt dhes broder saligh H:r Gref Iacob giordt med sin qwarlåtenskap uti Swerige.

Dito skrefs och H:r Pärman till utur Swerige, att rebellionen uti Wästergiötland ännu continuerar till 10,000 man starck, som grufweligen handteradt med betienterna, men ma[n] hoppas lijkwäll att han snart kan stillas. Äfwen wäll, att halfwa husshyran uti Stockholm är anslagen till contribution, att ingen betient får löhn, och änteligen att Ryssen tyranniskt och barbariskt håller huus uti Finlandh.

4:de. Gick Printz Ragodschis Resident H:r Hårvad härifrån åt Ungeren.

Dito besökte H:r Envojen dhen ängelska Ambassadeuren.

Dito rapporterade Printzen utaf Moldavien wijd Porten, sigh genom sina correspondanter hafwa kundskap, dhet dhen swänska armeen uti Pommeren wåre mycket förstärckt. Att 8 af dhe förnämsta herrarna uti Swerige förährat Hans Maij:t så många regementer. Att Pålackarna uti Stoor-Påhlen rebellera och nedergiordt 3,000 Saxar.

Att dhe nyligen till samman kallade stoora herrar af Påhland uti Warchav förehållit konungh Augusto, huru han giordt frijd med konungen af Swerige, aflagt cronan, afsagt alla prætensioner på Pohlandh, och alt sådant med lijflijg eedh confirmeradt, dherföre wåre dhem swårt att åter antaga honom; doch wille dhe ingå dhetta willkåhr med honom, att antingen skulle han alleena behålla Saxen och lemna Påhlen, eller och qvittera Saxen och allena blifwa uti Pohlen, lefwa med dheras folck effter dheras sätt och maneer, och icke drilla dhem med saxiska troppar. Hwarpå Augustus swarat: sigh wara contant med dhet första, dhär allenast Pohlen wille betahla honom hwad han anwändt på kriget, nembl. 17 millioner. Är till dhet ringaste ett teckn dhet de herrar Pålackar eij äro mycket nögde med Augusto. Att Holland och Ängeland lofwat Swerige hielp emoot Dannemarck, och änteligen att från Rijga ingen wiss kundskap inlöper.

6:te lät General Ponjatouski een express afgå åt Bender, med honom iag skref H:r Drabanten Lefwerentz till, lät honom weeta, att alla bägge hans bref åt Swerige, så wähl dhet han in Octobri förledet åhr skickat bort, som och dhet han genom mig bestält, wåre lyckeligen ankomne till sina ägare. Dhet samma lät iag och H:r Tursenius förstå, som och Drabant Posse notificera dhet hans fruu mor lärer weeta hans tillståndh, emedan mitt bref till min k. fader, däruti agh bedet honom sådant beställa, och lyckeligen nådt sin rätta ort. H:r Major Lagerbergh kunde och försäkra sigh dhet samma. Skref och medh dhenna lägenheet, emedan dhen ey så snart bortgick som iagh först tänckte, H:r Tursenius till, bad honom hoos H:r Lefverentz förnimma hwad honom angingo, lät honom och weeta huru som 4 bref från een god wänn uti Swerige blefwet skickade åth Ryssland i meeni[n]g att finna migh dhär, men gudi lof att dhe brefwena dhen gången intet träffade sin ägare!

7:de. Wardt dhen nya Wizijren afsatt, och Solyman Baschia /: som härtill waret Nisanchie Bascha, hwars beställning är att skrifwa keijsarens nampn under alla resolution[er], befalningar etc., hwilket måhlas med grofwa innebunda streekar genom hwar andra, och är lijfsstraf om een annan allenast will lära sig måhla dhet :/ giord till Caimakam eller Vicarius, till dhes een annan kommo hwilken keijsaren wordo utseendes, och som man mente ifrån Ægypten. Dhen afsatta blef strax skickad till Nicomediam uti Asia minori, 1 1/2 mijhl härifrån, hwilket altijd skıer wijd sådane ändringar, dhels på dhet janitzarerna, om dhe ey äro nögde med depositionen, icke skola hafwa honom wijd handen, och således kunna begynna något rumoor med honom, dhels och på dhet keijsaren må hafwa honom på een säker ort, till dhes han resolverar hwar han will sända honom, där han annars will lämna honom lifwet. Orsaken till hans afsättiande, som man meenar, har waret dhenna, att han utaf keijsarens cassa willat betahla janitzarerna, och icke beswära folket med någon extraordinair pålaga därtill, som dhen förriga Wizijren giordt. Så har och keijsaren fruchtatt sig, att folcket alt förmycket skulle hängia wijd honom, och han så sielf stå uti fahra, som och för några dagar ett allarm war ibland janitzarerna, då man begynte gruncka om hans afsättiande. Utom dhes så gafs och för, han wåre obeqwäm till regeringen, emedan han städze wille hängia uti böckerna /: som han ock ibland Turkarna anses för een mycket lärd man :/ och altså kunde han med tijden bättre tiena till een Mufti. Men rätta orsaken, som wij wist förnummet, hafwa keijsarens fruentimmer waret, dhem ryska Ambassadeuren stoora penningar, genom doctorer och andra hwilkom tillåtet är att komma uti Serajen, tillskickat hafwer, på dhet dhe skulle öf:rtala keijsaren att skaffa Wizijren uhr wägen, och dhetta alt emedan han war mycket godh swänsk.

8:de. För 8 dagar sedan resolverade Porten att lähna

wår konungh dhe begiärta 400,000 R. Dl:r, men allenast låta lefwerera här 100,000 och dhe andra uti Bender, och altså wardt H:r Öf:r Leutnant Funck assignation gifwen att uttaga dhem som här skulle gifwas ut, men som penningarna bestodo uti Slotti /: eller gylden, där af een giäller 2 caroliner :/ och han wille här handla upp ducater, ty begiärade han, att dhe för säkerheet skuld måtte blifwa ståendes uti hwalfwet hoos skattmästaren, så wille han taga bort dhem effter handh som han kunde komma fort med wäxlingen. Och hade således intet afhämptat mehr änn 24,000 R. Dl:r, men när han nu komm igiän och will hafwa resten, blir honom swarat: han skulle taget penningarna ut, när dhe budes honom, nu tordes man intet befatta sigh dhärmed för än dhen nya Wizijren kommo, hwars wijdare ordres här till fodrades. Och ehuruwäll H:r Öf:rst Leutnanten förehölt dhem dheras löfte och att han doch allenast måtte få dhe penningar, som han gifwet qvittance på, så bekom [han] ändock intet annatt swar. War altså dhetta första fruchten af förändringen och ett teckn huru Caimacam är sinnadt emoot oss.

10:de hade H:r Envoje[n] bref utur Strahlsund af d. $^{4}/_{14}$ Iulii från General Leutnant Mejerfeldt och H:r Hornborgh, som waret Krijgs-Commissarius wijd wår armee, af hwilka dhen seenare skrif:r att swänska Wice-admiralen H:r Wattram för någon tijdh råkatt på ryska flottan, som skulle gå åth Wijborg med proviant och ammunition, verbrändt lodjerna med provianten och taget några krigsskiepp tillfånga tillijka med Admiralen, som förde commando. Synes altså dhenna tijdningen confirmera dhen som wij d. 26:te passato hade utur Cantzeliet wijd Bender; så skrifwer han och Ryssarna under Rijga lijda stoor brist på proviant, och stå uti fahra för pesten som grufweligen grasserar uti Curland. Äfven och att dhen uti Skåne under H:r General Steenbocks commando stående arme är effter actionen fullkommeligen åter igiän restituerad och recreu-

teradt och altså färdig till att gå hwarthän Hans Maij:tt behagar.

11:te. Lät ryska Ambassadeuren utgå ett spargement, som hade han i dagh fådt 3 curierer utur Lijfland, med berättelse att Rijga hade gifwet sig med accord. Att uti Wijborg hwar menniskia blefwet massacreradt emedan dhe waret obstinate, och att wår flotta af dhen danska så totaliter wåre ruineradt att knapt något skiepp hade kommet undan. Wij höllo dhet ännu för osanning och att han allenast wille giöra dhe tijdningar till lögn som wij i går hade, ty dhe måtte wist rijdet tämmeligen på som uti 24 dagar kommet ifrån Rijga hit, emedan fästningen effter hans utsägande d. 17 Iul. S. V. skolat gådt öf:r *). Icke destomindre lät han sådant communicera Wice-Wizijren, hwilken swarade, sig willa troo dhet, när han hörde något dhärom af dhe swänska, emedan Ambassadeuren redan förleden winter låtet utgå sådant rychte, och begiärat att få anställa illumination till frögd för Rijgas öf:rgångh.

14:de som war Dom. 10:ma Trinit. hölt iag predijkan, och som iag läset upp evangeliumet kom Drabanten H:r Hans Cronehiort åter från Bender med åtskillige bref och ordres till H:r Envojen, att gifwa inn memorial till Porten, med begiäran att Præfulgida Porta wille gifwa ett accurat swar om Hans Maij:tt skulle wänta något convoj härifrån eller intet, så wille han strax taga sina messeurer dhäreffter. Elliest hade dhe änn ingen annan kundskap uti Bender om Rijga [än] att wåra nyligen secunderat dhet med nödiga saker. Så hade och H:r General Ponjatouschi bref ifrån sin broder wijd Bender, som skrifwer, säker effterrättelse dhär inlöpa, som skulle Pommerska armeen under FäldtMarschalk Gyllendstiernas commando, tillijka med konung Stanislav, attaqverat 10,000 på påhlska gräntzen stående Saxer och dem aldeles ruineradt. Elliest refererade

*) Riga kapitulerade d. 1 Juli.

och H:r Cronehiort att een rysk curier waret för honom på wägen, hwilken undertijden gifwet sig ut för een swänsk, undertijden och tillstådt sin nation, hade och på sombliga ställen sagt Rijga wara öf:r, annorstädes igiän, att dhe i winter tänckia bekomma dhet, att man alt så intet wist kunde hafwa dhärom. Äfwenwähl att dhe dauniske tartare och calmukiske hafdt audiance hoos konungen, men hwad dheras anbringan waret kan man eij weeta; emedlertijd hade lijkwäll Hans Maij:tt åth dhe förra låtet gifwa een swänsk fahna, hwilken Cosakerna tillförena haft, för dhem een annan blefwet beställt. Tillijka att dhe intet långt ifrån Bender stående Ryssar taget bort för wåra Walloscher hundrade och några hästar, som gådt uti beet på andra sijdan Niester ströhmen, hwarpå wäll Waloskerna sökt att giöra dhem andra ett streek igiän, men ingen tingh annatt kunnat uträtta, änn allenast taget 10 st. hästar och slaget 8 dragoner ihiähl.

Dito innlöpo tijdningar och uhr Moldavien, Rijga wara öf:r gånget.

Dito wardt een printz född uti Serajen, hwars födelse till ähra 20 canoner 2 gånger om dagen, 4 dagar effter hwarandra, lossades, under Seraj-muuren och på denna sijdan wijd giuthuuset ståendes. Dhenna printzen wardt kallad Solejman, och skulle wäll keijsaren unna honom lifwet, emedan han ännu ingen arfwinge har, utan har mist 5 stycken i radh *).

15:de. Lade H:r Envojen sin första wisit af hoos Woivoden Potocki, som sade confirmation till Porten uhr Moldavien wara ankommen om actionen emillan wåre och Augustum; lade och dhetta till att fienteliga armeen bestådt af 10,000 Ryssar till foot och 7,000 Saxar till häst.

16:de besökte H:r Woivoden H:r Envojen igiän.

---

*) Agrell är riktigt underrättad. Af Achmets söner dog Mohammed 1703, Isa och Ali 1706, Selim och Murad 1708 (v. Hammer).

Dito hade H:r Envojen med tyska curieren, som kommet från Wien uti 13 dagar, bref utur Breslav af d. 4:de Aug. S. N. med dhesse bedröfweliga tijdningar, att Rijga doch utaf hunger måst gifwet sig d. 15 Iuli S. V., och hade under warande blocqvering lijdet sådan nöd, att af gvarnizonen, som i förstone bestådt af 9,000 man, nu intet mehr änn 800 wåre igiän, af hwilka dhe friska skickas till Revel och andra till Stockholm, så skola af borgerskapet öf:r 30,000 menniskior wara döde. Största dhelen af husena legat uti aska af dhen starcka bombarderingen. 2:ne af gvarnizonen, 2:ne af landzens adel som retireradt sig dijt inn, och 2:ne af borgerskapet hafwa blefwet skickade ut att accordera, så wäll om staden, som om landet. Deserteurer som under dhen tijden kommet uhr staden hafwa sedt ut som spöken, att Ryssarna måst stucket af ett appart läger för dhem, och gifwet dhem småningen äta och dricka att dhe effter hand kunde komma sig före. Ryska Generalen Repnin har taget emoot staden. Dünemünde håller sigh ännu, men lijder sådan nödh af pest, att af 1,200 man som i förstone waret dhärinne, icke mehr än några officerare äro igiän, hwarpå dhe ankomne swänska skieppena kastadt dijt inn 700 man, men af dhem äro i några dagar öf:r 150 döde, och commendanten siuker, oachtadt heela gvarnizonen står i tält. Elliest äro skieppena bortgångne; allenast 2 frigatter, 1 bombardereketz och 1 hucker stå därunder ännu för anckar. Ifrån Wijborgh hade wij nu ey heller bättre tijdningar, nemligen att ryska armeen effter dhes eröfrande dhelt sigh uti 2:ne columner, af hwilka dhen eena lärer besöka Kexholm och dhen andra Åbo, williandes och således tillsluta wägen från Swerige, hwilket och dhe danska på andra sidan tänckia till att giöra wijd Norige. Ifrån Kiöpenhampn berättas, dageligen så många recreuter ankomna, att allenast där uti staden ligger nu 15,000 man. Hafwa och till Preussen afskickat een transport-flotta med 6 krijgskiepp till convoj, att afhämpta några regementer

Ryssar och Saxar, hwilka när dhe ankomma, tillijka med dhe uhr Holsteen bestälte hästar till cavalleriet, so tänckia dhe uti Augusti månadt kunna blifwa färdige till att utföra sin dessein uti Skåne. Hwilket dhe hoppas så mycket lyckeligare skola aflöpa, som Czaren lofwat dheras herre, sigh eij willia giöra frijdh med Swerige, förän Dannemarck får Halland, Bleking, Skåhne, Båhuus-lähn och andra länder igiän som Swerige snappat därifrån. Så skrifwa dhe och att dheras flotta creutzar under Bornholm, men dhen swänska är inlupen i Carlscrona. Uhr Pommeren refereras, swänska Senaten hafwa cederat Wernemünde åth Hertigen af Meckelborgh, som och att Muscov slutat defensive alliance med Hannover, emedan swänska förbundet med dhet huuset redan för 3 åhr lupet till ända, och sedan ey blefwet handlat om dhes förnyande. Effter Rijgas öfwergångh har General Bavr med 14,000 Ryssar berändt Pernav, så meenar man och att dhet med första lärer giälla Refwel, men Dünemünde, mena Ryssarna sielfwe, lärer hålla sig in till September. Uti Finland har Czaren låtet utgå universalier, deruti han dhem lydigom all frijheet lofwar både uti religionen, som och hwadh andra privilegier dhe kunna hafwa.

17:de inlupo tijdningar, som wåre Printz Ragodschis armee i grund ruinerat och han sielf med största fahra retireradt sig till Temisvar uti turkiska gebietet.

Dito resolverade Porten, att förekomma flere ansökningar, dhet dhe d. 8:de hujus omtalte penningar ey skulle röras förränn dhen nya Wizijren kommo, som dhärom kunde beställa nährmare.

18:de. Communicerade iagh klädesmakare-gesellen Iohann Henscher, som af een hetzig feber hastigt blefwet angrepen.

19:de war H:r Envojen hoos holländska Ambassadeuren heela efftermiddagen.

Dito dogh klädesmakare-gesellen och lät hans herre

af Armenianerne begrafwa honom föränn iagh fick weeta något däraf.

20:de upwachtade H:r Envojen helt bittijda uti turkiska kläder Mufti uti hans huuss, i några wissa affairer, och sade H:r Envojen, att han intet ännu hoos någon af dhe förnähma Turkarna, sedt wackrare moubler in uti huusena. Han sielf skall wara een lijten man, men frisk och wänligh, och sat med några böcker för sigh, då H:r Envojen kom. Iagh hade giärna gådt med, men emedan H:r Envojen intet wille hafwa mehr änn 3 persohner med sigh, altså måste iagh dhenna gången låta bestå, ty Mufti gif:r inga publiqve audiencer, kommer och intet åfftare till keijsaren, änn han blifwer kallader att fälla sit sentement uti sådanne saker, dhäruti dhe andra draga twifwelsmåhl om hwad som dheras lagh dicterar.

21:ste inföll Dom. 11 p. Trinitatis, då H:r Envojen om morgonen bittijda så hastigt och starckt siuknade, att man intet trodde honom lefwa några tijmar, hwarföre predijkan blef försummat, men om efftermiddagen begynte han at qwickna wijdh igiän.

Dito hade wij bref från officerarne, som förleden wåhr reste öf:r Medelhafwet att besee Ægypten, Palæstinam etc. af Accres 2 $^{1}/_{2}$ dags-reesa från Hierusalem af d. $^{17}/_{27}$ Iul., att dhe ännu wåre alla wijd godh hälsa, hafwa redan waret uti Ægypten, Grand Cairo, Alexandria, etc. och när dhe nu besedt Hierusalem willa de till bakars åth Aleppo, dijt dhe begära bref ifrån oss, mena sigh innom 4 månader kunna wara här igiän, men beklaga sig mycket öf:r sina beswär och strapager, besynnerligen medan wägen uti Arabien är osäker, att dhe intet mindre änn 15 Araber altijd måste hafwa till convoj. Hafwa elliest jagat juden ifrån sigh, som dhe här togo till tolck, emedan han grufweligen skinnat dhem.

24:de. Berättade aviserna utur Wien, att wåra under Giötheborgh taget bort 5 danska krigsskiepp, som wår[e]

commenderade att förstärcka Wice-admiral Raves esqvadre uti Norige. Äfwen och att een transport af 8,000 man wåre uhr Swerige ankommen till Pommern, och att Fäld Marschalck Gyldenstierna begiärat frij passage af konungen i Preussen genom hans länder, men sådant honom uti hårda terminis blefwet afslaget, dhär han will åth Saxen.

25:te. War keijserliga Residenten hoos H:r Envojen heela efftermiddagen.

26:te som war een Freedagh lät H:r Envojen genom H:r Cronehiort och H:r Secretair Celsingh /: som wåre uti turkisk habit :/ lefwerera et memorial, /: vide 14 hujus :/ åt keijsaren då han kom uhr kyrkian. Därpå blef Cronehiort uptagen i hofwet i mening att gifwa honom strax swar, men wardt moot afftonen dimitteradt och fick löfte om skyndesamt swar. Emedlertijdh wåre wij andra uti tusende ångest om honom, ty dhet är intet säkert att blifwa länge uppehållen i dhetta hofwet, när dhem elliest någon galenskap kommer i hufvudet.

28:de som war Dom. 12:ma Trinit. hölt iagh prädijkan; strax däreffter kom Wojvoden till H:r Envojen, då iag hade dhen ähran första gången see dhen Herren, som är lijten till statur, men hurtig och qwick, som och uti heela krijget hållet wårt partie, och så wijsat sig dhen stadigaste ibland alla Pålackarna, dhem elliest medfödt är, att wända kappan effter winden.

Mensis September.

1:ste. Communicerade iagh klädesmakaregesellen Christian Zimmerman, som låg uti een starck hetzig feber.

Dito hade wij aviser ifrån Wien med berättelse, dhet uti Spanjen nyligen emillan konung Philippum och Carolum wijd ett pass een action wåre förlupen, med dhen utgången att dhen förra mist af sin armee 6,000 man med 11 canoner och något bagage, dheremoot dhen senare ey tillsadt mehr änn 300. Och hade bägge armeerna wäll kom-

met till een hufwud action om icke natten hindradt. Ifrån Engeland wåre een lijten transport öf:r Canalen gången inuti Picardiet, dhäräst dhe taget 50,000 RDl:r contribution och proviant utur een stadh, och embarqveras ännu 8,000 man ifrån Ängelandh, men hwart dhe lära brukas, weet man ännu intet. Elliest står dhe allierades hufwudarmee ännu för Bitthun. Uhr Kiöpenhafn skrifwes, dhet danska Wice-admiralen Barfoot där uppbracht 15 swänska kiöpmans skiepp med beck och tiära lastade, däribland och några äro stoora till 40 canoner, men dhe äro ännu intet utlastade, emedan dhe hafwa ängelska pass, och dhem är tillåtet att obehindrade drifwa handelen med Swerige, hwarföre nogare inqvisition först skall tagas före. Dhäremoot hafwa Giötheborgska caprarna där upbracht 20 stycken skiepp, som willa gifwa sigh ut för holländska, men äro redan däribland åtskilliga danska fundne och af dhem 2:ne Ost-Indie-fahrer med mycket kostbar lastning. Och hafwa dhe danska tillbudet sigh att willa släppa dhe 15 förmeenta swänska skieppena, om dhe kunna få dhesse sina igiän, men hafwa fådt till swarss, dhe 15 uti Kiöpenhampn införde skiepp gingo Swerige intet an, utan stodo dheras ägare ängelssmännerna till, att fråga effter dhem, emedlertijd behöllo dhe swänska hwad dhe hade. Wår flotta har åter lupet uth uhr Carlscrona och har till bakars kalladt dhen esqvadren som waret commenderadt under preussiska och lifländska kösterna att passa på moscovitiska transporten, som ifrån dhen orten skall skie åt Seeland; så hafwa och dhe danska skickadt sin flotta under Bornholm att kreutza, och äfwen gifwet sina skiepp, som wåre commenderade åth Norige att hålla dhär watnet reent från dhe skadeliga swänska kaprerna, contra-ordres, på dhet dhe och kunna med dhem förstärcka sin flotta, emedan dhe hafwa dhet säkra hoppet, att dhe swänska äntel. lära hålla ståndh och wåga een action. Elliest bestryka 9 swänska krigsskiepp watnet emillan Marstrandh och Heiligland så, att

icke dhet minsta farhtygh kan stiähla sigh fram. Kexholm spargeras hafwa gifwet sigh på accord. Ett ryskt partey skall wara commenderadt åt Åboo att befästa dhet. Uti Wijborgh har Czaren intet hållet capitulationen.

4:de kom Capitein Bascha /: General Admiralen :/ med 13 galejer uhr Swarta hafwet wäll lastade med contribution ifrån dhe omliggiande orterna; så snart dhe anlände till ingången af hampnen, satte sig commendeuren uti een eschaloupe och anmählte sig hoos keijsaren, som nu war nedergången uti ett sitt lusthuuss jämpte Serajmuuren wijd watnet, där han fick ordres hwad keijsaren begiärade för een parade för sigh, då strax galejorna rörde sig under flygande flaggor, stoora som 3 eller 4 laken tillsammen, spitziga och röda med insydda sabblar, hästeswantzar och bookstäfwer effter landzens maneer, och klingande speel; gick altså dhen commenderande föran, tätt utmed där keijsaren satt, och gaf därmed feuer, hwilket och dhe andre, rodandes 2:ne jämpte annan, giorde med canoner och annat smått giewähr, doch oordenteligen, utan att man kunde distingvera någon wiss salwa.

5:te skref iag till Swerige och Fröken Anna Catharina Sperlingh, med swar på hennes bref af d. 19:de Martij som hijt till mig anlände d. 3:dje passato, nemligen att agh intet mehr weste om sal. H:r Gref Iacobs anstalt om sin qwarlåtenskap, änn hwadh iagh hördt af andra och besynnerligen af min sal. Öf:rste H:r Carl Gustaf Ulfsparre, således att saliga Grefwen för-testamenteradt H:r Gref Hindrich alla sina saker uti fäldt och 2,000 RDl:r hemma uti landet. Att iagh och härom frågadt H:r Capitein Steen Arfwedson, som nu uppehåller sigh här, men han weet eij heller mehr därom, och har ännu där hoos förgiätet huru högh summan är af dhet, som blefwet af sal. Grefwen bortgifwet uti Swerige åth sin H:r broder. Iagh lät och förstå dhet General Major Lagercrona lärer bäst kunna gifwa underättelse härom med tijden. Nu skref iag och

till A. E. B. N:o 20 med hörsamt swar på dhes senaste bref, och om mitt portrait, att man intet finner någon här som förstår dhet arbetet. Äfwen och till min stiffader, läggiandes alla 3 brefwena under couvert till grefwinnan Flemmingh. Men då iag i dag bittijda öf:rskickar pacqvetet till wår Primier Secretair H:r Pärman, kommer H:r Envojen, bryter dhet upp, och säger: intet bref skola öf:rskickas åth Swerige som icke någon af herrar secretairerna läser igienom, emedan om ingra andra saker bör skrifwas änn hwad som hwars och eens domestiqve affairer angår. Doch emedan dhe 2:ne brefwen wåre till fruentimmer, skickades dhe fort, men dhet 3:die blef mig igiängifwet när iag kom till måltidz, med föregifwande: man hade eij welat bryta upp dhet, dessutan hade och pacqetet waret för stoort att bortskickas med dhenna lägenheeten, utan måste liggia till nästkommande wecka, då åter een post lärer afgå; emedlertijd försäkrade migh Secretair Pärman, att dhe andra bägge brefwena wåre under wiss adress fortstälte, nembl. till Öf:r-ståthållaren H:r Gref Posse.

6:te tilldrogh sigh een synnerliger casus*) uti H:r General Ponjatouskis qvartier, af dhenna beskaffenheet. För några weckor har ryska Ambassadeuren med penningar legdt een dräng, ifrån Moldavien bördigh, att begifwa sigh uti tienst hoos Generalen, och wijd tillfälle beflijta sigh att förgie Generalen och Woivoden H:r Potocki. Men drängen, då nu all anstalt war giord med ryska Ambassadeurens fältskiär, som giordt sigh bekandt med dhem

*) Händelsen berättas här i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Poniatowskis egen framställning (»Berättelse om sina öden», Hist. Tidskrift 1890) samt i »Remarques d'un Seigneur Polonois»). Förut hade Tolstoy försökt vinna P. genom stora löften. — Här får man veta att Neugebaur underrättat de andra ministrarne om saken och detta kan ju göra det fräcka uttalande af Tolstoy troligt, som man annars skulle vara böjd att tillskrifva honom endast som en tyst reflexion. (Se und. d. 9).

andra af Generalens folck, att han kunde hafwa lägenheet att befrämja wärcket, bekänner heela handelen för sin herra, hwilken håller sigh mycket stilla, wäntandes på när anslaget skulle gå för sigh. Och alltså i affton effter måltijden kommer dhenna drängen och berättar Generalen, att nu hade hans kammerath beslutat, uti caffet gifwa Generalen och Woivoden dhen skiöna dricken in, hwarföre dhesse med några andra, såsom witnen, ställa sigh på een hemligh ort att tillsee, huru dhetta wille angå, och få så blifwa warse huru som fältskiären utur een teenflaska giuter giftet uti dhet i skåhlarna inskiänckte caffet. Men rätt som dhe äro härutinnan begrepne och ännu träta, om mehr skulle gifwas på een gångh, emedan hwad som uti flaskan war skulle afmätas uti 3:ne lijka deelar, springer Generalen med dhem andra till, och får flaskan oskadadt, hwilken fältskiären wille trampa sönder moot gålfwet, och låter så gripa dhem bägge twå och sluta dhem uti järn.

7:de. Förde H:r Generalen fältskiären för Divanen tillijka med dhen andra drängen, hwilken doch strax gafs lööss derföre att han frijwilligen uppenbaradt skiälmsstycket, där Turkarna mycket noga examinerade alla omständigheterna, och bekiände fältskiären heela handelen, huru ryska Ambassadeuren därföre lofwat honom 100 ducater åhrligen och kläder så länge Ambassadeuren här blefwo. Om giftet hade han dhenna underrättelsen at Ambassadeuren köpt dhet af een munck, som nyligen kommet ifrån Rom, för 700 RDl:r, men muncken kände han intet, utan därföre kunde Ambassadeurens stallmästare gifwa beskeed, men dhen hade nu redan begifwet sigh uhr wägen på een säker ort; eij heller wille Generalen nogare inqvisition hålla dhärom, att han ey skulle beschijmpfa någon wyrdig mann af sin religion. Med domben sköts för dhenna gången upp till närmsta sammankombst. Envojen lät och nu formaliter alla Ministrerna weeta om dhenna saken, att lämna dheras sentement [om] Ryssens conduite.

8:de. Rymbde een af Wojvodens drängar med 600 ducater, ifrån sin herra stulne, och oansedt man wäll kunde weeta att han eij gådt uhr staden, kunde han lijkwäll intet spanas upp.

Dito kommo tijdningar med inlöpande bref ifrån Europeiska orterna, dhet hennes Maij:tt Änkiedrotningen wåre i herranom afsompnadt.

9:de blef ryska fäldtskiähren för sin wackra handel dömt till keijsarens stern-galejer på een wiss tijd. Emedlertijdh meente Ryssen sig giordt mycket wäll, emedan, mente han, emoot fiender och besynnerligen rebeller, som Wojwoden och Generalen, dhe där lemnadt sin rättmätiga konung Augustum, wåre alt tillåteliget.

11:te som war Dom. 14 Trinit. förrättade iag gudztiensten.

14:de. War H:r Envojen hoos holländska Ambassadeuren uti hans huuss wijd canalen heela dagen igienom, hwilken ibland annatt refererade, dhet giftermåhlet emillan Cron-printzen af Muscow och Printzessan af Wolfenbüttel wåre aldeles till intet giordt, emedan hoon på intet sätt kunnat intalas att samtyckia däruti, och, som man meenar, lärer han nu anhålla om een Österrijkisk Printzessa. Sammaledes berättade han, Dynemunde och Pernav hafwa giftwet sigh med accord.

15:de. War judarnas nyåhrs-dagh, då iagh med ängelska prästen och Magister Eneman gingo att besee dheras gudztienst uti een synagoga i Fener wijd nampn Kahal de Werje, hwilken innuti war tämmeligen zijradt, fyrkantigh och mitt på gålfwet een rund afdelningh med bänckar innan och utan, att folcket suto med ryggarna tillsamman, hwaruti altaret stod som ett bord, med ett kläde öf:rdraget, men helt ledigt utom då Rabbinen där läser något för folcket. Wijd wäggarna wåre och bänckar. Emoot wäster under taaket war såsom een predigstool, öf:rdragen med skiönt af guld och silfwer borderade attlas-täcken,

däräst so wähl Rabbinen som dhe andra kyrkiobetienterna stodo, men allenast dhen förra lass utur bibelen hwadh som till dhenna festen hörde. Hölt sedan många och långa böönер, effter hwilka bibelen, uti kostbare utsydde silkeskläden inwäckladt, och med twänne ofwanpå stående silf:räplen, ifrån hwilka een hoop iholige silf:r-knappar hängde, som skulle repræsentera biälrorna i gambla testamentet brukelige, bars neder, blef af alla omstående anrörd, kyst, och så insatt uti ett skåp in i muuren emoot öster, hwaräst mehr sådanne silf:r tingester stodo. Härpå blåste een ifrån prädigstoolen uti ett horn, nästan med samma tohn som fåraheerdarna hoos oss och uti Tyskland. Dhetta skiedde 3 gånger, hwaremillan dhen blåsande mumlade några ordh, men effter dhen sidsta stodo alla åhörerna upp, wände sig moot öster åt Ierusalem, och begynte mycket hastigt recitera sina böönер med bugande och nickande, hafwandes öf:r hufwuden tunna fyrkantiga hwijta kläden, med lappar i alla hörnena af kläde och silketyg af allahanda coleur, gienom hwilka trinna hohl wåre sydde och därigenom silkes- och ulltråar, af samma färgh som lapparna, hängde. Heela synagogan omkring innuti hängde glasslampor, af hwilka dhe mäste wåre nu utslächte emedan dhet war högt på dagen, och dhe förleden natt blefwet uptände, men een mycket stoor hängde mit emoot skåpet där bibelen står, men dhen släckes aldrig hwarken natt eller dagh; elliest hängde och här och där på wäggarna mycket skiöna borderade täcken, med språk af bibelen på hebraiska utsydde. Emoot norden, under taket, hade qwinfolcken ett särdeles med korss-gallror af trää afdelt rum, att dhe ey skola kunna ses af männerna. Sådanne synagoger, fast större och mindre, äro här i staden öf:r 150, doch icke mehr änn 30 med Turkarnas consense, hwilkom dhe gifwet nampn effter orterna, hwarifrån Iudarna blefwet utdrefne. Är altså een stoor myckenheet här af dhetta slags folck, som säkert hålles före öf:r 40,000 familier, och största dhelen uhr

Spanjen kombne, hwarföre dhet språket ännu öf:r alt tahlas ibland dem; drifwa här dhen största handelen, och finnas hoos dhem stoora capitalister, men hålla sig mycket stilla därmed, ty Turkarna weeta goda maneer att giöra dhen fattig, som effter deras tycke är för rijk. Hafwa sin egen kläde-drächt: runda mössor som hattekullar öf:r dragne med violet blådt kläde, men utan bräddar, i stället för hwilka dhe neder omkring wäfwat randigt och elliest brokot cattoun, som Turkarna sina turbanter. Dhe andra kläderna äro på turkiskt maneer footsijda, och byxor som räcka till hälarna, men af alfwarsam färgh mehrendels violette, och nu uti scholen wåre dhe alla swart-klädde. Draga och blå toffler öf:r såckar af samma färgh wijd byxorna sydde. Dheras qwinfolck gå alla swartklädda med hwijta kläden på hufwuden öf:r runda och platta mössor, giorde som hade man lagdt een talrik mit på hufwudet; alla dhe andra dheras kläder äro såsom mannfolckens med sådane byxor och tåfflor. Huusena som dhe boo uti see utantill mycket elackt ut, men innuti tämmeligen reene och snygge, men dhetta är dhet styggaste iblandh dhem, att dheras qwinfolck, som äro något komne till åhren och äro gifte, röka gemeenligen toobak. Dhenna sin nyåhrsfest höllo dhe 2:ne dagar effter hwarandra.

16:de klåckan 1 föremiddagen kom een express ifrån Wien, som allenast 16 dagar waret på wägen, med dhenna hugneliga post för dhe allierade, att dheras troppar uti Spanjen under konung Carls commando, haft een fullkommelig seger emoot konung Philippum och hans armee, så att dhenna med 200 hästar måst retirera sigh åth Navarra, sedan han mist största dhelen sitt folck på platzen sampt stycken och bagage, och 6,000 lefwande fångna. Action skall hafwa waret mycket skarp ifrån morgonen bittijda till klåckan 4 effter middagen. Bitthun har d. 30:de passato S. N. öf:rgådt med accord till dhe allierade och tänckia dhe nu med armeen gå för Cale wijd Canalen att dhe

kunna hafwa nährmare och commodare communication med Ängelandh. Elliest berätta gazetterne utur Pommeren, dhet Crassouske tropparna åter gådt uti sina qarteer sedan dhem dhe alierade hårdt förbudet att röra sigh, och drages nu een armee till 20,000 mann af Engelländare, Holländare och Branderburgere tillsammans på Pommerska gräntzen, att hafwa noga upseende, dhet wåra icke skola tentera något emoot Saxen, ey heller ifrån dhe orterna skicka någott folck innuti Påhlen eller Iuthland. Altså hålla dhe herrarna sin gvarantie för Augusto, dhe där likwäll i förmågo af pactis med oss, borde grijpa os under armarna, som lijda orätt. Ifrån Kiöpenhampn: att så wäll dheras som wår flotta äro åter inlupne i sina hampner, allenast att ännu een swänsk esqvader uppassar dheras transportskiepp, som äro gångne till Preussen att afhämpta dhe 6,000 mann, som Czaren will secundera Dannemarck med; meena och att dhe nästkommande winter willa giöra een diversion åter in i Skåne, men skrifwa därjämpte, att General Steenbock där fortificeradt och med folck och canoner besadt alla stranderna, dhär considerable fahrtyg kunna anlända. Uhr Swerige: Hennes Maij:tt Änkiedrottningen effter een lång och swår siukdomb kommet åter till hälsan, och redan begynt gifwa audience, dhen, ibland andra, een deputerad ifrån Holland nyligen åtniutet. Ifrån Lijfland: een så starck pest ännu grassera där, att icke een Ryss törs wåga sigh inuti Rijga utan campera $^1/_2$ mijhl därifrån. Att Pernav är blockqweradt och Revel formaliter belägradt. Uhr Finland: Kexholm öf:rgådt med accord och fienden nuu avangeradt till Åboo, däräst Czaren till Michaëlis dagh sammanskrefwet een landtagh, att lemna dhem alla dheras förra frijheeter om dhe willa hylla honom.

Dito ankomb dhen nya Stoor-Wizijren ifrån Aleppo, där han waret Bascha, heeter Mechmet Bascha, och har tillförena besuttet dhenna thronen, nemligen före Ali Bascha, som uti 4 åhr beklädt dhenna höga beställningen när wij

kommo hijt. Strax lätt muscovitische Ambassadeuren genom sin turkiska wachthafwande officeer, anmähla sigh hoos honom och begiähra audience, föregifwandes sigh hafwa förleden natt bekommet een express från sin herra med mycket wichtiga handlingar, dhem han måste strax communicera Porten. Och på sådant sätt tänckte han speela dhem andra Ministrerna prævenire, att han först kunde få complimentera Stoor-Wizijren /: som han med samma practiqve giorde wijd Numan Baschas anträdande :/ där lijkwäll Franckerijke genom pacta med Porten har här förträdet för alla andra. Men han fick till swars: där han något wichtigt hade, kunde han förebringa dhet skrifteligen. Då han dhet hörde prætenderade han offenteligen præferancen, sägandes sin herra wara een keijsare af Muscov, med mehra insolentier, men wardt honom swaradt Wizijren wille intet införa något osedwanliget, utan låta alt blifwa wijd sin gambla ordningh. Så seer man hwad een battalje har kunnat sättia för inbildningar uti dhet folcket, och wij kunna med intet annatt trösta os, änn att wij hafwa dhet som wij sielfwe giordt dhet *).

18:de kom Siakrischi Baschan /: Öf:rjägemästaren :/ till H:r Envojen, att på keijsarens befallningh låta honom weeta, dhet Porten äntl. resolveradt, att som snaraste med ett starckt convoj beledsaga Hans Maij:tt härifrån, och skulle H:r Envojen afwänta wijdare ordres, när han skulle communicera dhet sin herra.

19:de bekom iagh 2:ne bref uhr Swerige ifrån A. E. B. af d. 6:te och 2:dre Iulij, bägge med numer 27, däraf iagh seer alla mina bref till numer 19 wara richtigt ankombne, och att därifrån äro 6 afgångne däraf iagh nu 4 bekommet. Nu finner iagh och, dhet wara min H:r morbror Samuel, hwars bref tillijka med k. faders och H:r swå-

*) Ja — om i stället för »bataljen» skrifves kapitulationen vid Perevolotjna.

gers Bolhemii ey ännu hijtkommet, och att han avangeradt till Secretair uti Stockholm.

21:ste skref iagh åth Stockholm till A. E. B. N:o 21, med swar att iagh 4 des bref bekommet, lät och Fröken Anna C. Sperlingh ännu een gångh berätta om hennes saliga H:r broders testamente, hwadh som iagh senaste skref till henne sielf, äfwenwähl hälsa min H:r morbror med excus, att iagh för dhenna gången intet kan upwachta honom, men med närmsta lägenheet skall iagh observera min skyldigheet. Badh och att då härnärmst skrifwes, att een karls-persohn måtte på een bilget afskrifwa några noveller och mig tillskickas; tesslijkes om mit portrait, med samma undskyllan som förr. Nu skickade iagh och dhet dhen sidsta gången qwarlembnade bref till k. fader, med dhetta innehåldh. 1:mo att iagh ey ännu fådt något bref från k. föräldrarna. 2:do Om dhenna stadens stoorleek, bygnad, situation och commode hampn. 3:tio Om monumenter, att här nu förtijden mycket få äro till att see, emedan Turkarna ey achta om sådanne saker. 4:to Om navigationen, att här ey många finnas som dhen förstå, och altså florerar ey handelen synnerligen, emedan dhe ey sielfwe länger segla eller kunna finna wägen, änn till orterna omkring Svarta hafwet och öf:r Medelhafwet till Ægypten. 5:to Om keijsarens fruentimber huru dhe förwaras af eunucher. 6:to Om regerings-arten här, och huru osäker een stoor herre är om sin höga beställningh, ja och keijsaren sielf, aldenstund alt måste dantza effter Ianitzarernas pijpa, hwilka för 6 åhr sedan afsadt dhen nu regerande keijsarens broder *), och uphögdt dhenna på thronen. 7:timo Om keijsarens divertisement nu för tijden med fiskerij, huru han af sitt fänge förährar dhe stoora betienterna, hwilka dhärmodt måste weeta sin skyldigheet. med några pungar pennningar. 8:vo Om Capiteinen wijd turkiska flotta[n]

*) Mustafa II afsattes d. 22 Aug. 1703.

Kyhle, att han changeradt religionen, och bedet migh genom k. fader låta hans broder Kyhlenstierna i Giöteborgh weeta, att han är här. 9:no begiärade iagh när k. fader skrifwer, att han wille gunstigt mig underrätta om hwad priwate ändringar, som förelupet uti min födelse-ort dhen tijden iagh ey kunnatt skrifwa dijt, ey heller få bref därifrån. 10:mo Att iagh giärna wille upwachta mina herrar swågrar men kunde ey weeta huru dhet blefwo uptaget, emedan iagh förr härutinnan wijsadt min skyldigheet, men ey fådt något swar. 11:mo Aflade een hälsning från Magister Eneman, huru iag här på orten skattar migh lyckeligh af een sådan collega. Dhetta bref skref iagh på tyska, och lade därinnuti ett till H:r Kyhlenstierna från hans broder här; heela pacqvetet adresserades på Grefwinnan Märtha Flemmingh.

23:die. Wardt Ianitzar-Agan Mustapha /: hwilken är dhen öf:rsta chargen för Janitzarerne eller footfolcket här uti Constantinopel /: hwars antahl, som niuter sold, wäll sträcker sigh till 30,000 mann, men när uttogh skier hinna dhe knapt till 20,000 för änn een ny utskrifningh skier :/ afsadt, men fick behålla alt sitt både fasta och lösa gooda, altså meenar man att han lärer avangeras till Bascha af 3 hästeswantzar, och kanskie få ett gouernement någonstädz. Uti hans ställe kom nästa officeeren, Kulki Aga, wijd nampn [J]Usuf Aga /: aga betyder herre :/

24:de. Föddes een printzessa uti keijserliga Serajen, som blef kalladh Hadige Sultan /: dhet sidsta ordet betyder printzessa :/ hwars födelse till ähra dhe wanlige canonerne under Seraj-muuren och wijd giuthuset uti Tophana på dhenna sijdan hampnen, 4 dagar i rad om morgonen, middagen och moot aftonen, lossades.

25:te eller Dom. 16:ta post Trinit. hölt iagh prädijkan.

26:te skref iagh åth Bender till H:r Tursenius, lät honom weeta att H:r Envojen, genom min ansökningh och caution, wille secundera honom med 100 R. Dl:r att undfå

hoos H:r Cantzelie-Rådh Möller, hwarom H:r Envojen honom tillskrefwet. Badh så, när han undfådt penningarna, att han strax, men på 2:ne gånger, wille hijtskicka 1:ma och 2:da wäxel, med bref därjämpte till sina föräldrar, men om ingentingh annat änn hwadh hans egen person angår. Förslaget till wäxelen gaf iagh dhetta, att hans föräldrar måste gienom någon uti Stockholm öf:rställa penningarna till någon kiöpman uti Amsterdam, som har commercie med någon af samma nation, som här ligga och drifwa handel. Att få bref hijt, meente iagh honom commodest wara genom kammarherren Klingstierna.

Dito resolverade Porten att lefwerera åt H:r Öf:rst Leutnant Funck dhe resterande penningarna /: vide 8:vum August. h. a. :/ att dhe nu änteligen besinnadt sigh, hwadh billigheeten med sigh fodrar.

28:de köpte H:r Envojen een lööss från sitt schlawerij, Christian von Schader*) benämdh, född uti Lijflandh, hwilken till krijgetz begynnelse tiänt först uti Braband till landz, och sedan uti Ängelandh för leutnant till siös, men då han hördt konungh Augustum brutet emoot Swerige, har han welat begifwa sig uti wår nådigste konungs tienst, men af Saxarna blefwen upsnappat och hållen uti arest några månader. Ifrån dhem han eschaperadt till Rijga, men åter där som een spejon blefwet hållen under wacht, doch med officers gage, till dhes Saxarna ledo nederlagh för Rijga, då dhe fångne officerarne west witna om hans oskyldigheet, hwarpå han kommet lööss och worden skickadt till dhen armeen, som den tijden uti Lifland stod under General Major Sch[l]iphenbacks commando, hwilken recommenderadt honom till leutnant, hwarwijdh dhenna ey hafdt bättre lycka änn han uti Marienburgh för 7 åhr sedan wardt fången af Ryssarna, som ey

*) Här får man veta kapten Scaaders (kallas i svenska anteckningar vanl. Schader) rätt märkliga lefnadssaga.

höllo accordet utan förde dhenna med dhen andra gvarnizonen åt Muscov, därifrån dhe skickade honom med några andra till Assov, hwaräst alla fångarna med wåldh twingats att taga tienst. Då han nu hörde att wår nådigste konungh med armeen war ut[i] Ukrainien, tänckte han att gå till armeen, men uppsnappades af Chrimiske tartarne, hwilka sålde honom in uti Cirkaschiet, där han 1 åhr och 4 månader äländeligen måst slijta sin tijd igienom, till dhes han änteligen af Turkar, som där drifwa stoor handel med folck, blefwen uppkiöpt för 25 RDl:rs wärde, bestående uti een kopparkiättel och groft lindtygh, hijtförd och så såldh åt Envojen, som doch bruckte Turkar till underhandlare, för 82 RDl:r, ty hans herre weste intet att han waret officeer, eij heller welle någon kiöpa honom, aldenstundh han war swänsk. Emedlertijdh måste H:r Envojen gifwa wackra drickespenningar åt een Ianitzar som uppenbarade honom, jämwähl åth dhem som giorde kiöpet. Sågh äländigt uth när han kom, barfootadt med een gammal grå walmars råck, blågarns byxor, een tartarsk kappa, een walkad grof mössa med lappar och bandh om öronen; rakadt hufwud och stort skiägg. Hans herre welat såldt honom uti Natolien, men dhenne, intet seendes någon förlossning därifrån, stådt emoot och bedt sin herre föra honom hijt, då han jämmerligen med hugg och slagh blefwet handteradt, doch änteligen fådt sin willja fram. Han refererade mycket om Cyrkascherna, huru de äro dumma hedningar som intet weeta af gud, hans allmacht, eller dhet ringaste, äta sin maat utan brödh, lefwa elliest af roof emillan hwarandra, och drifwa sin största handel med folck, som byar sins emillan stiählа ute på marcken från hwarandra, som nu och tillijka med dhet fahrtyget, som dhenna fördes hijt på med 200 schlawar, 4 andra ännu större och med mehr folck ankommo. Dhe som falckat på honom hafwa ey welat gifwa mycket, ty dhe sågo på hans händer och fötter att han ey wåre wahn till arbeete.

Dito aflade iagh med Magister Eneman wår compliment hoos dhen nyss ankombne holländska prästen, H:r Petrus Harangh wijd nampn, een lijten karl, mycket ungh, men syntes hafwa gådt förståndh, har een sin broder uti swänsk tienst; fransyskan mycket mäcktigh, emedan han är af dhe fördrefna uhr Franckerijke.

30:de kom ordningen till H:r Envojen, att han aflade sin gratulations compliment hoos dhen nya Stoor-Wiziren. Magister Eneman förökte swijten med, men iagh hade dhenna gången intet tijdh för nästkommande söndagz arbeete.

Mensis October.

1:ste blefwo de resterande 150 pungar penningar åth H:r Öf:rst Leutnant Funk lefwererade, hwilka som dhe bestodo uti Slotti eller dubbla caroliner, som är dhet bästa myntet här, ty bestälte H:r Öf:rst-Leutnanten sig een kammar uti een Hahn /: eller grundmuuradt huuss för nederlag af kiöpmanswahror, att dhe kunna wara säkra för wådeld; dhenna war upbygd af een Sultaninna :/ att han där kunde wäxla inn ducater, som här elliest gå för 3 RDl:r, men när Slotti gifwes för dhem, och besynnerligen om summan är något considerabel, så måste cederas på hwar een 10 till 15 Asprar eller 5 till 7 1/2 öre smt. Och således kunde och Hans Maij:tts interesse befodras.

Dito hade H:r Envojen bref ifrån Bender och med samma H:r Capitein Arvidson skrifwelse uhr Swerige, som dhen nyss till Bender ankomna Notarien uti Kammar-Revisionen H:r Silfwercrantz bracht med sigh, däruti intet annat, hwad publiqve affairerne angår, fans, änn allenast att Kongl. Senaten hemkalladt åtskillige lärde och förfahrne männer, som hijt till här och där wijd utländska hofwena blefwet brukade.

2:dre som war Dom. 17:ma p. Trinitatis prädijkade iagh.

Dito communicerade iagh Magister Eneman, färgare gesellen Iohann Christoph Siesick, fransösiska Ambassa-

deuren H:r Dessaleurs hofslagare Mathæus Eberhard benämd, och Christian Battram, een af H:r Envojens lacqvejer.

3:die. Gaf H:r Envojen dhe wijd Stoora-Wizijrens anträdande wanliga præsenter, nembl. till Wizijren sielf 10 al:r guld broqvad, 10 al:r scharlaken och 5 al:r kläde, dhem närmsta betienterna sammaledes, undantagandes scharlaken, dhe mindre åter fingo kläde och attlask; so weeta dhessa wijd alla tillfällen att miölka dhe främmande Ministrerna, ty dhetta alt tilsammans räcknadt steg till 1,200 RDl:r.

4:de gick iagh öf:r stadzhampnen inn uti dhen deelen af staden som kallas Fener att besee Iudarnas huus-ceremonier wijd dheras nu påstående Lööfhyddo-Fest, som gick an d. 29 passato och warar uti 8 dagar, till hwilken ända iag stegh in uti een wår hoof-iudes huus, hwilken nu med dhe andra war wijd gudztiensten. Elliest fann iag hoos honom, som dhe andra, på een swahla een af lööf och annat grönt sammanflättad koja, och een hoop granatäplen innuti omkring hängde, och heela hyttan med lijntyg öf:rdragen; häruti måtte nu effter denna limitation allenast hussfaderen dhenna tijden öf:r allena både äta och sofwa, kan äntl. på dhesse orterna wijd dhenna tijden låta giöra sigh utan beswär, ty åtmindstone incommoderas man ännu intet synnerligen af köldh.

5:te berättade aviserna utur Wien att Kongl. Senaten uti Stockholm underskrefwet Neutraliteten med Påhland, Saxen och Jutland; dhessutom att dhe allierade begiära 8,000 man af Pommerska tropparna för penningar, att dhe kunna försäkra sigh dhet dhe swänska eij willa giöra något buller uti Tysklandh, föregifwandes Pommern ändoch hafwa sina ordinaire gvarnizoner och regementer på dhen orten.

6:te. Uti dhen förledna natt, inbilla sig Iudarna, att alt uti himmelen beslutet confirmeras och förseglas, hwad som dhen följande tijden hwar och een menniskia hända och bemöta skall, hwarföre dhe hela dhenna natten igienom waka, läsa och bedia. Elliest dhenna månaden öf:r, som

effter dheras räckning begyntes d. 15 passato S. V. stå dhe alla nätter upp klåckan 1 och giöra sina böönер, ty i dhenna månaden hafwa dhe sina förnämsta helgedagar.

9:de. Refererade Ungern Iacobus Susi, sigh i går hafdt bref utur Moldavien ifrån een secretair, som nyligen reste härifrån, med berättelse att Printz Ragotschi uti egen person secunderadt Neuhausel, öf:r fallet om een morgon bijttijda dhe belägrande keijserliga, därmed och dhe belägrade giordt ett utfall, att dhe keijserliga blefwet förjagade, mist 1,500 på platzen, och dem andra är cavallerie förordnat att efftersättia. Altså är åtmindstone dhe keijserligas spargemente här om intet, ty annars hade wäll Ragotschi dhenn gången kommet försent, och sielf måst belägra Neuhausel, om han willat hafwa dhet.

10:de. Fick iag bref uhr Bender af d. 21:ste passato ifrån Drabanten H:r Alexander Lefwerentz, med swar att han dhe mina bekommet, som iagh härifrån skrefwet, och att han bestält hwad iag bedet honom om uti mitt af d. 6:te Augusti; skickade och ett litet bref till Secretair Kråka uti Lund i Skåne.

Dito ifrån H:r Tursenio med förklaring och undskyllan uti een wiss saak, som mycket snart kunnat komma mig uti förtret, men iagh finner honom oskyldigh. Badh mig och, om möjeliget wåre, skaffa honom kundskap om hans föräldrar lefwa.

12:te. Lät Teutadaren /: keijserliga Skattmästaren :/ H:r Envojen weeta, att ännu wåre inga ordres afgångne åt Bender angående dhe penningar, som wåra där skulle undfå /: vide 8:vum Augusti h. a. :/ utan keijsaren sielf hade kommet emillan, och sagt: att han fuller lofwat försträckia konungen af Swerige 800 pungar penningar, men förstådt divanische pungar, af dhem een intet mehr håller änn 416 RDl:r och $^{2}/_{3}$, men andra ordinaire 500.

13:de. Med dhenna nymånaden gick Turkarnas Ra-

mazan, eller fasta an /: vid. 24:um Octob. anni præteriti :/ men dhe första 2:ne dagarna observeras dhen intet.

14:de besökte fransösiska Ambassadeuren Mon:sr Farjol wår H:r Envoje, och berättade om ett himmelsteckn, som förleden afftons klåckan 8 skolat wisat sigh, och blefwed sedd af hans folck, hwilka och inbilladt sigh många underliga och sälsamme figurer därwijd, men som iagh sielf intet sedt dhet, ty frågade iagh nogare effter af folck som lijtet mehr förstånd hade på sådanne saker, och som effter Ungerens Mons. Susis berättelse, dhet waret een art af meteoris, som wisadt sig såledz, att moot öster kommer ett liuss upp som een stoor column, hafwandes uti främsta ändan lijksom een stoor stierna till hufwud, hwilken strax gaf sig ifrån sielfwa corpus uti snält lopp moot wästar, lemnandes många liusa strimmor effter sig och förswann; därmed begynte och sielfwa kroppen så småningen taga af, att han innom $^3/_4$ tijmar war aldeles borta, men syntes lijkwäll, sedan han war förswunden, några små owanliga stiernor, hwilka och inn på natten effter hand saknades. Dhet är otroliget hwad för skräck och undran dhetta uppwäckte hoos dhe giemeena Turkarna, som af naturen elliest äro mycket wijdskepelige; och måtte man skratta sigh fördärfwad, när man hörde dheras åtskillige omdömme, huru dhetta sedt uth och hwad diur och foglar dhet repræsenteradt, och hwad sådant månde betyda. Dhet ökte mycket dheras innbillningar att äfwen i dagh war dheras första fastedagh, och ännu mehr, att dhenna synen äfwen mit emoot /: eller som sombliga mente öf:r :/ keijserliga Serajen wijsade sigh.

Dito om afftonen tändes lamper upp uti alla kyrkiothornena, 2, 3 umgångar om hwart thorn, hwilket gaf eett mycket wacker[t] skien, besynnerligen emedan kyrkior här finns uti stoor myckenheet, och dhe, som äro af considerabel stoorleek, hafwa 2 till 6 thorn. Dhetta war ett teckn att fastan gick inn, och skier så alla afftoner så länge dhen

warar, eliest och anställas sådanne illuminationer wijd alla nytändingar.

16:de inföll Dom. 19:ma post Trinit. då iagh förrättade gudztiensten.

Dito reste H:r Öf:rst Leutnant Buckholtz och H:r Schader åt Bender, vide 28 passato.

18:de bekom H:r Envojen bref ifrån Hans Maij:tt, med ordres, att strax låta Porten weeta, huru dhe förnämsta herrarna af Påhland skrefwet wår nådigste konung till, dhet dhe willa draga så mycket folck, som mögeliget är, tillsamman, och äfwen och med Cron-armeen stå Hans Maij:tt till tienst och lydno, när han behagar komma, hwilket dhe önska med första skie, emedan dhe af Ryssarna och Saxarna blifwa jämmerligen drillade, och kunna nu först förstå huru uprichtig och redeligen Hans Maij:tt welat umgå med dhem, excuserandes sig att dhe ey förr sådant kunnat ärkiändt. Elliest skrefwo och andra bekandta H:r Envojen till om åtskillige avangementer som nyligen gådt för sig uti Bender, däraf H:r Funck, som är här till emoottaga penningar, hafdt dhen dhelen att han blefwet Öf:rste för Södermanlänningarna. Men däremoot har General Major Lagercrona intet bättre avangeradt, änn att han medelst een, uti præsance af Hans Maij:tt sielf, oanständelijgen förd discurs, förfallet uti Hans Maij:tts högsta onåde, och fådt befallning, att aldrig mehr komma för hans ögon. Så löhnas äntel. gooda giärningar *).

22:dre. Wardt H:r Envojen för dhe sidst ankombne tijdningar skull kallat till conference med stoora Wizijren, men när H:r Envojen war kommen ett stycke ifrån sitt huus, fick han contraordres, då H:r Envojen, wäll efftertänckiandes hwad dhet skulle wara för een skymf att wända om, gick in till Wojvoden som bodde strax wijdh, och

*) Agrells sympatier tyckas vara på Lagercronas sida. För eftervärlden synas missgreppen eller de mindre goda gärningarna genom sina ledsamma följder öfverväga de goda, som vi väl mindre känna.

skickade sin tolck att påminna, dhet ey wara maneer eller anständigt att drifwa narrerij med publiqve ministrer, ty betänckte sig och stoora Wizijren, och lät conferencen gå för sig, undskyllandes sig och föregifwandes att bodbäraren hade befallning att eij föra fram orderna, där han icke skulle finna H:r Envojen uti sitt eget huuss. Elliest är dhet osedwanliget och skier intet giärna att dhe stoora betienterna här låta någon till audience eller conference uti sin fasta. Dhen ryska Ambassadeuren, när han märckte dhet H:r Envojen fådt contraordres, skickade han strax till österrijkiska Residenten att contestera sin frögd, men måtte sedan skiämas för omaket, ehuruwäll dhen nationen har af naturen dhen gåfwan, att dhe hafwa ingen blygsel uti sigh.

Dito. Om efftermiddagen besökte wår H:r Envoje dhen holländska Ambassadeuren, hwilken berättade att dhe ängelska skieppena, som Ammiral Barfoot bracht upp i Kiöpenhafn, /: vide 1:mum passato :/ blifwa nu af sina ägare mycket alfwarsamt igiänfodrade, och hafwer drotningen af Ängeland tillijka med General Staaterne skrefwet konungen af Dannemark till, han skulle aldeles lemna dhem handelen frij med Swerige, elliest willa dhe fatta sådanne messeurer som intet skola behaga honom, eij heller wara honom nyttige. Wij på wår sijda önska dhe måtte komma i håret på hwar andra, så tordes arbetet lättas för os.

24:de kom Tartar Cham, honom H:r General Ponjatouski reste emoot uti turkiska kläder, att han icke skulle igiän kännas af dhem han intet wille. Så lät och H:r Envojen genom sin tolck complimentera honom.

25:te. War elden lööss innuti sielfwa staden jämpte hampnen, och såg illa uth, emedan dhet war een stickande storm, och hafwa dhessutom Turkarna inga præparatorier däremoot, men som dhe af naturen äro lätte och snälle, ty refwo dhe uti sådan hast dhe omkringstående huus neder,

äfwen och dhe som elden war uti, att han utan synnerlig skada dämpades.

26:te hade wij med aviserna, som i går ankommo från Wien, dhesse tijdningar, att swänska caprarna uti Giötheborgh på een kort tijd upbracht några och 60 större och mindre fahrtygh ifrån dhe danska tagne, och däribland åtskillige considerable skiepp, som och några Westindiefahrer; dhetta måtte dhe sielfwa uhr Kiöpenhampn berätta, icke utan klagan och sorg öf:r sin lidna skada. Uhr Liffland skrifves: att Pernav gifwet sig på accord, och att pesten grufweligen öf:r heela landet grasserar, men besynnerligen uti Refwel. Utur Spanjen, dhet konung Carl redan befinner sigh uti Madrid, dijt och alla dagar af Grandes ankomma med skiänckor och præsenter att submittera sigh. Så har och lyckan dhär hastigt ändrat sigh.

27:de. Aflade H:r Envojen sin complement hoos Tartar Cham på följande sätt. Utur H:r Envojens pallaitz gick föran een Aga som altijd har wacht hoos H:r Envojen, sedan 2:ne stycken Siauser med 4 Ianitzarer effter sig, hwilka hade sina parade-mössor på hufwuden. Härpå folgde 18 stycken lähnlaqvejer uti röd grækisk habit /: dhesse stå hwar och een till tienst som will lega hwar karl för 1 RDl:r om dagen :/. Effter dhem kommo 12 stycken H:r Envojens egne laqvejer uti blått europeiskt liberij, dhesse som dhe förra gingo uti 2 linier, men emillan raderna af dhesse seenare gick först hofmästaren, sedan een tolck med 2:ne språk-gossar effter sigh. Härmed kom H:r Envojen sielf på een wäll munderad turkisk häst, med 6 lehnlaqvejer omkring sigh. Änteligen sluto bägge secretairerna och iagh till foot. Uti sådann ordning gingo wij neder till watnet, där wij strax uti bestälte båtar låto sättia oss öf:r, och wåre här hästar tillredz för oss alla undantagandes lacqvejerna och Ianitzarerna. När wij nu kommo uti Chamens logemente, blefwo wij strax införde uti audiencesahlen, hwaräst heela gålfwet war öf:rlagt med bråkota turkiska filt-tapeeter,

och på sidorna soffor öf:rdragne med rödt skarlaken och garnerade med gröna silkesfrantzar. Ofwan på dhem dynor af gyllenduuk med gienombrutne sammetz-roser, hwilka woro på kant satte emoot wäggarna, att stödia sigh på när man satte sigh neder. Taaket med wäggarna war allenast öf:rstruket med eekefärga, och med förgyldt panelewärck zijradt. Här wäntade wij ungefähr $^1/_2$ tijma, och behöllo alla hattarna på hufwuden, som och skiedde under heela audiencen. Änteligen kom Chamen sielf uti een lång, gröön och fijn klädesråck, med een rund tartarsk mössa på hufwudet fodrat med sabbel, men under råcken war foderwärck af wilde hästar, hwilket nästan seer ut som räfskinn, men mörkare, miukare och har längre håår. Twänne stycken hans betienter förde honom under armarna till dhet högra hörnet af salen, där een fyrkantig duuk af silf:r moer med gienomwäfne silkesblommor war utbred på sofforna, hwarpå han satte sig neder med fötterna korsswijs under sig, dhem han öf:rtäckte med sin fodrade råck, ty så sittia alla här uti Österländerna. För H:r Envojen wardt, mit framför Chamen, een länestool satt. Därmed aflade H:r Envojen, ståendes med hatten på hufwudet, sin compliment på latijn, hwilken tolken strax på turkiska uttydde. När dhet war bestält satte sig här Envojen neder på stoolen, och wij andra gingo ut, allenast secretairerna, som stodo på hwar sijda om H:r Envojen, och tolcken blefwo inne. Dhenna Chamen är nu redan een ålderstegen man, ungefehr 60 åhr, har ett lijtet grådt skiägg, elliest af een kort statuur, men hurtig och munter. Een herre som Turkarna altijd hafwa måst gifwa good achtning på, ty han har altijd waret mycket älskad af sitt folck, och några gånger färdig att med sabbelen försvara dhes frijheet hwarföre han een gång blefwet afsatt. Är för dhenna gången hijtkommen att bewijsta consilierna om hwadh som nu för tijden bör tagas före, men man frucktar före hwad ända dhet will taga med honom, emedan han är alt för-

mycket inclineradt till krijgh emoot Muscov. H:r Envojen berömde mycket hans förstånd och hurtigheet, och att han för os är mycket wäll affectioneradt, hwarföre han uti alla consilier förer Turkarna sådanne raisoner till krijgh före, som man icke lätteligen skulle förmoda af een så barbarisk regent. Han sade och H:r Envojen, dhet wåre elliest intet maneer att han kommo hijt, utan blefwo hoos sitt folck och förestodo regieringen, men nu lijkwäll af kiärleek för wår nådigste konung, som och till att sökia både sitt folcks och Turkarnas nytta, hade han giordt dhet. Och försäkrade, hwad hos honom stodo, fehlades intet mehr till krijgetz begynnelse moot Moscov, änn allenast permission, och alliance med Porten, ty för sin person har han redan budet upp heela sitt land, att han alla stunder är färdigh att giöra Ryssen een diversion. Så warade samtaalet 1 tijma wijd pass, då H:r Envojen med wyrdnad stegh upp och gick uth. Därmed kommo hofbetienterna och fodrade drickespenningar af wår hofmästare, hwilken och gaf dhem effter proportion. Och kan man intet utan rådnad see, huru skamlöse Turkarna äro i dhetta måhlet, ty dhe blygas intet wijd att sielfwe fodra, som och upräckna sina giorde tienster, huru dhen eena har buret in röökfaat, dhen andra stoolen att sittia på, och så wijdare; töras wäll och, när dhe een gång fådt, komma igiän andra gången, och näka dhem blefwet gifwet något. Emedan dheras fasta nu war förhanden, ty wardt här Envojen med ingen ting annat tracteradt, änn allenast att een kom inn, kastade een silkesduuk öf:r hufwudet på honom, och under dhen uhr ett silf:r-röök faat med wälluchtande röökwerck lät luchten upstijga uti ansichtet på honom. Härifrån gingo wij till foot inuti ett annat huuss närmst in till, där Chamens ärfprintz *) logerade, där wij och uti een audience-saal lijtet

*) Förmodl. Or-Bej, åtminstone har han ibland haft honom med sig på sina resor, sås. till Bender Mars 1712. — Omedelbart efterträddes åtminstone Dewlet Geray ej af någon bland sina söner ty Kara

töfwade, hwilken på samma sätt som dhen förra moublerad war. Därmed kom printzen sielf, och leddes äfwenwäll under armarna af twänne sina betienter till dhen högra kanten af saalen. Sågh wäll ut, hade ett långlagt ansichte, tunn näsa och swarta qwicka ögon, elliest een ung herre, som mig tycktes om 18 åhr. War klädd uti een footsijd, röd och med sabbel under fodrad scharlakens råck, och een rund sabbelmössa på hufwudet. När han satt sig giorde H:r Envojen sin refverence och effter dhen förde een lijten discurs om printzens reesa, om dhen fallet honom beswärlig och sådant mehr. Lämpte printzen stodh hans guverneur, som war een wacker gammal man. När wij här töfwat 1/4 tijma satte wij oss åter på hästarna, då åter hofbeitienterna kommo och wille andra gånge[n] hafwa drickespenningar, men om iagh sågh rätt, låddes wår hofmästare som han intet förstodh dhen höfligheeten mehr. Redo härmed fort till watnet, och när wij kommo på dhenna sijdan igiän, funno wij nu hästar för oss, och kommo så förnögde hem till wårt pallaitz, emedan dhenna ansenliga herren så goda försäkringar giordt. Dhenna audiencen kom H:r Envojen på 92 RDl:r att kosta, ty iagh tror att uti heela werden finnes intet folck som så weeta att skinna och skafwa som dhetta, och dhet på oanständige och sordide maneer.

28:de skref iagh åt Swerige till Fröken Anna Catharina Sperlingh, med swar andra gången om dhes salige broders H:r Gref Iacobs testamente, badh och att hoon obeswäradh hoos sin Fruu stifmoder wille utwärka een recommendation för mig till någon hoos Hans Maij:tt, som wijd tillfälle kunde wara mig behielpeligh. Dito till min H:r morbroder Samuel, med ursächt att iagh intet förr uppwachtat honom ifrån dhenna orten, gratulerade honom till

---

Dewlet Geray, som 1716 följde den nu för tredje gången tillsatte, tillhörde en annan linje af ätten.

sin nya beställningh, recommenderade mig uti hans gunst, och begiärade adress till någon hans bekandta uti Cantzeliet. Och badh iagh på min collega H:r Magister Enemaus wägnar att få kundskap om H:r Schulteen och Holstenius, för dhetta professorer uti Pernav, hwar dhe uppehålla sigh nu i dhenna osäkerheeten. Dito till A. E. B. N:r 22 med berättelse att iagh 4 des bref bekommet, och af hwad tijd iag sedan dhet skrefwet härifrån, sampt försäkran om des förmaningar och påminnelser. Uti dhetta brefwet lade iagh min morbroders utan utanskrift, dhen iag begiärade låta skrifwas i Swerige, emedan iagh intet weste uti hwad collegio han wåre antagen, och kunde således intet gifwa honom någon wiss titul. Dito till min k. fader, på gult pappeer, refererandes om mina förriga bref, och att iagh ännu intet fådt ifrån honom; skref och om Turkarnas fasta nu för tijden, hwarutinnan dhen består och sådant mehr, äfwen wäll om dheras religion någotlijtet, att dhe beskyllas för mycket som intet är, och att dhe besynnerligen äro dhem påfwiske hädske som tillbedia bilder, hwilka omögeligen här lijdas. Dhessutom bad iagh om påminnelse till H:r morbroder om des recommendation. Här inuti lade iagh H:r Drabanten Lefverentzes bref till des k. fader, som ankomb ifrån Bender d. 10 hujus, bröt dhet lijkwäll först upp att see om där något wåre om publiqve affairer, men då iagh fandt både dhetta och dhet, som utom lågh till H:r Secretair Kråka, war af ett innehåldh, lämnade iag dhet till secretairen här, och skickade allenast dhetta fort, att giöra pacqvetet så mycket mindre. Skref och till H:r Drabantens fader uti samma, emedan där war rum, huru iagh härmed beställt och hwarföre, tackade honom med samma för dhen godheet iagh nutet uti dhes huus, dhen tijden iagh freqventerade Academien uti Lundh, som och gaf honom adress på mig, om han wille skrifwa sin H:r son till. Brefwet till k. fader war på tyska. Heela paqvetet adresserade iagh på Grefwinnan Flemmingh, och skickade dhet

fort med holländska Secretairen Lafontain, som af dhes Ambassadeur affärdades åth Hollandh.

29:de besökte H:r Envojen ängelska Ambassadeuren, som ibland annat försäkrade att dhe ifrån Wien ankombne tijdningar om ängelska, holländska och brandeburgiska troppar, som skulle samlas på pommerska gräntzen, /: vide 16 Sept. et 5 hujus :/ ey wåre af wärde, utan updichtade af några illwillioga, som giärna sågo att så gingo; sade därjämpte, att om Ängelsmännerna dhenna winteren, som dhe hoppas, komma till rooligheet med Frantzoserna, kan H:r Envojen giöra sigh dhet facit, att dhe i kraft af sin gvarantie lägga hand wijd swänska sakerna, och utan twifwel bringat därhän, att Swerige någorlunda blir contenteradt.

30:de som war Dom. 21 p. Trinit. hölt iagh prädijkan.

Dito. Hade Tartar Cham sin audience hoos keijsaren, där han med all höfligheet och civilitet blef emoottagen. Och är att observera att honom allena är tillåtet att sittia inför keijsaren, blir och af honom kalladt broder, emedan han är een souverainer herre öf:r chrimiske, nagajische och circhasiska Tartariet, dhessutan närmaste ärfwingen till dhetta stoora och wijdlöftiga Ottomanniska rijket, där som dhen keijserliga familien skulle gå uth. Elliest af andra blir han /: Chamen :/ tituleradt: Eders Maij:tt. När han kom ut från keijserliga Serajen sågh man honom med een skiön sabelpeltz omhängd och een särdeles mössa på hufwudet, dhessutom hade keijsaren förährадt honom een kostelig sabbel och ett koger fult med pijlar, hwaröf:r gemeena man mycket frögdade sigh, emedan sådanne præsenter icke skie utan då till krijgh blefwet consenteradt, hwilket alt det giemeena folcket här och besynnerligen Ianitzarerna af hiertat önska. Men wij, som redan märckt större greep wijd dhetta hofwet, höllo dhet för narrerij, och giordt till att stilla Ianitzarerna, som aldeles intet willa weeta af frijdh med Muscov.

Dito bekom H:r Envojen bref uhr Hamburgh ifrån

H:r Rootlieb, som tillijka öf:rskickade extracter af 2:ne bref, dhet första af Kiöpenhampn d. 4:de Octob. och dhet senare af Lybeck d. 7:de dito S. N. Effter dhet förstas berättelse, har dhen swänska flottan åter luppet ut uhr Carlscrona och har under Bornholm welat gripa dhen danska an, då dhenna, som genom storm lijdet skada och dhessutom förswagad genom dhet detachement som under Ammiral Barfoots commando är beordrad åt Dantzick, at afhämpta dhe af Czaren till Dannemarks tienst lofwade 6,000 man, är worden twungen att retirera sigh, men som winden blåst starck ostnordost har dhen swänska, bestående af 26 capitale skiepp, 6 fregatter och 4 brännare, folgdt effter dhen danska af 16 skiepp bestående, inuti Kögebucht; och där anländt d. 4:de Octobr. om efftermiddagen, då man af thornena uti Kiöpenhampn kunnat see att dhe waret tillsammans med ett starckt canonerande uti 1 och $^3/_4$ tijmar, ändligen och blefwet warse att ett skiepp kommet uti brand och sprunget i luften, hwilket dhe danska meena waret ett af sina. Och hafwa dhee danska wäll giordt sin flijt att winna lofwen, men emedan både orten war trång att dhe intet rätt kunde bruka seglena, och ströhmen tillijka med winden favorizerade dhee swänska, har dhet eij kunnat gå an. Omsider har man sedt bägge flottarna skilias åth, som skiedt för natten skull, och har wäll swänska General-Ammiral- ett annat Ammiral- och ännu ett lijtet skiepp, som uti effterjagande waret för hetziga, kommet på grund, men effter någon barlasts utkastande strax blefwet lösa. Altså meenar man att dhet dhen följande dagen inevitabelt lärer komma till een hufwud-action. Dhet andra berättar: att d. 7 Octob. är een skieppare, som d. 5:te klåckan 9 om afftonen seglat från Ystadh, till Lybeck ankommen, hwilken med sina passagierer berättar, att som dhe skulle gå bort från Ystadh, kom een curier dijt ifrån Malmöe med tijdningar att dhen swänska flottan uti Kiögebuckt dagen tillförena attaqveradt 16 danska skiepp och dagen därpå så

fullfölgdt actionen, att dhe fienteliga mäst alla, på åtskillige sätt omkommet. Dhen åth Preussen commenderade Barfoot skall och genom een storm wara så skingrad, att dhet eena skieppet weet intet af dhee andra, och lära så hafwa swårt att kunna komma oskadde tillbaka, emedan dhe swänska nu speela mästare, och intet lära underlåta sin flijt att giöra wägen trång. Är dhenna relationen sann, dhet oss doch H:r Rootlieb försäkrar, så kunna wij intet nogsam tacka dhen nådiga guden, som så effter handh straffar wår otrogna och meenediska granne, såsom dhen där hwarken låter ord, fördragh eller juramenter giälla. Elliest skrif:r H:r Rootlieb att Ryssen ännu intet mehr conqveteradt uti Finland änn Wijborgh, wähl utskrefwet contributioner in till Åboo, men om dhe folgdt weet man intet; Kexholm håller sigh ännu. Och har Senaten i Stockholm skickadt Gref Nijroth och Lejonhufwud /: som blef fången wijdh Nieperen och är nu nyligen utbydt *) :/ åt Finlandh, att kommendera en chef, och söka att reparera dhet förfalna wärcket. Refvel är med alt, som hörer till att u[t]stå een belägring, wäll försedt, och hoppas man så att dhet skall skaffa fienden att giöra, som doch intet ännu tenterat något därföre.

31:ste. Lät H:r Envojen, genom sin tolck notificera dhesse noveller Porten och Tartar Cham, hwilka låte dhem wara sigh mycket angenäma.

Mensis November.

2:dre war ängliska Ambassadeuren hoos wår Envoje om efftermiddagen ifrån klåckan 4 till 7, och iblandh annatt formaliter försäkrade, dhet hans drotningh satt sigh före, med efftertryck hindra, att Ryssen eij skall behålla någon

*) Hösten detta år egde några spegelfäkterier rum från rysk sida om en utväxling mellan Lewenhaupt och general Weide. Ryssarna höllo emellertid mycket mer på Lewenhaupt än Carl XII numera gjorde.

hampn wijdh Östersiön, om dhe swänska icke skulle kunna sielfwe drifwa ut honom. Dhessutom sade han sig hafwa säker effterrättelse, att Czaren ändrat sit löfte och resolveradt att intet öf:rskicka dhe 6,000 man åt Dannemarck, emedan dhet kommer honom något fahrliget före, att förtroo dhem siön, när dhe swänska ännu äro så starcka.

5:te. Fick H:r Envojen een express ifrån Hans Maij:tt med bref, hwilken och berättade att 3 stycken drabanter deserteradt i dhe dagarna, som han gick ifrån Bender.

Dito skickade H:r Envojen beijrams-præsenter till dhe stoora betienterna wijd hofwet, såsom stoora Wizijren 20 al:r kläde, 60 al:r broqvad à 5 RDl:r al:n och ett stycke atlask, dhem andra proportionaliter, att kostnaden tillsammans belopp sigh öf:r 1,000 RDl:r /: qvid Bejram vide 31:mum Ian. h. a. :/.

6:te inföll Dom. 22:da Trinit; och förrättade iagh gudztiensten.

7:de gingo keijsarens, stoora Wizijrens, Capitain Baschas, Reiseffendis och dhe andre förnähma betienternas musicanter omkring till ministerna, som och till dhe turkiska betiente, och speelade på sitt manneer /: vide Schieraschirii Benderæ die 7:ma Septemb. 1709 :/ att låta förstå dheras fasta snart ändas och Beijramen gå inn, då dhe uti 3:ne dagar med allahanda lustigheeter divertera sigh, men förnämsta och veritable afseendet war att winna penningar, hwarpå alt dheras giörande och låtande, längtan och trängtan går ut.

Dito war iagh hoos een änglisk köpman till måltijdhz, Stafford wijd nampn, hwilken berättade sigh och med senaste posten haft bref om dhen, emillan wåra och dhe danska, förelupna siöö-actionen. Dhenna nationen har nuförtijden här dhen största handelen ibland alla europeerne, ty Holländerna hafwa genom åtskillig skada, som dhe lijdet genom stoora herrars deposition, tämmeligen taget af, emedan när een sådan stoor herre sättes af, som taget många

dyrbara saker på credit, så går all hans qwarlåtenskap in fiscum publicum och dhem private creditorer blif:r intet godt giordt, hwarföre köpmanscollegium i Ängelandh giordt een lagh, att ehoo af dhen nationen som will handla här, han måste först afläggia jurament, att intet gifwa dhet ringaste bort på credit; sedan att han intet skall gifta sig här i landet; orsaken är, att när een döör blir änckian ansedd som een turkisk undersåte, och kommer så qwarlåtenskapen ingen annan änn Turkarna till godo, och har man exempel, att dhen afsatte Wizijren Ali Bascha, på sådant sätt taget ett capital till mehr änn 15,000 RDl:r, effter een änckia uti Smirna, hwars man, som war een änglisk köpman, litet för henne med döden afgådt.

9:de affärdade H:r Envojen Drabanten H:r Cronehiort /: vide 14:tum Aug. h. a. :/ åt Bender, att låta Hans Maij:tt weeta, dhet stoora Sultanen tillijka med Tartar Cham och dhe andra förnämsta turkiska herrar, sampt dhe mästa och äldsta Ianitzar-Officerare, trädet tillsammans uti stoora Divanen, natten emillan förleden söndagh och måndagh, att änteligen besluta hwad wijd dhesse conjuncturer wåre til att giöra, och effter långt täflande resolveradt, att convojera wår nådigste konung med een anseenlig mackt till sitt rijketz gräntzor, och tillijka begynna krijgh emoot Moscov, hwartill dhe allesamman bedet Gudh om hielp och bijståndh med een särdeles böön, som dhe allenast bruka när krijgh skall begynnas emoot någon. Dhetta lät Tartar Cham, effter ordres, H:r Envojen först weeta. Blir sådant wist, och om Turkarna intet ändra sigh, så har dhet wisserligen dhet anseende, som hade dhen nådige Guden behagat, att giöra wårt undertryckta landh krigsbördan lättare, och betala Ryssarna med samma mått för dheras föröfwade grufweliga tyrannij på wårt olyckeliga landz-folck uti Finn- Ingerman- och Lijflandh, ty dhetta folcket med Tartarne lära sannerligen intet skona hwar dhe framfara, om dhe elliest förhålla sigh effter sitt gambla maneer.

Dhetta förorsakade och underliga tanckar hoos dhe andra europeiske ministerna, som aldrigh förmodat een sådan resolution af Porten, och synnerligen tyckte österrijkiska och wenetianiska mycket lijtet härom, hwilka intet giärna see någon Muscovs olycka, ey heller hafwa behagh uti Sweriges alt för stora uppkombst; dhen muscovitiska åter förskräcktes, emedan han mycket stoora penningar, som wist meenas öf:r 3 milioner RDl:r, anwändt här, på sin herres wägnar, sådant att förekomma, och därmed förledet åhr om dhenna tijden, hoos dhen gijriga stoora Wizijren Ali Bascha, förmådt så mycket, att freden emillan Muscov och Porten wardt confirmeradt och prolongeradt. Fuller wardt dhenna resolutionen mycket hemligh hållen, men som man alt här kan uträtta med penningar, så hade och alla ministerna, hwar genom sin spejon, strax kundskap härom, hwilket dhe och låto see, i dy dhen eenas secretair effter dhen andra, af dhem som altijd stält sigh som wåra wänner, kommo i går till wåra, som att aflägga wisiter, men wärkeligen till att förnimma, om wåra härom ingen ting skulle willa utlåta sigh; wunno lijkwäll ingen tingh därmedh, ty om dhe ingen annan kundskap hafdt än dhe fingo af dhem, hade dhe mycket sent blefwet underrättade därom.

Dito skref iagh med H:r Cronehiort till H:r Drabanten Lefverentz, lät honom weeta, att iagh skickadt d. 28:de förleden månadt brefwet fort till hans fader, som iagh d. 10:de dito fick ifrån Bender, jämwäll att iag lemnadt couvertet här som war till Secretair Kråka i Lundh, emedan iagh fann dhet af samma innehåldh med dhet andra, och man intet kan sända stoora bref härifrån, för dhen kostbara posten skull; lät honom och weeta om siö-actionen emillan wåra och dhe danska.

Dito om afftonen kom H:r Envojens tolck och berättade huru stoora Wizijren sagt till honom dhet Porten resolveradt, att lemna Wojwoden Potockis uti Moldavien

stående troppar frija winter-qarteer därsammastädes, och att skicka penningar för dhem.

10:de. War Woivoden Potocki med Tartar Cham hoos stoora Wizijren till conference, ifrån klåckan 4 om efftermiddagen till sent inpå aftonen, då Wizijren försäkrade Woivoden, att Tartar Cham af Sultanen hade ordres, i egen person och med sabbelen i handen föra wår nådigste konungh till sina gräntzor, och bruka yttersta wåld om han skulle finna resistance. Så wardt och beslutat att crimiske, nagaiske och cirkassiske Tartarne på 3:ne åtski[lli]ge orter tillijka skola falla inn uti Moscov. Woivoden bekomm tillijka ordres att med första begifwa sigh till Hans Maij:tt, att conferera hwad nu gagneligast wåre; fick med samma tillståndh, att taga qarter för sitt folck, hwar honom hälst behagade uti Moldavien.

11:te upwachtade H:r Envojen förklädd Tartar Cham, som wijsade sigh mycket contant däröf:r att Porten äntligen resolverådt krijgh emoot Ryssen, försäkrade och att han så skulle convojera wår nådigste konungh, att han skulle wara förnögdh, raisonerade jä[m]wähl så om dhesse förfatningar, att H:r Envojen mehr dhenna änn första gången förundrade sig öf:r dhen Herrens förståndh.

12:te. Om morgonen bittijda skickade Porten Woivoden Potocki 20 pungar penningar /: 10,000 RDl:r :/ till sin reesa, wijsandes altså oss och wåra wänner all wänskap.

Dito ankunnades med några canone-skått Ramazanen eller fastan wara ute och Beijramen ingå, som jämpte allahanda lustigheeter med böööner och kyrkiogångh fijras och celebreras. Och hade nu i förlupne dagar heela prästerskapet, som och dhe förnämsta af alla stånd, upwachtadt keijsaren med lyckönskning till dhen instundande festen och seger emoot sina fiender, då keijsaren lemnadt dhem dhen ähran att få kyssa hans råck. Dhenna fasta och därpå följande fest hålles alcoranen till åminnelse, hwilken dhetta

folcket meenar Mohamed hafwa undfådt af himmelen i dhenna månaden.

13:de inföll dhen första dagen af Beijramen då keijsaren, effter wahnligheeten, besökte kyrkian med full ståht och pomp, dherföre iagh och gick att besee dhenna prachten, och törss iagh säja, att hwad kostbarheet angår, gifwer dhetta hofwet intet uti Europa effter. Man måtte med förundran see dhe mångahanda turbanter och andra åtskillige hufwudbonader, hwarpå alla ståndh och charger kännas ifrån hwarandra, jämwähl dhe skiöna ægyptiske, arabiske, persiske och andra slagz hästar, med sina dyrbahre tygh och prydningar *). Dhenna swijten passerade till häst genom 2:ne rader Ianitzarer, som wåre upstälte på bägge sijdorna om gatan, med sina parad-mössor på hufwuden, och warade sådan process een godh half tijma till dhess äntl. några kommo, som af keijsaren niuta gratial, 40 wijd lagh, klädde helt och hållet uti guldbroqvad med sabbel underfodrat, rijdandes på mycket kostelige hästar, som wåro prydde med rijka tygh och täcken af sammanfogad tiock guldborderingh. Härpå folgde Reiseffendi, Janitzar aga, Caimakam, och så Wizijren, hwar ett sitt ståndh på dhet härligaste klädde, med hwar sin synnerliga swijt Ianitzarer och hofbetiente, som gingo till foot. Hereffter kommo 16 stycken keijsarens handhästar, på dhem intet annat

*) Det finns ett mycket intressant bildverk öfver turkiska dräkter från denna tid, utgifvet i Paris 1714. Dess fullständiga titel lyder: Recueil de Cent Estampes representant differentes Nations du Levant, tirées sur les Tableaux peints d'après Nature en 1707 et 1708 par les Ordres de M. de Ferriol Ambassadeur du Roi a la Porte, Et gravées en 1712 et 1713 par les soins de Mr le Hay. Det innehåller 100 magnifika kopparstick i stor folio. (Utg:s exemplar har Sir John Reade's Ex-libris). En och annan af de i olja målade turkbilder, som finnas i Upsala Konst-Museum och som anses möjligen utförda af Konrad Sparre, visar ej ringa frändskap med ett par af dessa kopparstick. Sparre — om han nu är artisten — kan alltförväl i Konstantinopel ha gjort bekantskap med Ferriols målare.

war att see änn silf:r, guld och ädlesteenar, besynnerligen betzlena fram uti pannan med understoora diamanter, rubiner, saphirer etc. besatte, uppå hwar sadel lågh een runder skiöld full med ädlesteenar jämpte, på eena sijdan een sabbel, på andra een lijten stridzklubba med intet mindre rijkdomb; hwar häst leddes för sigh af een karl på een annan häst uti silf:rgrimmeschaft, så grofwe och tiocke som hade dhe waret af järn. På dhesse folgde närmsta lijfwackten till foot, 40 stycken ungefähr, uti stackota råckar af silf:rbroqvad med gienomwäfne röda silkes-blommor, och byxor af samma slagh, hade på hufwuden runda och höga mössor af förgylt silf:r, uti dhen yttre handen een hand-piqve 1 1/2 al:r långh, under wänstra armen een stoor sabel, hwarpå så wäll fästet och dobbskon, som och axelreemen han hängde uti, altöf:r med steenar war zijradt. Emillan dhe sidsta af dhesse red keijsaren sielf, på hwars häst nästan een otrolig rijkdom låt sig see; hwar rem, ja och stegbyglorna, öf:r och under glimmrade af allahanda dhe dyrbaraste juveler. Hans egen höga person war klädd uti een hwijt silkes-klädning; sådant tygh iagh intet sedt förr, tror ey heller migh mehr få see hereffteråt, hade een öf:rmåttan wacker glantz och syntes wara mycket tiockt. Rocken, med sabbel underfodradt, war footsijdh doch med korta armar, men på ryggen hängde lijksom 2:ne ledebandh i korsswijss knutne, innunder een caftan af samma tygh; byxorna med stöflorna kunde eij synas, emedan landetz maneer är att rijda mycket kort, och altså täckas fötterna af öf:rkläderna. På hufwudet een turbant effter dhet allmänna landzens maneer giord, men öf:r pannan ett stort smycke af diamanter, och däribland några så stoora som böönor. Doch ibland alla dhe ädla steenar, som iagh dhenna gången kunde observera, war ingen att likna med dhen, som han hade på dhen lilla fingern af högra handen, stoor nästan som een Carolin, och där till tämmeligen högh. Så många wij wåre där tillsammans kunde ingen af

oss æstimera dhetta clenodium, annatt änn hwad een fransösisker jubileer, som äfven war med tillstädes och gaf noga achtningh därpå, kunde märkia, hwilken och försäkrade, att dhär dhenna steenen icke hade någon innwärtes skada, wåre han knapt med 2 millioner betalt. Dhenna keijsaren, Ahmet 3:tius kalladh, kom till regeringen 1703, då Ianitzarerne rebellerade emoot hans broder, Mustapha 2:dum, och stötte honom af thronen; är nu een herre af 35 åhr ongefähr, seer rätt wäll ut och har een proportioneradt kropp; ett friskt ansichte med peckswarta ögon, ögnebrynor och skiäggh; een något stoor och krokot näsa, elliest een mycket stilla och alfwarsam mijn. Slogh nu, wijd han red, ögonen mycket stilla och wänliget på dhe på ymse sijdor stående Ianitzarer, hwilka däremoot bugade sigh, men icke synnerligen diupt. Effter honom kommo hans 2:ne Kislar aga /: eller öf:rstar för snöpingarna, som achta på fruentimmret :/ dhen eena swart och ung, dhen andra hwijt och gammal, och sågh åt[!] ut som een gammal kiäringh med innfallne och rynckote kindbeen, hade heller intet skiägg, ty dhet wäxer intet på sådane. Dhesse wåre lijkwäll, som dhe äro stoore herrar och hafwa mycket att säga, intet mindre prächtige änn dhe andra, hade een tämmeligh myckenheet eunucher effter sigh. Heela dhenna pompen slutade een stoor swärm allahanda drängiar och några hundrade Ianitzarer till foot.

Dito kom Kyhlen med een annan Capitain till måltijdz hoos oss och berättade, huru som Capitain Bascha, sedan han effter wanligheeten på dhenna dagen i morgons bijttijda tracteradt alla skieps-Capiteinerna, förehållet dhem: dhet wåre keijsarens befallningh att låta dhem weeta, dhet Præfulgida Porta beslutat begynna krigh emoot Moscov, hwarföre dhe skulle bereda sigh att kunna begynna till att tackla upp skieppena, så snart wijdare ordres kommo. Dhen andra Capiteinen war een född Turk, men kunde perfect rijta, och till att wijsa os prof däraf, emedan dhet är

mycket rart hoos dhetta folket, satte han i största hastigheet af ett lejon, som han sågh för sigh uti H:r Envojens landcharter, så wäll, att ingen hade att tadla därpå. Då sade Kyhlen skämptwijss åt honom: nu måtte du på yttersta dagen gifwa dhen målningen lijf /: ty så är i gemeen Turkarnas mening :/ men han skratta däråt som een bagatel; så seer man och att klokt folck iblandh dhem håller dhet för een fabel.

14:de reste Woivoden härifrån åt Bender och med honom H:r Capitein Arvedson /: vid. 13 Iun. h. a. :/.

15:de brackte oss åter Capitein Kyhle kundskap, att han med sina kammerater hade nu fådt fulla ordres att giöra all tingh färdigt så wäll på skieppena som galejorne. Berättade och att dhen turkiska officeraren, som till dato haft wackt hoos ryska Ambassadeuren och betient honom uti åtskillige unterhandlingar med Stoor Wizijren Ali Pascha, wåre i går tagen i arest och strax blefwen marteradt, att han skulle bekänna all dhen kundskap han hade i dhetta måhl, hwilken och änteligen sagt ut, huru som Czaren, utan dhe penningar som Ali Bascha fådt, accorderadt med Schieraschieren i Bender om 1,000 pungar penningar, att han skulle förgifwa wår nådigste konungh *) När dhenna bekännelsen kommet för keijsaren, har han sprunget af sin stohl och sagt: du stoora Gudh! har iagh och sådant folck i mit rijke. Dhetta med många andra skiälmstycken som betienterna här wijd hofwet uti Ali Paschas regeringh

*) Skall väl syfta på Jussuf pascha, som afgick från befattningen d. $^{25}/_{11}$ 1710. Abdi pascha skötte den sedan som vikarie till d. $^{29}/_{12}$ 1710, då Kara Mehemet pascha tillträdde tjänsten. Här behöfver ej påpekas hur föga tilltro dylika bekännelser förtjäna — förutsatt nu att det hela är annat än ett kringflygande rykte. — Att Tolstoy inte var den som drog sig för starka medel, är en sak för sig. Storherrns öfverraskning skulle för resten varit mycket naiv. Han visste mycket väl hvad slags folk han hade i sitt rike; men till det åsyftade slaget hörde dock ej Jussuf pascha, om han också af några bland svenskarna ej ansågs för alldeles renhårig.

hafdt före, har Tartar Cham intet underlåtet att låta keijsaren förstå, att wij wäll hafwa orsak att tacka dhen Herrn, och iblandh menniskior tillskrifwa honom allena, om krigsbördan, genom dhetta folckets diversion, blif:r os något lättare.

16:de gick H:r Envojen uti grækisk habijt till att afläggia sin afskieds-compliment hoos Tartar Cham, men fant honom intet hemma, derföre dhen, för några dagar tillsatte Printzen öf:r Moldavien, H:r Demetrasco Cantemir passade på tillfälle, och lät uti H:r Envojens tillbakagångh complimentera H:r Envojen, om han icke ville giöra honom dhen ähran att hälsa på honom, emedan han intet kunde hafwa tillfälle att upwachta H:r Envojen, hwilket och H:r Envojen giorde, och hade Printzen intet annatt att säga änn allenast bedia H:r Envojen, att han wille recommendera honom hoos wår nådigste konungh. Och att H:r Envojen sielf wille hålla godh correspondance med honom; han, såsom närmare wåra länder, wille altijd gifwa tillkänna, hwadh kundskap han kunde hafwa därifrån. Så begynte och nu alt folck här att söka wår konungs nådh, sedan dhe sågo att han brackt 2:ne så stoora tingh till wärcka, nemligen: stött een stoor-Wizijren [!] af thronen, som regerar här nästan soveraint, och nu sedan upwäckt dhetta mägtiga rijket emoot Moscov.

17:de om morgonen bittijda hade H:r Envojen dhen lyckan, att önska Tartar Cham een förnöjeligh reesa. Klåckan 11 satte Chamen sigh till häst, och wardt af heela keijsarens hoffstaat med stoor pomp och musiqve beledsagad 1 $^1/_2$ mijhl utom staden. Då alla af hans medfölje, som sågo oss, med teckn gåfwo tillkänna dheras frögdh och hopp att få hämpna sigh på Ryssarna, till hwilka så wäll Tartare som Turkar draga ett odödeliget haat. Wijd utresan war dhetta mäst att observera, att Chamen och stoor-Wizijren redo brede wijdh hwarandra, men Chamen till wänster, hwilket här är öf:r handen, jämwäll och något

lijtet längre tillbakars. Uti een by strax utom staden hade keijsaren låtet slå upp tält för sigh, dijt han red een nährmare wägh och wäntade till dhes Chamen kom, att han och där giorde honom dhen ähran att taga afskied med honom.

18:de lät stoor-Wizijren kalla ryska Ambassadeuren till conference, men då dhenna kom öf:r stadzhampnen, wåro Siaus Pascha och Musur Aga /: såsom General Auditeur :/ emoot honom och ansade honom arest. Därmed sattes han på een gemen häst och fördes på 7 thorn, som är een gammal fästningh på södra ändan af staden, wijd watnet, bestående af een högh ringmuur och 7 thorn, kallades altså på turkiska och Iedi Kulla, men brukas nu till intet annatt änn hålla arestanter uti. Ambassadeurens huuss besattes strax med wacht, och skickades een dijth som all tingh skulle visitera och annotera, men wijd lifzstraff intet låta förkomma; i synnerheet blefwo hans skrifter wäll igienomsedda att förnimma med hwem han hållet correspondance och hwarom: och andra saker, som han redan af fruchtan giömt undan hoos sina bekandta, blefwo igiäntagne, men skickades lijkwäll hwart grann till honom uti aresten.

19:de besökte wår H:r Envoje dhen holländska Ambassadeuren, som försäkrade hans herrar intet fråga däreffter om Turkarna med 300,000 man wille gå in i Moscov.

20:de som war Dom. 24:ta och i åhr dhen sidsta Trinit. prädijkade iagh.

21:ste kom een officeer ifrån Bender som under Zilckens regemente tient för Leutnant, een Italiener utur Meijlandh, Iohan Marqvetti wijdh nampn, som nu bekommet afskied *). Han refererade dhet Niesteren wijdh Bender

*) Marchetti lemnade dock ej den svenska tjänsten för beständigt, ty han var närvarande i löpgrafven d. 30 Nov. 1718.

redan wåre tillfrusen, där wij likwäll ännu hafwa bara sommar här i anseende till kiölden.

Dito hade wij aviser utur Wien, men icke dhet ringaste om wåra handlingar, allenast att Refwel d. 8:de Octob. S. N. gifwet sigh på accord. Men particulaire bref till ängelska köpmänner berättade dhetta om siö-actionen uti Kögebuckt: att wåra taget där 40 transport-skiepp till fånga och skutet ett af dhe största krigs-skieppen i grundh, dhe andra hafwa retireradt sigh innuti Kiöpenhampn, men icke utan skada. Ett af wåra skiepp skall hafwa lupet på grund uti effterjagandet, men folcket och alt æqvipage är lijkwäll blefwet salveradt.

Dito upwachtade H:r Envoje[n] incognito stoor-Wizijren, att afläggia een compliment för dhes hafde möda att befodra krijgz resolutionen eemoot Moscov, skiedde jämwähl andra consultationer. Så badh och H:r Envojen att få 4 lifländska drängar lööse, som äro i arest med moscovitiska Ambassadeur[en] hwilket strax blef honom låfwadt.

25:te besökte ängliska Ambassadeuren wår H:r Envoje, hwilken [ɔ: engelsmannen] sade sigh ifrån troowärdiga correspondanter hafwa effterrättelse, dhet Dannemarck är så matt af krijget redan, att dhet lärer nödgas giöra fredh i winter.

Dito wardt Kihaja afsadt och giord till Rusnamigim eller historiographus, hwilket sannerligen intet war något avangement, ty dhenn förra platzen är een af dhe importableste här wijd hofwet, där wijd dhen seenare ingen profijt kan giöras. Uti hans ställe kom een, som waret dhenna Stoor-Wizijrens Kihaja under hans förriga regeringh, och emedlertijdh Tullinspector här i Constantinopel. Så weeta dhesse herrar att promovera sina egne creatur, och är dhet och bästa grepet till dheras säkerheet.

27:de. War keijsaren sielf öf:r wijd styckegiuteriet på dhenna sijdan /: Tophana kalladh :/ och lät med skarp lad-

ningh probera dhe canoner, som wåre gutne för hans egen person, när han will gå i fält.

Dito hade H:r Envojen bref utur Hamburgh ifrån H:r Rotlieb af d. 22:dre Octob. S. N., som skrifwer att siöbattailen emillan wåra och dhe danska, hwarom tillförena kundskap inlupet, wåre ännu intet formaliter för sigh gången, ty så snart dhe danska under Bornholm blefwet wåra warse, hafwa dhe strax kappat sina anckar och begifwet sigh åt Kögebuckt, då wåra fuller med alt alfwar satt effter, men eij kunna hindt dhem; allenast ett skiepp, Danebrog kalladh, af några och 90 canoner, hwarpå och ammiralitetscassan och cancelliet waret, hafwa wåra skutet i brandh, att altihoop fluget i luften. Och een hoop transport-skiepp som waret med hafwa wåra jagadt på stranden och skutet 5 af dhem redlöse. Wåra hade därwijdh intet lijdet, om icke skieppet 3 Croner, som Ammiral de Prou fördt, och fregaten Ulrica kommet på grundh, orsaken waret, att dhe waret för långt innuti bukten, där dhe intet wäll kunnat bruka seglen, och effter fahrtygen intet hafdt fahrt, ha dhe intet lydt roderna, doch ha wåra bergat alt hwadh därpå waret och sedan brändt upp skråfwen. Som wåra äro i dhetta arbetet, få dhe see 19 stycken transport-skiepp med 2 schnauar till convoj, som komma ifrån Dantzick; emoot dhem skickas några lätte fregater, hwilkat[!] hafdt dhen lyckan att taga 10 däraf till fånga, förströö och skiuta i brand dhe andra, schnawarna hafwa echaperadt, doch meenar man att dhen eena kommet i brand af wåra brigantiner som kommet där till, när leeken skulle lycktas. Af dhe tillfånga tagne skieppena hafwa wåra brändt upp 8, och lastadt folcket och provianten på dhe 2:ne bästa som lemnades öf:r; dhen följande dagen har swänska Capiteinen Reuter fördt dhesse, med 2 andra fångna skiepp, hwaraf ett hafdt 500 Tn:r brödh inne, Kiöpenhabmn förbij under danska flaggor åt Landscrona. Dhe fångna matroserna hafwa be-

rättat, att af 180 skiepp som skoladt gådt åt Dantzick äro knapt 50 framkomne, och weet man intet hwart dhe andra äro hänkomne, emedan dhe hafdt een osägeligh storm. Wår flotta har sedan begifwet sigh uhr Kiögebuckt, bättre ut på siön, att see till om dhe kunna få ut dhe danska. Till Kiöpenhamn äro 4 af dhe största krigsskieppena ankomne, såsom Printz Wilhelm med 80, Printz Frederich med 70, Iuthland med 60 och Iustitia med 90 canoner, hwilka dhels af storm, dhels af swänska canonerna äro så redlössa, att de knapt stå till at reparera på een winter. Ifrån Kiöpenhamn söka dhe danska på alla sätt att dölja sin olycka, understå sigh och att säga, dhet wåra må skatta sigh lyckelige, att dhe med så lijten skada kunnat retireradt sigh, gifwa och före att dhe skiepp, som wåra taget till fånga, höra Lybeck och intet dhem till. Till Finlandh är redan något folck afgånget ifrån Swerige, och skall ännu mehr fölija effter, att under Gref Nieroths commando giöra fienden resistance. Uti Stockholm grasserar een mycket starck siukdomb, som meenas wara pesten, hwarföre dhe kongeliga personerna begifwet sigh åt Salberget och Senaten till Arboga. Dhen högsta guden bewara wårt kära fädernesland för dhen plågan under många andra wederwärtigheeter.

29:de kom Siauslar Emini /: dhen Öf:rste för Siauserne :/ sielf till Hr Envojen med dhe 4 drängarna, som tient ryska Ambassadeuren och dhesse dagar öf:r sutet med honom i arest på 7 thorn. Ibland dhem war och een, Giorgen wijd nampn och född uti Narva, hwilken med 5 stycken andra togh sitt retirade till Envojen för ett åhr sedan, och hade Stoor-Wizijren Ali Bascha låfwadt H:r Envojen att, dhär han kunde med godt maneer få dhem i sitt huus, skulle ingen taga ifrån honom dhem mehr. Men Ambassadeuren, att han ey måtte lijda dhen skympfen, skickade han Stoor-Wizijren 12 pungar penningar och några

skiöna sabblar *) och swarta räfwar. Då dhenna, af girigheeten intagen, lät säga H:r Envojen, han skulle gifwa drängarna tillbakars, emedan Ambassadeuren kiöpt dhem här för sina penningar, dhet han /: Wizijren :/ intet weetat förr. Men wår H:r Envoje wille sådan intet effterkomma utan lät swara: dhet wåre osanningh hwad Ambassadeuren föregaf, ty han hade med wåldh taget dhem ifrån några grækiske köpmänner som handla på Moscov. Därpå skickade Stoor-Wizijren 80 Ianitzarer uti H:r Envojens huuss att hålla honom uti arrest, gifwandes lijkwäll före, sådant skie till H:r Envojens säkerheet, emedan ryska Ambassadeuren låtet sig förliuda, han wille med 500 man storma H:r Envojens huus och med wåldh taga ut drängarna. H:r Envojen swarade sådant wara helt onödigt, ty han kunde wäll sielf förswara sigh; ställte sigh elliest helt indifferent därwijdh till dhen andra dagen, då Stoor-Wizijren begärade swar af honom uti een annan wicktig affair, och fick till swar: så länge honom sin frijheet är betagen, bryr han sigh om ingen tingh, ty dhet är intet maneer att een publiq minister skall under arest tractera något. Därmed Stoor-Wizijren, seendes sigh därigenom intet kunna uträtta, fruchtandes jämwähl att keijsaren skulle få effterrättelse därom, lät strax taga bort wachten igiän. Doch greep han till ett annat medel; skickade förnämsta tolcken wijd Porten Seingior Scherletto **), och lät wänligen bedia, H:r Envojen skulle doch skicka de drängarna öf:r till honom, han wille allenast examinera dhem, om dhe wåre köpte eller med wåld tagne, lofwade därjämpte på sin honeur, att skaffa dhem till H:r Envojen tillbakars, dhet måtte wara beskaffat

*) Soblar. — Poniatowski ogillar (Berättelse om sina öden, Hist. Tid. 1890) Neugebauers uppträdande i denna sak. Kanske har han gått väl bröstgänges till väga, men möjl. är också Poniatowskis framställning en smula färgad af hans misstämning mot Neugebauer. — Carl XII tog i alla händelser Neugebauers parti.

**) Maurocordato.

med dhem huru dhet wille. Därtill swarade H:r Envojen: han höllo stoor-Wizijrens ordh så högt, som hade keijsaren sielf giordt honom dhet löftet. Och skickade så drängarna till honom; då dhe strax blefwo kastade i fängelse, och wordo tillijka från Stoor-Wizijren några sände till dhem, som skulle öf:rtala dhem att taga an turkiska religionen, så kunde dhe wara fria, ty elliest weste dhe wäll hwadh för ett barbariskt folck Ryssarna äro, och huru Ambassadeuren skulle handtera dhem, om dhe kommo till honom igiän. Dhe 5 blefwo därigenom skräckte, läto omskiära sigh och blefwo Turkar, men dhenna, /: Giörgen :/ wille heller utstå all ting än cha[n]gera sin religion, därföre måste han till Ambassadeuren igiän, som lät sedan grufweligen pitska och slå honom. Also bedrogh Wizijren både wår H:r Envoje, som och ryska Ambassadeuren, men dhet war och een trappa till hans fall, ty då keijsaren genom ett af H:r Envojen ingifwet memorial /: vide 1 et 8 April. h. a. /: blef härom underrättat, lät han strax Stoor-Wizijren förstå, huru oanständigt han giordt därmed att han intet hållet sin paroll, besynnerligen när swänska Envojen så högt æstimeradt hans låfwen. Dhesse drängarna berättade nu om Ambassadeurens arest, att han nembl. har een kammar för sigh, och een, bredewijd sin, för 14 sina betienter nationale Ryssar. Att 66 Ianitzarer hafwa wacht hoos honom med befallningh, att intet släppa någon inn eller ut, han må wara hoo han will. Däremoot är Porten så genereus, att Ambassadeuren niuter af honom 400 RDl:r alla månadh till sin förplägningh. När drängarna taget afskied har han gråtet, lofwat dhem sin löhn, och sagt till Turkarna som togo ut drängarna: iagh är sielf een fånge, tager och förer migh med till swänska Envojen. Siauslar Emini fick för sitt omaak af H:r Envojen 25 ducater och ett antahl confect och aqva vitæ. Een Siaus, som war med, 5, och 2:ne Sioadarer hwar sina 2 ducater, ty dhet folcket giöra intet umsonst, taga och mycket kallsinnigt och utan mycket nöd-

gande emoot hwadh dhem præsenteras, men töras wäll begiära mehr om dhe intet äro nögde med dhet första.

30:de. Fingo wij höra dhet ryska Ambassadeuren i dhesse dagar welat besticka wachten och gå sin wägh, derför han blefwet satt uti een annan kammar, som är något incommodare och mörkare.

Mensis December.

2:dre besökte ängelska Ambassadeuren H:r Envojen och blef hoos honom öf:r 2 tijmar.

4:de inföll Dom. 2:da Advent. då iagh prädijkade.

Dito hade H:r Envojen bref utur Tyskland och Swerige om åtskillige affairer; ibland annat öf:rskickades een lista på swänska armeen uti alla provincierna, och må man undra att dhet rijket, som nu öf:r 10 åhrs tijd hafdt krijg med så många och mäcktiga fiender, likwäll ännu har så mycket folck på beenen neml. 71 regementer regulair milits, som mäst äro upprättade effter Pultaviske actionen, och utom dem 51,000 mann sammanskrefwet manskap att recreutera med. Så skrifwes och att wår flotta åter begifwet sig inn uti CarlsCrona, emedan dhen ey kunnat fådt ut den danska uhr Kögebuckt, doch äro på fiendens sida utom Dannebrug, som wår General Ammiral med sitt skiepp Carolus sielf skutet i brand, 6 de största skieppena redlösa wordne, och de andra hafwa mist så mycket folck, att de med små fahrtyg ifrån landet måst försedt sig med nytt manskap. På återresan har wår flotta taget tillfånga emillan 40 och 50 af dhe åfta nämde transport-skieppena, och däribland några, som kommet ifrån Lybeck med beklädning och gewähr för danska armeen. Summa: alla bref försäkra oss att den danska är tämmeligen på kneken, och att dhet är ijdel osanning och präblerij hwad dhe skrifwa, som de och nu föregifwa att deras flotta jagat bort och satt effter wår. Jämwähl att een rysk fregat ifrån Archangel med 48 mann taget bort ett swänsk[t] skiepp, som kom-

met ifrån Stettijn med gewähr för 3,000 man, icke långt ifrån Kiöpenhampn; synes fuller underliget om Archangliske caprarna wåga sig så långt.

Dito hade iag bref utur Stockholm ifrån A. E. B. N:o 28 af d. 17:de Augusti med effterrättelse, att mina bref till och med N:o 19 äro ankomne: skickades och därinuti ett bref till General Major Lagercrona ifrån hans dotter med recommendation för mig, men nu försent att uträtta något gienom honom. Dito ifrån min morbroder H:r Samuel af d. 22:dre Iulij, som gratulerar mig att iag lyckeligen sluppet undan Pultaviske olyckan, jämwäll till mit avangement hijt som och begiärar particulair underrättelse om salig morbroder Ieans död, och swar på följande puncter, nemligen: 1:mo: om denne stadzens belägenheet, storlek och bygnad. 2:do: om religions öfningen: huru många moscheer här räcknas, och huru Turkarna förrätta sin gudztienst. 3:tio: huru många nationer här uppehålla sig. 4:to: om håfwet; huru åffta audiencer tillåtas, och på hwad sätt. 5:to: om språketz beskaffenheet, och hwilket af de främmande mäst brukaz wid håfwet. 6:to: på hwad sätt dageliget umgänge och visiter plägas dem emillan som äro af condition. 7:timo: om giftermåhls ceremonier, qwinfolckens klädedräckt, conversation med manfolck, eller sins emillan. 8:vo: med hwad slags maat som tracteras, när collationer anställas. 9:no: hwad fogel och diur här finnes och förtäres. 10:mo: hwad slags fisk. 11:mo: des prijss som och sädens. 12:mo: hwad fruckt å ställe finnes, och på hwilken tijd det sås och upskiäres. 13:tio: huru wijda Iudarna lidas, och hwad slags folck här excellera. 14:to: hwilken af christna religionerne mäst fördrages. 15:to: på hwad sät här åkes och fahrs. 16:to: om asiatiske ambassadeurerne. 17:mo: om de besöka de europeiske ministrerne, eller desse dem. 18:vo: hwad hopp man har om assistance för oss. 19:no: hwad Turkarna dömma om detta krigets utgång. 20:mo: huru de äro Ryssarna affectionerade. Härpå begärar han swar

på ½ ark turkiskt papper. Skrif:r elliest att han d. 24:de April blefwet Historiographus Regius. Att åhrswäxten i Swerige är härlig, tijden billig, och folcket benäget att gå emoot Ryssen. Dito ifrån min k. stiffader af d. 18 Iuli, som skrifwer sig fådt alla mina bref, och det senaste waret af d. 24:de April; att han och skrefwet mig åtskillige gånger till, men iag eij fådt mehr änn detta eena. Älljest och om de danskas huserande och änteliga nederlag i Skåne. Wijdare, hwad förändringar förelupet i släckten på desse sidste åhren, såsom att H:r Lars Trägård dödt, moster Annicka fuller blefwet conserveradt med H:r Enoch Wettring, men allenast lefwat med honom ½ åhr, att H:r Dalin *) och med döden afgånget, hwars änckia moster Märta Britta *) skall gifta sig med H:r Böckman, som fådt pastoratet effter hennes förrige mann, att H:r Lars Gadd och H:r Magnus Grönberg äfwenwähl valedicerat det werdzliga, och flere sådanne förändringar. Änteligen och swar på min begiäran att få namn på någon uti Consistorio i Giötheborgh, som iag wijd tillfälle kunde tillijta, och försäkrar att Magister Bask är min gynnare.

13:de skref iag till H:r Tursenius uti Bender, med begiäran han wille swara mig på mit bref af d. 26 Septembr; lät honom förstå att iag nyligen hafdt bref utur Swerige, och hwad för många ändringar som sig tilldraget allenast i min släckt på desse 2 nästförflutne åhren, gaf honom förslag att förnimma hoos Mag. Aurivillius när som lägenheet går hijt åt, och läggia sina bref uti hans couvert, så torde de säkrast komma fram.

Dito tog iag mig, tillijka med H:r Leutnant Marqvetti, een resa före åt den så kallade Pompeji Column, till hwilken ända wij stego uti een båt wid Tophana kl. 8 om morgonen, och rodde canalen upföre, som är mäst bebygd hehla wägen särdeles in till castellerna dem Sultan

*) Olof v. Dalins föräldrar.

Amurath lät anläggia sig till säkerheet när han wille flyttia folck inuti Thracien, hwilka liggia nästan på halfwa wägen af canalen, bygde effter gamla maneeret med höga och dubla muhrar, och anlagde mit emoot hwarandra på ymse sidor om watnet på höga backar, bewakas af Turckar, hwilkom och allenast är effterlåtet, att boo därnä[r]mst in till. Doch som fästningarna nu äro beskaffade kunna de ingen ting giöra till saken; stå likwäll ind wijd watnet under dem några små och illa medfahrne canoner. Ett stycke längre boo Turkar, Christne och Iudar om hwarandra uti små fläckiar; sedan äro stranderna obebygde. Nästan wijd mynningen af Swarta hafwet liggia på både sidor tullhuuss, och för dem ind wijd watnet stå ett tämmeliget antahl grofwe metal-canoner, men liderligen planterade och på söndrige laveter. Dhesse lijkwäll tycks kunna mäst hindra om någon skulle willa trängia sig inuti canalen, men måtte och defenderas af braf folck, aldenstund de stå på bara backen och kunna intet hielpas af husen. Ofwan för det huset, som ligger på Asiæ sida, synas uppå nästa berget mycket gamla rud[e]ra af ett slåt, som wisserligen waret widlyftigt och effter gamla tiders krigsmaneer hafdt een lyckelig situation. Mit emoot på Europæ sida liggia sådane rud[e]ra men tyckias wara äldre, emedan ingen ting mehr är qvart, änn allenast att kalcken och steenarna, som af ålderen äro små som sand, wijsa een hwijt rand uti liungbacken där som muurarna stådt, men af hwem eller till hwad ända desse slått waret anlagde därom weeta Turkarna icke det ringaste att berätta. Klåckan 1 kommo wij till Insulas Cyaneas på europeiske sidan, de på Asiæ liggia wäll gient emoot, men som hafwet icke småningom widgar sig där som canalen lycktas, utan med full strand stöter ann, ty är och så långt emillan desse öjar att wij intet trodde oss hinna tillbakars i dag, om wij skolat besedt bägge, ey heller är på de asiatiske annat att see änn sielfwa stället. Desse insulæ eller rättare sagdt rupes Cya-

neæ äro de uti historierne bekandte ifrån de aldra äldsta tider och de uttåg, hwilka de så kallade Argonautæ giorde till Colchidem, och för sin afresa på desse klippor upsatte 12 altare att därpå offra [åt] 12 gudar och gudinnor om hielp och befrämjan till sitt företagande. Denna på Europæ sijda är intet öf:r 150 al:r lång och består af 3:ne höga klippor, ungefähr 5 a 6 al:r emillan hwardera, och synes som hade de i forna tijder waret ett, men sedan blefwet så genomskuren af wågarna, som ifrån öpna hafwet falla därpå och kunna hafwa så mycket större wärkan, som desse klippor icke äro af hård steen utan blandade med sand-jord. På den yttersta af desse står nu allenast pedestalen af Pompeji *) column, men det andra och öfriga är indfallet och ligger ned på marken emillan klipporna. Wid Gyllii tijd, snart för 100 åhr tillbakars, lärer han wisserligen stådt uprätt, emedan han intet annorledes därom berättar uti sin beskrifning om denna orten, älljest befinnes han, effter hans berättelse, af wacker hwijt marmor, och består af sin foot, spira och corona. Footen är 10 qvarter hög, uti perimetren 10 foot eller något mehr änn 4 al:r, mittomkring är een lagerkrantz uthuggen såsom 4 indsläpte lyckior, ofwanpå 5 stycken små fyrkantige håhl, uti hwilka ännu synes effter järnet, som hullet spiran och footen tillsamman, emoot hwilka äfwen swara 5 håhl i den nedfalne spiran, hwilken uti fallet slage[t]s i 3 stycken, där hoon förr waret een hehl stehn och i sin längd säkert 6 al:r, men i sin diameter allenast 1. Där till är och cronan af 1 al:ns högd, med een fyrkantig krantz 6 qvarter wid pass i diametren, så att sielfwa columnen, då hoon stod tillhopa, kunde wara 10 al:r hög, och synes footen wara mycket lijten emoot spirans högd och bredd, och [är] under huru detta monumentet så länge kunnat stått på een så smal foot som eij heller är nedgrafwen i

*) Såsom Agrell i det föregående antyder har minnesmärket ingenting med Pompejus att göra.

berget. Hwad Gyllius meenar härwid att 1:mo pedestalen skulle fordom waret ett altare därpå Romarne eller hedningarna offrat Apollini till ähra, kan hwarken bejakas eller förkastas, effter man intet weet hwad skiähl och grund han kunnat hafdt till sin gissning, åtminstonen kan ingen åtskildnad sees uti marmoren, så tyckes och altsammans wara lika gammalt. Men det han 2:do säger, att de inhuggne orden i hans tijd waret utgångne*), det befunno wij äfwen och, att iag billigt undrar hwar Smitten sedt Augusti nampn därpå, där han lijkwäll allenast för några åhr tillbakars waret här och därom skrifwer i sin epistel; några nampn kan man läsa hwilka europeerna med knifwar och spijkar rijtadt därpå till witnessbyrd, att de sedt denna column. Därjämpte, att Gyllius 3:tio i sin tid klagar sig hafdt största möda att komma upp på klippan, det måtte man och lemna honom rätt, ty utom det att hoon är mycket brandt, så har hoon och een sådan beskaffenheet, att på det eena hörnet är wägen icke mehr änn $^1/_2$ al:ns bred och wäll 18 al:r hög öf:r watnet, som flyter tätt inunder, att då man går förbij måtte man hålla sig i berget ofwanföre och kläderna hänga utom wägen. Iag kan säja det war den farligaste reesa iag nånsin giordt, och när iag kom med hälsan ned wille iag icke för 20 RDl:r wågat mig upp igiän, besynnerligen då iag nedanföre ännu bättre kunde see fahrligheeten på dem som effter mig kommo. 4:to säger Gyllius att man i hans tijd kunnat wadat ifrån desse klippor till fasta landet; sandt är fuller att där är intet långt emillan, 300 al:r wid pass, och kan wäll intet wara så mycket diupt, men wi sågo tämmelige fahrtyg passera där emillan medan wij stodo på berget. Iag och H:r Leutnanten skrefwo och wåra nampn där jämpte hwarandra, fast wij i anseende till födelseorterna äro tämmeligen

*) Där påstås ha stått: *Divo Cæsari Augusto.*

långt ifrån hwarandra *). På landet gient emoot desse klippor ligger een liten fläck, och därwijd ett högt, men smalt och 4kantigt thorn, ifrån hwars spetz een mycket stora [!] lyckta hänger dem seglande till effterrättelse. Äfwen så på Asiæ sijdan. Kl. half 2 begåfwo wij oss på bakresan och kommo till Tophana igiän kl. 5, och altså 1 1/2 tijma fortare tillbakars änn fram, hwilket ströhmen förorsakade, som är rätt snäll. Denne canalen är älljest mycket krokot och tager, upp emoot Swarta hafwet, så mycket af till höger, att då man kommer nedan ifrån, seer man ingen utwäg; detta giör att ströhmen undertijden stöter emoot det eena, undertiden emoot det andra landet, och därföre måtte wij taga oss i ackt när wij fåhro upåt, men tillbakars gick det linea recta. Wij hade 3:ne rodarkarlar, och gåfwo dem 2 RDl:r för deras omaak.

14:de eller Iuhle-affton för dem som bruka nya stylen, war ett sådant larm heela natten på gatorna, att man måtte hissna därwijd, i dy de påfwiske läto sina poickar löpa omkring med facklor och stoora störar i händerna, därmed de klappade och stormade på alla portar, icke utan skrijk och roop, att wäcka de sina upp till Missam. Och må man undra att Turkarna låter dem så fritt hafwa sitt speel; man skulle icke finna någon som hindrade dem, utan skrattade allenast åt deras narrerij.

18:de som war Dom. 4:ta Advent. prädijkade iag.

25:te föll een mycket starck sniö till een al:ns diup, och fröss så hårdt den följande natten att mehr änn 1 1/2 al:ns långa ijsar hängde ifrån taken, och continuerade så några dagar, hwilket är här mycket osedwanliget, och sig eij tilldraget uti mannaminne.

26:te eller annan dag Iuhl förrättade iag gudztiensten.

Dito om afftonen kom nu Öfr:ste och Leutnant wijd Drabanterne H:r Grothusen ifrån Bender, och med honom

*) Halland och Mailand.

fingo wij weeta att min Major, nu Öf:rst Leut. H:r Lagerbergh gådt med Tartar Cham åt Chrim att wara honom a consiliis, och för denskull fådt een tolck med sig Baptista *) wid nampn, född uti Holland, och tillförena drefwet handel här men kommet af sig, att han begaf sig i tienst hoos H:r Envojen för ett åhr sedan, och blef af honom litet därafter skickat åth Bender. Tillijka nu kom een Siebenburger, H:r Talapa wid nampn, som waret Printz Ragodskis Envoje uti Moscov, men äntl. för wissa orsaker skull qvitterat den tiensten, och gådt ifrån Ryssarna utur Påhlen till wår nådigste konung, som så nådigt uptaget hans underrättelser i ett och annat måhl att han förährat honom 1,500 ducater. Han refererade oss helt och hållet wåras tillstånd uti Rysland, jämwähl om deras intåg uti Moscov och sådant mehr.

27:de begick iag herrans högwärdiga Natward. 2. M. S. S.[?]

Dito hade wij bref utur Tripoli af d. 1 Novembr. ifrån wåra resande officerare.

28:de. Gick iag öf:r hampnen inn i staden, och hade några tijmar förut een execution gådt för sig, i dy 12 stycken Turckar blefwet uphängde, som röfwat ett de christnas fahrtyg och slaget ihiäl folcket, 3 i samma fahrtyg, 3 utmed sidan på ett annat fahrtyg, att de hade watnet till graf under sig, och de andra 6 på andra ställen uti hampnen. Och är det mycket osedwanliget hos Turkarna att låta någon publiqve execution skie[?], utan låta antingen uti fängelset mörda delinqventer, eller och om nattetijd binda dem een stehn om halsen och kasta dem i siön, hwilket i begynnelsen af denne Sultans regering skiedt med några tusende af dem, som waret med uti rebellionen emoot hans förut regerande broder. Så seer man och att Turckarna maintinera dem sig underdånige christne, och intet tillåta att dem något öf:rwåld skier.

---

*) B. Savari.

Anno 1711.

Mensis Ianuarius.

1:ste prädijkade iagh.

Dito kom een curier ifrån Wien, som berättade, att Printz Ragodski fullkommeligen förlåtet sin armee och retireradt sig inn uti Påhlen, och fördenskull mehr änn 10,000 Ungrar submitteradt sig keijsaren, tienandes nu under hans armee. De nu tillijka ankomne adviser innehöllo uhr Kiöpenhampn: att så een grufwelig pest uti Swerige grasserar, det mehr änn halfparten af des 40,000 man regulaire troppar är död, så skall och den starcka siukdommen hafwa taget öf:rhanden uti de förnämsta städerna, som Stockholm, Nordkiöping, Calmar, Wästerwijk, jämwähl och begynt wijsa sig uti Helsingborgh. Äljest hota och de danska med innfall uhr Norige med een mycket formidabel armee, hwilken till att commendera några generaler äro afgångne ifrån Kiöpen-hampn. Skrifwa och, det wåra anställa sig, som wille de attaqvera Bornholm, hwarföre Wice-ammiral Barfoot affärdas med een esqvader, till att secundera öjan. Att Ryssarna uti Finland med all mackt förstärcka och præparera sig till närmsta campagnie. Utur Spanjen: att Frantzoserne åter begynna wara anseenlige, derföre drager och konung Carl åter sina troppar tillsammans. Uhr Hag: att Printz Eugenius och H:r Marleborog dijt anländt att bewijsta consilierna, sedan de lagt alierade armeen uti säkra winter-qarteer.

2:dre hade wij bref ifrån wåra reesande officerare uhr Aleppo af sidsta dagarna Novembris, hwilka nu hafwa kundskap om Turkarnas motion, och meena sig med snaraste skola wara här igiän.

7:de skref iag åth Swerige, till A. E. B. N:o 23, med lyckönskning till ett godt nytt åhr, och swar att iag des

bref af d. 17:de Augusti här bekommet d. 4 Decemb., tackade för recommendationen till H:r Lagercrona, men beklagade att han fallet uti Hans Maj:tts onåde, därföre iag ey heller tordz öf:rskicka recommendationen till honom. Bad att min H:r morbroder Samuel måtte rådfrågas, hwar som recommendationer wijdare kunna utwärkas, eller penningar med nytta emplojeras; försäkrade återigiän, att hwarken onda menniskior eller någon ting annatt skall kunna ändra min een gång fattade resolution. Beskref min längtan och åtrå åht Swerige, och begiärade sidst, att brefwena härefteråt och måtte hafwa några noveller med sig uhr Swerige.

Dito till min H:r morbroder Samuel, jämwähl med lyckönskning till det nya ingångne åhret, swarade på alla puncterna i des senaste bref /: vid. 4:tum Dec. anni præter. :/ sampt tackade för des godheet emoot A. E. B. och begiärade continuation däraf; P. S. bad om första dehlen af Rudbecks Atlantica, som kunde adresseras på swänska ministerna uti Ängel- eller Holland, och så wijdare på de länders consuler uti Smirna och Ambassadeuren här.

Dito till min kiäre fader, med samma compliment som till de förriga, sampt gratulation till des nyss anträdde Probste-ämbete. Swarade om gården Stuhult att iag begiärade den wijdare behållas till min löhn, och permitterade madam Söderbergh boo där till des iag kommo hem, ty så hade han befalt mig uti sitt senaste bref af d. 18:de Iulii. Tackade för underrättelsen om förändringarna uti wår familia och begiärade wijdare kundskap därom; lät och weeta, att iag intet fådt mehr änn det eenda brefwet ifrån k. fader, sedan iag kommet på denna orten. Inuti detta brefwet lade iag een liten zedel med kort berättelse om Stoor-Wizirens Ali Paschiæ afsättiande, sampt när och huru turkiska regieringen genom Tartar Chans medlande resolveradt krijget emoot Moscov; sidst bad om underrättelse, hwar som bror Nils uppehåller sig. Heela pacqvetet adresserade iag på H:r morbroder Samuel, och lade Secre-

tair Celsing det innom sit couvert till Secretair Cröger uti Stockholm.

Dito gick Secretair Perman åt Bender med 16,000 ducater till Hans Maij:tt, som H:r Öf:rste Funck här wäxlat inn för Slotti eller dubbla caroliner, hwaruti de penningar bestådt, som Porten länt åt Hans Maj:tt. Till större säkerheet fick Secretairen af H:r Extraord. Envojen 2 laqvejer och 2 Ianissare med sig.

Dito reste och wår tolck, /: Alexander Amira benämd, een Græk född uti Smirna :/ effter konungens befallning åt Bender, till att blifwa där, till des Stoor-Wiziren med tropparna kommo dijt, på det han då med skrifwande och tahlande kunde betiena Kongl. cancelliet.

8:de som war Dom. 1:ma p. Epiphan. hölt iag prädijkan.

Dito skulle H:r Extraord. Envojen wara compaire, eller förträda brudens faders ställe, på een holländsk kiöpmans bröllop, von Brehn wijd nampn, men emedan han för några dagar sedan fick een mycket starck tandewärck, ty sustinerade H:r General Ponjatouski hans vices. Icke desto mindre skickade han i går brudeskiäncker dijt, nembl. 2 stycken broqvad a 60 RDl:r stycket, och i affton skickades maat och confect uti bröllopshuset, som maneer är här i landet ibland de christne, hwilka eij heller blygas wijd att påminna hwad de willa profijtera af dhen ähran som de giöra dem främmande wijd sådanne tillfällen, utan nästan pocka på att sådan ähra måste ärkiännas. Hwilket desse heederlige brudefolcken eij heller underlåto, utan fast änn H:r Extraord. Envojen hade satte sig före att accommodera sig effter deras skamlösheet, så lät ändoch brudgummen bedia honom, att han wille tractera gästerna i affton, ty brudehuset hade intet beredt sig därpå, emedan de wäll weste att H:r Extra-ord. Envojen lärer willa observera landzens seder. H:r General Ponjatouski och H:r Öf:rste Funck måtte och lösa på pungeremen, om de wille

utan skympf komma därifrån. Summa: man kan intet nogsamt förarga eller förundra sig öf:r detta folcketz skinderij; alt hwad de giöra går därpå ut, att hwarken honeur eller reputation æstimeras där som een halföre kan winnas. Därföre een gammal medicinæ doctor här, Mons:r le Duc, een Frantzos och mycket lärd man, med hwilken iag och min collega heela tijden öf:r plägat een förtrolig wänskap, haft mycket rättmätige tanckar, när han considererat turkiska rijket som een kropp, på hwilken då han gifwet hwar och een sin ledamoot, har han änteligen tillägnat de christne, som här äro födde och uppfödde, *pudenda,* ty de äro sanfärdeligen *pudenda corporis turcici.*

Dito arriverade ifrån Bender Cron-marschalken af Påhlen, Woivod och Grefwe H:r Tarlov, som för een tijd sedan utur Ungeren kommet till wår nådigste konungh. Brefwena med honom berättade, att General Leutnanten Mejerfeldt wåre nyligen ankommen till Bender; som och hwad för stora och många avangementer som nyligen gådt för sig uti Swerige.

10:de hölt iag communion, och därwijd wåre utom de wahnlige: H:r Extraord. Envojens kock Hans Giörgen Mänsel född uti Goldberg i Silesien, H:r Leutnant Marqvettis dräng, Hindrich Hanfäldt ifrån Zittlav i Saxen, H:r Talapas kammartienare Hans Frederich ifrån warma badena på Böhmiska gräntzen, H:r Öf:rste Grothusens kammartienare Frederich Krus ifrån Schligin uti Holsteen.

17:de hade H:r Envojen bref ifrån Bender och ordres, att gå med Turkarna i fäldt, om Sultan sielf folgde med, eller om älljest de andre europeiske ministerne gingo med Wiziren, och sanningen att tillstå, war oss denna befallningen intet kiärkommen, ty hwar och een af os, som här äro, har nogsamt pröfwadt hwad fäldtlefwerne har med sig och önskar dhet intet mehr, men hwad skall man säja. Konungens willja är wår lagh.

20:de fick iag bref utur Bender ifrån H:r Tursenio, af

d. 8 Decembr. och swar på mit af d. 26:te Septembr., att han 2:ne gånger waret hoos H:r Hof-cancelleren Möller, och blewet honom låfwat få de 100 RDl:r som H:r Extraord. Envojen will lähna honom, så snart H:r Envojens penningar falla ut. Skrif:r och att den samma dagen äro 10,000 Janissarer dijt ankomne, och att Hans Maij:tt: nådigst förundt alla sina medföljande frij post åt Swerige.

Dito inföll Turkarnas lilla Bejram, som fijras 4 dagar i radh, men på den första eller i dagh förrättade de sitt offer, som består därutinnan, att hwar och een, effter sitt stånd och wärde, slacktar ett wist antahl får; keijsaren åt mindstone 500, undertijden och mehr, och så proportionaliter, att den måtte wara mycket ringa och fattig, som icke låter slackta 5 eller 6 stycken. Detta skier hemma uti husena, och måste den allerförnämsta sielf läggia handen wijd, om icke mehr, doch begynna slacktningen. Köttet hugges i stycken och dehlas ut åth de fattige, att icke det ringaste blir qwart i huset eller där förtäres; så måtte och desse får för goda och wäll förwärfwade penningar anskaffas, icke med wåld tagas eller med bedrägerij kiöpas, ty om een undersåthe twingas att gifwa dem sin herre, eller och om säljaren bedrages med falskt mynt, så kan detta offer intet hafwa sin wärkan eller behaga gudi. Wijdskepelsen hoos gemehna folcket härwijd är denna: dhet de meena att paradiset är omgifwet med een eldströhm, uti hwilken siälarna måste reenas från de ännu widhängiande synder. Nu skall fuller öf:r denna strömen wara een bryggia, men så smaal, att ingen, som icke är een heeliger, kan gå öf:r henne, derföre skola de fåhr, som här blefwet schlacktade för de fattige, då infinna sig till deras herrars tienst och simma med dem öf:r ströhmen, och på det sådant ridande med så [mycket] mindre fahra må skie, så måtte desse får hafwa mycket starcka och långa horn, hwilket för all ting observeras när de upkiöpas till denna tiensten. Men utan twifwel måtte det andeliga förståndet här wijd wara, att hwar

och een skall för sina goda giärningar i det ewiga lifwet belöhnt warda, ty de lärde Turkarna pläga med sådanne fabler öf:rsmörja alla sina andeliga saker, på det att de olärda desto bättre måge begripa de samma; emedlertijd blif:r den giemehna altijd wijd fabeln, det iag sielf hördt af alla dem, som iag frågatt därom. Nu är lätt att tänckia hwad för een otrolig myckenheet får på detta sättet i dag mördas; de som någorlunda kunna weeta härom försäkra, att allenast här i Constantinopel öf:r 1,000,000 uti hwar Bejram måtte sättia lifwet till; hwilket sannerligen intet synes otroliget, när man täncker effter myckenheeten af folcket, och att de förnähma för deras egen person schlackta 100 och mehr. Utom hwilken port man gick i desse framledne dagar, syntes alla markarna fulla af får, alla med stora horn, och folck som kiöpslagade.

22:dre, som war Dom. Septuages., förrättade iag gudztiensten.

Dito reste H:r Öf:rste Funck åt Bender med resten af de penningar, som han ännu intet skickadt öf:r.

23:die upwachtade H:r Extr:ord. Envojen Stoor-Wiziren incognito, med ett bref ifrån Hans Maj:tt, angående konung Augusti abgesandt Bonkouski /: vid. 28 Mart. 1710 :/ den Hans Maj:tt wille skulle tagas i arest, effter han nu intet annat giör änn spejonerar, och gifwer wåra fiender kundskap om hwad som här företages. Dessutom begiärades och een lifländsk gåsse löss, som ännu är hoos ryska Ambassadeuren uti 7 thorn.

Dito wardt Reisseffendi *), uti H:r Extr:ord. Envojens præsance, kalladt till Stoor-Wiziren, afsadt och giord till Begligii effendi /: Cancellie-Råd wijd lag :/ och Begligei effendi **) avangerades till Reiseffendi, att also den, som tillförene commenderadt den andra, måste nu lyda den

*) Adschem Ebukehr.
**) Abdul Kerim.

samma; men på detta sättet kommo de uti sin gamla ordning, ty den nu tillsatte Reiseffendi har een gång tillförene måst erfahra det samma med den afsatta. Sådanne förändringar skie här dageligen, och må man undra på huru Turkarna med sådant tåhlamod kunna lijda slikt förringande. Man har och exempel, att den, som den eena månaden waret Stoor-Wizir och några millioner rijk, har den andra sutet mycket arm och skackrat några asper med tobaks och pijpors säljande.

25:te hade wij aviser utur Tyskland, men intet märkwärdigt ifrån wåra orter, utan uhr Spanjen willa de alierade gratulera sig af mycket goda tijdningar, i dy de förmena sig hafdt där een herrlig victoria öf:r Frantzoserna d. 10:de Decemb. S. N. Och är de allierades commenderande Generals von Staremberg egen relation sålunda. Att han för subsistance skull haf:r waret twungen att låta armeen marchera uti columner, då Ängelsmännerne, 8 esqvadroner och 8 battajloner starcka, hafwa eensamme begifwet [sig] åt Cisventes att desto commodere förproviantera sig, men så snart Frantzoserne fådt kundskap härom, hafwa de strax blocqveradt och nödgadt dem att gifwa sig till krigs-fångar föränn någon succurs kunde komma. 4 tijmar däreffter ankommer likwäll resten af de alierade, och finna Frantzoserna framför staden en ordres de battajle redan upstälte, hwilka och strax attaqverar de ankommande med den lyckan att kasta deras wänstra flygel öf:r ända, men den högra defenderar sig så starckt, att Frantzoserna nödgas förlåta platzen och sitt artiglerie, bestående uti 40 canoner, sedan de mist 6,000 man utom blesserade. De öfriga alierade hafwa den följande dagen brändt upp laveterne både under sina och de eröfrade styckena, aldenstund wägarna wåret mycket elacka, dessutom hade både hästar och kuskar under warande action lupet sin wäg. Därpå hafwa de alierade begifwet sig åt Arragonien för beqwämare subsistance, utan att den dagen ännu weeta hwart den wänstra flygelen taget

wägen. Iag kan wäll säja, att det waret een underlig seger, och tror att Frantzoserna taget sina canoner igiän, hwilket synes mycket troliget, när een armee för een action mist den considerableste dehlen, och sedan uti actionen hela wänstra flygelen.

26:te reste H:r Gref Tarlov härifrån åt Bender: vide 8:vum hujus.

Dito ankom General Leutnanten H:r Iean August Mejerfäldt ifrån Bender, och med hans Auditeur hade iag bref ifrån H:r Tursenio, med swar på mit af d. 13 Decembr. och effterrättelse att Regements-prästen af Krusens H:r Lutteman blefwet skickat åt Chrim med H:r Öf:rst-Leutnant Lagerbergh.

Dito ifrån H:r Leutnant Billinghgren med een nyåhrscompliment.

Dito wardt och ibland oss kunnogt, det Hans Maj:tt resolveradt, att skicka H:r Woivoden Potocki med några tusende Pålackar och Tartare förut inåth Påhlen, emedan Sinauski låtet förnimma, det han med heela cron-armeen wille affalla ifrån Augusto, om han wåre försäkrat, att wår nådi[g]ste konung wille understödia honom. Med H:r Woivoden will Hans Maj:tt skicka följande Universalier, af hwilka H:r Mejerfäldt hade copia med sig *).

Nos Carolus Dei Gratia Svecorum, Gothorum Vandalorumque Rex, Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Scaniæ, Esthoniæ, Livoniæ, Careliæ, Bremæ, Verdæ, Stettini, Pomeraniæ, Cassubiæ et Vandaliæ, Princeps Rugiæ, Dominus Ingriæ et Vismariæ, nec non Comes Palatinus Rheni, Bavariæ, Iuliaci, Cliviæ et Montium Dux! etc. etc. etc. Omnibus ac singulis præsentes hasce visuris aut audituris salutem et benevolentiam nostram Regiam. Supervacaneum ducimus esse, multis heic

*) Manifestet finnes hos Nordberg (2. 162) återgifvet på svenska. Utg. har därför tvekat om han skulle medtaga den långa latinska texten, som af de flesta läsare torde öfverhoppas, då nu för tiden det gamla: »græca sunt, non leguntur» kan tillämpas äfven på latinet. Men som han ogerna utesluter något har den fått följa med, dock tryckt med mindre stilar.

commemorare, qvemadmodum Rex Augustus, Elector Saxoniæ, potitus in Polonia rerum, primordia dominationis Suæ sumserit à violatione legum Patriæ atque ab oppressione civium, spreta religione pactorum conventorum, in quæ sponte sua consenserat, et ad quæ sancte servanda jure jurando sese obstrinxerat. Utque Gens inclyta Polonorum, animadvertens immane periculum qvod toti Reipublicæ imminebat, qvodque vitæ pariter ac fortunis civium sparsis undique discordiarum seminibus, incendiis, rapinis et cædibus exhaustorum ultimum periculum minitabatur, tandem cæperit de rationibus expediundæ salutis suæ deque vindicanda in pristinam libertatem jura ac immunitates suas patriæ serio cogitare. Fluctuasse primum qvidem multorum de patria bene meritorum virorum animos constat, partim blanditiis ac pollicitationibus, partim etiam minis infidi Principis inductos, sed vicisse demum amorem Patriæ et apud saniorem Reipublicæ partem ingenuum priscæ libertatis desiderium, excusso ac penitus rejecto servitutis jugo, qvod Rex Augustus cervicibus ipsius contra jus et fas imposuerat: atque sublato in Regiam Dignitatem liberis civium votis et suffragiis, solennibusque Regiæ inaugurationis cæremoniis STANISLAO, ejus nominis primo, ad regnandum à natura facto Principe, ob excelsas qvibus exornatus est virtutes, qvique ab ipsa nascendi sorte tenerrimum patriæ suæ amorem traxit, atque animo suo alte infixum tenet. Sufficit pro re nata tantum indicasse, peracta esse ac firmata hæc omnia Tractatu Varsaviensi, Regemque Augustum in eadem ratihabita Pace Altranstadiensi libere concensisse, atque omni jure Suo, qvocumque demum nomine veniret in Regnum Poloniæ atque Magnum Ducatum Lithuaniæ, in perpetuum Sancte Solenniterque renunciasse, misso ad ordines Reip. authentico diplomate, qvo eosdem fide Ipsi data exsolutos ad obedientiam novo Regi præstandam remiserit. Post ejusmodi solennia pactorum publicorum, fidejussionibus etiam Maximorum Principum confirmatorum, qvis dubitaret, non satis prospectum cautumque esse saluti Reipublicæ, securitati Patriæ ac libertati denique omnium ac singulorum civium atque adeo finem jam tum adesse malorum, qvæ miseram Poloniam per tot annos variis fortunæ casibus agitatam afflixerant. Sed ecce! idem Rex Augustus, tot passibus hactenus defunctus ad fidem orbi Christiano faciendam de pacato suo ingenio deque sincera intentione non turbandæ amplius tranqvillitatis aut trahendæ in casum Reipublicæ, e repente ad opprimendam Poloniam atque novum in ea belli incendium excitandum cum armata manu prorumpit. Regium Diadema depositum et abjuratum paulo ante Sibi imponit. Moscum, infensissimum hostem nominis Polonici, in societatem facinoris assumit ac innumerabilem propemodum turbam ignoti nominis hostium in sinum Reipublicæ invehit, eique hanc in prædam dat, qvo facilius ac securius

dominatum in eam exsangvem et truncatam nobilioribus sui[s] partibus demum exerceat. Czarus enim, ista rerum ac temporum opportunitate callide utens, in præmium submissi auxilii opimas regiones ab Augusto Rege stipulatas homagiisque civium firmatas Sibi vendicat in perpetuam possessionem: loca contermina imperio suo occupat, atque castellis ac propugnaculis præsidiisque bellicis munit, ut totam Rempublicam facilius coerceat Sibique tributariam reddat. Conspectiora sunt hæc Czari tentamina qvam ut à qvoqvam in tanta luce rerum ignorari, graviora et Reipublicæ pestilentiora, qvam ut cordatum qvemqve civem non vehementer commovere atque percellere possint. Amoliri quidem à se hanc sive culpam sive suspicionem, eamque in Nos transferre nullis non artibus conatur conjuratus hostis, nunc criminando moram qvam in terris Imperii Ottomannici aliqvandiu fecimus, nunc disseminando, supposititias Nostro nomine, si credere fas est ad ipsum SULTANUM perscriptas literas de dividenda atque insuper Eidem obnoxia reddenda in posterum universa Polonia: ubique sane falsis criminationibus invidiam nobis conflando, ut impiæ machinationes suæ credulitate vulgi tegantur, Nostræ vero actiones et consilia in suspicionem revocentur. Verum enimvero dedignamur ejusmodi mendaciis refellendis vel qvantillum operæ heic impendere. Qvi enim æqvitatem moderationemque animi Nostri norunt, qvique res à Nobis pro illibata libertate et salute Polonorum hactenus gestas ad æqvam judicii lancem expenderint, detecto protinus fallaciarum harum vero Architecto, haud facile sibi imponi siverint. Qvæ cum ita sint non possumus non ægre ferre tristem hanc conditionem Nobilissimæ Gentis, qvam tanto labore ac periculis tantoque sangvinis Svedici impendio antea servavimus gementem sub impotenti dominatione Regis Augusti. Eundem erga eam aminum adhuc conservamus, nulli neque labori neque sumtui parcituri anteqvam ipsam multitudine hostium liberatam in plenam libertatem assencerimus ac legitimo Regi suo STANISLAO primo pacatam reliqverimus. In eum finem consilia Nostra communicavimus cum IMPERATORE OTTOMANNICO et Magno Tartarorum CHAMO, qvi ambo pari Nobiscum affectu in Rempublicam Polonam, pariter etiam cupientes, pristinum libertatis statum Eidem restitutum et assertum, socia Nobiscum arma conjungent ad frangendas et retundendas eorum vires qvi libertatem Polonam oppressam tenent. Ad hoc opus, propitio, qvod speramus, Numine inchoandum præmittimus nunc Illustrissimum Palatinum Kioviensem, supremum exercituum Regni Poloniæ Ducem in Poloniam cum egregia militum manu mox Ipsi cum numerosioribus exercitibus si opus fuerit Eundem secuturi, nulli dubitantes qvin omnes et singuli qvibus Salus Patriæ, parentum cura conjugumque amor curæ cordique sunt qvique dignum Mavortia Gente animum assvetudine infimæ ser-

vitutis nondum exuerunt ac denique qvi finem malorum, quæ Patriam ex[ed]erunt, videre cupiunt erecto hoc salutis recuperandæ signo unitis animis ac viribus quantocujus sese jungat cohortibus, qvæ sub auspiciis Illustrissimi Palatini Kioviensis et supremi exercituum Regni Poloniæ Ducis militant, proque libertate non minus qvam aris et focis suis fortiter dimicent, veniam impetraturi omnium, qvæ antea secus egissent. Brevi tempore et modico labore oportet defungi ad hoc opus, Deo justam causam secundante, feliciter conficiendum, si omnes ad eundem salutarem scopum obtinendum unanimiter conspirent. Qvod si qvenqvam præsens conditio parem moveat aut perversus in Patriam animus commodique privati spes in adversis partibus detineat, suæ vel perfidiæ vel pertinaciæ is demum acceptum ferat si qvid inclementius in ipsum consulatur. In quorum majorem fidem hasce, manu Nostra subscriptas, Sigillo Nostro Regio muniri jussimus. Dabantur ad Urbem Benderam die XXVIII Ianuarii Anno MDCCXI.

Carolus

L. S.

Literæ universales ad Ordines Regni Poloniæ et Magni Ducatus Lithuaniæ.

Dito wardt och refereradt, att H:r Öf:rste Hierta /: vid. 12:mum Maji 1710 :/ skall nyligen kommet till Bender igiän och wara tämmeligen restitueradt.

29:de döpte iag den schlawinnans barn, som blef löss kiöpt d. 14 Iulii förledet åhr, och kan altså sees hwad för wederstyggeliget folck Grækerna äro, att ehuruwäll de willa bära nampn af christne, missbruka de ändoch sin[a] thrälinnor intet mindre änn Turkarna sielfwe, och lida intet derföre, utan om änn deras församling will straffa dem, så betiena de sig af turkiska lagen i detta fallet, i förmågo af hwilken hwar och een kan kiöpa och hålla så många thrällinnor till sin olusta, som han kan föda och kläda. Barnet blef kallat Christina, och war det första gången som iag förrättat detta heliga sacramentet.

31:ste kom en Cioadar, som express skickat ifrån Osiakov /: vid. 10:mum Jul. 1710 :/ och hade allenast waret

7 dagar på wägen; han berättade, att Chamen redan brutet upp med 50,000 Tartare, och skyndar sig alt hwad han kan innåt Ryssland. Att de herrar Moscoviter lära altså snart få oförmodade, om icke angenähme gäster.

Mensis Februarius.

3:die skref iag till H:r Tursenius wijd Bender, angående de penningar, som H:r Extraord. Envojen låfwat försträckia honom, och på hwad sätt de commodest kunna återstyras ifrån Swerige, nembl. genom någon kiöpman uti Carlskrona eller Carlshampn på swänska Ministeren uti Engel- eller Holland, och så wijdare hijt åt.

Dito till H:r Leutnant Billinghgren med en åter-compliment.

4:de reste H:r General Leutnanten Mejerfäldt härifrån, /: som han föregaf :/ åt Bender, därföre iag i går lefwererade ofwannämde bref åt hans Auditör H:r Löfvenheim. Men som iag i dag af alla omständer kunde märkia, bar wäll reesan åt swänska orterna; och måtte han gå hemligen på det wåra fiender icke måtte få kundskap om honom och slå effter honom, ty på utreesan hade Curfursten af Hannover, ibland andra, gifwet ordres, att inhämpta honom död eller lefwandes *).

5:te som war Dom. Qvinqvages. prädijkade iag.

Dito kom den Kapigiler Kihajasi /: förman för Sultans dörewacktare :/ tillbakars från Osiakov, som folgdt Tartar Cham härifrån, och han lät berätta H:r Extraord. Envojen: att wijd hans afreesa bröte Tartarne upp öf:r 50,000 man starcke, utom 10,000 Ianissarer, som fuller intet hafdt ordres af Porten, men i förhopning att få godt byte, hade de

*) Orimlig uppgift! Kurfursten stod ännu ej i något öppet fiendtligt förhållande till Sverige. Men andra kunde nog tänkas vilja passa på Meijerfeld, hvarföre han enl. v. Kochens uppgift tog hemvägen »öfver Konstantinopel och Italien».

med gewaldt gådt med, och kiöpt sig hwardera 2:ne hästar, på det de må kunna följa de snälla Tartarne.

Dito hade H:r Envojen bref ifrån Bender af d. 25:te passato, med berättelse: att Tartar Chams printz och Voivoden Potocki uti samma dagarna brutet upp därifrån, med 40,000 Tartare, några tusende Iannissarer, 4,000 Pålackar, 2,000 Ukrainske och Saprooske Cossaker och några canoner, att gå åt Caminiek, där Ryssarna hafwa ett corpo tillsammans, hwarmed de fuller blocqveradt staden, men änn ingen ting uträttat. Med desse har och Hans Maj:tt skickat några officerare och artollerie-betienter.

7:de kommo bref utur Franckerijke, som helt annorledes berättade om spanska wictorien änn som gazetterna ifrån Wien /: vid. 25 passato :/ neml. att 9,000 af de allierade äro lefwandes fångne, 4,000 på platzen, 20 canoner och heela bagaget eröfrat, att Frantzoserne förfölja resten alt hwad de kunna. Hwilket och wäll kunde märkias af de allierades egen berättelse, ty om de wärkeligen erhållet segeren, hade de wäll intet så mycket bemödat sig, att med så långt omsweep tillägna sig lyckan. Doch tillstå Frantzoserne, att fienden mehr änn tappert defenderadt sig.

9:de wardt ett Tugh eller hästeswantz utsat för lilla Divanen, till ett teckn, att uppbrått och march snart skall gå för sig, hwilket här wijd alla krijgståg brukeliget är. Och plägar fuller detta tecknet blifwa ståendes 40 dagar, och strax därpå tåget skie, men nu meenar man, det lärer intet dröjas öf:r 28. Otroliget mycket folck lopp tillsammans att besee detta, ty många twiflade ännu om kriget! Men sedan detta tecknet wijste sig, war alt twifwelsmåhl ute. Tillijka förde och Wizirens kockar 9 stycken fåhr ut och slacktade dem offentl. såsom ett offer till befrämjande af den nu företagne expeditionen. Kiöttet kom dem till godo, som först kunde ha sig fram. Sådant offer skier af hwar och een af de förnämsta, som skola gå med i fält, doch privatim hemma i husena.

Dito hade wij aviser utur Wien, hwilka ifrån Kiöpenhamn berättade: att een rysk caper taget ett swänskt skiepp tillfånga uti Nord-siön, och bracht det upp i Kiöpenhamn; att de danska sielfwe uti Kattigat giordt ett swänskt skiepp till prijss, som welat gå åt Stettijn med wedh; att Ryssarna hafwa i sinne stängia inne hampnen för Carls-hampn, och således bruka repressalier deremoot att de swänska hålla deras hampn wijd Petersburg blocqveradt. Att de danska caprarne funnet ett swänskt skiepp med salt lastadt ibland andra holländska, och derföre fördt dhet inn uti Kiöpenhampn. Detta sidsta synes wäll wara rimmeliget, men de andra relationerne lära utan twifwel wara danska. Utur Swerige: det pesten där åter uphört, hwarföre de kongl. högheeterne åter begifwet sig åt Stockholm igiän. Elliest skrifwes snart ifrån alla orter om Turkarnas krijgs-resolution emoot Moscov, icke utan förundran, att wår nådigste konung äntl. kunnat få sin willja fram, och raisoneras redan starckt, huru detta lärer gifwa heela Europæ een annan Theater. Uhr Bremen: att de swänska wärfwa där 2 nya regementer med sådan success, att alla dagar infinna sig intet mindre änn 100 man. Ändteligen berömma och de danska wåra, att de handtera deras fångar mycket honett och raisonabelt.

12:te hade H:r Envojen bref utur Wien och Hamburg med berättelse: att uti Dannemarck är ett äländigt tillstånd, emedan deras commercier äro så ruinerade, att uti Kiöpenhamn allenast 16 af de förmögnaste kiöpmännerne spelt banqveroth; häremoot hafwa de wåra uti Giötheborgh upprättat ett stort magazin af de ifrån de danska eröfrade victualier och skieps-materialier. Att Czaren, på Hertigens bröllop af Curland, låtet wåra fångar, som blefwet tagne uti Rijga, Refvel etc. marchera under een därtill upbygd galga; men man hoppas hans nya gäster ifrån desse orterna lära betahla honom för denna och mehr insolentier.

Uti Hamburgh hafwa de intet west af rupturen här, när desse bref afgådt. Följande skrift komm och nu öf:r.

Freudige Hoffnung
des
Königreichs Schweden
wegen versicherten hohen wohlseins
in ferner abwesenheit
Ihro Königl. Majestet
Carls des XII.
etc. etc. etc. etc.
bei gelegenheit einer öffentlichen
Rede-übung
auf dem Gymnasio zu Stade,
Anno 1710 d. 15 Mart.
treumeinentlich erwecket
und
mit hoher bewilligung
ausgefertiget
durch
Michaëlem Richeij
Gym. Rect.

Glück zu! erqwicktes reich, so hemm't sich jetzt dein sehnen,
und süsse hoffnung bricht des harten kummers joch.
Was aber dämm't die fluth bissher geflossner thränen?
Ein eintzigs freundenwort: *der König lebet noch.*
Wolan! Wir treten noch in keiner waisen orden,
und Schweden ist, gott lob, noch nicht zur wittwen worden.
Der blöde pöbel starr't beij sonnen finsternissen,
und leg't dem lichte selbst des lichtes mangel beij:
doch kan ein kluger geist aus sichern gründen wissen,
dass nur der erden-ball vom schatten finster seij.
Getreue Schweden! nichts ist eurer sonn' entgangen,
ob dicker zwischenstand die strahlen aufgefangen.
Es will *der grosse Carl* vielleicht verdeckter blitzen:
Warum? der sternen glantz soll desto muntrer seijn.
Der helden witz und faust, die Schwedens scepter stützen,
giebt, Titans wächtern gleich, beij nacht den besten schein.
Nun lass't der treue gott, *ihr edlen Sterne,* funckeln;
zur beijschrifft führt ihr diess: *nicht heller als im dunckeln.*

So wirfft ja finsternis uns noch nicht übern hauffen,
ob unser horizont schon lange nächte weiss.
Des feindes sonnen-rad war hoch hinan gelauffen,
und rührte schon *den Krebs:* da war der wende-kreiss.
Da zwang ein gegenhalt den stoltzen lauff zu neigen,
und Schwedens sonne fing im *Steinbock* an zu steigen.
Getrost! die sonne steig't in mehr als einem zeichen:
dem tapfern *Steinbock* folgt ein frischer *Wassermann.*
Wer weiss, vor welchem held die feinde segel streichen,
der ihre wasser-macht zu wasser machen kan?
Die ehr-furcht heisset mich mehr *güldner sternen* schweigen.
Die Schwedens feinden nichts als blut-Cometen zeigen.
Bei denen straff't das glück, und weiss von keinem schonen,
die durch verdammte list beschwor'ne pflicht verletzt.
gerechte rache muss die friedens-brüche lohnen.
Vielleicht wird *Carols* schwerdt beij *Osman* nur gewetzt.
Ihr wölffe, lauschet nur, seijd nicht zu wild vor handen:
Der tapfre löwe lieg't in *Bender* nicht in *banden.*
Ob Bender, wie man sag't, gleich einen *sarg* bedeutet;
kein schwartzer himmel ists, der diesen sarg bedeckt.
Wer so, wie unser *Carl,* sein pferd gesund beschreitet,
den hat der unfall noch in keine gruft versteckt.
Liess Maximilian den sarg doch mit sich führen:
Carl läss't sich *sterblich* zwar, doch nicht *gestorben* spühren.
Von oben rühr't der schutz auf hoher häupter wegen;
doch nimm't ein kluger Fürst den winck der zeit in acht.
Wer mein't der könig seij um schutz und heil verlegen,
der kenn't das auge nicht, das für gesalbte wacht.
Er ist beij Türcken? ja! Doch seijd nur ohne sorgen:
die *sonne* darff ihr licht von keinem *monde* borgen.
So drücke nur dein bild, bey Ottomannes pforten,
dem weiten Asien, *du preiss der helden* ein.
Dein anblick wird der welt, an so entleg'nen orten,
wo sonst dein ruhm nur kam, ein götter-anblick seijn.
Der himmel gönn't es so, was wollen wirs missgönnen?
Der Orient soll mehr als *Carols* nahmen kennen.
Wir sind, wie Gott es füg't, mit hoffnung noch zu frieden,
und küssen diese post: *dem König' geht es wohl!*
indessen hat den tag die schickung schon beschieden,
der unsrer augen lust uns wieder schencken soll.
brich an, gewündschter tag, zu tausend seelen wonne!
Erscheine, *grosser Carl,* des landes trost und sonne.

Wie frölich wird man nicht den neuen aufgang grüssen!
/: Ach wär' ein morgen-roth schon diese stunde da! :/
wie wird der könig nicht die lange nacht versüssen!
/: Ach himmel sprich doch bald zu unsrer hoffnung ja! :/
Lass im Calender uns des nahmens dann verfehlen.
die freude wird schon selbst *den Carols-tag* erwehlen.

13:de skref iag åt Swerige till A. E. B. N:o 24, beropade mig på mina förra bref, och begiärade 3 eller 4 konungens portraiter öf:r, af guld, sådanne som innefattas uti ringar.

Dito till min morbroder H:r Samuel: berättade om mitt förra bref af d. 7:de Ian., refererade och att d. 9:de hujus sattes ett Tugh ut, som ett teckn till ett snart följande uppbrått; att man ännu intet har mehr effterrättelse om Tartar-cham, änn att han med 50,000 Tartare brutet upp, och skyndar sig, tillijka med 10,000 Ianissarer, som utan ordres gådt med, alt hwad han kan inåt Moscov. Att man intet weet huru snart Hans Maij:tt lärer bryta upp. Begiärade adress på H:r Secretair Stiernhöök uti Wien, så kunde iag starkare correspondera. Bad och om continuation af hans gunst emoot mig och A. E. B., och att han wille öf:rskicka detta bref till min k. fader. Detta bref, hwaruti det förra låg, lades innom H:r Envojens couvert till H:r Secretair Stiernhöök i Wien.

18:de kommo de 2:ne laqvejer tillbakars, som gingo till Bender med Secretair Perman /: vid. 7 passato :/ och hade Hans Maij:tt låtet gifwa den eena 20 ducater, därföre att han lefwererat inn ett memorial till Sultanen /: vid. 1. Apr. 1710 :/. Bägge berättade een grufwelig kiöld wara på de orterna, så att de redet på ijsen öf:r Donav. Brefwena med dem innehöllo om åtskilligas avangementer hos konungen, och om Tartarnes uppbrått, med hwilka Hans Maij:tt gifwet några officerare, såsom: Öf:rste Zülick, 2 General Adjutanter, några Drabanter och andra officerare.

19:de, som war Dom. Reminiscere, prädijkade iag.

21:ste hade wij gazetterna utur Tyskland med berättelse uhr Swerige: att pesten där aldeles har een ända, men continuerar däremoot så starck uti Refwel, att den nya magistraten, präster och gvarnizon, hwarmed Czaren låtet besättia staden, äro innom 8 dagar döde blefne, och på landet omkring öf:r 220 kyrkiosochner aldeles öde och tomme. Utur Kiöpenhampn: att där skie mycket stora krigs-præparatorier, och eij mindre uti Swerige; besynnerligen behagar det dem danskom intet, att wåra wärfwa så starckt uti Bremen. Älljest skrifwes ifrån alla orter om Turkarnas rörelse och Ryssarnas consternation uti Pohlen, och läggia några illwilljoga detta till, att Hans Maij:tt och Woivod Potocki lofwat Caminiech åt Porten uti wederkiändslo för succursen. Ifrån Dantzich: Att een swänsk creutzer af 50 canonener[!] och 400 man, som skall observera revieret för Rijga, har lagt sig därpå redden, och fodrar ut förplägning för sitt folck uti hårda terminis, oacktadt att Saxar liggia i staden och Ryssar tätt in till på landet omkring. Att konung Augustus, för sin person, begifwet sig därifrån till Saxen. Utur Spanjen: att Frantzoserne åter begynna sättia upp öronen, och förfölja de allierade med all flijt! Och kunde man af keijserliga, ängelska och holländska Ministeren wäll see, att de intet wåre wäll till mods, och måste utan twifwel hafwa mehra particulairiteter om de sinas olycka, änn som desse gazetter, hwilka tryckias uti Wien, wille ut med. Desse aviser wåre af sidsta dagarna Decembr. och första Ianuarii.

22:dra hade den nya fransösiska Ambassadeuren Mons:r Des aleurs /: vid. 14 Ap. 1710 :/ sin första audience hoos store Wiziren med stoor pomp och ståt; alla laqvejerne wåre uti gult liberij och blå snören på råckarna, rikt med silfwer inwäfne, 6 kammar-tienare uti blå råckar med kantiga silf:r-galouner chamererade. Ståten öktes och med een hop officerare af det skieppet, som fördt liberiet och Ambassadeurens hussgeråd hijt utur Franckerijke, såsom och skiän-

ker för Porten, hwilket alt bestås utaf konungen. Doch fehlades något uti prackten; ty den afträdande Ministeren plägar och med heela sin stat följa den tillträdande första gången till Wiziren, att liksom installera honom, observerandes detta ceremoniail, att han på bortresan går den nya till höger, och wijd återkombsten till wänster. Men för privat hat, som war desse emillan, blef sådant denne gången underlåtet. Audiencen warade 1 1/2 tijma, och fick, effter wanligheeten, hwar och een uti följet een caftan af grof silf:rmoir med stora gula silkesblommor uti; och borde de fuller hafwa dem på sig öf:r den eena axlen hängiandes, men herrar Frantzoser, hwilka intet giärna see ut som narrar, knippade ihoop dem och båro dem wackert under armarna, och frågade intet effter, om någon såg de skiöna præsenterne eller eij.

Dito ankom konungens lijfkneckt, mons:r Billing, från Bender, med bref till H:r Extrao[r]d. Envojen och H:r General Ponjatouski, men af hwad innehåld kunde man så snart intet erfahra; allenast att H:r Envojen fick ordres, att blifwa här wijd håfwet och icke gå med ifäldt, hwilket war oss allom af hiertat kiärt.

23:die besökte österrijkiske Residenten H:r Envojen, hwilket intet skiedt sedan Augusti månad förledet åhr, för ett och annat missförstånd skull, men nu nödgade ordres honom ifrån håfwet, ty desse conjuncturer fodra utan twifwel, att hans herre håller all wänskap med wår nådigste konung. Han wille för all ting inbilla os, att de allierade wunnet actionen i Spanjen, och skicka ännu mehr troppar dijt att poussera sin lycka. Han berättade och att fredztractaten med Printz Ragodschi wåre begynt, och att keijsaren tillbiuder honom mehr nåde, änn man hade förmodat; wille lijkwäll intet säja mehr änn detta: att printzen tillbiudes æqvivalente godz uti Pfaltz emoot dem, som han lemnar uti Siebenbürgen, dem han och hans effterkommande ärfweligen skola besittia. Och att een general par-

don och frijheet skall lemnas alla dem, som hijt till waret på printzens sijda. Detta lärer also wara första fruchten af turkiska krijget, ty det war elliest helt annorledes beslutat emoot Ungrarne, nembl. att aldeles utroota dem, och hörde man tillföre eij annatt tahlas om dem; men nu tror wist keijsaren intet de turkiska rupturer.

25:te spetzades 2 stycken Græker på ekepålar wijd största färjostaden uti Galata, och blefwo där ståendes 3 dagar, derföre, att de hållet correspondance med Ryssarna, och hafdt uti commission att bränna upp turkiska flottan. Den ena lefde några tijmar, och förbannade Mahometh och alla hans effterföljare, försäkrandes: att gudh gienom de rättrogne Ryssar lärer straffa sådanne tyranner. Men iag hoppas att den rättfärdiga guden snarare lärer bruka desse otrogne såsom ett rijss och straff för de förras tyranni och fasseliga grufweligheet, som de föröfwadt på wåra arme landzmänner.

27:de begynte allahanda fäldt-bagage att marchera uhr staden. Och är otroliget, hwad för een myckenheet cameler, åssnar och hästar som fördes ut. Alt blif:r ståendes utom staden i ett läger, till des de effter hand alla komma ut; och således wänja de sig så småningen wid fäldt-lef:rne.

Dito blefwo åter 5 stycken Græker fångne, som welat förnagla och fördärfwa de till fäldttåget destinerade canoner. Att Turkarna måste således taga sig wäll i ackt, om de intet wille lijda skada af dessse skiälmer, som äro mehr änn goda Ryssar. Men om de weste rätta sammanhanget, tror jag, de skulle intet hafwa så stor kiärleek för Ryssen, ty om han finge dem i sina kloer, han lade dem wisserligen ett annat och swårare ook på änn de nu hafwa, och lagade, att de blefwo mindre stolte och intet hade så frije händer att skackra penningar.

Mensis Martius.

1:ste. Gingo alla slags handwärkare uti process utur staden; hwilket war rätt curieust att see. Främst kom een åckerman kiörandes een plog för sig, hwilken drogs af 2:ne buffeloxar med förgylta horn. Därpå folgde een mölnare, som såt på een wagn och hade een lijten qwarn jämpte sig, den han dref om kring, och göt hwete på. Näst honom kom een bakare på een wagn; han hade een sickt i handen och wijsade sit sätt till arbeeta; heela wagnen war och prydd med allahanda slags bröd. Sådan process warade öf:r 6 tijmar, och kunde man see allas handtering, som wijsades antingen på reedhästar eller uti wagnar; alt effter som handwärket war wijdlyftigt till. Dhetta skiedde dem till heeder, som skulle gå i fält; och hade det afseende, att gemeene man icke skulle fruchta för fält-lefwerne; utan blifwa öf:rtygade att de och där kunde hafwa all commoditet och beqwämligheet. Hwart handwärck hade sina egne musicanter och narrar effter sig.

2:dre. Marcherade Ianissarerne ut /: som föregafs :/ några och 20,000 starcke, och warade marchen ifrån kl. 6 till 10 förmiddagen; gingo uti 2:ne rader, och hade allenast sina ringare officerar ibland sig. Man måtte med undran see det skiöna, unga och friska manskapet, hwars mundering och gewär war olijka; allenast att de alla hade lijka parad-mössor. Effter dhem folgde alla fändrickarne med små, half guhla och half röda fahnor, gjorde som skiepsflaggor; desse wåre alla till häst äfwen som Öf:rsterna, hwilka folgde effter fändrickarne, klädde uti polerade pantzer-skiorter, och försedde med förgylte pflitz-bogar och borderade koger, fule med dyrbare pijlar. Sidst kom Ianissar-Aga med 8 stycken skiöna och kostbare handhästar för sig: näst effter dem fördes Ianissarernes lif-fahna emillan 2:ne Siorbatschi eller Öf:rstar. Denna war mehr än ordinairt stoor: af perlefärgadt atlask och stoore borderade

arabiske bookstäfwer af guld. Effter Ianissar-Agan gick hans lif-wackt till foot, bestående af 60 Ianissarer, som alla hade röda tröjor och blå byxor, men inga turbanter eller paradmössor, utan allenast små röda callotter. Denna, som alla marcher, slöts med musiqve, effter landzens art.

3:die kom Secretair Perman /: vid. 7. Ian. h. a. :/ till bakars ifrån Bender; och hade fullmackt med sig för H:r Extr. Envojen på Regerings-råds-beställning uti Pommern och Bremen *). Iämwähl och assignation för os, att utfå wår löhn och kost-penningar af dhe 10,000 RDl:r, som Öf:rste Funck lemnadt hoos Defterdaren. H:r Envojen för sin person skulle åtniuta 4,000 RDl:r uti löhn, resepenningar, och för de extraordinarie omkostningar, som han här giordt.

4:de marcherade 12,000 Giedbedschi ut med sina commendeurer, klädde nästan som Ianissarer med samma slags gewähr, men hafwa intet den rangen. Deras beställning är att hafwa det giewähr i ackt, som föres med för Ianissarerne, stå och bak om dem uti actioner.

5:te, som war Dom. Lætare, prädijkade iagh.

Dito fördes artolleriet ut, bestående af 400 skiut-tyg, stoora och små, mycket wackra canoner af metal; men incommode laveter, emedan styckenen därpå mycket lijtet kunna högas eller sänkas, ty de stå uti een järngaffel på platte bräder emillan 4 hiuhl; men kunna lijkwäll wändas omkring och brukas på alla sidor. Med dhetta artollerie folgde 20,000 Topschi eller constaplar till nampnet, men mästadehlen äro allenast till betäckning, och försedde med gewähr som Ianissarer; äro och delte uti oda eller compagnier, som alla hafwa sina tillhörige officerare. Öf:rsta commendeuren kallas Topschi-Baschia, hwilken och nu med stoor ståt hölt sitt uttogh.

*) Neugebauer, som ej kunnat samarbeta väl med Poniatowski, återkallades på detta hedrande sätt och fick till efterträdare öfverste Th. Funck.

6:te hade stor-Wiziren sin utmarch med een otrolig pomp. Alla betienter, så andelige som werdzlige, giorde honom följe; att man nu rätt kunde see detta håfwets magnificence, besynnerligen emedan de alla wåre till häst; och warade processen öf:r 4 tijmars tijd, till des äntel. hans egen hofstat kom, som skinte af guld, silf:r och ädla steenar. 12 stycken handhästar uti full ornat och nästan oskatbare tyg fördes fram för honom. Näst effter dem den heliga fahnan, innewicklat uti grönt attlask, som föregifwes wara den samma, under hwilken Mahomet sielf begynt med sabbelen förswara sin lähra. Derföre gick och een herhåld förut, som befalte alla åskådande stijga upp, och reciterade därjämpte deras korta troos-bekännelse, neml. Gudh är een och Mahomet är hans prophet; hwarpå de omstående med fullan hals önskade lycka och wälsignelse. Härpå kom Wiziren sielf uti sin prächtigste prydning; på hans wänstra sida red Mufti eller öf:rste prästen uti een violet tubins-råck underfodrad med sabbel, och een stoor grön turbant på hufwudet, emedan han war af prophetens egne effterkommande, hwilka alla distingveras med gröna turbanter, och äro intet androm tillåtne. Doch fodras intet att Mufti altijd bör wara af den stammen, utan andra promoveras och till den chargen, och de hafwa hwijta turbanter. Näst effter dem bägge folgde 60 stycken utwalde och ansenlige karlar på skiöna hästar, helt uti pantzer klädde och utanpå gröna attlask-råckar så neglegeant omkastade, att heela högra axlen och sijdan syntes. Hade och röda silckes-dukar om hufwuden, så wefwade att järn-plåten af pantzeret på öf:rsta hufwudskålen syntes och war förgylt. Effter dem 150 gemehnare uti bara pantzer. På ymse sidor om desse och de förriga gingo ungefähr 100 Ianissarer uti stackota pantzer-tröjor och hade helt swåra bössor på axlorna, med inlagt silf:r på pijporna och elfenbeen på ståckarna. Häreffter kom Wizirens lifwackt af 400 Ianissarer; 200 uti röda tröjor och blå byxor, och andra 200

uti gröna tröjor och röda byxor, men utan turbanter, allenast små tunna och röda klädesmössor. Hade elliest eenahanda gewähr och marcherade 4 man högt, ehuruwäll intet synnerligen accurat. Desse folgde några tusende Spahi eller ryttare uti olijka mundering, men wäll bewäpnade. Hwar och een hade een bössa, 1 par pistohler, 1 sabbel och een piqve på axelen med een liten röd flagga. Äntl. slöto några watndragare till häst med stoora ledersäckar under sig, hade och sielfwe utankläder af swartbrunt läder, och effter sig några 70 speelemänner med full musiqve. Wijd detta uttåget /: som och wijd de förrige :/ infunno sig några Ianissarer och båtzmänner, som skuret håhl på kiöttet af tiockaste armen och stucket pijhlar igienom, 3 på hwar arm, äfwenledes på bröst-wårtarna och stucket små stickor igienom, som och på kindbeenen under öronen; hade altså heela öf:r lifwet blått och öf:r runnet med blod; och uti wänstra handen een knif eller sna[ra]re sagt, een sabbel, hwars spitz de höllo emoot buken. Sågo faselige ut; willja härmed wijsa sin troheet emoot keijsaren och kiärlek emoot fäderneslandet; som wåre de beredde att för des skull utstå all smärta, och icke fruchta någon fahra. Men iag tror att gewinsten giorde det mästa; ty iag har låtet mig berätta, att Sultanen undertijden mycket raisonabelt betalt dem deras sårnad.

7:de wardt een änglisker skieps-medicus ihiälstucken på gatan i Galata af Leventer, derföre att han intet wille gifwa dem penningar, som de prætenderade, utan satte sig till mootwärn. Desse Leventer äro båtzmänner, men ett liderliget pack, som bedrifwa mycket ondt, och giöra alla gater osäkre, besynnerligen när ett sådant allmänt upbråt skier, som nu. De mästa äro och antingen renegater af allahanda nationer, eller och Græker, som intet heller slå slemt när de äro gångne i tienst, och hafwa så någon mehr frijheet änn elliest.

8:de reste Öf:rste Grothusen åt Bender; och med

honom skref iag till H:r Tursenius, låtandes honom weeta: att H:r Envojen får sina penningar här och går härifrån, att han altså intet kan giöra någon wäxel på Bender. Nu hade och H:r Öf:rsten kiöpt den schlawen löss för 150 RDl:r, som senaste gången togs ifrån honom på wägen /: vid. 18. Iul. 1710 :/ att den arma karlen nu änteligen blef frijader.

9:de hade wij bref ifrån de reesande officerare utur Smirna, att de wåre nu lyckeligen dijt ankombne, och begiärade de penningarna till sig, som de nedsadt här hoos Ambassadeuren af Holland.

12:te, som war Dom. judica, prädijkade iag.

Dito gingo 10 stycken krigs-skiepp utur denna hampnen, och lade sig upp uti canalen, att afwänta den öfriga dhelen af flottan, som effter några dagar lärer följa.

13:de komm een curier utur Tyskland, med hwilken gazetterne berättade. Uhr Swerige: det Hans Maij:tts ordres wåre ankombne, att alla brukspatroner skola effter sin förmögo giöra försträckning med penningar och manskap att upprätta infanterie-regementer. Att Gref Piper, Gref Rheinskiöld och Gref Lejonhufwud wäntas dageligen utur Ryssland, och skall Gref Strömberg, som commenderade uti Rijga, redan wara ankommen till Iönkiöpingh. Att een siukdom begynts uti armeen i Skåne, men pesten aldeles uphört. Att ifrån Senaten kommet befallning till Skåne, dhet 12,000 man af den armeen skola giöras färdige till att transporteras åt Pommern. Att ett stort concilium hållets uti Stockholm d. 20:de Ian. S. V., utan twifwel om desse tijders conjuncturer; hwartill och Gouverneuren uti Bremen H:r Gyldenstierna blefwet hemkallad. Att Senaten beordrat Wice-amiral Wattran gå tillbakars från Pettersburg med sin esqvader; hwilket här utlades som ett fredz-teckn, men utan twifwel lärer winteren wara mästa orsaken. Utur Tyskland: Att Curfursten af Hannover har i sinne kalla sina troppar tillbakars från Rhein-strömen, till att obserwera de

nordiske troublerne; samma will och Hessen giöra. Att een fredz-handling hafdts före emillan Dannemarck och Holsteen; men emedan hertigen wijsat sig alt för stolt, är sådant blefwet om intet; hwilket utan twifwel skiedt sedan Turkarnas rörelse blefwet där bekandt. Att de allierade willa stärckia sin armee till 60,000 man högre änn han waret förr! men tyckes, som lärer det blifwa recreuter i stället för dem, som förleden campanje äro åtgångne; ty att taga inn fästningar och förlora een batalje plägar gemeenligen kåsta mannskap. Så willja de och sättia een armee af 30,000 man på Silesiska gräntzen, att hindra Hans Majestet falla inn i Tyskland med Turkar, och på det pommerska armeen icke skall röra sig för änn som tillkännagifwes hwart hoon will taga wägen; men denna armeen törs kanskie äfwen så litet komma på Silesiska, som den andra förledet åhr på Brandeburgska gräntzen, ehuruwäll det mycket skreks därom. Att konung Augustus öfwrlåtet curen åt sin son, på det wår konung icke må mehr considerera honom som een furste af Saxen, utan som een konung af Påhland, och Saxen altså blifwa orubbat; men hwem weet om detta arcanum lärer hielpa något. Utur Petersburg: Att Hertig Ferdinand, som nyligen gift sig med Czarens syster*) /: vid. 12 passato :/ skall plötzligen dödt på reesan åt Moscov, om han icke, för ärfskapet skull, fådt ryskt Harilki /: brännewijn :/ med skedwatn inn, hwilket där i landet är mycket brukeliget. Ifrån Dantzick: att turkiska Sultan restitueradt den afsatte Stoor-Wiziren Ali Paschia, hwilken med sådant efftertryck afrådt krijget, att Sultan strax skickat een express till Tartar Cham att contramandera hans expedition! Doch skall Chamen intet welat höra honom, emedan han eij haft skriftelig befallning. Men de herrar Dantzicker lära med tijden finna sig mycket

*) Med tsarens brorsdotter, Anna Ivanowna. Det var på hemresan till Kurland härtigen dog.

bedragne, ty de utrustningar, som här nu skie, lära utan twifwel wijsa contrarium. Ifrån Kiöpenhampn: att 120 fremmande skiepp där ariveradt, som skola brukas till transport, och har fuller ett detachement lupet uhr Carlscrona att antasta dem, men måst låta bestå därmed, sedan de förnummet alt för många orlogsskiepp waret med till convoj. Att Frantzoserne taget bort ett ryskt skiepp under Norige, som kommet från Archangel; och det meenas lärer intet wäll bekomma dem. Uhr Spanjen: att Frantzoserne effter 8 dagars blocqvering taget inn Gerona och där på widlyftigt berännt Barcelona.

15:de tog den gamla fransösiska Ambassadeuren Mon:s Farjol a[f]sked med wår H:r Envoje.

16:de hade H:r Envojen bref ifrån Bender; men intet annatt nytt än att Tartarne under Chamens sohns commando brutet upp ifrån Niemerov uti Podolien d. $^{16}/_{26}$ Febr., att sättia effter de ryska tropparna, som hijt till stådt uti Lithaven, men nu retirera sig åt Kiov. Och att samma stund een post kommet uhr Tyskland, men Cioadaren, som skulle gå hijt, så skyndat sig, att de intet kunnat något communicera däraf.

17:de. Fingo wij ut de resterande penningar af Defterdaren; och wij altså däraf wårt gage för innewarande åhr. Jag för min person åtnöt 423 RDl:r courant a 3 Car. RDl:rer, uti löhn, kostpenningar och huus-hyra.

18:de innlupo tijdningar: att Tartarne hint upp Rysarna uti marchen emillan Niemerov och Kiov, och däraf nedergiordt een stoor dehl.

20:de gick Fransöska Ambassadeuren Farjol till siös härifrån åt Franckerijke; och med honom Mons:r Talapa och Mons:r Marqvetti. vide 26 Decemb. et 21 Novemb. 1710.

21:ste hade den nya Ambassadeuren Mons:r Desaleurs audience hoos Sultanen uti wanlig ståt, och fick där, som brukeliget är, med heela sitt eget följe caftaner. Skiänckorna, som han fördt hijt utur Franckerijke, wåre

redan innlefwererade genom Stoor-Wiziren: och skreko fuller Frantzoserna mycket därmed, men som wij sedan förnummet, skola de waret tämmeligen giemehne och icke besteget till 20,000 RDl:rs wärde. Det bästa waret ett uhr för 2 eller 3,000 RDl:r: är sannerligen intet att undra; ty Franckerijke har wisserligen nu för tijden nog andra utgifter. Emoot detta maneeret, att låta gifwa inn præsenterne genom Stoor-Wiziren, disputerade österrijkiska Ambassadeuren Gref Etting, som war här för 7 åhr sedan, och förmådde så mycket, att han genom sina egne beställte fick distribuera skiänckorne uti håfwet, både åt keijsaren sielf, hans moder, och de andre fruentimmren, alt effter som han hade ordres till.

Dito gick Mons:r Billing åt Bender. vid. 22 passato.

Dito kom een af de lifländiska drängarna som blefwet turk och Bostangi /: vide 29 Novembr. 1710 :/ till H:r Envojen, och berättade med fruchtan och bäfwan huru som han, med några andra sina kammerater, blefwet commenderadt innuti innersta dhelen af keijserliga Serajen, till att sopa och giöra fruentimmerscamrarna reena; då han hafdt den olyckan, att när han skulle gå ut igiän, blef han några steg effter de andra, och wardt med wåld af några stycken qwinfolck släpader innuti een kammar, utan att eunucherna kunde blifwa det warse. Blef altså därinne 3 eller 4 dagar, till des äntl. Kislar-aga /: Öf:rste snöpingen :/ kom att visitera fruentimmers-logementerne; och då har han till att rätta sitt lif, som han förut af qwinfolken war underrättat, hastigt sprunget ut igienom dören, och stängt igiän henne utan till, att Kislar-aga intet kunde komma effter honom, utan kom undan helskinnad. Men nu eftersättes han med all flijt; och skulle han kunna finnas igiän, lärer han utan twifwel wara olyckelig, ehuruwäll han intet har skuld, ty han är een mycket eenfaldig dräng, utan emoot sin willja kommet där till. Han bad fuller H:r Envojen hielpa sig: ty om han 70 dagar kan döljas, så är han

effter turkiska lagen frij, och wåre nu redan 30 förbij. Men här wijd war sådan hassard, att H:r Envojen icke tordes een tijma behålla honom hos sig, utan befalte honom strax ha sig uhr wägen. Så seer man att hwarken eunucher eller låste murar kunna hielpa hwar som odygden will regera. Desse Bostangi bära fuller nampn af bostan eller trägård, som de och hafwa att giöra med Sultans trägårdar här och där, dem att ackta, ansa och ryckta; warda och brukade till andra små sysslor, men äro wärkeligen tillijka ett Sultans gvardie, dem han kan bruka emoot Ianissarernas- eller annatt upror, ty de äro öf:r 10- á 12,000 man, alla med giewähr försedde och klädde som Ianissarer, doch utan turbant, och draga i stället långa röda mössor med swart upslag omkring af kläde. När för een tijd sedan under Ali Baschias wizir-wälde /: vid. 5. Iun. 1710 :/ Ianissarerne begynte morra emoot honom och Sultan, wåro strax desse Bostangi uti gewähr, hade några 1,000:de alla dagar wackt uti Serailen; äro altså wärckeligen flere änn som behöfwes till trägårds-arbetet och wacktande. Desse warda eljest wäll håldne, caresseras mycket af keijsaren, och hafwa sin egen general eller commendeur, som kallas Bostangi Paschi: een herre, som, så länge han besitter den beställningen, altijd är i stoor nåd hoos keijsare[n], och honom när wijd handen. Och ändoch han intet förer något Tugh, så är han lijkwäll een gelijk med Baschilerne af 2 Tugh, och promoveras till Wizir uti Ægypten, Babel eller till Stoor-Wizir. När Sultan far ut på watnet uti sin keik /: eller snarare galeja, ty hoon är äfwen så bygd, fast eij större än een ordinair eschaloupe :/ sitter denna Bostangi Paschi bak om honom wijd styret och regerar båten. Främst sitter Chassicki /: een officerar af — [?] folk, som för Sultan inn och utur fartyget; och flere äro intet i samma fartyg utom de som roo, hwilka gemeenligen äro 24 af samma Bostangi, och sittia i blotta skiortorna när de arbeeta. Älljest hafwa de och andra förmän, hwilka omöje-

liget är att få någon wiss ordning på, ty de giemehne weeta dem intet sielf och de förnähmare får man intet tahla wijd.

25:te hade H:r Envojen valets-audience hoos Stoor-Wiziren uti campementet utom staden; men iag war denna gången intet med för andra hinder skull.

Dito kom een express från Bender, och hade utförlig relation om Tartarnes action /: vid. 18. hujus :/ hwilken allenast bestådt däruti, att de förfolgt och hint upp 500 Cossaker, som flydt utur een lijten stad, däraf taget 150 till fånga, och däribland under-fältherren af Ukrainen, som waret commendeur, sampt nedergiordt mästadelen de andra.

27:de, som war andra dagen Påsk, prädijkade iag och hölt för prädijkan communion, hwartill, utom de förriga, sig infant een laqvei uhr ängelska pallaiset, Hans Giörgen Mejer benämd, född uti Leipsig, och General Leutnant Mejerfeldts kammar-tienare Johann Pelsterling ifrån Hall uti Brandeburg.

28:de gick iag till herrans Nattward. 2. D. B. V.

29:de. Valedicerade H:r Envojen Kihaja uti lägret; och war iag nu med uti turkisk habit. Kihaja betyder egenteligen een hofmästare, och har hwar een Bascha och andra förnähma een sådan, som är deras domestiqve. Men denna är snarare Stoor-Wizirens handtlangare, och är hans beställning rijksens, doch står han egenteligen under Wizirens hand, hwilken befodrar därtill hwem han will. Och är allgemeent, att ingen ny Stoor-Wizir behåller sin antecessors Kihaja, utan tager een af sina egne creatur där till, hwarpå wij wijd alla ändringar sedt exempel. Genom dennes hand måste alt ingifwas och öf:r lefwereras, det som hoos Stoor-Wiziren skall sökias; är som hans högra hand, den han alt öf:rlägger med och beställer igienom; den sidsta hoos honom om qwällarna, och den första bittigast på dagarna. Är een stoor och anseenlig man, och ehuruwäll han icke har något Tugh wijd sin tienst, så är han

doch mehr änn de af 2 Tugh; sielfwe Beglerbegerne /: eller General Gouverneurerne :/ af 3 Tugh, ähra och giöra honom wördnad, och då de skrifteligen sökia något hoos Stoor-Wiziren, gifwa de altijd åt Kihajan ett bref med, och genom honom befordra de sin saak och ährende. Med samma besågo wij och campementet, hwilket war så inrättat, att hwar een orden, som civil-betiente, artollerie, janissarer etc. stodo för sig uti apparte läger; och här kunde man see detta folckets rijka och prächtiga fäldt-æqvipage, som doch besynnerligen består uti dyrbare tält. Stoor-Wizirens tält såg ut som ett tämmeliget adelshåf, grönt, och med rätt widlyftigt tält-plancke af samma färg. Sielfwa tältet war afdelt uti åtskillige små cabineter, och öf:r alt innuti borderadt med allahanda roser och blomster af silcke; ett otroliget och nätt arbete. Ingången eller försalen stödes på wäll arbetade stänger af nöteträd, som alla hade förgylte knappar; under samma taak stod giewähr för hundrade man, alt med silf:r innlagt. Innom samma plancke war och ett appart sofwetält, rundt, först med filt sedan med gröön tält-duuk öf:rdraget, äfwen och caffe- kiöks- och flere nödige tält. Summa, härutinnan öf:rgår denna nationen alla europeiske. Frammanföre, men utom plancket, stodo hans 3 tugh eller hä[ste]swantzar. De andras wåre eij mindre dyrbare effter hwars och eens stånd och wärde. Alt sådant æqvipage föres på cameler och mulåsnor, därföre war och een otrolig myckenheet här i lägret däraf.

Wij besökte och nu General Ponjatouski, som af wår nådigste konung hade ordres att följa Stoor-Wiziren. Han hade och af Porten fådt alt nödigt fäldt-æqvipage effter Turkarnas maneer, som tält, soffor, cameler, muhlåsnor etc. hade och dagelig förplägning; men däremoot måtte han uppehålla så många karlar, /: som under den prætext påbördades honom, att de skulle uppwackta och tiena honom :/ så att han knapt utan egen omkåstnad kunde komma ut därmed.

Dito: medan wij ännu wåre uti lägret, höllo janissarerne på att marchera bort, och hade tämmeligen bagage med sig, som doch alt fördes på hästar eller cameler. Deras musicanter låto sig och höra hela wägen.

Dito: när wij kom tillbakars och rodde öf:r hampnen, lade flottan ut, och war een sådan trängsel af de små fahrtygen, att wij med största möda kunde komma igienom; war och fahra wijd, emedan hwar een, till att wijsa sitt frija mod, lät lösa några giewähr på sitt fahrtyg, föränn som rätta hufwud-salvan gick. Fram för heela flottan roddes ett lijtet fartyg, i anseende till bygnaden på turkiska Cangia Bassch kallad; hwilket öf:r alt war grönt målad, seglena gröna och alt folcket grönt klädde, som de och alla wåre af Mahomets egne effterkommande, hwilka kallas Emirer och, till åtskildnad från andra, altijd bära gröona turbanter, derföre hade och fartyget tillnampnet Emirschi. Härmed hafwa Turkarna den wijdskepelsen, liksom skulle deras prophet sielf befrämja deras förehafwande. Härpå folgde 20 stycken krijgsskiepp ifrån 70 till 30 canoner; ty större kunna intet med nytta brukas i Swarta hafwet och synnerligen uti Palude Meotide, som skall wara mycket grundt. Att altså 30 skiepp med de förra /: vide 12 hujus :/ för denna gången rustats ut emoot Ryssen. Näst här efter kommo de mindre fartygen, dem man omögeligen kunde räckna, men bestodo af följande sorter: först stoora galejor, 250 mann med schlawar och alt manskap; sedan galjorter /: som Turkarna dem kalla :/ eller mindre galejor, af 180 mann, därpå fregater, som och äro galejor, men det minsta slaget, och hafwa hwardera 80 man. Sidst Cangia Bassch uti een stoor myckenheet, som är något större än dryge skiepsbåtar; äfwen så bygde, hafwandes 4 nickhakar och 30 man inne, brukas mäst till landstigning. Heela denna flottan räcknades till 400 segel och öf:r 20,000 man wärfwadt manskap, som alla äro bewäpnade med een bössa, 1 pistohl och een sabbel, utom schlawerna, hwarmed de

största galejorna mäst äro försedde, men brukas inntet till annatt änn till att roo. Hela denna flotta gaf feyr mit för keijserliga Serailen, först skieppena, ett effter annat, med canoner och handgiewähr; sedan alla de smärre fartygena, hwilket gaf een[!] ett tämmeliget knakande ifrån sig, och een sådan röök att man på 1/4 tijma intet kunde see något fahrtyg.

Dito: kom een Mursa eller Öf:rste ifrån Tartar-Chams son med raport till keijsaren, att 800 Ryssar wåre nedergiorde och till fånga tagne af hans folck, och brackte een Ryss med sig till försäkran. Utskickaden fick af Sultan 500 RDl:r för sitt omaak, kom och till H:r Envojen och begiärade 2:ne perspektiv för sin commendeur och herre; dem han och strax bekomb.

30:de inföll Skiärtorssdag effter Grækernas tijderäckning, som ännu bruka gamla computum ecclesiasticum; derföre gick iag föremiddagen öf:r till Fener, där Grækerna hafwa sin hufwudkyrkia /: vid. 11 Ian. 1710 :/ att see huru Patriarchen skulle twätta 12 tiggiares fötter, som altid plägar skie på denna dagen, att repræsentera lärjungarnas twättande af Christo; men som Patriarchen war något opasselig, blef sådant intet af. På det iag lijkwäll måtte få see något, gick iag i affton uti Galata, och fand folcket nyss gånget i kyrkian klåckan 8, då deras wanliga liturgie söngs och lästes upp. Wijd slutet öpnades medlersta chordören på gaflen, genom hwilken ingen mehr änn de ordinerade präster får gå inn och ut för evangelii heligheets skull, som altid bärs inn och ut därigenom, men de andra bägge på sidorna stå allom öpne. Härpå kommo några fram till herrans nattward, och gaf prästen dem bröd och wijn tillijka med een skie uhr ett faat, effter grækiske församlingenes bekandte maneer. Wijd ingången af denna dörren lågo och några siuke, i mening att få sin helsa igiän på denna helige afftonen. När communionen förrättades tändes 12 stycken liuss upp på een järnkam mitt framför

den heliga dören, och därpå messades heela Christi pijnos historia på literal-grækiska, som war delt uti 12 acter utdragne af evangelisterne, och lästes hwart stycke upp af een särdeles präst. Emillan hwar act sungo 2:ne af församlingen de där till hörige stycker. När hwar act begyntes stod heela församlingen upp, korsade sig 3 gånger, blef ståendes, och när den slötz satte de sig; därmed gick een fram och sleckte ett af de 12 liusena, att när hela historien war till ända wåre och de 12 liusena alla utsleckte. När de så wijda kommet med messan att Christi korssfästelse skulle reciteras, bars ett crucifix måhlad utpå gålfwet, /: ty hugne bilder tillåta intet Grækerna :/ för det framkommo först prästerna 2 i sänder, korsade sig och kyste jorden 3 gånger, därpå belätet under fötterna; och gingo åter med samma ceremonier tillbakars; sammaledes giorde och den andra församlingen nembl. manfolcken, som hafwa sina stohlar längs effter kyrkian, för hwar person i synnerheet afdelte, men qwinfolcken hafwa särskilte lectare under taket på sidorne, att de eij kunna ses af manfolcken. Under warande messa gingo 2:ne faat omkring att insamcka collect till kyrkians reparation. Heela gudztiensten drogs således ut till klåckan öfwer tu om natten.

Mensis Aprilis.

2:dre hölt iag communion, hwartill, utom de förrige, sig infan Hendrich Bauer, som är född i Saxen, och nu tienar H:r Envojen för lacqvei.

Dito bröt artolleriet upp utan för staden, och folgde den andra marchen åt Adrianopel.

3:die hade H:r Envojen bref utur Hamburg ifrån H:r Envojen Rotlieb, men ingen ting nytt annat änn att de allierade giöra osedwanlige præparatorier till följande campanje.

Dito ankommo gazetterne med mindre märckwärdigt, allenast ifrån Wien skrifwes: att undersåtarne uti Bremen

skola wara uproriske; men är under att H:r Rotliebs bref intet berättar därom, som doch är yngre.

7:de aflade H:r Envojen sin gratulations-visit hoos nya fransösiska Ambassadeuren Mons:r Des alleurs.

9:de som war Dom. Miser. Domini predijkade iagh.

11:te giorde Monsieur Desalleurs sin åter-compliment hoos H:r Envojen.

13:de kom Ciausen tillbakars, som folgde med Herr Öf:rste Grothusen åt Bender, och brefwen med honom uhr cancelliet berättade: att Tartar Cham skickat sin Divan effendi till Hans Maij:tt med raport, att han lyckeligen wåre till bakars kommen med 20,000 fångar, sedan han och lagt några anseenlige och mootsträfwige städer och byar i aska. Och har nu gifwet sine underhafwande befallningh att beeta och fodra upp sina hästar till följande sommarfälttågh.

17:de kommo de reesande officerare lyckeligen hijt tillbakars /: vide 10:mum Mart. 1710 :/ effter een lång och icke mindre fahrlig ännn beswärlig reesa öf:r Ægypten, Palæstinam, och därifrån till Damascus, Alexandria, Tyrus, Aleppo och andra märckwärdige orter, att de änteligen kommet landwägen omkring Medelhafwet till Smirna. Hade mycket nätt och noga taget af alla de förnämste orter eller des ruiner, som och kiöpt en kyrkia af träd med perlemohr inlag[d] och en miniateyr giord effter den, som nu finnes öf:r Christi graf, att man kunde see alla capeller och altare som däruti finnes. Men som de intet äro studerade, så hafwa och de där och på andra orter befintelige munckar inbillat dem mycken osanning om een och annan orts heeligheet och underwärck: icke des mindre wåre desses rijtningar så accurate effter orterne som de nu finnas, att de wäll wåre wärde att stickas uti kåppar och wijsas för den aflägse werlden, som och kanskie lärer hända *), ty iag tror

*) Större delen af dessa ritningar förstördes i kalabaliken, men några räddades och finnas i Upsala Univ. bibliotek.

att de orter och des antiqviteter äro ännu intet nogare af någon afmåhlade. De hade och hafdt den lyckan att de intet waret siuke på wägen, allenast H:r Loosens dräng, hwilken och dödt uti Canaan, och i stället hade han nu fådt en annan i Smirna af een swänsk Capitein von Arendt benämpd, som är född i Giötheborg och förde nu ett holländskt skiepp, hwarpå han utom leutnanten och styremannen hade 80 swänska matroser.

Dito hade H:r Envojen bref uhr Bender ifrån H:r Öf:rste Funck, som lät weeta att Hans Maij:tt nådigst förordnatt honom till Extra ordinaire Envoje här.

18:de ankom den afledne fältherrn Mazeppas systerson H:r Winarouschi och Administratorens Cammerjuncker uti Holsteen Mons:r Fabricius ifrån Bender.

22:dre hade iag bref uhr Swerige ifrån k. fader, men mycket gammalt nembl. af d. 28:de Iulii förledet åhr, och altså intet mehr änn 10 dagar yngre änn det, som ankomb d. 4:de sidstleden Decembris. H:r Corperal Ehrenschiöld förmentes hafdt det med sig, effter det med de andra kom ifrån Bellegrad med een Turck, som sade sig taget pacqvetet där af een Swänsk, som hade commission om penningar åt Hans Maij:tt och des följe. vid. 28:vum Nov. 1709 et 12:mum Maij 1710.

23:die som war Dom. Cantate prädijkade iag.

Dito hade H:r Envojen audience hoos Kaimakam att gratulera honom till des höga förrättningar uti Stoor-Wizirens frånwahru, såsom och taga afskied för sig. Näst Stoor-Wiziren äro flere Wizirer, särdeles några, som pläga wara tillstädes hoos Sultan och gå till rådz om de wicktigaste och angelägnaste Rijksens handlingar; ibland hwilka Kaimakam är den första, hwilken är såsom Wice-Stoor-Wizir och förwaltar hans tienst då han antingen kan wara siuk eller i fält commenderat, som nu förtijden, eller beställningen annars ledig; det ordet gifwer till känna, ty Kaim betyder stående, permanens, och Mecham alterum,

lijksom ståendes eller beklädandes den andras rum. Är altså een Wizir af 3 Tugh; har een stoor stât på gatorne, som består uti ett stoort följe betienter till foot, men han siälf är till häst effter allmänna maneeret här; denn nu warande Kaimakam *) är denne Sultans mågh. Utom denne pläga och här altijdh wara 5 andra Wizirer lijksom Sultans hemlige Råd, men nu finnas här intet flere och kan man intet weeta af hwad orsak. Elljest är och een Wizir i Ægypten, een i Babel, och een i Bellegrad, som är såsom Wice-roy; flere ställen har iag intet kunnatt än[nu] förnimma att någon sitter med Vizirs titul. Näst desse äro sedan Beglerbegerne, som och föra 3 Tugh, /: desse Tugh, eller hwijta häste-swantzar, bundne på een stång med een förgylt knapp som estandar-schaft, liksom wijsa gradus nobilitatis: som förde een adelsman 1, een baron 2, een grefwe 3, och sielfwe Sultan 4; men så snart någon sättes ifrån tiensten är och adelskapet ute :/ och äro General Gouverneurer; hafwa mycken stoor macht och kunna straffa een bråtzlig till döden utan att föra saken till Stoor-Wiziren; hwilket de mindre Baschi intet hafwa mackt till. När om något angeläget skall rådgiöras, så kallas de Wizirer tillhoopa, som äro här wijd håfwet, sampt med Mufti eller Öf:rste Prästen, undertijden och bägge Kadileskererne eller lagmännerne af Europa och Asia, Stambol- och Gallata effendi /: desse 4 för deras ålderdom, erfahrenheet och lärdom uti Alchoranen, dess uttydningar, eller stadgar som derpå stödia sig :/ Capitein Baschia /: General Ammiralen :/ Ianissar aga och flere af de förnämste betienter och förfarneste officerare, hwilka komma tillhopa, antingen i det synnerligen där till förordnade huset i Seraljen, eller och uti något annat Sultans lusthuuss omkring canalen, att rådgiöra, hwilket råd Sultan sielf gemeenligen bewijstar, och

*) Ali pascha, »förmäld» med Achmeds minderåriga dotter Fatima, f. 1704. Var helt kort Kaimakam. (v. Hammer VII, 154).

kallas det stoora Divan eller Rådet. Wizirerne, som egenteligen där till höra, nämpnas Kubbe Wizirer; till hwilket nampn man intet weet något annatt ursprung änn af det runda taket, som är på den ordinaire Divan uti Serailen, hwilket kallas Kubbe; jämwähl och alla sådane taak, de må wara på hwad huus de willja.

25:te ankom Corperalen af Drabanterne H:r Carl Frumerie, som war gången ifrån H:r Extraord. Envojen Funck uti Smail, att kunna förut beställa om hwad som nödwändigt wåre till H:r Envojens annkombst. Med honom hade iag bref ifrån H:r Drabanten Lefverentz af d. 13 hujus.

26:te arriverade een express ifrån Wien, med hwilken gazetterne refererade uhr Kiöpenhamn af medio Martii: att General Steenbock skall hafwa een dessein före på Norige; hwarföre och een fregat är ifrån konungen af Dannemarck dijtskickat att meddehla dem befehlhafwande ordres; men man kan ännu intet weeta om han är framkommen, besynnerligen emedan ett krijgs-skiepp, som skolat hålla påstwägen frij emillan Norige och Iutland, haft den olyckan genom storm drifwas inn på swänska kösterne, att man håller det alldeles förloratt. Uhr Ängeland: att een fransösisk Grefwe, comte de Giscar benämd, som för några åhr sedan låds rymma uhr Franckerijke för een begången faut, kommet till Ängeland och där af Drott[n]ingen blefwet benådat med 500 pund sterling till åhrliget uppehälle, är nu blefwen rögd, att han hållet hemlig correspondance med sitt fädernesland och hafdt in commissis att taga drottningen af daga på hwad sätt det hälst skie kunde, derföre han och åfta söckt att få audience hoos drottningen allena, som hade [han] hafdt något wicktigt att communicera henne uti all tystheet. Men när han nu blefwet greepen af Drottningens egen secretair, i præsance af andra examinerad och hans egne bref honom föreläsne, har han, då han sedt sig öf:r tygat, welat med een penneknif taga lifwet af secretairen, och så hårdt stucket honom på bröst-beenet att knifs-bla-

det brustet af, hwilket han uti hetzigheeten och räddhogan intet observeradt, utan continueradt stötarna till dess de andra närwarande mást sprunget upp och med wärjor stött ned honom, att han blefwet liggiandes död på gålfwet och sedan af rackaren utfördt på galgeplatzen att begrafwas. Älliest skrefs och om otrolige præparatorier uti Ängeland emoot Franckerijke. Particulaire bref till österrikiske Residenten brackte honom de obehagelige tijdningar, att Hans Maij:tt Keijsaren Iosephus d. 1:ste uti kåpporne afsompnat d. $^{7}/_{17}$:de hujus; hwilket lijkwäll i några dagar hölts mycket tyst, till des äntl. Frantzoserne fingo kundskap däraf och begynte att frögda sig däröf:r.

27:de Fick H:r Envojen een Græk igiän, wijd nampn Spiridong, hwilken han länge sökt effter, emedan een capiteins fruu ifrån Narva för 7 månader sedan berättat, att denne Spiridong uti Moscov inbillatt henne, att här wåre altijd swänske skiepp, med hwilka hoon kunde komma fort och han wille hielpa henne åt Swerige, men sedan då han kommet hijt såldt henne.

28:de förestältes honom hans skiälmsstycke, och Envojen hootade han wille lefwerera honom turkiska Iustitien i händer; då denne, fruchtandes större näpst, emedan han waret i ryske Ambassadeurens tienst, men kommet undan då han togs i arest, och war i misstancka hoos Turkarna att han höllo correspondance med Ryssen, låfwade att wilja skaffa den schlawinnan igiän, som han så fördt ifrån Moscov, sägandes henne wara hoos een Iude; hwarpå H:r Envojen strax genom een ängelsk kiöpman, Kuck *) wijd nampn, lät accordera och gifwa Iuden 275 RDl:r. Men när schlawinnan kom, war hoon af siukdom och ångest så utmattat, att hoon intet kunde tahla, ty hoon weeste intet annatt änn hoon skulle säljas på nytt igiän. Wij talte henne till på swänska, tyska och hwad språk hwar och een kunde, men

*) Cook.

hoon wille intet swara, föränn iag begynte att föreställa henne på swänska: att hoon nu wåre lööss och på frij foot och skulle gifwa sig till freds, äntl. frågandes henne, om hoon förstodo hwad iag sade, då hoon swarade: ja mehr änn iag will. Men när Envojen lät kalla in Spiridong, hoppas iag hoon fick munden upp och begynte föreställa honom hans skiälmsstycke; huru mycket hoon budet honom att han skulle intet sälja henne. Därmed märckte H:r Envojen att hoon förstod ryska, och begynte fråga henne: om hoon wåre den förmeente capiteins fruu: om hoon hade skrefwet honom till och skickat ett ärmkläde för ungefähr 7 månader sedan: om hoon icke fådt swar igiän? hwarpå hoon swarade, sig intet wara den samma, utan een Major Morats *) dotter ifrån Ingermanland, Catharina Morat wijd nampn; för 7 åhr sedan blefwet fången i Narva då hoon waret 11 åhr gammal; 2 åhr waret fången i Moscov, där blefwet omdöpt och kallad Maria; och för 5 åhr sedan blefwet narrad af Spiridong att följa honom hiit, under det löfte att han wille skaffa henne åt Swerige. Men icke dess mindre sade hoon sig weeta hwar den andre wåre, och sade henne wara sitt syskonebarn; hwarföre H:r Envojen lät sluta Spiridong till händer och fötter, och försäkrade honom han skulle betahla laget, om han intet skaffade den andra och igiän. Man skickade emedlertijd denne flickan med 2:ne laqvejer och sin Jude till den andras herre att begiära henne lööss för penningar, hwilket hennes herre, som war een Græk, intet wille troo, utan inbillade sig att H:r Envojen wille man så narra honom, och slöt derföre

*) Förmodligen af släkten Pereswetoff-Morath. Ättartaflorna omtala ej någon medlem på hvilken uppgifterna passa. Den Morath (eller som Kelch skrifver: Muhrat), som blef fången vid Narvas öfvergång 1704, var öfversten vid Åboläns kavalleri Carl P.-M., som dog ogift. Men det hindrar ej att uppgifterna i texten äro alldeles riktiga, då ättartaflorna ju lemna mycket öfrigt att önska i afseende på fullständighet.

igiän sitt huuss och wille intet släppa schlawinnan. Spiridong emedlertijd, seendes att wärcket greps mycket alfwarsamt ann, bestälte till H:r Envojen 2:ne boofaste och rijke Armenier, som gingo i caution för honom, och låfwade willja både skaffa denne schlawinnan igiän och penningarna för den förra, om H:r Envojen wille handtera Spiridong något lindringare, och låta taga kiädiorna af honom; hwilket och på deras caution skiedde.

29:de gingo desse Armenier till capiteinskans herre och kiöpte henne lööss för 240 RDl:r, förandes henne till H:r Envojens Iude Lazarus, där hoon blef öf:r natten, effter Iuden bodde på andra sidan watnet uti Fener, och kunde intet gå öf:r före[!] sabbathens skuld.

30:de förde Iuden henne till Envojen; men hoon wille heller i förstone icke tala något ord, utan teg stilla som ett trä-beläte; utan Iuden sade: hoon hade utlåtet sig, hoon wille heller (wille) blifwa hoos sin gamle herre, effter hoon där waret mycket wäll hållen. Då H:r Envojen blef förtörnatt och sade sig willja skicka henne tillbakars uti hennes förrige schlawerij, och taga de penningar, som wåre gifne för henne, att kiöpa een annan löss före, som skulle med tacksamheet ärkänna hans wällgärning. Äntl. roopade han åter inn Spiridong, frågandes om hoon kände honom? då hoon swarade: ja, iag känner honom wäll den förrädaren. Wijdare examinerade H:r Envojen henne, om hoon wåre den, som skrewet honom till och sagt sig wara een capiteins fruu, begiärandes blifwa lööss; då hoon swarade ja; frågade han: hwarföre hoon nu wille blifwa i sin trälldomb? därmed begynte hoon att gråta och sade sig giärna willa wara lööss såsom hoon i sin zedel bedit om, men hade hördt att H:r Envojen wille åter sälja henne, emedan han sielf intet weste huru länge han kunde wara frij för arest af Turkarna. Och altså blefwe hoon heller hoos sin gamla herre, effter han låfwat intet sälja henne, utan hålla henne så wäll häreffter som hijt till, och giöra henne frij-

heets testamente, att hoon effter hans död skulle wara löös. Därmed märckte wij att någon inbillat henne sådant till att skona Spiridongs penningar; men när wij försäkrade henne contrarium, och H:r Envojen sade sig innom några dagar willa taga henne med sig åt fäderneslandet, effter han af Hans Maij:tt wåre nådigst dimitteradt härifrån till anna[n] beställning hemma, så föll hoon honom om fötterna, och med tårar tackade honom för den nåd som han bewijst henne, sampt badt om förlåtelse att hoon stält sig så mootwillig, ty hoon hade intet annatt weetat, änn hwad de inbillat henne, sade och det hoon sedan wille nämpna hwem som intalat henne sådant; men wij kunde wäll förstå att Juden tänckt där igenom skackra något af Spiridong. Härmed refererade hoon sitt olyckelige lefwernes lopp; att hoon wåre Major Hasses dotter ifrån Ingermanland; hette sielf Anna Maria; hade hafdt een Capitein Fernhaus till man, blefwet gift med honom när hoon waret 14 åhr gammal, sedan ett åhr däreffter blefwet tillijka med honom wijd Narvas öf:rgång fången förd åt Moscov, därifrån mannen med hennes wettenskap rymbdt, i meening att kunna hielpa henne löös eller försträckia henne penningar om han kommo åt fäderneslandet, att hoon meente honom ännu lefwa. Men hoon, effter 2 åhrs fängelse, tillijka med sitt syskonebarn låtet bedraga sig af den åffta nämbde Spiridong. Altså måtte denne Spiridong ut med penningar för 2:ne i stället för een. Det war att undra, att denne unge fruun nästan aldeles förgätet sitt modersmåhl, kunde wäll äntl. förstå hwad man sade henne både på tyska och swänska, men intet swara, utan talte med Envojen ryska och med sit syskonebarn grækiska. Däremoot flickan, som blefwet mycket yngre fången, så snart hoon waret ibland oss några dagar, talte hoon perfect både swänska och tyska, och hade ännu intet förgätet att läsa i book. Den andra begynte och på sidstone att swara några ord, men mycket få.

Mensis Majus.

1:ste togh H:r Envojen afskied af Selectaren. Denne är Sultans swärds- eller wapn-dragare, som nampnet gif:r med; ty Silach är wapn, swärd, sabel etc. och Tar eller Dar hafwandes om händer. Men elljest är han den förnämste ibland alla Sultans håfbetienter, dem han har att commendera eller säja öf:r som een Håf-Marschalck. Een gelijker med Baschilerne af 2 Tugh, ändoch han i håfwet icke förer något, och avangerar altijd härifrån till Beglerbergs- eller Wizirs-beställning, och således till 3 Tugh. Denne beställning har Ali Baschia för några åhr sedan beklädt, som wijd wår ankombst war Stoor-Wizir, derföre han och nämdes Selectar Ali Baschia. Den nu warande Selectaren är denne Sultans måg nyligen blefwen, och därföre på språng att blifwa Kubbe-Wizir.

2:dra valedicerade H:r Envojen, om förmiddagen den fransösiska, och efftermiddagen den ängelska Ambassadeuren.

3:die holländska Ambassadeuren.

4:de, som war Christi himmelsfärdz-dag, prädijkade iagh.

Dito aflade fransösiska Ambassadeuren sin åter-visite med full ståt.

Dito kommo aviserna utur Tyskland med intet annat nytt, änn om de osägelige præparatorier, som på alla kantor i Europa skie till den följande campanje; besynnerligen att 36 ourlogs-skiepp rustas ut i Swerige; och att de allierade tänckia komma förr i fält än Frantzoserne.

5:te tog ängelska- för- och holländska Ambassadeuren effter middagen afskied af H:r Envojen.

Dito ankomb den nya Extra ordinaire Envojen H:r Thomas Funck, och hade med sig Corperalen af Drabanterne H:r Daniel Dreflingh, Capiteinerne af Gvardiet H:r Bengt Ribbing och H:r Gref Carl Posse, Ryttmästaren af Lijf-regementet H:r Gref Thure Bielke, och Drabanten H:r Hans Giörgen Smitterlod; hwilka Hans Maij:tt förordnat

med, till att ökia svijten wijd audiencen hoos Sultanen. Utom desse kom och Notarien uti Cammar-Revisionen H:r Johann Silfvercrantz, som på konungens bekåstnad skulle underrätta sig om commercierna uti turkiska hampnerne omkring Medelhafwet. Porten lät och öka H:r Envojens intog med een hoop Ciauser och andra betienter.

Dito hade iag bref ifrån H:r Tursenio med luter complimenter upfyldt.

6:te. Tog österrijkiska Residenten hoos H:r Regeringsrådet H:r Neugebaur afskied förmiddagen och denna af den andra effter middagen.

8:de hölt iag communion, och funno sig därwijd inn 2:ne som intet förr communiceradt under min hand. Nembl. Michaël Pust, född i Stettijn, den H:r Major Loos taget ann till dräng uti Smirna /: vide 17 passato :/ och Hindrich Bauer, född uti Silesien, som een tijd bort åt tient H:r Regeringsrådet för laqvej.

9:de hade H:r Envojen Funck privat audience hoos Kaimakam angående tillkommande audience hoos Sultan, och fick försäkran att komma där till när han behagade.

12:te. Gick H:r Regerings-Rådet Neugebauer härifrån åt Smirna, hwaräst han skulle finna ett holländskt skiepp för sig, därpå han wijdare tänckte fortsättia sin reesa åt Bremen. Han förde med sig een liflándsk gásse, som här waret schlafw, och een schlafwinna utom de bägge, som han för några dagar fick löss /: vide 28 et 30 passato :/. Några skickade han åt Bender; andra har han och tillförena skaffat hemligen bort, att han uti sin korta tijd här befriat några och 30 stycken ifrån deras äländige träldom.

Dito skref iag med honom åt Swerige /: ehuruwäll iag daterade brefwena som i morgon, emedan iag trodde icke, att han i dag skulle gå bort :/ till A. E. B. N:o 25. Beroopade mig på mina förra bref, önskandes att detta måtte finna sin ägare i godt tillstånd, besynnerligen emedan wij hördt, att pesten giordt stoor skada i fäderneslan-

det. Ursäcktade mig, att iag icke kunde skicka någon ting öf:r, aldenstund här ingenting fins, som är brukeliget i wåra länder, undantagandes juveler, hwilka lijkwäll här äro mycket dyrare änn i Swerige. Försäkrade, att iag icke ännu glömt sabblarna, som iag blef buden om när iag reste utur Swerige, hwilka här och äro dyrare änn där, men det hade iag intet frågat effter, om iag icke frucktatt, att de på den långa wägen genom oacktsamheet kunnatt fördärfwas. Begiärade att iag med nästa lägenheet måtte få swar, och då någon annan god wänn öf:rskicka några noveller; och änteligen att brefwena så slutas innom couvert som mina, för curieuse ögon skull.

Dito till min morbroder H:r Samuel, med berättelse om mina förrige bref, och hwad till dato här med krijgstillrustningarna wåre förelupet.

Dito till min kiäre fader, angående min mening om Consistorii Gothoburgensis recommendation. Om antiqviteterne här; Sultans håfstat, hans fruentimmer, och des ordning; Stoore Wiziren, hans egen håfstat, många publiqve beställningar, och genom hwilka han dee senare förrättar. Kubbe Wizirerne, och Beglerbegerne eller Gouverneurerne, sampt hwad Tugena eller häste-swantzarne betyda, som de föra. Militien, att iag icke ännu weet des ordning, men hoppas få een book därom, som är skrefwen denne Sultan till underrättelse uti begynnelsen af hans regiering. Andelige ståndet, des ordning och Dervisernes dantz, men ett compendium af turkiska Theologien kunde begiäras af H:r Neugebauer, hwilket een ungersk renegat här sammanskrefwet på latin oss till tienst. Grækernas kyrkio-ceremonier, att de mycket lijtet differera ifrån Latinernes; derföre åffta een föreening blefwet söckt att upprättas emillan de bägge kyrkiorne, men huru de seenare draget de förra wijd näsan lärer wara bekandt, och kan Historia Concilii Florentini, som Sguropulus skrefwet på grækiska och Greygton sedan verterat på latin, nogsamt allena witna därom. Officerarnes

lyckeliga återkombst från Palæstina och andra om Medelhafwet liggiande orter; hwad widskepelser munckerne på alla orter wellat inbilla dem; så öf:rskickade iag och 3 små stycken af Ceder-träd på Libanon, som iag fådt af dem, och de sielfwe hugget af på berget. Änteligen om detta krijgets begynnelse, huru Porten kommet till denne resolutionen, des stoore tillrustningar, och på hwad sätt ut-marcherne skiedt utur denne staden. Detta bref blef altså 5 arck långt; hwilket iag bad måtte communiceras min H:r morbroder Samuel, doch i all stillheet, att man icke wijd håfwet skulle ansees för een, som bekymbrade sig om onödige saker. Dito till min k. moder, med excus att iag icke förr upwachtat henne, sampt bad att hoon wille fägna mig med sin egen hand.

15:de, som war andra Pingesdagen, förrättade iag gudztiensten.

16:de kommo gazetter utur Tyskland, hwaruti de danska upförde een lista på sin armee, ifrån Kiöpenhamn af medio Aprilis, och gåfwe henne ut för 47,000 man starck, sampt skrefwo, att de med sådant alfwar welle utrusta sin flotte, att de med första kunna lefwerera den swänska een battajle till siös, och tillsee om icke Giötheborgske caprarna kunna tucktas, som hijt till dags grasseradt något starckt. Doch bekiänna de: att Swerige intet heller försummar laga sigh till, och har effter hand låtet transporterat några regementer åt Pommern, och för dem där upprättat magaziner. Ifrån Nederländerna berättas Dauphin i Franckerijke wara mycket illa siuk, men particulaire brefwena försäkra honom redan död.

19:de wåre några af de nyss ankombne officerare ute att beese Sultan när han fohro till och från moscheen; och observerade, att han på sin egen häst hade swänska betzel-stänger med konungens nampn på förgylt; hwilket war wäll mycket rart och osedwanliget.

21:ste inföll Fest. Trinit. då iag hölt predijkan.

24:de war iag med några af officerarne uti ett af keysarens lusthuss wijd canalen, som kallas Besik Tas eller wagge-steen. Men blefwe lijkwäll länge uppehållne, för änn wij kunde komma öf:reens med den där wackt hafwande Capiteinen om penningarna för att slippa inn; ty han begiärade i förstone 4 ducater, lät lijkwäll pruta af 2, och ändoch sedan wijsa oss alla rum och hwad där war att see. Denne Serai, som ligger tätt ut med watnet, är een fyrkantig bygnad af steen; tämmeligen hög, men har ändoch intet mehr änn een wåning, utan är uphögd på een grundwahl af qvadrat steen. Taket täckt med bly, och har 3:ne små runda hwalf öf:r de 3 störste rummena, och emillan dem 2 små spitzige thorn, hwilka öf:rst äro beslagne med förgylt bläck; elliest faller taket så wijdt utom wäggarna, hwilka öf:r alt utan på äro klädde med hwijt och blå grof porcelain, att man rundt omkring kan gå säker för regn och owäder. Upgången till stoora dören mit på bygningen är så bygd, att man på både sidor kan rida upp, och där een steen lagd 2 trappor hög, till bättre commoditet att stijga af och på hästen. Wij gingo först in i det rummet som Sultan sielf uppehåller sig uti, när han här fördrif:r tijden; detta är een stoor fyrkantig eller snarare nästan korss-bygd saal; strax innom dörren gålfwet med den allerfijnaste bruun och hwijt marmor belagd. På både sidor, jämpte närmaste fensteren, een fontain med många små röhr, liksom små marmorthorn, så satte att nederst äro 8 på hwar sida och sedan alt upåt mindre och mindre, att öf:rst kommer man ett lijtet thorn att stå. Desse röhr spruta watnet som grofwa twinne-tråar högt i wädret, när canalen öpnas, hwilket sedan faller uti de fyrkantige marmor-dammar, som fontainerne stå uti; på alla hörnen af desse dammar springer och watn utur halfwa och krokota orm-kroppar uti undersatte metall-skåhlar, hwilka åter giuta det ned på rammen af dammen, och den har mit på ett håhl att det kan komma neder igiän. Under de närmste fen-

steren äro krokota tappar i rad satte, som med stor force gifwa watn från sig; och öf:r dem under sielfwe fensterposten ett något groft röhr, hwar utur watnet först faller i 1 skåhl af metall, sedan i 2, wijdare i 4 och så wäggen utföre, att det seer ut som een rinnande bäck genom många bergs-klippor. Elliest är utur alla fensterposterne, så i detta som de andra förnämste rummen, krokota röhr med skåhlar under, som och äro fäste i posten, och giuta sedan watnet ned genom under-posten. Dette rum har 4 utbyggningar; igenom een kommer man inn i de andra 2:ne; på wäggerna, som och på gaflen, hwilkas gålf äro $^1/_2$ aln uphögde ifrån det andra, liggia skiöna med fijnaste scharlaken öf:rdragne såffor eller bolstrar, och på dem dyner, som stoore örnegådt, med blåt genomskuret sammet och guldbåtn öf:rdragne, och jämte wäggarna uppreste att stödia sig emoot; /: andra bänckiar hafwa intet Turkarna, utan desse äro dem de beqwämmeste, effter de altijd sittia med beenen korsswijss under sig :/ det andra gålfwet är med turkiska tapeter öf:rdraget, undantagandes wijd dörren, som sades, och där mitt på är een hwijt steen med ett rödt korss uttecknatt för Stoor-Wiziren, när han här har audience hoos Sultan, att de således äro 20 skrett från hwar andra, och det för respecten skull. På wänstra sidan, när man kommer inn, wijd ändan af den främmsta såffan, står een stohl eller thron, som een lijten öf:rtäckt säng af kåsteliget nöteträd med elffenbeen inlagd, hwar på lijkwäll arbeetet är dett mästa, oansedt det allenast består af subtile circlar och linier; denne sitter Sultan på när han har något angeläget att conferera med Wiziren, och will wara honom närmare; jämte denne stå 2 a 3 små löse stohlar, utan ryckstöden, med rödt och guld-borderat scharlaken öf:rdragne. Ofwanföre hängia några taflor, hwilka innehålla een hoop gåtor, wijsor och andra divertisante saker, på arabiska skrefne med röda, gröna, och förgylte bookstäf:r. Twärt öf:r på andra sijdan hänger een medelmåtig stoor

spegel med ett grönt täcke före, emedan Turkarna icke lijda dem öpne. Heela taaket är utzijradt med turkisk bildhuggare-arbete, som består uti allahanda guhle, gröne, röde, hwijte och förgylte blommer, sampt ändalångs och twärt igenom hwarandra dragne streeckar. Ifrån centro af det hwalfde och runda taket mit i salen hänger een stoor liusskrona, men icke mycket prächtig, allenast af fijn metall förgylt. Härutur gingo wij inn uti såfwe-kammaren på högra sidan, som är prächtigt moubleradt efter landzens maneer. Sängen fyrkantig, af samma slags arbete som thronen i stoore salen; det prächtigste här är ett skåp i den eena wäggen af perlemoir och skylpad tärningewijss inlagdt. Härjämte är Sultans afträdes-huuss effter giemehna maneeret giordt, med ett trekantigt håhl af marmor een twär-hand högt ifrån gålfwet, därpå man står med fötterne. De andre kamrar och rum, som höra till hans förnämste betiente, wåre nu intet uppstädde, utan såfforne och dynorne ihooplagde, emedan Sultan icke diverterat sig här på een lång tijdh. Iämpte denne Serailen står ett annat stoort huuss af steen, aflångt bygdt och med tegel täckt. Häruti besåge wij först Kizlar agas kammar, hwaräst moublerne äfwenwähl wåre sammanlagde. På bägge sidor om denne är een stoor sal för qwinfolcken, men heller intet uppstädade; i wäggarna äro stoore öpne sängar med gula bålstrar af attlask, så fullkomlige att 4 kunna makligen liggia därpå jämpte hwarandra. Under taaket äro galle[r]wärck, där bakom stå eunucherne och hålla wacht, hwilket skier både natt och dagh; så äro och fenster utur Kizlar agas kammar in i denne, att han och kan gifwa acktning; ja skorssteenarne äro med järngalror genommuurade, till att förekomma all qwinnolist. Bredewijd desse äro bad och andra små kamrar innom hwarandra, att man kan gå uhr den eena i den andra, doch allenast genom een dörr; uti alle desse äro små såffor. I desse besöker Sultan de dijt bestämde qwinfolcken uti all förtrooligheet, när honom behagar. Älliest

äro i detta många rum för de större och mindre betienter, nästan bygde som corps de gvardie hoos oss, med lafwar, där de wacht-hafwande drängiar, af allahanda slag, hafwa sina saker; och främst ett med bräder afdelt rum för den commenderande.

Härifrån satte wij oss öf:r canalen till Scutari till att besee den nya moscheen, som denne Sultans moder låtet byggia och är nu nyligen blefwen färdig /: vid. 14 Aprilis 1710 :/; denne är effter den allmänne formen bygder af qvadrat steen, men inuti bättre moubleradt, änn iag till dato sedt någon. Emillan lamporne, hwarmed alla moscheer äro upfyldte, och hängia de mästa allenast 4 al:r från jorden, wåre stoore runde glass-speglar och gule, gröne, röde och blå silkes-dåfsor, som wägde åt minstone 3 sk:pund stycket. Här och där hängde 8 kantige glasskåp med kostelige juveler och de allerskönste orientaliske perleband upfylde; uti 4 wåre och blomster af ädle steenar och inunder hängde een perla, som æstimerades för 1,000 RDl:r. Utom desse prunckade stoore och wällarbeetade lampor af silf:r såsom och watn-kannor, besynnerligen jämpte prädijkestohlen, som stod 12 trappor högt mit på den östre wäggan, wäll beprydd och helt och hållen af fijnaste marmor. Dörren för trappan war och mycket nätt inlagd med perlemoir; och alla pelare i kyrkian wåre af een steen. Turkarna giorde oss här ingen swårheet att komma inn, både oss allenast taga skoorna af, hwilket wij och giorde och trädde så inn på det med fijnaste persiske mattor belagde gålfwet. På alla sidor af kyrkiohwalfwet, inn under sielfwa runddehlen, wåre afdelningar med röda gallror före, där keijsarens moder med sina qwinfolck står obesedd när hoon will besökia denne sin moschee, och till desse gås upp genom trappor utan på wäggen, som äfwenleds med gallerwärck betäckia de upstijgande. Widh kyrkio-gårds muuren på den östre sijdan war och hennes begrafningsrum, en miniateur så bygd som moscheen, men sielfwe dommen eller runde

taaket ännu otäckt, utan med ståhl-trådz-nät öf:rdraget, att det må kunna regna på de därinne planterade lilljor, neglickor och andra blomster. Ty så pläga de nya begrafningsställen här wara små trägårdar, till des den döör, som ärnat dem åt sig; då täckias de igiän och blomsteren wissna bort. Iämpte denne war een innebygd cistern med järngalror före, och emillan dem små bleckkannor uti kiädior, med watn fylde för de förbijgående torstige. Här till äro så stoore reveneyrer anslagne, att icke allenast cisternen hålles wijd macht, utan och några karlar löhnas, som stundeligen äro tillstädes och hålla kannorne fulle med watn. Denne omkåstnad æstimeras mycket af Turkarna och hålles för een så god giärning som skall komma siälen till godo, när hoon skall passera eld-strömmen inuti paradijset; därföre finner man och mehrendels wijd de förnähmares begrafningar sådane brunnar, jämwähl och på andra ställen i städerne, mehrendels wijd gate-mundarna.

25:te begrof iag een ungersk hustru af wår religion /: vid. 10 Jun. 1710 :/ hwilken waret länge siuk; och måtte iag, för[e] hennes död, åffta träta med herrar Iesuiterna, emedan de alltijd incommoderade henne med deras conversion eller rättare perversion; ja de brukade och de grepena, att de hindrade dem, som hoon skickade till mig, att iag i 2 månader intet fick weeta af hennes siukdomb. Emedlertijd förehöllo de henne: om hoon intet kunde märckia, det jag intet bekymbrade mig om henne, och måtte hoon altså döö utan att blifwa communiceradt, om hoon intet wille betiena sig af dem. Men hoon swarade altijd: hoon märckte wäll att iag intet weste däraf, och om hoon änn skulle döö utan herrans nattward, så wille hoon ändoch blifwa i sin evangeliske troo. Äntl. fick hoon fast på een ährlig karl, ehuruwäll een papist, som kundgiorde mig hennes tillstånd, att hoon altså /: gudi lof :/ förlijkt med sinn gud, beständig i sin troo, förnögd med sig sielf,

och försäkrad om sin saligheet, afled i går kläck. 12 på dagen.

26:te war förste stoore bönedagen i åhr.

28:de inföll Dom. 1:ma post Trinit. då iag prädijkade.

Dito hade H:r Envojen bref ifrån Bender och ibland annatt den effterrättelsen: att een rysk General Adjutant *) nyligen gådt öf:r ifrån Ryssarna och kommet till Bender, hwilken försäkrar, att alla främmande officerare hafwa begiärt afskied af Czaren. Men emedan de sådant intet bekommet, twiflar han intet, att ju de mästa wijd första tillfälle lära retirera sig hwart de kunna, ty de hafwa redan låtet sig förliuda, att de intet willa utstå den fahran, att kunna blifwa fångne af Turkar och satte på galejor i all sin lifztijdh. Czaren skall och hafwa dehlat sin armee i twänne corps; med den eena, som består af 50,000 man, wil han möta pommerska armeen, som af Ryssarna utropas för 35,000; med den andra bestående af 45,000 will han låta observera Turkarne och hindra wår nådigste konung att komma igienom till sin armee.

Mensis Iunius.

10:de. Lät österrijkiska Residenten, den nyligen afledne keijsaren till åminnelse, hålla een lijten begrafningsceremon uti Iesuiter kyrkian i Galata, hwilken nu öf:ralt inuti war öf:rdragen med swart kläde, jämwähl och wäggarne med sinnebilder zijrade. Mit på gålfwet stod ett castrum doloris, men mycket illa arbeetat, ty bildhuggerij är här uti landet intet brukeliget; kistan war öf:rdragen med blåt genomskuret sammet, och på sidorne med fläckte örnar besatt. Acten begyntes med de påwiskas wanlige sång wijd begrafningar; och när den war ute steg en munck upp på predigstohlen och hölt een liten oration, som intet annat innehölt änn den aflednas berömm och stoore manlige giärningar. Detta thal skiedde på tyska, och öf:rskred

*) Kalckstein.

mycket både sanningen och anständigheeten. Änteligen slötz med den ordinarie missa, hwilken Ärkiebiskopen af Ancyra förrättade /: vid. 10:mum Iun. 1710 :/ omgifwen med een tämmelig myckenheet af åtskillige slags munckar.

Dito hade om efftermiddagen H:r Extraordinarie Envojen sin första publiqve audience hoos Kaimakam eller wice Stoor-Wiziren på följande sätt: Utur H:r Envojens huuss gingo först 12 Ianissarer med sina parad-mössor på hufwuden. Dem folgde de 2:ne hoos Envojen wackthafwande Ciauser till foot och Agan till häst; utom honom war eij heller någon mehr, som red på denna sidan om watnet. Därpå kommo håf- stall- och kiällaremästaren jämpte hwarandra, och hade effter sig 12 laqvejer uti himmel-blått liberij med brandguule snören, hwilka gingo 2 och 2 ihoop med kiäppar uti händerne. Härnäst 6 stycken stalldrängar i grekiska röda råckar och guhla skiärp. Effter dem 2:ne stycken tolkar och een liten pagie uti himmelblå sommarklädningh. Därpå kom H:r Envojen uti himmelblå sommarklädningh med små guldsnören i alla sömmarna och små frantzar wijd ändan af knapphålena. Honom folgde 2 secreterare, och effter dem, de med H:r Envojen hijtkombne officerare, /: vide 5:tum Maji h. a. :/ utan att observera någon rang eller ordning, och wåre alla blåklädde med rijk guld-galounering. Ibland dem höllt iag och min cammerat oss, men hade intet kappa eller kraga på oss. Änteligen sluto alla wåra drängar uti blå kläder och silf:rgalouner om hattarna. Såledz gingo wij till watnet wijd Tophana eller stycke-giut-huset, mit för keijserliga Serailen, däräst wij läto sättia oss öf:r, och funno på andra sidan redhästar för oss alla, undantagandes Ianissa[re]rne och drängarne. Ciaulslar Emini med 2 Capitschi Baschi och 20 stycken Ciauser togo här emoot oss, och hade med sig 4 stycken mycket wäll stofferade hästar uhr Kaimakamens stall N.B., af hwilka

N.B. för H:r Envojen sielf.

de tränne sedan leddes näst effter laqvejerne. När wij nu satt oss till häst redo de 2:ne Capitschi Baschi och Ciauserne föran uti sine wanlige turbanter, hwilka äro mycket höge, ofwan till mycket wijde och runde, men smalna sedan ned till hufwudet, och öf:r alt öf:rdragne med hwidt lijntygh, undantaagandes een knapp, stoor som ett gåssägg, hwilken sitter ofwanpå sielfwa stommen, och lämnas bar, att af den må synas hwad färg som sielfwe turbanten har. Härmed wårt eget följe uti sin förrige ordning, allenast att Ciauslar Emini red näst fram för Envojen. Vid porten af stadz-ringmuhren stood een där wackthafwande Ciaus med 12 janissarer uti parad för oss, men hade intet annatt giewähr änn kiäppar, som alla andra wackter här. Wij folgde Divan-gatan uppföre jämpte serailemuuren, där wij observerade, att een satt uti det för Sultan uppbygde thorn ofwanpå muuren, hwilket är täckt med bly, och har tätta korsgalror af trää för fönsterne, att så mycket fördoldare kunna see hwad som hafwes före ned på gatan. Och kunde wij intet annatt dömma änn att det måst wara Sultan sielf, besynnerligen emedan wij kunde see 2:ne fiädrar i turbanten, när wij kommo på den distancen att wij fingo fensterna af huuset gient emoot hwarandra och kunde see twärt igienom, ty sådanne plägar han altijd föra ofwanuti smycket öf:r pannan. Dessutom wågar sig intet giärna någon inn i de rummena, som Sultan will hafwa för sitt eget plaisier. Wijd detta thorn går een lijten trång och kort gata till höger uppföre åt det huset, som Stoor Wizirerne ordinairt residera och nu Kaimakam bodde uti. Denne war besatt med Ianissarer på både sidor in till första porten; innom denne äro åtskillige rum för den residerandes folck. När wij denne gården passerat, kommo wij inn genom andra porten inn på sielfwa hussgården och stego där nedan för trappan af hästarna. Gingo trappan uppföre emillan hoffolcket, som stod på bägge sidor i sina hwijte caftaner af cattoun med wackra turbanter på hufwuden,

och emillan dem hade wåre laqvejer stält sigh. Wij fördes ännu een med rödt kläde klädd trappa uppföre, innuti ett lijtet på turkiska, men icke synnerligen prächtigt, moubleradt rum; hwaräst wij blefwo sittiandes snart een tijma, till des wij änteligen leddes inn i sielfwa audience-cammaren, som icke war synnorligen utstofferat; utan tycks som willa de herrarna, hwilka dagl. komma för Sultans ögon, icke låta see sin prackt och rijkedomb, kanskie för giltige orsaker skull. Reis effendi och Musur aga stodo utmed wäggen framemoot Kaimakams säte, och några Ciauser stodo i 2:ne linier ifrån dörren där Kaimakam skulle komma inn, fram till soffan där han skulle sätta sig, och baak om dem blefwe wij ståendes, alle med hattarne på hufwuden. Som wij stådt här något lijtet kom Kaimakam inn, och fördes af 2:ne sine betienter emillan Ciauserne till det högra hörnet af sahlen, däräst ett med silckesblommer utsydt hwijt kläde, stort som een fält-bord-duk, war för honom utbredt. Men han satte sig icke mit på det utan något lijtet ut från hörnet af wäggen, till att lemna det rummet ledigt som kommer Stoor-Wizirer egentl. till. Denne Kaimakam är een herre af några och 50 åhr, lagom statur och ett uprichtigt ansichte med ett något gråt skiägg och heeter Sielevi Mahomet Paschi. Han hade een sådan turbant på sig, som Kubbe Wizirerne tillkommer, hwilken är helt och hållet med hwijtt cattoun öf:rdragen; ofwan till rund och spitzig, men har wijd hufwudet 4 utstående hörnen; öf:r 2:ne af dem är een 3 fingers bred guld-galoun bunden och med ändarna inn uti turbanten fastsatte. Öf:r kroppen hade han een footsid grön tubinsråck med hermelijn underfodrat. Snart som han satt sig på såffan och H:r Extraord. Envojen på den mit framför Kaimakam satte lähnstohl, begynte folcket med fullan halss att skrijka och önska lycka till alla Portens och des stoora betienters rådh och handlingar. Härmed aflade H:r Envojen sittiandes sin compliment, som war mäst af dett innehåld, att som han af Hans Maij:tt wåre

förordnat till Extraord. Envoje wijd Præfulgidam Portam Ottomannicam begiärade han med första kunna få audience hoos Sultanen och öf:rgifwa sitt creditiv. Tolcken förstodh fuller intet swänska, men H:r Envojen hade redan förut communiceradt honom hwad han wille säja, och altså uttydde han strax H:r En[v]ojens tahl; hwarpå Kaimakam med 2 eller 3 ord och wänlige miner beneventerade H:r Envojen och låfwade effter möjeligheeten fullborda hans begiäran. När det war bestält kom een af håfbetienterna fram, lade een tunn hwijt silkes-duk öf:r H:r Envojens knä och gaf honom een skåhl coffe sampt præsenterade rosensijrupp på een talrijk, hwaraf och H:r Envojen tog något lijtet med den bredewijd lagde lilla skied af perlemoor. Effter kom een annan med sierbet i een porcelains skåhl och den tredie kastade ett grönt tunt silckesärmekläde öf:r H:r Envojens hufwud, hwarunder han uhr ett silf:r-röök-faat rökte honom i ansichtet. När desse complimenter wåre förbij fick H:r Envojen, secreterarne, tolcken, Agan, Ciausen, och wij andre hwar sin caftan, undantagandes laqvejerne och janissarerne. Desse wåre af silf:rmoir med så stoore brandgule roser att een betäckte heela ryggen; wåre och alle af een sort, allenast H:r Envojens något fijnare. Wij andre gingo härmed ut i det förra rummet, men H:r Envojen, secreter:na och tolken blefwo inne något lijtet, då wij emedlertidh lade af os caftanerne, och så snart H:r Envojen kom ut och hade till några af håfbetienterne sielf, till några genom tolcken utdehlat drickespenningar, satte wij oss åter till häst. När wij kommo till watnet, funno wij där oss till ähra ett compagnie Janissarer doch utan giewähr, /: som altijd brukeliget är :/ upstälte, äfwen och satte de till häst os följande Ciauser sig i ordning, att wij passerade dem när wij gingo i båtarna igiän. Och altså kommo wij i wår förra ordning hem igiän.

11:te som war Dom. 3:tia post Trinit. prädijkade iagh.

Dito ankom een curier från Bender, och brefwen med

honom berättade: att Ryssarna draga sigh tillsammans 16 mijhl därifrån, och giöra mine, som willa de gå öf:r Niesteren; hafwa och till den ändan uppkastat een skantz för 500 man; men 1,500 Turkar, som från Bender blefwet commenderade, hafwa med sabbelen i handen föst ut dem. Sierachiren har och låtet om Hans Maij:tts läger och det hoosstående krijgs-folcket draga een linie och graf till att förekomma hastigt innfall för änn sielfwe corps af armeen ankommer.

Dito öf:r sändes een copia af ett bref ifrån swänska agenten i Breslav Mons:r Beje till Commissions-Secretairen i Wien Mons:r Stiernhöök med detta innehåldh: Att swenska armeen brutet upp utur Pommern i begynnelsen af Majo, sedan hoon blefwet förstärckt med några regimenter i Swerige, och de gamble gvarnizonerne uhr Wismar, Stade, Strahlsund och Stettijn. Att Saxerne retirera sig utur Pohlen, och hafwa redan några af generalerne skickat sitt bagage förut. Så förmodar man och att konung Augustus intet lärer komma tillbaka till Dantzick, emedan commissarierne, som wäntat honom dijt, och till den ändan uppehållet sig där een tijdh, låta och förliuda att de willa snart därifrån. Pålska adelen skall och wara i beredskap att sittia upp och fäckta för frijheeten, wiljandes aldeles intet weeta af Saxerne mehr; hwilket går desse så i magen, att hwar 6:te mann i Saxen, så af borgare som bönder, är uppbuden, med ordres att stundl. hålla sigh march-färdige; men skola icke brukas wijdare änn till beskydd wijd gräntzorne. Att de danska föregifwa een siukdom grassera ibland hästarna wijd armeen i Skåne. Och att konungen i Dannemarck intet inclinerar till någon frijd med Swerige, utan rundt afslaget Ho[l]stenska Ministerens medlande i det måhlet, hwarom Mons:r Beje lijkwäll sielf mycket twiflar.

12:te. Gick Bonkouschi härifrån, sedan han och funnet sig i sitt hopp bedragen: vide 28:vum Martii 1710.

17:de inlupo genom een expresse ifrån Assoff desse

tijdningar: att sedan som den där commenderande turkiska Sieraschier, hwilken dijt ankommet med en armee af 60,000 man, emillan Caspiske och Swarta hafwet, förnummet att Ryssen intet kan utrusta sin flåtta, så wäl i mangel af folck, som och medelst den af Tartarne tillfogade skada, hwilka i senaste expeditionen brändt upp 200 stycken pråmar, som Czaren låtet byggia i Waronits till sin flåttas utförande, har han beslutat: att både med sitt och skiepsfolcket af turkiska flåttan beränna Assoff. Men som Capitein Baschia intet har welat låta bruka sitt underhafwande folck där till, ty har Sieraschieren, som den högste commenderande på den orten, satt honom af med tiensten och een annan i hans ställe, sedan fullfolgt sin resolution, och så starckt beränt staden att ingen katt kan komma inn eller ut, besynnerligen emedan han försänckt strömen ofwan för staden, och nedanföre tillslutet honom med galejer. Capitein Baschias afsättiande är och af Sultanen approberadt wordet.

20:de. Hade H:r Extraordinarie Envojen audience hoos Sultanen. Och gingo wij klåckan 2 och $^1/_2$ ifrån wårt huuss uti wanlig ordning till och öf:r watnet. /: vide 10:mum hujus :/. På andra sidan funde wij för oss Ciaus Baschi, Ciauslar Emini, 20 Capitschi Baschi och een hoop Ciauser, sampt wackert munderade hästar för oss alla utom drängarne och Ianissarerne. H:r Envojen hade afftonen förut låtet föra öf:r 4 sina egne hästar med mycket prächtige turkiske tygh; på den eena red han sielf, de andra 3:ne lät han effter wanligheeten föra fram för sigh näst effter laqvejerne. När wij nu wäntat här till klåckan 4, rede wij upp till Serailen och inn igenom den första gården, som är tämmeligen wijdlyftig, och har inga andra huuss änn som Myntet, några giewährs huuss och andra rum för kockar, bagare och andre dylijke betienter; hwilka huuss stå bygde som lador ändalångz på sidorna af gården. Utan för andra porten stego wij af hästarna och

måtte lefwerera alla wåra kiäppar till wachten, men sina wärjor hade så wäll H:r Envojen som officerarne lemnat hemma; ty det tillåtes ingen att komma in för Sultanen med giewähr. Och måste een fransösisk Ambassadeur för några åhr sedan gå ned utan audience, emedan han icke wille läggia wärjan af sigh, utan sade sigh hafwa ordres af sin herre, att han skulle behålla wärjan på sigh, såsom hans antecessor giordt! Men honom blef swarat: hade hans antecessor hafdt wärja på sig, wåre sådant skiedt owetterligen; dessutan hade Sultanen den tijden waret i fält, då man äntl. kunde komma inn för honom med giewähr *). Härmed gingo wij inn på andra gården, som intet är aldeles så stoor som den yttre, men med löhn- och andre skuggerijke trädh besatt. När wij kommo inn blefwo wij warse ungefähr 2,000 Ianissarer, till höger ut med husena upstälte, hwilka strax, på gifwet teckn, i fult språng lupe till några 100:de koppar- och steen-faat, som stode innom ett lijtet plancke, under träden i gräset satte, rätt brede wijd wägen som wij folgde, och wåre med kookat rijss och kiött upfylte. Desse togo de bort i hastigheet och skyndade sig intet mindre tillbakars. Detta tractamente åtniuta så många Ianissarer som här äro, 2 gånger i weckan af keijsaren, hwarmed han lijksom pröfwar deras sinne emoot honom, ty om de äro missnögde med någon ting, så sparka de kull faten och ströö maten omkring på marcken, och då måste Sultan, om han will sigh sielf wäll, komma ut och fråga dem hwad som fehlar, och låfwa att

*) Det är Ferriol berättelsen gäller. En utförlig redogörelse för »skandalen» läses i texten till »Recueil de cent estampes» etc. Då Ferriol omöjligen kunde förmås att lägga af sin värja och försöken att snappa den af honom med våld eller list misslyckades, blef ingen audiens af och han lär sedan aldrig haft någon under sin 10-åriga beskickningstid vid Porten. Då efter Ferriols hemkallande sekreteraren Brue berättade för storvisiren att han blifvit tokig, genmälte denne: han var det redan då han var här (v. Hammer).

det skall ändras hwad som de hafwa att klandra på. Men giör han intet det, utan är opiniater och will stå på sin myndigheet, så har han säkert een rebellion på halsen, ty pöbelen slår sigh strax på Ianissarernes sijda, och så är det giordt både med keijsaren och de andra betienterne, som Ianissarerne hafwa någon misstancka om för ett eller annatt. Hwilcket hände med denne Sultanens broder för några åhr sedan, att Ianissarerne satte af honom och massacrerade de största betienterne mycket ymkeligen. När denne gröt-stormningen war öf:r, som skiedde i moment, kom Ciaus Baschii och Kapigiler Kihaja med stoora öf:ralt silf:r-beslagne och förgylte kiäppar i handen, hwilka de uti gåendet stötte hårdt i jorden, och förde os så innuti Divanen, som war på wänstra handen och nästan bygd som een lijten moschee med ett blytäckt rundt taak. Mitt emoot dörren wijd gaflen satt Kaimakam på een bänck, som kunde wara 2 al:r hög, och hade een pall under fötterne. Bäncken och pallen war öf:rlagd med rödt scharlaken, som war borderat med stoore uphögde guld-blommor, och ofwanpå bäncken war een hwijt broqvad-duk lagd; mitt på den plägar Stoor-Wiziren sittia när han är tillstädes, men Kaimakam satt något lijtet åt det högra hörnet. På Kaimakams högra hand, in i wråen, satt een Kubbe-Wizir, Solimann Selectar Paschi benämd, och nedan för honom utmed wäggen satt Nisangi Paschi eller den som skrif:r Sultanens nampn under alla acter, ware sig dommar, pass, frijheetsbref etc. och denne är tillijka Kubbe-Wizir. På wänstra handen bägge Kadileschirerne, Rumeli och Anadoli eller lagmännerne öf:r turkiska provincierne i Europa och Asia. Desse hade sine effendi-turbanter på sig, hwilka äro runde och wijda som een lagom skiäppa och är tunn nättelduuk rute-wijss wefwat öf:r det andre catounet, hwarmed de wijsa, att de äro andelige männ. Iämpte dem är rummet afdelt med een 2 al:rs hög bänck och på dess pall suto Vice-defterdaren eller Skattmästaren, ty den ordinaire är i

fält med Stoor-Wiziren, och Rusnamegie eller den som har böckerna omhänder angående Rijksens inkomster och utgifter; desse hade sådane turbanter på sigh som Turkarna ordinairt bruka, men Kaimakam och de andre bägge Wizirer sådane som Wizirerne egenteligen till komma /: vid. superius pag. 218 lin. 26 :/ [ɔ: s. 249]. Åt H:r Envojen wardt een stohl gifwen mit fram för Nisangi Paschi, på den han satte sig neder; men wij andre blefwo ståendes på gålfwet bak om H:r Envojen, nu som altijd i Turkarnas compagnie med hattarna på hufwuden, och hölt altijd Secretairen Perman H:r Envojens creditiv, som war inlagdt uti himmelblå broqvad, så att det kunde ses. Härmed kom een inn och lade ett silkes-kläde öf:r Kaimakams och de andre bägge Wizirers knä; utan twifwel, att de intet skulle oreena sigh eller de skrifter, som sedan blefwo dem i händerne gifne. Strax här på trädde wåra anförare, som emedlertijd wåre utgångne, åter inn med sine stafwar i händerne, och dem folgde Reiseffendi, som steg till och kyste Kaimakams råck, bägge Tezkieregie eller secretairerne, hwilka blefwo ståendes på ymse sidor om Kaimakam ned på gålfwet, så att de hade ansichten emoot hwarannan, Ciaus Baschi, Ciauslar Emini och Muzur aga, hwilka ställte sigh jämpte hwarandra wijd sidan af Tezkieregien på wänstra handen; den sidsta till att emoottaga och låta afstraffa de delinqventer, som blifwa afdömde. Änteligen kommo een hop Ciauser inn, hwilka blefwo ståendes några på wänstra och några på högra sidan, och hade hwar een agerande för sigh att gifwa fram hans inlaga, taga emoot dommen och sedan roopa inn een ny kiärande eller swarande. Den som främst stodh gaf först inn sin clients innlaga till den eena Tezkieregien, hwilken strax lass upp henne och contrapartens swar därpå; så snart det war bestält sade Kaimakam dommen sackta åt Tezkieregien, hwilken strax skref den på innlagan, och emedlertijd, till att winna tijden, lass den giänt öf:r stående Tezkieregie een annan inlaga upp, afhörde och

annoterade dommen. När någon war färdig skrefwen, som skiedde i största kortheet och hastigheet, gafs han åt Kaimakam att skrifwa sitt nampn under, och om saken war af någon conseqvance fick Nisangi Paschi honom att skrifwa Sultans nampn under. Detta gick så skyndesamt till, att innan een stund öf:r 50 saker afgjordes, besynnerligen hielper och det mycket till kortheeten att Turkarna äfwenså wähl ståendes skrifwa på händerne som wijd något bordh; ehuruwäll de aldrig nånsin bruka bord wijd skrifwande, utan den störste commoditet, som de därwijd sökia, är att de kunna på een såffa sittia med beenen korsswijss under sigh och skrifwa på knän, hafwa till den ändan och altijd bleckhornet med pännefodret under giördelen fastsatt. Icke mindre befrämjar det kortheeten, att de aldrig bruka långe omsweep, utan positive skrifwa resolution; och har jämwähl sielfwa språket det med sig, att de med några få ord kunna exprimera det, hwartill wij bruka långe meningar. Hwad små saker wåre, besynnerligen som angingo religionen, afhörde och dömde Kadileschiererne, doch confirmerades sedan dommen af Kaimakam. Mit öf:r den præsiderandes hufwud upp under taaket är ett fenster med tätte trägalror före; där plägar Sultan stå och höra till hwad som afhandlas, som han och nu infand sigh, hwilket wij kunne märckia af den hwijta turbant, som syntes genom galrorne, ty ingen annan kommer dijt mehr änn han sielf. Detta alt drogs ut till klåckan innemoot 6, då de bägge præstaver åter kommo inn, och dem folgde några karlar med silf:r handfaat och kannor, hwilka de præsenterade åt Kaimakam, bägge Wizirerne, H:r Envojen, bägge Kadileschiererne, Wice-defterdaren och Rusnamegie, att de skulle twätta sig. Därmed sattes een 8-kantig och 1 $^1/_2$ al:rs hög pall för Kaimakam, een för hwar Wizir, een för Kadileschiererne och een för de andra bägge. På hwar pall, som war af nöteträd med pärlemoor inlagd, lades ett stort och rundt silf:rfaat, men flackt som een bordskifwa, och war

Sultanens nampn på åtskillige ställen wijd brädderna utstucket. Maaten war emedlertijd i ordning satt utpå gården med täckefaat öf:r af flätade rijssqwistar, men wåre mäst med swart läder öf:rdragne, och så snart som bröd och skieder, hwilka wåre af skildpadd med perlemoor inlagde, hade lagdts fram, bars han inn i gröne steenfaat, ty silf:r eller guld är emoot Turkarnas religion att äta utur. Uti dörren stodh een, som tog täckefaaten af, och så snart som första faatet war framsatt, gick H:r Envojen allena till Kaimakams bord, och wij till de andra, som wij kommo och kunde; allenast Kadileschierne lemnades allena, ty dem, som äro aldeles andelige männ, är icke tillåteliget att äta med Giaurer eller otrogne, som de kalla alla utom sin religion. Maaten war eenahanda på alla bordena; sattes fram och togs af tillijka, men icke mehr änn ett faat i sänder, doch sådane 24 effter hwarandra. Så bestodo och desse rätter icke uti särdeles delicatesser, utan elljest eenfaldigt kokat och steekt fåhrekiött, höns, dufvor, fisch och åtskillige såppor af rijss, annan frucht, miöhl och sådane saker mehr; doch kom een pastei af smått hackat kiött och een tarta med fylning af kirsebär fram, som wåre mycket wäll- och reensmakande. Men oxekiött eller wildt syntes intet wijd heela anrättningen, ty Turkarna giöra mycket lijtet æstim däraf. Af wåra bord bars maaten inn i den andra redan omtalte afdelningen för de mindre betienterne, hwilka effter allmänna maneeret såte med beenen korswijss under sigh på gålfwet, men för oss wåre små stohlar eller pallar satte. Wijd detta ätande brukades lijkwäll inga synnerlige bordceremonier, utan hwar och een betiente sig af fingrarna så godt som han kunde, ty knifwar weet detta folcket intet af wijd sitt ätande, hafwa och därföre så miukt bröd, att de kunna rifwa sönder det med händerna. Äljest wåre de mycket wänlige, både oss äta och giorde altijd sielf begynnelse i hwar rätt med fingrarna, men besynnerligen war swårt att hålla sig från löje, och måste några af oss

hålla ärmekläden för munden när pastejorne kommo fram, ty wij weste intet huru wij skulle bära oss åt, till des wåra wärdar gingo os före med godt exempel, kröckte fingrarna och höggo där med håhl såsom kårpar, doch måste wij twinga oss, emedan wij weste att Sultan sielf gaf acktning på oss. Och har man exempel att een wenetianisk tolk, som öf:r sådan spijssning sade till sina cammerater: see desse äta som swijn i wåra länder, fådt mycket dyrt bethala sitt omdömme, i dy een renegat, som förstod hans språk, berättade strax sådant åt Wiziren, hwilken befalte tolken effter sluten måltijdh blifwa qwar i Divanen, och lät strax taga lifwet af honom; och weet man wäll intet på hwad sätt hans död skiedde, men åt minstone blefwo hans barn faderlöse, som ännu lefwa och hafwa underhåld af Republiqven. Effter maaten sattes 3 små faat med så mångahanda sierbett, eller söte drickar af kokade kirsebär, plåmon, päron och socker, på hwart bord, att stilla torsten med. Alt detta warade knapt $^1/_2$ tijma, ty maten wijsades mehr änn han förtärdes; doch måste man smaka något af hwar rätt, om man will behaga Turkarna. När wij steget upp ifrån maaten och hade ståndt något lijtet, togo wåra anförare åter emoot oss och förde oss öf:r gården, däräst laqvejerne och emedlertijdh blefwet plägade, till ingången för audience sahlen, som är fuller i de husena, som höra till den 3:die och innersta afdelningen i Serailen, men har sin särdeles ingång, att man icke kan see inn i den 3:die eller heelige fruentimmers-gården. På den eena sidan af denne ingången stodo 20 stycken Capitschi Baschi i sådane caftaner, som wij sedan fingo. På den andra 150 till 200 Capigi eller portwacktare, hwilka äro klädde som Ianissarer, men hafwa een alns höge fiäderbuskar på hufwuden, som äro hwijta och af ett särdeles slags tunne och smale men långe fiädrar, så giorde att falla i een runddehl ifrån den eena axlan till den andra. Baak om dem stodo ännu de ofwannämde Ianissarer. Wij blefwo ståendes hoos

Capitschi Bascilerne och undfingo sådane caftaner som hoos Kaimakam; hwarwijd man likwäll intet måste ansee wärdet utan hederen, ty Sultanen plägar med sådane, såsom teckn af sin nåd, honorera Wizirerne, Baschilerne och andra som bringa honom gode tijdningar eller giöra honom någon annan angenähm tienst. När wij desse undfådt, ställte wij oss i en linie jämpte hwarandra så, att H:r Envojen stod näst in till den sidsta Capitschi Baschi, Primier Secretairen näst in till honom, och så effter annan utmed wäggen, hafwandes gient emoot oss utpå gården 30 Ciauser äfwen så ställte. Härmed kom Kaimakam och de andre bägge Wizirer till foot uhr Divanen, 20 steg effter hwar andra; gingo mycket alfwarsamt och sackta emillan oss och Ciauserne, hälsade med nickande på både sidor, och begåfwo sig inn i audience-sahlen. Rätt som de kunde wara inkomne, gingo wij till samma dörr, hwaräst 2:ne Capitschi Baschi togo H:r Envojen under armarna, äfwenså secreteraren, tolcken och de 4 officerare som släptes inn, ty mehr änn 7 personer kunna intet komma inn för Sultanen wijd sådane audiencer. Desse 7 fördes först genom een dörr, som war besatt med hwijta eunucher, öf:r een 20 steg lång gång med rödt borderat kläde öf:rlagd, och kunde wij, som utanföre stodo, see dem till des de på wänstra handen leddes inn genom een annan dörr, som war ingången till sielfwe audience sahlen; syntes jämwähl och sedan hufwuden af dem genom ett gallerwärck, men Sultanen kunde wij intet see, emedan han sått nedrigare. De som inkommo berättade: att som de stego inn i sahlen bugade de sig tillijka med Capitschi Baschilerne så diupt de någonsin kunde för Sultanen, som satt gient emoot dörren på een 2 trappesteg hög thron, med nedslagne ögon och ett scepter i wänstra handen twärt öf:r högra armen lagt. På hufwudet hade han een hwijt turbant effter allmänne sättet med ett stort smycke af de utwaldaste diamanter öf:r pannan, öf:r kroppen en hwijt räck af ett sär-

deles slags dyrbart silkestyg, som giörs i Persien och drages allenast af regerande herrar här i Österländerna; denne war fodrat med dyrbarste zabbel. Thronen war som een lijten säng giord, öf:r alt med ädlaste steenar besatt af allahanda sorter, och täcket eller dynan under Sultanen med skiönaste orientaliske pärlor borderat. På hans wänstra sida stodo 2:ne turbanter, intet mindre prächtige änn den han hade på hufwudet, bak om ett lijtet skrijn, som skiente af ijdel iuveler. På högra handen låg een sabel, hwars fäste och balja glimrade af clenodier. Gålfwet war belagt med rödt borderadt attlask af dyrbart uphögdt arbeete. Wäggarna prunckade med de raraste Chinesiske tapeter, och på förhängzlet för spijsen war intet annatt att see än understoore saphirer. Summa: de som inkommo weste intet hwilka iuveler de mäst skulle undra öf:r eller först beskåda, besynnerligen betogo de diamanter deras ögon, som Sultanen hade sielf på bröstet och på hwar finger af bägge händerna. Snart som H:r Envojen bugat sigh aflade han med några ord sin compliment på swänska, försäkrandes sin herres beständiga wänskap med Præfulgida Porta, och hwad mehr som i hastigheet kunde säjas angående desse tijders conjuncturer, hwilket alt tolcken tillförene hade läset öf:r och nu reciterade, men icke utan räddhoga, ty när een Græk kommer så wijda att han får tala inn för Sultan sielf måste han mycket wäll gifwa ackt på sina ord. Keijsaren swarade intet härpå, utan een Capitschi Baschi tog creditivet med versionen af Secretairen och gaf det åt Kaimakam, som wille läggia det på Sultans wänstra sida, men denne tog det sielf och lade det på den högra jämpte sabelen; orsaken kan man intet weeta, ty wänstra handen är lijkwäll ibland detta folcket den förnähmare. Härmed fördes de åter ut i sådan ordning, att den, som stod närmst dörren, kom först ut, och altså H:r Envojen sidst. Altså gingo wij alle wår wäg och fingo i porten wåra kiäppar

igiän. Klädde där af os caftanerne *), satte oss åter till häst, och effter befalning ställde oss i ordning till att besee dem som kommo uhr Serailen, hwilket Turkarna endast giöra till att wijsa främmande sin magnificence. Ianissarerne kommo först i fult språng ut, sedan Ciauserne, därpå Capitschi Baschilerne och de andre betienterne som och Wizirerne, alt som de wåre förnähme till. Sidst Kaimakam; han, som de andra, hwilkom tillåtas att rijda, steg på hästen utom denne andre porten, och hälsade på oss och alla omstående med ett bugande, hwilket wij och giorde, intet rörandes hattarna, ty det willa Turkarna intet hafwa. Hwar och een af de förnähma som utkom hade ett prächtigt och stort följe af wällklädde drängar till foot, att Turkarna sannerligen wäll kunna wijsa sig. Sedan nu alla wåre förbij redo wij i wår förra ordning till watnet och kommo klåcka[n] 7 3/4 hem. Detta håppas iag wäll intet att få see mehr, ty så långt kan ingen komma inn i Serailen utan wijd Ministernas audience, och den åtniuta de intet åfftare, änn när de komma och gå åter bort. Wij wåre och knapt hemma för änn Iudar infunno sig, som wille kiöpa af oss caftanerne, ty desse sälja de åter inn i skatten igiän med gewinst; men af oss skakrade de intet mycket, emedan ingen war, som wille drifwa handel med det han fådt af een så stoor keijsare som een hedersskiänck, utan begiärte åt minstone duppelt så mycket som saken kunde wara wärd **).

21:ste kom Secretairen Lafontain tillbakars ifrån Holland. vid. 28:vum Oct. 1710.

---

*) Den i dagboken ofta omtalade prästen Tursenius, som beledsagade Grotthus på hans afskedsambassad, och som sedan blef kyrkoherde i Slätthögs pastorat, Wexjö stift, skänkte sin kaftan till altarkläde i Slätthögs kyrka. När Wieselgren utgaf sin Smålands beskrifning var emellertid ingenting kvar af detta turkiska minne.

**) Dagboken afbrytes här af en utförlig redogörelse för den turkiska hofstaten. Denna redogörelse har utg. ansett få en lämpligare plats efteråt som en fristående uppsats.

22:dre aflade H:r Extraord. Envojen sin ankomsts-compliment hoos fransösiske Ambassadeuren med full pomp och så stort följe som hela nation kunde giöra tillsammans. Wij blefwo och här, som sedan hoos de andre Ministrerne, solenniter tracterade. Ambassadeuren och Envojen blefwo allena tillsammans i audience- wij andre i försahlen; och laqvejerna blefwo på sin ort fägnade.

23:die reste de officerare, som giordt resan omkring Medelhafwet, härifrån åt Bender. vide 17:mum April. h. a.

Dito hade H:r Envojen een stoor post utur Swerige, och fick iag med samma bref från A. E. B. N:o 31. af d. 25 Febr. hwaruti begiärades ett ärmekläde af de som här arbetas; N:o 33 af d. 14:de Martii och N:o 34 af d. 5:te April. Uti detta senare om assignationen som iag giärna wille öf:rskicka till Estats-comptoiret på mine resterande 120 Dl:r Smt fältgage. Alle desse bref försäkrade att mine, till och med det af d. 28 Octob. 1810, wåre framkomne.

Dito ifrån min H:r morbroder Samuel af d. 11 Febr. däruti han begiärar min correspondance och beklagar att han till den tijden intet hafdt något bref ifrån mig. På samma skref och H:r Severin Böckman med egen hand mig een hälsning till, hwilken nu skall gifta sig med min yngsta moster, sedan han och fådt pastoratet Winberga effter hennes förre man *). Ännu ett af d. 4:de Martii, där han säger sig äntl. d. 2:dre dito fådt mit bref af d. 28:de Octob. 1710;

*) Hans yngsta moster hette Sara och hennes förre man Fabelius (Nils Agrells efterträdare i Torup) efter hvad Biogr. Lex. uppger. Fabelius måste alltså ha blifvit förflyttad och befordringsvägen är den gamla vanliga genom »konservationen» af en enka. — Det är en mängd frågor hans frände ställer på honom, somliga rätt vidtutseende och kinkiga att besvara och hade han varit i Bender hade Carl XII nog velat läsa svaret på N:o 11 och den onumererade 16, såsom han gerna ville läsa omgifningens bref till hemmet. Hvilket i betraktande af hans prekära ställning i Turkiet, som han ej önskade alltför mycket belyst i Sverige, inte alls var att undra på. Som man i det följ. ser föllo Agrells svar mycket förståndigt och försiktigt.

tackar derföre och begiärar swar på följande puncter. 1:mo huru många moscheer här i Constantinopel ofelbart räcknas. 2:do huru stort antahl christne här finnes. 3:tio om dem är effterlåtet att offentl. bruka sin gudztienst, eller hafwa klåckor, orgel etc. 4:to om judarna och hafwa frij religions-öfning. 5:to om europeerne kunna få see Sultans devotion. 6:to om han den håller hemligen eller uppenbarligen. 7:mo om jesuiterna understå sig att uppwackta honom, eller om de påwiske missionarii lidas i hans håf. 8:vo om den asiatiske philosophus Confusius eller någon pars philosophiæ är hoos Turkarna bekandt, besynnerligen Mathesis. 9:no om Jus Romanum hoos dem är i bruuk eller hwad process de bruka i dömmande. 10:mo om militien är af ansenlig myckenheet, och huru många Ianissarerne täljas. 11:mo huru med alliancen är beskaffat emillan wår nådigste konung och Porten, och huru wijda den sträcker sig, eller om Sultan är sinnat att hielpa Hans Maj:tt ifrån Bender. 12:mo om ryska Ministeren är i arest. 13:tio med huru stoor armee Porten kan biuda Czaren hufwudet. 14:to om Turkarna hafwa att befahra något infall på Persiske sidan, eller af någon annan, som kan giöra ansenlig diversion. 15:to hwilken af de europeiske ministrer mäst lidas, och om dem är permitteradt att spijsa med Sultanen eller äljest komma upp i håfwet. Dessutom begiärtes underrättelse om H:r Lagercronas och Hyltheens fall. Iämwähl fick iag swar på H:r Mag. Enemans förfrågan om de professorers tillstånd i Pernav, som honom äro bekandte, och försäkran om recommendation för mig effter all möjeligheet.

Dito ifrån min k. fader af d. 22:dre April 1710 med berättelse om den då nyligen förelupne actionen wijd Helsingborg, och ändringarna i wår släckt; äfwen och af d. 6:te Febr. och 6:te Martii i åhr, allenast om domestiqve affairer, och att mit bref af d. 28 Octob. 1710 äfwenwähl till honom ankommet.

24:de eller Midsommars-dagen prädijkade iag.

Dito aflade H:r Envojen sin förste publiqve visit hoos ängelska Ambassadeuren.

27:de hoos wenetianiska.

29:de hoos holländska.

30:de inföll 2:dre bönedagen, då iag prädijkade.

Mensis Iulius.

2:dre giorde fransösiske Ambassadeuren med heela nationen sin åter-compliment hoos H:r Envojen, och wårdo intet mindre fägnade änn wij hoos honom.

3:die hade wij tidningar utur Bender: att emedan Ryssen med 15,000 man draget sig öf:r Niesterströmen in i Moldavien och satt sig wijd hufwudstaden Iaschi, i mening att bringa de grækiske undersåtare till upproor, hwarpå fursten Ca[n]tumer, /: vid. 16:tum Nov. 1710 :/ som nyligen, då han märckt sig wara misstänckt af Porten, gådt öf:r till Ryssarna, utan twifwel giordt förslagh, så har Stoor-Wiziren ändrat sin march, som war ansedd på Bender, och går nu med 80,000 Turckar, utom Tartare, och 50 canoner directe åt fienden, att see till om han icke kan göra honom bakresan trång, att wij altså wänta något nytt därifrån snart.

5:te aflade ängelska Ambassadeuren med heela nation sin åter-visit hoos H:r Envojen.

Dito hade H:r Envojen bref ifrån Generalen Ponjatouschi uhr turkiska lägret, intet mehr änn 8 dagar gammalt, som berättar: att heela turkiske armeen 250,000 man starck och 70,000 Tartare i de dagar stött tillsammans 18 tijmar ifrån Iaschi, och tänckia nu strax bryta upp att gå på fienden, som står wijd Iaschi 30,000 starck och wäntar ännu dagl. 30,000 till succurs under Czarens eget anförande, så att ett giästebud lärer snart gå för sig. Att swänska armeen redan står i Stoor-Pohlen, hwaräst heela adelen sutet upp

till konung Stanislai tienst, och försäkra sig willja anwenda sitt yttersta till att drifwa ut Augustum.

Dito uhr Crim ifrån een där af Hans Maj:tt för correspondancen skull lemnad Capitein, Wrangel *) benämd, som berättar: att Tartarne uti första dagarna Iunii brutet upp, och gådt 50,000 starcke till Perikop, att därifrån ströfwa Nieperska stranderne och de där omliggiande ryska länder uppföre åt Kiov. Desse skall een af Chamens söner commendera, emedan hans H:r fader sielf med ännu mehr mannskap gådt till Stoor-Wiziren.

8:de aflade wenetianiske Ambassadeuren sin compliment hoos H:r Envojen.

9:de inföll Dom. 7:ma Trinit. och förr[ätt]ades gudztiensten af mig.

Dito reste de med H:r Envojen hijtkomne officerare /: vid. 5:tum Maji h. a. :/ åt Bender, och skref iag med H:r Corperalen Frumarie till H:r Drabanten Lefverentz, låtandes honom weeta, att iag intet annatt förmodar, änn att hans föräldrar lefwa, emedan mine fådt de bref som gådt gienom deras hand. Dessutom berättade iag om H:r Tursenii bref.

11:te besökte holländiska Ambassadeuren, med heela nationen, H:r Envojen.

12:te ankommo 4 wenetianiske skiepp, men blefwe förbudne att afläggia den wahnlige hälssningen för Serailen med canoners lösande, till att icke oroa Sultan, håfwet, jämwähl och heela det giemehne folcket, som nu uti moscheerne hoopetahls uppehöllo sig med böoner till gudh om lycka uti den förestående batajle med Ryssarna.

14:de. Skref iag åt Swerige till A. E. B. N:o 26, med swar på de nyl. ankombne brefwen /: vide 23:tium mens. præt. :/ beklagade des systrars frånfälle; berättade att iag de låfwade 120 Dl:r smt intet kan assignera af min löhn wijd denne tiensten, emedan iag redan nutet den här, utan

*) O. R. Wrangel af Sauss (N:o 1770).

att iag för min tienst wijd Scaraborgs-lähns infanterie-regemente har att fordra så mycket fältgage, och i fall något hopp wåre att få dem ut wijd Estats-comptoiret, så wille iag giöra assignationen dijt, och begärade att iag kunde få formulairet huru han skall ställas. Låfwade det begiärte ärmeklädet, men berättade därjämpte att sådane intet arbeetas i klåster, emedan man här intet finner, som består af fruentimmer. Sidst bad om een ring af ½ ducat och swar med närmsta lägenheet.

Dito till min H:r morbroder Samuel med berättelse när och huru många iag fådt af hans bref, och äfwen om mine swar därpå; tackade för hans utlåfwade recommendation och erwijste gunst emoot A. E. B., begiärade hans påminnelse hoos dombprosten i Giötheborg H:r Litthovius för mig. Swarade på frågorne i hans sidsta bref, såsom 1:mo att här finnas 300 moscheer af anseenlig bygnad, och refererade äfwen huru de äro bygde. 2:o att man intet kan weeta något wist antahl på de christne här. 3:tio att de hafwa sin frie religions-öfning, men inge klåckor efterlåtes dem; orger har iag ingen städz sedt i någon grækisk kyrkia; att Armenianerne bruka turkiske språket och hafwa sine andelige böcker på arabiska mäst. 4:to Iudarna öfwa sin religion obehindrade; hafwa wetterligen 30 synagoger, men 3 gånger så många hemligen; räckna sig 40,000 familier, och de christne äro wäll 5—6 gånger flere. 5:to förklädd kan man see Sultans devotion. 6:to han förrättar den offentl. alla fredagar, då han med stoor pomp rider till och från moscheen. 7:mo hwarken Iesuiter eller andra komma innom den 3:die porten i Serailen; icke een gång innom den 2:dre, om de icke hafwa eller fingera sig någon process för Divanen. 8:vo Confusius är här aldeles obekandt, emedan han allenast finnes på chinesiske och latin, hwilka språk ingen född Turck förstår, doch hafwa de de mästa partes philosophiæ i sina scholer, men grunden däraf kan man intet få underrättelse om, där man icke förstår

turkiskan, och synes, som hade de sin mästa wijssheet utur Arabien, hwartill Ægypten och utan twifwel contribueradt. Af mathesi seer man slätte prof uti de stycker, som doch borde wijsa sig, och besynnerligen hwad geographien angår får man undertijden höra lustige fabler om ett och annat landz situation och egenskaper. Men Poësis Arabica är här i högsta flor. 9:no Ius Romanum är eij heller bekandt här, emedan deras dömmande stöder sig allenast på Alcoranen och des utläggningar, ehuruwäll deras dommar äro mäst arbitrale. Processen är kort och skier allenast med een inlaga, hwilken så snart dommaren afhördt tillijka med witnen och contrapartens swar, fälles och exeqveras utslaget utan något uppskåf. Med minste saak kan man komma för Divan, men i Provincierne är högste rätten hoos Gouverneurerne, undantagandes några högmåls-saker som egentl. höra till Divanen. Supplicando kan een nödlijdande komma för Sultanen sielf, men blir ändoch å nye remitteradt till Divanen, och winner mehrendehls några slängiar under fötterna därmed, för otijdig klagan. 10:mo Af cassan lönas continuerligen 40,000 Ianisarer, [lika] så många Spahi, 72 oda eller compagnier Topschi eller artollerie-betiente, 80 till 90 oda Giebedschi, som hafwa kruut och smått giewähr under händer, hwilka oda bestå af 300 till 1,000 man; desse äro kringdelte i städerne men hafwa sin stamm här. På landet äro 2:ne slags rusthållare Zaim och Timarioth kallade; de förra hafwa störste godzen och måste gå i fält med 4 till 19 ryttare eller Spahi, dee senare effter sin små godzes proportion med 1 till 3 man. Desse räcknas gemenligen 2- till 300,000 man; ehuruwäll både desse och de förre uti krigs-tijder ökas till med nywärfwat folck, effter desseinens swårheet. 11:mo att iag intet weet huru wijda alliancen sträcker sig emillan Hans Maj:tt och Porten, men wäll detta att krijget till denne dagen mycket alfwarsamt begynts och fullfolgdts emoot Ryssen. Härmed berättade iag Tartar Chams och hans sons expedition. vide

31:um Ian. 5:tum Febr. et 13:tium Aprilis. Flottans stoorleek vid. 29:um Martii: hwilken nu tillijka med een armee uhr Asia af 60,000 man belagt Assoph. Wijdare hwad tijdningar wij hafwe ifrån armeen och ur Crim vid. 3:tium et 5:tum hujus; äntl. att wij nu intet weeta om konungen är i Bender, emedan wij på 14 dagar icke hafdt bref därifrån, och att effter Turkarnas berättelse skola Ryssarna wara i stoor hungers-nöd medelst Tartar Chams wacksamheet, som med 70,000 af sine håller wägarne så reene att 1 occa $2^1/_2$ skp. bröd kåstar i Rysselägret 1 RDl:r. 12:mo när ryska Ambassadeuren kom i arest och hwar han sitter vid. 18:vum Nov. 1710. 13:tio Af föregående synes att Porten redan har öf:r 400,000 man på beenen emoot Moscov, men kan wäll bringa tahlet ännu een gång så högt. Perserne och alla Moscovs asiatiske grannar see giärna denne rupturen, emedan Czaren giordt dem alla tort. Araberne fullfölja wäll sitt wanlige röfware-krig, med det är af ingen conseqvance utan mäst ansedd på de rijke carravaner, som gå till och från Mecca. 15:to Alla Ministrer, men besynnerligen wår, caresseras af Porten, doch är hwarcken dem eij heller någon Turck efterlåtet att spijsa med Sultan eller pläga omgiänge innom håfwet. Om Lagercrona och Hultheen berättade iag detta: att den förra i Hans Maj:tts nährwaru fält några oanständige ord emoot Öf:rsten H:r Groothusen, men synes som och något annat befodrat hans fall, emedan konungen, då Lagercrona beroopat sig på sin långe och trogne tienst, swaradt: har ni länge tient oss, så ha wij och mycket pardoneradt eder. Han är längesedan från Bender*) och fick wäll pass, men ingen annan titul änn Anders Lagercrona. Den seenare har och talt något i otijd uti Cancellie-Rådernas præsance, men är ännu i Bender och har man hopp om hans restitution. Detta bref med de förrige skickade een ängelsk kiöpman, Cook benämd, fort

*) D. 27 Jan. 1711 reste Lagerkrona från Bender.

åt Hamburgh till sine correspondanter Stratfort och Free, med begiäran att skaffa det åt Swerige och draga försorg om swaret när det kommer, att det ställes hijt åt. Hwilket iag lät min H:r morbror weeta, och bad honom betiena sig af denne adressen 2 eller 3 gånger. Låfwade och att continuera correspondancen, och berättade: att iag med H:r Regerings-Rådet Neugebaur skrefwet k. fader utförligen till om denne ortens situation, monumenter, håf och andre saker, som kunde wara wärde att weeta härifrån, hwilcket bref iag hoppas att k. fader lärer öf:rsända till H:r morbror N.B.

16:de. När wij såto till bordz om middagen kom först een Ciaus och sedan andre Turkar så hastigt löpandes att de knapt kunde taga igiän andan, till att berätta H:r Envojen: att een action wåre förelupen emilla[n] Ryssarna och Turkarna med de seenares stoora lycka och fördehl; hwilka tidningar een skieppare, som för 3 dagar sedan seglat uhr Donau-strömen, nu på stunden skall hafwa brackt till Sultanen. Dem ringare gaf H:r Envojen några gylden, dem förnähmare låfwade han anseenligare recompance om relationen blefwo sann. Men Ciausen fick till drickespenningar af Kaimakam några slängiar under fötterne, derföre att han utan ordres lupet med tijdningar, ty ehuruwäll rycktet war sandt, som wij sedan märckte, så wille ändoch håfwet hålla det tyst för andra omständigheeter skull, som de wille hafwa nogare underrättelse om först.

21:ste kom wäll een curier utur Tyskland med Wienska gazetter, men de wåre fulle med så handgrijpelig osanning att man intet kunde giöra reflexion därpå.

Dito hade H:r Envojen bref både ifrån Bender och uhr turkiska lägret ifrån H:r General Ponjatouski, men 14 dagar gambla, och altså med den berättelse allenast: att Ryssarna äro så in angustiis medelst hunger, att det intet kan

---

N.B. Dito till k. fader med berättelse om des bref och mine swar som och hwad skrefwet morbror p. 11:mo.

fehla med mindre de ju snart lära resolvera sig till något, som törs giöra dem rätt lyckelige eller olyckelige.

23:die inföll Dom. 9:na post Trinit. och förrättades gudztiensten af mig.

Dito lät Kaimakam kalla H:r Envojen till sig, och sade sig nu först fådt kundskap huru actionen förelupet emillan Turkarna och Ryssarna, neml. att Czaren medelst hunger blefwet twungen att d. 9:de hujus draga sin armee utur des läger, och see sig om undankomst; men som han märckt fienden trängia för hårdt på, har han måst ställa upp armeen en ordres de battajle, då turkiska Spahierne strax attaqveradt dem och höllt dem warma innpå natten. Hwarpå ryska armeen draget sig några mijhl tillbakars och satt sig inpå een peninsul af Prut-strömen, att hoon hade 2 sidor och ryggen frij. Följande morgonen stöter heela turkiska armeen på dem och begynnar strax att attaqvera, men som fienden kastat upp een liten linie om natten och den besatt med spanska ryttare samt strött footanglar fram för sig, så hafwa Janissarerne effter 2 eller 3 anlopp måst hålla stilla; hwarpå artolleriet blefwet uppstält och begynt att speela, hwilket hafdt den effect, att Czaren, emedan han och bak om så wäll som på sidorne war aldeles inneränd af Tartarne, begynt capitulera, och skickat öf:r een sin betient Schiapirof benämd och unga Scheremethof, som är General Major, med charta blanqve till Stoor-Wiziren att föreskrifwa sig hwad fredz-puncter han wille; då denne förnämligast satt upp desse puncter: att Assof skall gifwas igiän, de fästningarna demoljeras som på Crimiske sidan äro anlagde Turkarna till beswär, och Pohlen aldeles lemnas oantastadt. Härmed har Wiziren låtet dem gå och ännu där till gifwet dem convoj för Tartarne, som intet wille weeta af denne capitulationen. Mycket wäll bestält!

Dito ankom bref från H:r General Ponjatouschi, som intet weet nogsamt att [klandra] Turkarnas eenfald- och blindheet, hvilka hafdt Ryssarna så i säcken, att de utan

mans-spillan kunnat waret mästare af hwar mann, ty de waret icke allenast så innrände att ingen man kunde komma undan, utan och af hunger så utmattade, att de sedt ut som spöken och dessutom mästa dehlen af cavalleriet utan hästar. General Ponjatouschi, General Leutnant Dahldorf och General Major Zilck, som waret där tillstädes, hafwa rådt Turkarna att de intet skulle gripa Ryssarna an innom deras linie, utan allenast med canoner incommodera och hålla dem innespärrade, ty hungeren skulle wäll twinga dem till lydno, men Ianissarerne wille äntl. wijsa sin manligheet, effter de intet waret med förre dagen, och blefwo derföre så bemötte, att de sågo sig faret wilse. Genom wåra officerares inrådande drogo Turkarna een linie framför Ryssarna och planterade canoner, hwilket twingat Czaren till capitulationen, då åter Gen. Ponjatouschi waret därmoot och weelat att Stoor-Wiziren intet skulle förhasta sig, men han wille intet höra, utan war så förskräckt däröf:r att Ianissarerne blefwet afslagne, att han intet west att råda sig, ehuruwäll fiendens skada waret äfwen så stoor som deras. Generalerne, så snart de fingo ringaste wäder om capitulationen, skickade een Capitein, Buscket benämd, till konung[en] med raport, hwilken och ankom till Bender samma affton kl. 10. Då Hans Maij:tt i flygande satte sig till häst och kom följande dagen kl. 11 till turkiska lägret, gick strax till Stoor-Wiziren, och allenast med några ord förehölt honom, om han trodde att een så arglistig fiende, som Ryssen, stodo wijd den låfwen, som een hastig olycka twingat af honom, eller om denne capitulation wåre lijkmätig det, som hans herre låfwat, nembl. att ingen fred sluta förrän konungen af Swerige och blefwo contenteradt. Men Stoor-Wiziren beroopade sig på deras lag, /: som altijd måste tiena till täck-mantel :/ i kraft af hwilken freden intet bör näkas den fiende, som beder därom. Hwar med Hans Majestet missnögd ridit till Tartar Cham, som intet heller war mehr contant med Stoor-Wizirens fruchtan och bäfwan.

Samma dag hafwa Ryssarna marcheradt af samma platz med heela armeen i een fyrkant, att de yttersta fram och bak till, så wäll som på sidorna, buret spanska ryttare, och hafdt canoner emillan hwart regimente, at de i hastigheet kunde giöra mootstånd om de skulle märckia något fienteliget. De siuke, blesserade och bagaget har waret mit innuti heela hopen. Så hafwa de gådt några mijhl tillbakars för bättre subsistance, och har Stoor-Wiziren commenderat 20 Baschiar och 60,000 man både till convoj *) som och till wackt om dem, att de intet skola retirera sig för långt förränn Sultans ratifikation kommer. Därpå hänger nu altsammans, och har iag lust att see om icke Ryssarna taga betzlet med tänderne, sedan de fådt så mycket luft, besynnerligen som General Bauer och Reppenin stött till dem, den förra med 10,000, den senare med 8,000 friskt manskap jämpte proviant och andre nödige saker. Icke dess mindre berättar General Ponjatouschi att, effter Ryssarnas egen bekännelse, skola de satt till på denne expeditionen öf:r 20,000 man, förutan mästadehlen hästarne och bagaget, och skall ännu een så starck siukdom effter hungeren grassera i deras läger, att een dag 3,000 lagt ögonen tillsammans. I sielfwe actionen har deras förlust intet steget öf:r 7,000 man, utan hungeren giordt det mästa. Dessutom hafwa och Tartarne några dagar för actionen öf:rfallet 3,000, som waret commenderade på foragiering, och nedergiordt eller taget till fånga hwar man, och med samma taget 2,000 officers-wagnar, som skulle gådt åt ryska lägret. H:r Envojen fick nu strax order att arbeeta emoot denne capitulationen wijd Porten; dessutom ankom och Tartar Chams Selectar, som på sin herres wägnar giorde klagan däröf:r: att Stoor-Wiziren intet waret betänckt på dee penningar, som han har att fordra af Czaren nemligen åhrl. 40,000

*) Ryssarnes tågordning är riktigt angifven, men den turkiska eskortens storlek mycket öfverdrifven. Om en nolla borttages från befäl och manskap blir summan riktigare.

ducater, hwika han nu på 16 åhr intet betalt, hwilket giör een summa af 640,000 ducater, hwartill Czaren intet kan näka, emedan fredzfördragen dem emillan sådant innehålla. Så begiärade och Tartar Cham genom denne sin utskickade, att om Porten intet wille hielpa honom till betalning genom denne freden, han då måtte få den frijheeten att sielf giöra sig betalt, så wille han wäll weeta utwägen. Nu måste wäll altså några weckor åtminstone utwisa hwad ända detta will taga. Men iag troor, man har knapt i alla werldzens tijder något exempel, att någon släpt sin dödelige och afsagde fiende så uhr händer, som Stoor-Wiziren denne gången Ryssarna, der lijkwäll de seenare denne gången kunnat blefwet så plåckade, att de på många åhr icke skola giordt hwarken Porten eller någon annan granne incommoditet eller waret så insupertable som hijt till dags.

24:de red iag med ängelska prästen ut att besee de wijdtberömde och kåstelige aqvæducter, som denne wijdlyftige staden har alt sitt watn igienom, hwilka keysar Walentinianus *) fordom anlagdt och Soleiman i de seenare tijderna har förbättrat. Deras ursprung är uti 2:ne skogar geradeste wägen intet mehr änn 1 och $^1/_2$ mijhl här i från, med [!] som desse skogar äro belägne åt Swarte hafs sidan, så måtte watnet föras widt omkring genom någorlunda beqwäme wägar, att det kan komma utom kring Sinus cornu eller stadz-hampnen inn i sielfwa Constantinopel, och altså är denne omwägen wäll 4 swänska mijhl lång. Uti förebemälte skogar samkas watnet sålunda tillhoopa, att hwar som små kiällor äro, ledas deras watn tilsammans, blifwandes sålunda först een lijten canal, hwilken föres genom berg och öf:r dalar på steenhwalf till någon ort, hwar som andre sådane kunna stöta till, och där är een rund murad damb, som de falla uti, och gå där utur genom ett rör.

*) Vattenledningen har nog äldre anor, men kejsarne Valens och Justinianus ha betydligt utvidgat den och kunna så tillvida gälla som anläggare.

Sådane dammar finnes många här och där i skogarna och bringas äntl. genom många krokota umgånger så wijda till sammans att de blifwa till 2:ne rör, hwilka sedan ledas så länge omkring att de 1 1/2 mijhl från staden bringas ihoop i een dam, och rinna där uhr genom ett röhr innuti staden; det är omöjeliget att tänckia hwad arbeete detta kåstat. Watnet ledes uti een horizontail linea genom de högste berg och öf:r diupeste dalar, man finner mångastädz att rören, som äro 2 1/2 al:r höge, 3/4 brede och murade öf:r och under sampt i båtnen jämpnade med huggne steenar, gå öf:r 1/2 mijhl, mehr och mindre, genom de steenhårdaste berg; emillan bergena åter, besynnerligen innemoot staden, där orten består af klippor och högar, äro hwalf bygde af qvadrat stehn som de högste kyrkiothorn, och för högden jämwähl och distancen skull emillan bergena, äro desse hwälfningar somligestädz 2, annorstädz 3 gånger öf:r hwarannan bygde; sådane hwalf, som äro stoore som 2 eller 3 de störste stadzportar, finnas wäll 60 i een rad där som dahlen är bred och wijd, warandes så jämkade att de nedantill smalna alt som bergsrötterna stöta när tillsammas. Uppå desse ligger rännan med bly täckt, warandes des sido- och botn-steenar med bly ihoopfogade och tätte giorde. Iag må bekänna att detta är det widlyftigste och kåstbarste arbeete iag någonsin sedt, och tycks mig att, oansedt murar- och hwälfningarne kåstat mycket arbeete, så spijsar det ändoch intet emoot det, som är anwändt på att föra een så stoor hwalfd och muurad ränna gienom 1/2 mijhls-långe och flinthårde berg. Iämpte sådane ofwannämde dammar hafwa de förnähmare Turkar små huuss bygde, dem de kalla Kiosk, hwaräst de sittia och divertera sig med een pijp toobaak och friskt watn utur rören, betrachtandes watnets ständige inn- och utfallande i damen. Den sidsta eller hufwuddamen, där de 2:ne stoore rören stöta tillsammans, är med een höögare rund muur omgifwen änn om de andre; där har Sultanen låtet byggia een

Kiosch, som med eena ändan stöder sig ofwanpå muuren, därest man kan sittia och see huru watnet utur de 2:ne rören faller i damen. Här, emedan den altijd är öpen och har ingen wackt, blefwo wij een tijma eller 2 sittiandes och med plaisier förtärde hwad som wij fördt med oss. Desse aqvæducter hafwa sine upsynsmänn, och bönderna i näst-anliggiande byar hafwa een liten frijheet derföre att de skola hålla dem reene. Hoo, som inn i staden will leda watn ifrån denne aqvæduct inn i sit huuss, han måste först finna upp een ny källa i skogen och föra den till någon af canalerne; och när han det giordt, samt med witnen betygat, så står honom fridt att betiena sig däraf i sit huuss. Turkarna hålla det och för een mycket god giärning att med een ny uppfunden källa ökia desse aqvæducter. När wij detta alt besedt, kommo wij om afftonen till byen Bellegrad *) som ligger emillan de 2:ne ofwannämde skogar, hwilka bestå mäst af book- och wilde Castanje-träd **), och är altså een mycket divertisant ort, hwaräst många uhr staden hafwa sine egne huuss, och uppehålla sig om sommaren.

25:te blefwe wij öf:r i denne byen. Diverterade oss om morgonen med fiskerie i een liten förbij flytande bäck; om middagen spijsade wij hoos een ängelsk kiöpmans hustru, hwars man, Bridgis benämd, hade förut låtet ansäja wår ankombst och befalt hustrun att fägna oss på bästa sättet, som och skiedde. Om afftonen gingo wij ut i skogen och besågo några kiällor, som höra till aqvæducterna, hwilka finnas till een stoor myckenheet, ty somlige äro så små att watnet icke faller tiockare änn een twinnetrå uhr dem. Öf:r många war och des uppfinnares nampn i steenen ingrafwet. Här sannas ordspråket att många bäckar

*) Byn Belgrad har fått sitt namn af serbiska krigsfångar, som här haft sin boplats.

**) De praktfulla skogarna, som äro fridlysta, bestå af bok, äkta kastanj, platan, ek, lönn, alm, popplar och pinier.

giöra een stoor åh, ty i denne skogen äro många kiällor, som een wäll torstiger skulle kunna dricka ut till botnen, men icke dess mindre förorsakar myckenheeten och des stadige flytande att millioner menniskior i Constantinopel hafwa nog däraf.

26:te om morgonen begåfwo wij oss på hemresan, och när wij kommo staden något nähr, fingo wij höra huru Turckarna skuto Victoria, hwilket de begynt i förregårdz och continuerade 4 dagar effter hwar annan, 4 gånger om dagen. Men snarare måtte de skiämas öf:r sin uhr händerne släpte seger, hwilket de och i sanning giorde, det man äfwen wäl kunde märckia på det giemehne folcket.

28:de inföll 3:die bönedagen då iag prädijkade.

29:de ankom Drabanten H:r Cronehiort åter med ordres till H:r Envojen att arbeeta emoot freden, om han allenast skulle bestå i ofwannämbde puncter.

30:de war Dom. 10:ma post Trinit. och iag prädijkade.

Mensis Augustus.

3:die. Ankomb een curier utur turkiska lägret, som wille försäkra, att Ryssarna äro redan tillbakars öf:r Niesteren.

6:te war iag till Herrans Nattward. Q. D. B. V.

Dito ankom Drabanten H:r Baron Gustav Duvalt ifrån Bender, som berättade: watnet steget så högt uti Niesteren, att Hans Maij:tt med heela sitt följe måst begifwa sig ifrån den platz, som de hijt tills stådt på /: vid. 5:tum Aug. 1709 :/ och sättia sig på een högre ort wijd een by *) som ligger ett par canon-skått ifrån staden. Denne H:r Duvalt har och waret med några andre officerare heela denne tijden öf:r uti turkiska lägret, försäkrade altså, att med den nyligen föreluppne actionen emillan Turkarna och Ryssarna wåre så tillgånget, som wij redan haft berättelse. Läggian-

*) Warnitza.

des detta till, att de giemehne Turkarna, så snart de wijd hwarjehanda tillfälle fådt någon fången, hafwa de strax fördt honom till Wizirens tält, att låta see sitt byte; där budet honom till kiöps, men om ingen infunnet sig, som welat handla, har fången på Wizirens befallning måst falla på knä, och den, han blefwet [fångad] af, har med egen hand hugget hufwudet af honom. På sådant sätt hafwa några dagar för actionen 2- a 300 om dagen måst sättia lifwet till. För hwart sådant hufwud har Wiziren betalt 5 RDl:r, men om ägaren hugget braf, att hufwudet gådt af i ett hugg, har han fådt 15. Men om fången waret så illa blesseradt, att han intet kunnat föras af platzen, har likwäll hans hufwud brackts till Wiziren, för hwilket han betalt 5 RDl:r, och låtet skiära näse-tippen och een öhresnipp af det, till att hindra att det icke framwijstes flere gånger; sammaledes är och skiedt med dem, som blefwet afhuggne wijd Wizirens tält. Men Tartarne hafwa behållet dem lefwandes, som de fådt, att de kunna hafwa tienst och gagn af dem heela deras lifztijdh. De åter på Turkarnas sida, som blefwet blesserade äller elljest lidet skada på giewähr, hästar etc. hafwa och nutet penningar, 5, 10, 20 och mehr RDl:r i proportion af sårnaden eller skadan. Äfwenwähl berättade han: att då Hans Maj:tt ankommet till turkiska lägret har ryska armeen marcheradt af öf:r Prut-strömen; hwarföre konungen kommet den så nähr, att han icke allenast kunnatt wäll see heela armeen, utan och fådt Czaren sielf i sickte och waret honom på 1- a 200 stegh när, emedan han med några officerare redet bredewijd armeen på den eena sidan, att see sig om. Dessutom försäkrade han ryska armeen icke ännu passerat Niesteren när han reste ifrån Bender, emedan den stoora floden hindrat dem att slå bryggor öf:r; och ehuruwäll de i begynnelsen, för änn watnet tog så mycket öf:rhand, hade fådt 2:ne bryggor färdige, så hafwa de ändoch intet fådt betiena sig däraf, aldenstund Tartarne strax ruineradt dem. Altså måste Rys-

sarna ännu lefwa af Stoor-Wizirens nåde, och töras icke see utom lägret een gång, ty Tartarne annamma dem strax i sine hyddor, hwilket och dagl. skier ändock starck wackt hålles. Af detta inneslutandet och hunger skall een så smittosam siukdomb grassera ibland dem, att mehr änn 100 dagl. sluta ögonen till.

7:de ankom fuller een curier uhr Tyskland, men de publiqve gazetterne hade intet nytt inne, utan synes liksom wille de nu i Europa taga andan igiän, att de sedan med så mycket större efftertryck kunna gripa hwarandra ann. Doch detta wille man debitera: att 2:ne Ministrer äro uhr Franckerijke ankomne på holländske gräntzen; och meenar man att de redan fådt permission att komma inn. Desse töras wäll uträtta något till sin Herres fördehl, emedan Holländarne offenteligen låta sig förliuda, det intet stå dem[an] att een herre är tillijka keijsare uti Österrijke och konung i Spanjen, hwilket tordes skie om konung Carl wäljes till keijsare. Så låta och de danska förnimma, att de med första willa bryta inn uti Bremen.

9:de reste iag med H:r Duvalt till Bellegrad. vid. 24 passat.

10:de kommo wij tillbakars, då dhe wanlige canoner lossades under Seralje-muuren till frögde-teckn att een printzessa wåre född i håfwet.

15:de om afftonen reste H:r Duvalt härifrån åt Bender.

16:de hölt iag communion, hwar till, utom de som förr gådt till Gudz bord under min hand, sig infunno: H:r Envojens håf-mästare Berendt Dammejer ifrån Mechelburg bördig; stallmästaren Petter Skåningh ifrån Wessmanland i Swerige; hans hustru Anna Maria Ängelin ifrån Marienburgische Werderne i Preussen; lacqvejen Christopher Fuchs ifrån Berlin i Brandeburg. Dito Iohan Roschi ifrån Dantzick, och een pijga Anna benämd, född i Lijfland, som waret trählinna här, men nyligen blefwet löösskiöpt.

17:de. Reste H:r Extraord. Envojen på Sultans ordres

härifrån till Stoor-Wiziren, att handla om hwad nu nödigt wåro, emedan Hans Maj:tt kallat alla de andre sina därifrån, föregifwandes sig intet willja hafwa något att giöra med Stoor-Wiziren, föränn änn[!] som Sultanen gifwer uttryckeliget swar: om han will approbera den freden, som Wiziren giordt, där han likwäll låfwatt att intet willja sluta krijget utan Hans Maj:tts wetenskap, och föränn han finge satisfaction för sin lidne skada, som och om alliancen emoot Moscov skall gå för sig eller intet. Hwad nu H:r Envojen kan uträtta lärer ofelbart snart wijsa sig.

Dito folgde H:r Cronehiort med, hwilken H:r Envojen wille skicka ifrån sig på wägen att låta Hans Maj:tt weeta om Sultans befallning och sin reesa till Wiziren.

20:de inföll Dom. 13:tia Trin. och iag prädijkade.

23:die reste H:r Silfvercrantz /: vid. 5:tum Maji h. a. :/ och min Collega H:r Mag. Michaël Eneman med Hans Maj:tts tillåtelse härifrån åt Smirna, att wijdare giöra een reesa in i Ægypten och Palæstinam.

27:de inföll Dom. 14:ta post Trinit., då iag prädijkade på swänska, och tänckte häreffter, emedan iag är allena, att continuera så, den eena söndage[n] med swänsk och den andra tysk prädijkan.

29:de gick laqvejen Christopher Preis ifrån Königsberg första gången till herrens nattward under min hand.

Mensis September.

3:die, som war Dom. 15:ta post Trinit., prädijkade iag på tyska.

6:te. Ankom een änglisk kiöpman, la Maitre *) benämnd, ifrån Bender, dijt han rest för een tijd sedan härifrån att föryttra några wahror; hwilken berättade, att Schieraschieren därsammastädes på Stoor-Wizirens order

*) La Motraye.

oförmodeligen grepet Hans Maij:tts förnämsta tolck*) /: vide 7:mum Jan. h. anni :/ och låtet föra honom till turkiska lägret; hwarför och befallning nu tillijka kom, att genom ett memorial angifwa denna insolence hoos Sultanen sielf.

7:de kommo aviser ifrån Wien med een underlig berättelse om Turkarnas senaste action med Ryssarna, nembl. som skulle de förra mist 25,000 mann på platzen, och så många fångne, att de blefwet twungna tiggia fred. Men hwem som tigt därom utwijsar relationen d. 23:die Iulii h. a. Wijdare: att de allierade forceradt Frantzosernes linea; men förnimmes waret de senares egen willja, emedan de hwarken förswaradt sig, eij äller mist någon mann där, utan hafdt een annan linea bak om sig, som de hållet beqwämare änn den förra. Så berätta och de danska sig hafwa een flotta i siön af 36 skiepp och 18 fregatter, men willa icke weeta huru stark den swänska är. Doch förmoda de snart een siö-battalje och då tordes kanskie tahlet ändras; såsom skiedde för senaste slaget i Skåne, då wåra aldrig kunde hinna till mehr änn 17,000 man, men sedan leken war öf:r räknades de 24,000.

10:de inföll Dom. 16:ta post Trinit. och prädijkade iag på swänska.

Dito kom frantzösiska Secretairen**) skickader af sin herre att låta wåra Secretairer weeta: att han i dag hafdt bref utur turkiska lägret af d. $\frac{30 \text{ Aug.}}{9 \text{ Sept.}}$ med försäkran: att Wojwoden Potocki och Gref Tarlov blefwet befalte att begifwa sig uhr lägret och tillsäja wår nådigste konung att han innom 3 dagar skall begifwa sig utur detta rijket, emedan man intet will hafwa något sagdt emoot freden med Moscov.

12:te communicerade iag herrar Secreterarne Pärman och Celsingh.

*) A. Amira.
**) de Brue.

Dito reste iag med H:r Secretair Celsing till de så kallade insulas Principum*); hwilka /: som man meenar och allmänt här berättas :/ skola hafwa sitt nampn ifrån grækiska keijsarnas tijdh, som skulle de där låtet uppföda sine printzer. Desse öjar äro 4 nästan af lijka stoorleek, hwardera något öfwer een swänsk fierdingswäg i circumference. På hwar är och ett grækiskt muncka-kloster och een by; de förra liggia på öfwersta bergz-kanten och hafwa wijngårdar om sig; de senare wijd stranderna som wända åt fasta landet. Den första af desse ligger 1 swänsk mijhl ifrån denne staden; den yttersta halfannan wijd lagh, och uti dess by uppehålla sig många af de förnämste Grækerne, och mäst alla Franckerna, besynnerligen Frantzoserne, wijd denne tijden om åhret, emedan pesten alla åhr i desse 3:ne månader, nemligen sidst i Iulio, August. och Septemb. öf:r och till begynnelsen af Octob:r grasserar här i staden. Och om änn siukdommen intet går så mycket i swang, så gifwer lijkwäll fruentimmeret honom skulden, att alla som döö måste hafdt pesten, när qwinfolken willa divertera sig på desse öjar. Denne tijden är dem altså den angenämste, emedan de här kunna lefwa uti all frijheet. Om morgonen gå manfolcken ut att skiuta wachtler, som här finnas i een stoor öf:rflödigheet, och qwinnfolcken plåcka blomster eller wild salat till middags-måltijden. Om afftonen komma de wijd solenes nedergång på een wiss platz tillsammans att dantza och giöra sig lustige. Iag, på det iag een gång måtte see landzens maneer, folgde een frantzösisk kiöpmans huusspräst, som hoos den nationen kallas Abbait, till samle-platzen. Man måste bekiänna att deras divertizement är mycket slätt och ringa, emedan de

*) S. om Konstantinopel, på asiatiska sidan, vid ingången till Ismids-viken. Öarna äro, små och större inräknade, till antalet 9. De större, berömda för sin fägring och friska grönska, tjäna ännu i dag, såsom på Agrells tid, såsom rekreationsorter. På de små bo endast fiskare.

hwarcken weeta siunga eller dantza, utan gå allenast i een ring, hållandes hwarandra i händerna, och springa så omkring. Härwijd hafwa de icke mehr ännn 3 melodier, hwilka lijkwäll äro mehr melancholiske, eller rättare sagdt servile, ännn lustige. Åthäfworne äro fuller intet aldeles ohöfflige, doch hafwa de een smaak af kiättia och lössacktigheet, i dy qwin- som manfolcken häfwa fötterna i wädret och bruka sådanne kropsens rörelser, som särdeles för fruentimmer äro något oanständige. Några af Frankernass dötrar finnas lijkwäll, som kunna dantza een minuet, men kommer mycket litet öf:rens med landzens habit, som är sådan, att de hafwa tunna och hwijda silkes-byxor, som räcka ned till footen, hwilken är nätt öf:rdragen med een hwijt och tunn lädersåck, som sedan klädes med een tåfla af samma slags läder, doch utan afsäte; och uppå wresten slincker een röd silkes-dåfs hijt och dijt. Utom byxorna hänger särcken mit ned på beenen, af tunt hwidt silke. Näst utom särcken een footsijd caftan af guld- eller silf:rblomeradt tyg, som knäppes igiän ifrån magen upp under brösten med små förgylte silf:r-knappar, att bröstena lemnas bara, allenast de något wecklas inn i den tunna siden-tygs särcken, men icke bättre, ännn att een curieus kan däraf see så mycket han will. Om lifwet hafwa de fuller een med ett pärle- eller diamante-smycke igiän-knäppt giördel, men den spännes intet hårdt igiän, utan hänger löss ned om magen. Öf:r halssen hängia grofwa guld-kiäder eller genombårade ducater med een medalje i bröstet, äfwen och perleband med kåsteliga smycken. Uti öronen pärlor eller infattade steenar. Om armarna fyrdubbla guldkiedior af pantzer-arbeete eller så många dubble pärleband. På hufwudet een fyrkantig mössa, mehrendehls af sammet; hwilken, emedan hoon är något hög, tryckes hoon neder till hufwudet, att alla kanterna, lijksom per neglegeange, falla åt det wänstra örat, hwilka äro antingen med perlor eller med guld-spetzar garnerade. Uti denne habit dantza de, och är

caftanen så nätt fogad åt lijf och armar, att ett fruentimmer, när hoon går uti den, intet kan dölja om hoon är wäll eller illa wäxt. När de effter dantzen sättia sig neder, på det icke skola inkommoderas af kiölden, kasta de öf:r sig een tröja af skiönaste broqvad med hermelin underfodradt, hwilken räcker ned till knäen; äfwen sådane bruka de hemma i husen om söndagarne och om söknedagarna sämre. Elljest om de här uti staden gå ut, hafwa de een fijn klädesråck öf:r alt detta slarfwetyget, med een silckeskraga baak på ryggen som på wåra reesekappor, elljest giord som een nattråck, och öf:r hufwudet ett tunt hwidt silkes-ärmekläde som faller långt ned på ryggen; hwilket de öf:r munden hålla tillsamman med högra handen och råcken öf:r magen med den wänstra. Deras sätt till att sittia både hemma i husena på såfforna, som och här på fältet när de danzat, må iag bekiänna, är för qwinfolcken aldeles oanständigt, emedan de, som manfolcken, undertijden läggia beenen korsswijss under sig, undertijden een foot under sätet och den andra framåt marcken, undertijden sättia de ett knä i wädret och stödia sig därpå eller läggia sig på een armboge halft på ryggen. Summa: deras maneer äro nästan förargerlige, men uti kläder hålla de aldeles ingen måtta /: iag meenar i synnerheet Grækerne :/ utan alt hwad de kunna skrapa ihoop anwändes till prackt, att man åffta seer een Hamals eller dragare-hustru gå i broqvad och ducater om halsen. Och om mannen eller fadren hafwer någon styf:r öf:r måste han kiöpa schlawinnor till deras uppwacktning; hwarföre de mäst ruinera sine wänner. Och äfwen detta är orsaken att några europeiske nationer äro förbudne att gifta sig här: de åter, som hafwa frijheet där till, wåga det likwäll sällan, emedan de fruchta före att döö uti armod och älände: hwilket man dagl. seer hända dem, som waret de största capitalister förr änn de gift sig.

13:de brackte fiskarna een siö-oxe *) hijt men mycket ung. Denne hade korta men mycket leena hår öf:r heela kroppen: på ryggen bruuna, under buuken hwijta, hade hufwud och bröst aldeles som een kalf, allenast att på hufwudet eij syntes några öron; framfötter som halfwa gåsefötter med små kloor och huud emillan; heela baakdelen såsom een fisks, med een dubbel stiert, som hade man satt 2:ne laxestiertar å kant jämpte hwarannan. Heela des längdh giorde 1 1/2 aln.

14:de fohro wij tillbakars.

Dito ankommo gazetterne utur Tyskland af första dagarna 7:tembris s. n. med berättelse: att konungen af Dannemarck i egen person med 15,000 man passeradt Wismar, däräst gvarnizonen giordt ett utfall, men icke brukatt något alfwar, utan konungen obehindrat ankommet till Damgarten i Pommeren. Uti Rostock har han upprättat ett magazin. Konung Augustus skall med 12,000 Saxar och 16,000 Ryssar stå wijd Strelitz i Mechelburg, och wara i tanckar att innom några dagar conjungera sig med den förra. Danska Ammiralen Siöstedt, som med 9 orlougs- och 230 confordie-skiepp kommet utur Norige, skall wijd Schagen råkat på een flåtta af 140 segel och allahanda nationer, men under ängelskt convoj, visiteradt den samma och funnet 13 swänska däribland, med beck, tiära och sådanne saker mehr lastade, dem han fördt inn i Köpenhamn. Så skall och een dansk fregat af 22 canoner uti canalen emillan Franckerijke och Ängeland taget 9 swänska kiöpmans-skiepp och fördt dem inn uti Norige. Dessutan skulle och een considerabel dansk orlougs-flotta liggia under Bornholm, att man snart förmodar action både till siöss och landz, ehuruwäll intet ord nämpnes om swänska machten på något ställe. Häraf kan man see de allierades Neutralitet, som intet willa

*) Tydligen en ung Pelagius monachus, en i Medelhafvet förekommande Sälart.

släppa wår armee uhr-, men wäll fientelige troppar inn i Pommeren.

15:de. Lefwererade Secretair Celsing det befalte memorialet /: vid. 6:tum hujus :/ till Sultans där till förordnade betienter när han red åt moscheen, hållandes det så att Sultanen sielf kunde see sigillet och däraf märckia det wara något synnerliget, emedan alla memorialer elljest gifwas inn oförseglade. Wijd Sultans återkomst fördes Secretairen af 2:ne Capigi innuti andra afdehlningen af Serailen och sattes under wackt hoos Sultans skarprättare, hwilken och strax berättade sin tienst, huru hans ämbete wåre att afstraffa, ibland andra, dem, som medelst onödige och oanständige memorialer hade förwärkatt[!] sig keijsarens onåde. Huru Secretairen härwijd blef till mods kan man wäll tänckia, besynnerligen emedan tijden drogs så långt ut att han först klåckan 5 om efftermiddagen /: där han lijkwäll kl. 11 f. middagen gifwet inn memorialet :/ blef kallat till Capigiler Kihajasi /: vid. pag. 233 lin. 2 [ɔ: om Sultans hof] :/ hwilken sade: att Sultanen intet så hastigt kunde resolvera sig, hwad därpå wåre att swara. Härpå släptes han hem. Swaret lärer tijden wisa.

17:de som war Dom. 17:ma Trin. prädijkade iag på tyska.

21:ste. Skref iag till Magister Eneman uti Smirna, berättandes hwad som sedan hans afresa här sig tilldraget.

23:die. Skref iag till Swerige A. E. B. N:o 27 iterandes hwad iag senast skref :/ vid. 14. Iul. h. a. :/ och begiärade een allmanacha på följande åhr.

Dito till min H:r morbroder Samuel, berättandes, så mycket iag tordes, om tillståndet här, men besynnerligen om Turkarnas senaste action och fredzfördrag med Ryssarna.

Dito till min k. fader men något kortare, emedan iag bedit H:r morb:r communicera honom sitt bref. Alla desse lade iag under couvert till Gräfwinnan Flemming, och Mons:r Cook skickade det på Hamburg.

24:de innföll Dom. 18:va p. Trinit. då iag förrättade gudztiensten på swänska.

27:de fick iag bref utur Smirna ifrån Mag. Eneman af d. 15:de hujus s. v. med berättelse om des resa till dato: huru han med sin resekammerat mycket höfligt handteras af alla europeiske nationerne på den orten. Att han är sinnad giöra een resa till berget Atho wijd Salonice, emedan han förnummet uti dess klåster wara de förnämste och äldste grækiske manuscripter. Gaf mig och commission om några hoos H:r Envojen här nijdsatte penningar, aldenstund där tijdningar innlupet, att han på reesan åt Bender blefwet död.

Mensis October.

2:dre. Med nytändningen i dag gick Turkarnas Ramazan eller fasta inn, hwarföre lampor upptändes i affton på alla thornena. Men de begynna icke sielfwa fastan förränn månen blif:r så stoor att han synes.

Dito ankommo gazetterne ifrån Wien; de yngsta af d. 9:de passato berättande, att konungen i Dannemarck, med hufwud-armeen står wijd Damgarten i Pommeren, hwilket han låter befästa, hafwandes och ett starckt partij wijd Demin att exeqvera de utskrefne contributioner. Konungen Augustus befinder sig uti Anklam med een dehl af sin armee, och har lemnatt den andra uti Tribelov. Och wäntas ännu 10,000 Ryssar utur Lijfland; då de med samlad hand willa angripa Strahlsund, hwar under General Major Dyker camperar med 10,000 swänska. Men konung Stanislaus skall hafwa retireradt sig inpå Rygen, och [har] där ett swänskt ourlogs-skiepp liggiande, att i nödfall kunna begifwa sig åt Swerige. Een flåtta af 16 skiepp och [lika] så många fregatter wara lupen utur Carlscrona, men om den stoora de danskas berättas nu intet. Uti Calmars sund skola wäll swänska caprarna brackt upp några ängel- och holländska skiepp, som emoot Hans Maij:tts wilja ärnatt

sig åt de eröfrade orterna uti Lijf- och Ingermanland. Men de äro åter lössgifne med warning, att icke komma mehr igiän.

4:de kommo 17 krijgs-skiepp utur Swarta hafwet. Men Capitein Baschia med resten och galejorne skall ännu liggia under Asssoff, att /: som föregafs :/ observera fästningen, och taga emoot henne när hoon gifs öf:r.

8:de innföll Dom. 20:ma Trinit., då iag prädijkade på swänska.

9:de. Skref iag åt Smirna till Magister Eneman, med swar på hans senaste bref.

N.B. I denna weckan låto Turkarna giöra begynnelse till att rifwa neder Arcadii column /: vide pag. 77 *) :/ emedan den, för sin ålderdom skull, i många åhr stått på fallande foot, och dageligen hootade näst-anliggiande huuss med undergång tillijka med sig. Altså måste detta monument taga een sådan ända, som de många andra här.

15:de som war Dom. 21:ma Trinit. hölt iag gudztiensten på tyska.

17:de berättade aviserne från Wien: icke det ringaste höras hwarken från swänska eller danska armeen i Pommeren. Men under Wismar skola åtskillige schiagieringar förelöpa emillan de där ströfwande partier, besynnerligen emedan de danska med all flijt bemöda sig att afskiära några rännor, som föra friskt watn inn i staden. Uhr Swerige wäntas een starck transport, hwilken man meenar skola commenderas af General Steenbock, och liggia 20 skiepp i Carlscrona och 8 under Calmar färdige till convoi. På Seeland, men besynnnerligen i Kiöpenhamn, skall pesten jämmerligen grassera, och icke mindre på de andra danska öjorne, så att på alla nästa tyska gräntzor hålles starckt wackt, med befallning, att skiuta den för hufwudet, som utan qvarantain will practicera sig öf:r gräntzen.

---

*) I handskriften; i trycket åter sid. 81.

18:de kommo 12 stoora galejor utur Swarta [hafwet], hwilka fuller gåfwo sine wanlige frögde-salver under Serailen, men weste intet att berätta om Assofs öf:rgång.

Dito blef een af de förnämsta ängelska kiöpmännerna, Malet benämd, jämmerligen massacrerad af Leventer /: båtzmänner :/ strax utan för denne förstaden emillan första wijnbergen. Och war att undra, att intet mehr saknades af hans saker änn hatten och pistolerna, de andre, som uhr, skiöne ringar och 15 ducater wåre qwar; utan twifwel har någon reesande hindratt dem. Hästen måste tillijka med sin herre sättia lifwet till, hwilken de först skutet för hufwudet, ty af mannens blesseurer syntes att han måst länge förswarat sig till foot, jämwähl och skadat någon, som blodet från rummet utwisade. Sådanne excesser begås här dagel. när flottan kommer och går, att man utan Ianissar icke törss nosa utom dörren. Och händer icke een ibland tusende gånger att banemannen finnes igiän; så blef han och dold denne gången.

20:de. Fick H:r Secretair Perman bref utur Adrianopel ifrån H:r Envojen, hwilket war något owanliget; ty sedan som Hans Maij:tt, effter den orimmeligen slutne freden in Iulio, /: vid. pag. 256 [s. 270] :/ begynte att anklaga Stoor-Wiziren, afskar denne all correspondance, uppsnappade expresserna och öpnade brefwen, skickandes dem undertijden till konungen så öpne, och här ankom således wetterligen inge bref på långan tijd. Hans intrigve war och att H:r Envojen måste härifrån in Augusto, ty så meente han, att Hans Maij:tt aldeles intet skulle kunna correspondera med Porten. När han fick H:r Envojen till sig, afwijste han honom strax till H:ns Maij:tt, ehuruwäll han avoceradt honom under den prætext, som hade han ingen han kunde negotiera med, sedan H:ns Maij:tt tillbaka kallat alla sine betienter utur hans läger. Och då H:r Envojen på Hans Maij:tts befallning kom åter till honom, lät han bewaka honom med ett compagnie Ianis-

sarer, emoot alt folcks rätt. Härpå fördes Hans Maij:tts förnämsta tolck /: vide 7 Ian. h. a. :/ oförmodeligen utan någons weetenskap ifrån Bender, att så mycket mehr hindra all brefwäxling. Änteligen skred och Stoor-Wiziren till den förmätenheet att han lät *befalla* Hans Maij:tt, det han innom 3:ne dagar skulle ha sig uhr rijket /: vid. 10 Sept. :/ eller han wille weeta andra utwägar, ehuruwäll H:ns Maij:tt log däråt. I hwad ångest och förskräckelse wij, här lemnade, emedlertijd måste lefwa, kan ingen utsäja, besynnerligen när wij sågo sådan ovanlig ohöfligheet emoot högre personer; sannerligen hwar stund hootade oss med fångenskap och galejer. Och gud weet ännu hwad ända det will taga när denne barbaren kommer hijt. Blif:r han wijd sin högheet lärer han giöra hwad han kan. Doch ha wij nu förnummet att det inlagde memorialet /: vid. 15 Sept. :/ så mycket förmådt, det bref afgådt från Sultan till Hans Maij:tt, att wara een kiär och angenäm giäst, så länge honom behagar; H:r Envojen kommet i större frijheet, och Wiziren fådt ordres att icke missbruka sin myndigheet. Att det i dag ankomne bref hugnade oss således något lijtet. Vidare utgång gif:r tijden.

Dito hade iag bref utur Bender ifrån första predijkanten wijd Kongl. Drabanterne H:r Mag. Magno Aurivillio, som öf:rskickade tillijka de 2:ne med H:r Capell-Mästaren Düben uhr Swerige ankomne bref ifrån A. E. B. N:o 29 af d. 15 Nov. 1710 och N:o 32 af d. 26 Februar.

21:ste berättade tijdningarna uhr Wien åter om swänska transporten åt Pommeren, men därjämpte att General Major Dyker kastat infanteriet in i Stralsund och retireradt sig med cavalleriet in på Rügen. Att fientelige armeerne ingenting taga sig före, gifwes nu denne orsaken, det ett stort missförstånd skall wara emillan konungen af Dannemarck och konung Augustum, det gud förmehre! Ifrån Berlin berättas, tidningar wijd postens afgående inlupet, att een

alfwarsam action gådt för sig emillan den swänska och danska flottan.

22:dre som war Dom. 22:da Trin. prädijkade iag på swänska.

29:de eller Dom. 23:tia på tyska.

Dito ankom een curier från Bender, som man 8 dagar waret på wägen. Denne bar altså andra witnessbyrdet om påstwägens öpning, och berättade: een Capitein, Laval benämd, nyligen ariverat från Swerige. Iämwähl att intet teckn synnes till uppbrått, utan huuss och hyddor byggias på den nya campementzplatzen, vid. 6 Aug. h. a.

30:de. Försäkrade aviserne uhr Wien, ängelska och holländska Plenipotentiarios wara ankomne i Pommeren att componera saken emillan Swerige och Dannemarck. Som och, een starck dansk flotta gådt till siöss, emedan i Swerige giörs anstalt, som wille man fresta något emoot Seeland. Hijt åt lutar kanskie transporten, som nästa gazetter berättar om.

Mensis November.

1:ste slutades Turkarnas Ramazan eller fasta och den därpå följande Beijram ankunnades med de wanlige canoner under Serailen. vid. 12:mum Nov. 1710.

5:te innföll Dom. 24:ta Trinitatis, då iag prädijkade på swänska.

6:te om natten wordo man, qwinna och een pijga uti ett huuss på denne gatan af Leventer eller båtzmänner jämmerligen massacrerade, men banemännerne funnos icke igiän.

7:de kom Capitein Baschia med resten af flottan utur Swarta hafwet, och förde 4 moscovitiske skiepp a 30 till 50 canoner med sig, hwilka Czaren böd åt Porten för 36,000 ducater, föregifwande dem med de andra wara onödige sedan hampnen skall gifwas bort. Men denne handelen afslogs och man ansåg det som een fint att winna tijden till des man fingo see hwad konungen i Dannemarck och

konung Augustus kunde uträtta i Pommeren; icke dess mindre behöllos skieppen till wijdare. Capitein Baschia hämptades strax inn i Serailen, och mente man wäll att han sedt båtnen i Bosphoro utan för Serailemuuren /: hwilken reesa många förnähme måste giöra här när de råka i onåde :/ effter han i några dagar intet syntes, men han kom i dagz-liuset och till sin tienst igiän, sedan han uppwijst åtskillige oförmodade ordres ifrån Wiziren.

10:de hade iag bref utur Swerige ifrån A. E. B. N:o 35 af d. 26 Maji, med berättelse att mina bref till och med N:o 24 äro ankomne, och att de 4 begärte konungens portraiter afgådt samma dagh därifrån under couvert till H:r Stiernhöök i Wien, vid. 13:ium Feb. h. a.

Dito ifrån min H:r moderbroder Samuel af d. 6:te Iul. som berättade både om private tillståndet i släckten som och om detta allmänne i landet, att man då (man) besynnerligen hugnadt sig af Turkarnas rörelse, som och af gode teckn till een härlig åhrswäxt.

13:de. Ankommo tijdningar att Stoor-Wiziren /: vide 16:tum Sept. 1710 :/ blifwet afsat i Adrianopel d. 10 hujus och Ianissar Aga Iusuf Paschi kommet i hans ställe, hwarmed så tillgånget. Sedan Sultan både af Capitein Baschias /: vid 7:mum hujus :/ som andras berättelser hörde om Stoore Wizirens intrigver i åtskillige måhl, jämwäll och af det långa uteblifwandet på hans stränge befallningar wäll märckte att denne spelade giäck med honom, resolverade han att stöta honom uhr sadelen. Men som där war fahra wijd /: emedan så länge Stoor Wiziren har Mahometh helige fahna, Rijks-sigillet och armeen hoos sig, jämwähl är frånwarande, måste Sultanen sielf taga sig i ackt för honom :/ brucktes all försichtigheet, och man war omtänckt om een sådan successor, som sielf kunde någorlunda förswara sin promotion. Här till utsågs Ianissar Aga, hwilken nu tillijka war i Adrianopel och hade 20,000 Ianissarer hoos sig.

Capigiler Kihajasi *) /: vid. pag 232 l. 20 /: affärdades härifrån d. 7:de hujus med 3:ne befallningar, een till Wiziren, den 2:dre till Ianissar Aga och den 3:die till Bostangi Baschi å den orten. D. 9:de ankom han om afftonen till Wiziren med många wänlige hälsningar ifrån Sultan och een zobbel-peltz till teckn af hans nåde. Följande morgon begiärade han åter audience hoos Wiziren och att Ianissar Aga måtte wara med tillstäddes, som skiedde. När desse wåre tillsammans komm han med Bostangi Baschia och 800 man af hans följe, hwilka strax omgåfwo Wizirens tält, gick strax inn och gaf den förste keijsarens befallning åt Wiziren af det innehåld, att han skulle gifwa Rijks-sigillet till Capigiler Kihajasien; hwilket han strax effterkom, och Capigiler Kihajasi gaf sigillet med den andre befallningen åt Ianissar Aga, hwaraf denne såg sig på den höge, men farlige thronen uppsat. Den afsatte togs strax i förwahr och fängzlades till händer och fötter **), som den 3:die befallningen till Bostangi Baschia lydde. Altså sluppo wij denne förtretelige mannen, som waret så otrogen eemoot sin herre och obeskedelig emoot wår nådigste konungh.

14:de hade iag bref utur Smirna ifrån Mag. Eneman af d. 27:de Octobr. som skrifwer sig då med sin resecammerat allenast wäntat på wind, att fortsättia deras reesa först åt Chio och så wijdare genom Archipelagum åt Alexandria.

15:de skref iag åt Swerige till Grefwinnan Fruu Martha Flemmingh med lyckönskning till det snart ingående åhr, och een lijten berättelse om Hans Maij:tt, att han ännu är i Bender, och man icke weet huru länge han lärer dröja där.

Dito till A. E. B. N:o 28, swarandes på de sidsta brefwen.

---

*) Muhamed aga.

**) Förvisades först till Lesbos, sedan till Lemnos där han dog följ. år.

Dito till min H:r morbroder Samuel, med een utförlig berättelse, hwad som här sig een tijd tilldraget emillan Hans Maij:tt och Stoor-Wiziren.

Dito till min k. fader af samma innehåld, men något kortare.

Dito till H:r Regerings-Rådet Neugebaur, med ursächt att iag icke förr skrefwet, emedan wij ingen underrättelse hafdt om hans reesa, tackade för hans gunst emoot mig på denne orten, och refererade samma som till de förra. Under hans couvert lade iag de andra brefwen, och holländska Ambassadeuren skickade dem alla åt Hamburgh.

17:de hade iag bref uhr Swerige ifrån A. E. B. N:o 37 af d. 19:de Augusti, som berättade mina föräldrar den tijden, gudi lof, mått wäll; detta har een Capitein wijd nampn Stahl *) fördt med sig uhr Swerige, hwilken i Narva blefwet fången, sutet i Moscov i 7 åhr, där gift sig med een af General Major Horns döttrar, och nu änteligen sielf blefwet utbydt, men måst lemnat fruun och swärfadren effter sig, hwilken war commendant i Narva wijd des öf:rgång.

19:de inföll Dom. 26:ta Trin. och iag förrättade gudztiensten på swänska.

21:ste. Ankom den nya Wiziren och med honom H:r Envojen /: vid. 17 Aug. :/ hwilken mycket berättade om sine swåre förtreteligheeter med den afsatte Wiziren /: vid. 20 Oct. h. a. :/ och besynnerligen om Hans Maij:tts förehållande då Wiziren understod sig befalla honom att förfoga sig uhr rijket. /: vid. 10:de Sept. h. a. /: Nemligen Schieraschieren /: Gouverneuren :/ i Bender har med sitt wanlige följe af Ianissarer till 200 folgdt den Capigi Baschian ned i konungens läger, som skulle ingifwa befallningen, men de bägge darratt och bäfwat då de sågo Hans Maij:tts täl[t] omgifwet af 400 kiäcka dragouner, och intet west

*) G. B. Staël v. Holstein.

annatt änn det galt dem, när desse wijd Hans Maij:tts utkomst giordt deras parade med skiönt giewähr i wackert soolskien; Hans Maij:t har icke een gång öpnat brefwet, utan sagt till Capigi Baschian, han skulle låta Wiziren weeta, att man hade lust att see hwem som skulle kiöra den andre af platzen, så länge det eij wåre Sultanens wilje, och man wille ändoch rätta sin reesa effter eget behagh. Ianissarerne weste eij heller hwad de skulle tänckia, besynnerligen som de icke hafwa annat giewähr änn kiäppar, när de icke äro i fält eller belägrade. Det giemehne folcket, som för profijten skuld äro gode swänske, frågade wåra uti tystheet hwad de tänckte, eller om de wåre menniskior som icke allenast intet förskräcktes, utan och wåre wijd wanliget mod, där de lijkwäll weste hwad för een herre Stoor-Wiziren är, hwilken och nu hade heela armeen hoos sig. Altså bemöttes oförskiämdheet med frijmodigheet.

23:die skref iag till Magister Eneman, berättade om wårt tillstånd een tijd här, och hwad nytt min morb:r mig uhr Swerige tillskrefwet. Detta bref skickades till ängelska prästen i Smirna, hwilken Magist. Eneman har gifwet commission att beställa om sine bref.

26:te som war 27:ma Trin. prädijkade iag på tyska.

Dito döpte iag H:r Envojens stallmästares barn, som kallades Anders.

27:de berättade aviserna af sidsta dagarna Octob. s. n. de danska och Saxarna fuller hafdt dessein att gå på Rügen, men sedan de märckt de där stående 6,000 man cavallerie waret wäll förretrenchementerade, alla fahrtyg af de swänska redan uppsnappade, och 4 ourlogsskiepp legat uti canalen till betäckning, hafwa de låtet bestå med sitt förehafwande. De belägrade hafwa uppkastat 2:ne batterier utan för sine wärck emoot Ryssarnas läger, hwar med de mycket oroa dem, men man meenar snart att ändra sådant, emedan ett starckt artolleri, bestående af 75 24-pundige canoner, 20 mörsare, 16,000 stoora och änn flere mindre bombar sampt

mycken annan nödig ammunition, är åter ankommet ifrån Saxen, hwarmed man täncker formaliter attaqvera staden. Men några dagar senare skrifwes att 12 krijgsskiepp af swänska transporten äro redan ankomne till Giasmund och wänta de andra snart effter; desse hafwa redan öf:r Rygen låtet föra kruut och kulor med 50 constaplar inn i staden. Pünemünde, hwaräst een capitein och een leutnant legat med 50 soldater (legat), är utan förlust intaget. Uhr Stettijn äro 400 man utgångne att försökia [taga] de fahrtyg, som komma Oderen ut före med proviant uhr Saxen. Ifrån Kiöpenhampn berättar man pesten där effter hand taga af, och Wice-Ammiral Siöstedt *) wara utlupen med een esqvader att antasta några swänska ourlogs-skiepp under Carlshampn. Den danska armeen skall hafwa draget sig till bakars till Christiania, och föregifwa sig icke kunnat attaqvera Giötheborgh för den orsaken, att den flotta, som waret ärnat dijt, kommet försent; men synes wäll underliget att willa angripa een sådan fästning med så lijtet manskap, besynnerligen när de fästningar, som liggia i förwägen, äro ännu i stånd, och man där till med måste bekiänna fiendens armee i fält wara starckare änn den egne; hwilket de danska tillstå, men berömma sig, att oansedt den swänska armeen waret starckar[e] har hoon ändoch icke tordz wåga sig på dem; icke dess mindre, om relation är sann, måste wäll någon orsak waret till een så lång retrait som emillan Uddevalla och Christiania.

29:de skref iag åt Bender till H:r Capitein Stahl /: vid. 17:mum hujus :/ och bad honom låta mig weeta om han har något in commissis mig angående, och om tillståndet på Flemmingzbergh.

Dito till H:r Magister Aurivilius, låtandes honom weeta huru iag ännu continuerar med tysk prädijkan hwarannan söndag, och begiärade een allmanacha på följande åhr.

---

*) Sehested.

Dito till H:r Drabant Lefverentz med ursächt att iag på så långan tijd icke skrefwet honom till och hwad orsaken waret.

Dito till H:r Tursenius af samma innehåld.

Mensis December.

2:dre om natten brände öf:r 3,000 huss upp i förstaden Fener; och hörde mäst judar till.

Dito om efftermiddagen hade Tartar Cham publiqve audience hoos keijsaren, och kom så begåfwad utur Serailen igiän som förledet åhr, vid. 30 Octob:r a. 1710.

Dito moot aftonen kom General Ponjatouschi ifrån Bender, att åter wara H:r Envojen till hielp uti affairerne här wijd håfwet. N.B. i desse dagar kallades ryska obsides *) esomåftast upp i Divan, att förfrågas som och handla om de sidsta fredz-puncternas fullgiörande.

3:die som war Dom. 1:ma Advent. prädijkade iag på swänska.

10:de inföll Dom. 2:da Advent. och förrättade iag gudztiensten på tyska.

11:te berättade gazetterne ifrån Wien af d. 18 Novemb:r, een dansk flotta wara ankommen till Stralsund med folck, canoner och ammunition, att de med första tänckia begynna bombarderingen, besynnerligen som bårgarne i staden genom öf:rlöpare låfwat sig willja giöra sitt bästa att öf:rlefwerera fästningen, om den skulle twingas med eld. Äfwen och att de danska tänkia försökia sitt bästa med swänska tråpparna på Rygen. Commendanten i Wismar har skickat partier inn i Mechelburg att drifwa inn contributioner, hwaröfwer Fursten af Sverin beswärat sig för General Gouverneur H:r Welling, men fådt till swars: swänska officerare ingen ting giöra utan orders. Tyckes wara een underlig blocqvering, när gvarnizonen kan gå ut

*) Sjafirov och Sjeremetiev.

och beskatta omkringliggiande land. Czaren, genom sin minister wijd Brandeburgiske håfwet, begiärt frij passage för sin General Bauer med 6,000 man genom Brandeburgiske länderne in i Pommeren.

12:te lät Stoor Wiziren H:r Envojen och H:r General Ponjatouschi förstå, att krijgs-declarationen emoot Moscov i dag blefwet underskrefwen af wederbörande i Stoora Divanen.

13:de skref iag åt Swerige till Grefwinnan Märtha Flemming, med nyåhrs lyckönskan och några ord om wårt tillstånd här.

Dito till A. E. B. N:o 29 med berättelse om alla des bref i detta åhr, och några andra små complimenter.

Dito till min H:r moderbroder Samuel, med fullkommelig berättelse om handlingarna här ifrån Iulii månad till denne stunden, så att och det infördes som i går passerade.

Dito till min kiäre fader af samma innehåll, men något kortare. Alla desse bref lades under couvert till Grefwinna[n] Flemming, och ängelska kiöpmannen här Mons:r Cook skickade det till sina correspondanter i Hamburg.

16:de. Gick Tartar Cham härifrån; och såg man då några afhuggne hufwuder för Seraile porten af de herrar, som waret med uti fredzhandelen med Moscov. Osman agas kropp och hufwud, som waret Kihaja /: vid. p. 196 l. 28 [s. 224] :/ och förnähm Effendis wåre där och.

17:de inföll Dom. 3:tia Adv. och jag prädijkade på swänska.

19:de ankommo gazetterne ifrån Wien, med den berättelse att de danska med de andra allierade ännu befinna sig i Pommern, men flåttan är tillbaka gången; ett partie af 300 hästar har gådt ut från Wismar och brändt upp ett Rostochiskt skiepp, som legat under Wernemünde med danska canoner lastat, som skolat fördtz till lägret för Stralsundh.

23:die kallades ängelska och holländska Ambassadeu-

ren till Stoor-Wiziren, att på ryska obsidum begiäran see till huru saken emillan Porten och Moscov kan som lindrigast komma till förlijkning; och wåro obsides äfwen wäll tillstädes.

24:de kommo de tillsammans hoos Reiseffendi; och höllo sedan dageligen conferencer. Man får nu see hwad ryska roblar och sabblar kunna uträtta, hwilka undertijden och hoos särdeles folck pläga hafwa stort efftertryck.

Dito inföll Dom. 4:ta Adventus, och prädijkade iag på tyska.

Dito ankom een express från Bender; med honom berättades, H:r Hulthen åter kommet till nåder och blefwet assessor i Stockholms håfrätt, vid. 12 Mart. 1710.

25:te eller juledagen prädijkade iag på swänska.

31:ste som war Dom. post. Nativ. på tyska.

Anno 1712.

Mensis Ianuarius.

1:ste prädijkade iag på swänska, och communicerade H:r Extraordin. Envojen.

Dito lät Stoor-Wiziren kalla H:r Extraord. Envojen till sig, att säja honom uti Sultanens nampn, det Porten resolveradt stricte hålla hwad som blefwet låfwat wår nådigste konungh. Och om freden med Moscov skulle komma till stånd, så wille de ändoch med anständigt och starckt convoj beledsaga Hans Maij:tt till sina gräntzer.

Dito kommo gazetter utur Tyskland, och berättades ifrån Pommern af de sidsta dagarna Novembris, att 14 regementer wåre i Carlscrona redan stegne till skieps under Fält-Marschalkens Gref Steenbocks commando, hwaraf, som man meenar, 7 skola gå åt Holsteen och 7 secundera Strahlsund; och will man berätta att några skiepp skola redan wara ankomne till Rügen. Konung Stanislaus har

som hastigast gådt öf:r till Stockholm, att där conferera om några nödige saker, och skall nu wara tillbaka kommen till Carlscrona.

Dito hade H:r Extraord. Envojen bref ifrån Swerige och wäxel till wåra löningar för innevarande åhr.

2:dre skref iag till H:r Magister Aurivillius.

3:die kom Monsieur Billingh ifrån Bender, vid. 21 Mart. 1711.

6:te eller Trettondedagen prädijkade iagh på tyska.

7:de som war Dom. 1 p. Epiphan. förrättade iag gudztiensten på swänska.

Dito togh iag H:r Extraord. Envojens stallmästares hustru i kyrkia; och war hoon den första som under min hand blefwet intagen.

Dito hölt iag communion på swänska och kommo följande där till, som iag icke förr berättat *), nemligen Anders Willingh ifrån Salberget i Wessmanland, dräng hoos H:r General Ponjatouschi, Nils Wetterbergh ifrån Skåne, Sven Lundh ifrån samma ort, Iohan Boman ifrån Uppland, Petter Furoträd ifrån Stockholm; desse 4 laqvejer hoss H:r Extraord. Envojen.

12:te war een stoor wådeld uti sielfwa staden; hwaraf ijdel krambodar lades i aska, att skadan räcknades till mehr änn 1 millions wärde.

14:de inföll Dom. 2:da post Epiph. och prädijkade iag på tyska.

Dito hölts communion, och kommo följande första gången där till under min hand: Anders Pijhlman ifrån Stockholm, källare-mästare hoos H:r Extraord. Envojen, Christopher Willer ifrån Silesien, kock hoos H:r General Ponjatouschi, Thomas Stahl ifrån Refvel, dräng hoos samma herre, Anders Kyhle ifrån Saxen, Carl König ifrån Breslav, Erich Larson ifrån Uppland; desse laqvejer hoos H:r Extra-

*) ɔ: meddelat nattvarden l. kommunicerat.

ord. Envojen; Daniel Wentzel, Doctor medicinæ, hans hustru Martha Wentzelin, bägge ifrån Cronstadt i Siebenburgen.

16:de. Fingo wij ut wår löön för detta åhr; min besteg sig till 172 Turkiska ducater och 23 para, hvilka a 105 para stycket räcknade giöra 350 RDl:r banco, när desse betahlas med 51 para och 2 asper stycket. Ängelska kiöpmannen Mons:r Cook, betalte ut heela summan, så till H:r Extraord. Envojen, som till oss.

18:de hade iag bref ifrån H:r Magister Eneman utur Sio i Archipelago af d. 10:de Decembr, där han med sin cammerat legat een tijd för mootwind, men wänta nu stundeligen att komma därifrån.

19:de kommo gazetter utur Tyskland; och berättas ifrån danska lägret under Strahlsund af d. 3:die Decembris, att een swänsk Öfr:ste, Basevits benämbd, wåre gången utur Wismar med 3400 man och 10 canoner att attaqvera ett danskt partie,. det han och giordt. Men blefwet så afwist att han sielf blefwet blesseradt, mist canonerne, förloradt 1500 man på platzen och twingad att retirera sig inn i fästningen igiän. Dock bekiänna de danska att 2:ne deras regementer blewet totaliter ruinerade i den leken, och particulaire bref berätta det samma, tilläggiandes att samma Öf:rste följande dagen åter gådt ut och taget canonerna igiän. Af d. 20:de ifrån nämda läger talas intet därom, utan 6,000 swänska sägas wara ankomna till Rügen, derföre man med första will begynna plåga de belägrade med eld förän denne succursen kan komma inn.

21:ste inföll Dom. 3 p. Epiph. och iag prädijkade på swänska.

22:dra. Gick Mons:r Billingh härifrån åt Bender, vid. 3 hujus.

24:de afsompnade Mons:r Susi /: vid. 13 Martii 1710 :/. Denne antogs i förlädet åhr af General Ponjatouschi till tolk, bewijstade sedan med honom förlädet åhrs campanje, och blef änteligen, för des synnerliga wällförhållande och

lärdom, antagen till Hans Maij:tts tolck och secreterare i Turkiskan, hwarpå han och nöt Hans Maij:tts fullmacht lijtet för än han nu senaste gången blef commenderat hijt med H:r Generalen att bijwijsta affairerne här /: vide 2 Dec. 1711 :/ war ännu icke mehr [än] 27 åhr gammal, men een sådan yngling som för des lärdom, skickeligheet och nijt i sin tienst, af os synnerligen beklagades.

28:de eller Dom. 4 p. Epiph. prädijkade iag på tyska.

Mensis Februarius.

4:de som war Dom. 5:ta p. Epiphan. förrättade iag gudztiensten på swänska.

Dito hade H:r Extraord. Envojen bref ifrån 2:ne Regerings-Råder i Stettijn af d. $^{5}/_{15}$ Decembr. som berättade: att een transport af 12,000 infanterie och 3,000 cavallerie, under Fältmarskalkens Gref Stenbocks, General Major Gref Askenberghs och General Major Scommers commando, 2:ne dagar förut ankommet till Rygen; att man altså snart förmodar något kunna uträttas emoot fienderna. General Ammiralen Gref Wachtmeister har commenderat transportflottan, som blewet convojerat med 12 ourlogs-skiepp, och giordt een lyckelig reesa, emedan de icke mehr änn 4 dagar drögt på wägen. Wijd Wismar är danska Senatens och Ammiralitetets bref till deras konung, som nu wistas med armeen i Pommern, blefne interciperade; hwaruti de berätta sin herre: huru 1 million mehr är utlagd redan till krigsrustningarna änn heela rijket i detta åhr kan kasta af sigh. General-Ammiralen will och giärna weeta hvart han skall taga wägen med flottan, emedan pesten ännu grufweligen grasserar i Kiöpenhamn. Uti Swerige är tijden så förändrat, att 1 tunna råg icke kostar mehr änn 2 Dl:r smt, som lijkwäll förledet åhr kåstade 4.

5:te hade iag 2:ne bref ifrån H:r Magister Aurivillio af d. 3:die och 20:de Ian. med swar på mina af d. 29:de Nov. och 2:dre Ian.

Dito ifrån H:r Tursenio af d. 3:die Ianuar.

7:de skref iag till H:r Magister Aurivillium, med begiäran att han ville anhålla hoos H:r Cancellie-Rådh Feif om æqvipage och fält-gage för mig till följande campanje; öf:rsände och een lista på hwad som nödwändigt fordras ibland detta folcket.

Dito kom H:r Fabricius från Bender /: vid. 18 April. 1711: han har nu fådt titul af Envoje hoos wår nådige konungh.

9:de fick wij säker effterrättelse, att Czaren, i förmågo af den sidst slutne freden, låtit öf:rlefwerera Assoff till Turkarna och demoljera Taganrock och de andra däromkringliggiande små fästningar.

12:te. Skref iag till Swerige A. E. B. N:o 30 berättandes om des bref; och huru Hans Maij:tt låtet afgå befallning till alla Biskopar i Swerige att i deras första memorialer komma i hog de präster som äro här ute, af hwilken nåd iag och hoppas blifwa dehlachtig. Berättade och huru iag i desse dagar taget för mig een lijten cur emoot den bröstsiuka, som wåren giärna här förer med sig.

Dito till min H:r moderbroder Samuel, med sådan berättelse om handlingarna här, sedan mine senaste bref afgingo, som iag kan gifwa. Begiärade och weeta hwad kundskap de hade hemma om H:r morbroder Daniel, som gick från os på Silesiska gräntzen 1707, och ställte sin reesa åt Franckerijke.

Dito till min kiäre fader af samma innehåld; och bad att han wille låta Consistorio Gothoburgensi weeta mitt tillstånd, för den orsaken skull, som i mitt första bref nämd är. Desse bref lade H:r Secretair Celsingh innom sitt couvert till H:r Secretair Ehrenstrahl i Stockholm och skickades bort med H:r Fabricii kammartienare, som nu affärdades åt Hamburgh.

Dito hade wij gazetter utur Tyskland och tijdningar ifrån Pommern af första dagarna Ianuarii, att de danska och Saxerne i all skyndosamheet brutet upp ifrån Stral-

sund, sedan de af mangel på provision mist mycket folck och alla sina hästar. Nu berättades och, att oansedt de danska esomåftast uti gazetterne låtet utropa om starka bombarderingar som skulle anställas, så ha de doch knapt fådt see murarna på fästningen, emedan gvarnizonen, som bestådt af 8 regementer footfolck, altijd stådt utom staden förretrenchementerade och hindradt fienden att komma närmare. Ifrån Wismar skrifwes af de danska huru halfwa gvarnizonen där blefwet utcommenderadt under Öf:rste Basevitzes anförande att angripa ett deras partie; hwilket och skiedt med alt alfwar att de danska nödgats taga flyckten. Men emedan de swänska alt för bittijda begynt plundra dee danskas bagage, ty togo desse tillfälle i acht, kommo tillbakars igiän, och nederhuggo eller togo till fånga heela swänska footfolcket, att commendeuren med stoor nöd kunde bringa 600 öf:rblefne ryttare inn med sig i staden. Hwaraf gvarnizonen blefwet mycket förswagat, och emedan danska Generalen Rantzav begynt twinga dem med eld, så skall commendanten anhållet om 3 dagars stillestånd. Doch denne relation törss wara dansk.

Dito höltz ett owanligen stort consilium i Divanen, hwartill ryska obsides kallades och man lät dem förstå: man wåre intet nögd därmed att fästningarna änteligen blefwet lefwererade, utan man ville och hafwa de andra articlarna i fredzslutet effterlefwade, emedan så många omkåstningar och stora krigspræparatorier redan skiedde wåro.

13:de waret äfwen ett sådant consilium, till hvilket ängelska och holländska Ambassadeurerna och instämde wåro, hwilkom man förehölt: huru Ryssarna wäll änteligen i förmoga af det sidsta fredzfördraget öf:rlefwerat fästningarna; men detta wåro intet nog, utan de andra articlarna skulle och wärckställas, nemligen 1:mo: Czaren skulle lämna Ukrainen uti des förra stånd och frijheet, som och återbringa de invånare som han fördt därifrån. 2:do: Skulle alla moscovitiska troppar dragas utur Påhlen. 3:tio: Ko-

nungen af Swerige och des convoje obehindrat släppas igienom till des gräntzor. Härwijd wille man intet höra af något prutande, utan herrar Ambassadeurer skulle tills morgon betänckia sig, om de wille sättia sine egne personer, alla här i landet af deras nationer befintelige kiöpmänner, och alt deras godz i pant för wärkställan af nämde puncter. Store ord, hwilka mången grundrijker redan mycket litet satte lijt till, ty

14:de skiedde äfwen sådan sammankomst och sedan alt fort, men intet slut hördes af.

15:de hade iag bref ifrån Magister Eneman af Schio d. 10:de Ianuar.

18:de inföll Dom. Septuages. och iag predijkade på swänska.

20:de berättade åter aviserna om de danskas uttog uhr Pommeren och att wåra folgdt med dem till Rechlitz i Mechelburgh. Äfwen och att blocqvaden för Wismar är upphäfwen; emedan bombardirungen, som warat i 7 dagar, icke hafdt större effect änn att allenast 3 huus brändts upp; så är och gvarnizonen, aftonen förr änn de danska bröto upp, blefwen förstärckt med 3 regementer.

25:te som war Dom. Sexag. förrättade iag gudztiensten på tyska.

Dito hade iag bref ifrån H:r Magister Aurivillio af d. 26:te Ian.

27:de skref iag till honom igiän.

29:de hade iag bref ifrån H:r Capitein Stahl af d. 21:ste Ian. vid. 29 Nov. 1711.

30:de. Med denne dagen blef denne månaden i åhr, efter Hans Maij:tts nådigste befallningh, förökt, på det wij åter skulle komma till den rätt[a] gamla stylen, ifrån hwilken wij sedan 1700, då skottdagen i wåra almanacher uteslötz, differeradt een dagh. Till åminnelse af denne dagen, som aldrig stådt i något calendario förr, hade iag några goda wänner tillsamman, såsom ängelska prästen H:r Lau-

rentius Hacket och 3:ne kiöpmänner af samma nation, H:r Iäsper Abbot, H:r Georg Bridges och H:r Edvard Barker, sampt wåra secreterare. Då Ängelsmännerna med ett godt glass Smirner-wijn önskade oss lycka att komma till gamla stilen igiän, emedan de altijd hållet sig därwijd, då nästan hela Europa eljest antog den nya.

Mensis Martius.

1:ste continuerade gazetterne med berättelse om de danskas utmarch utur Pommern, detta tilläggiande: att de allierade där, genom hunger och arbeete, mist mycket folck och nästan alla sina hästar; capiteiner med heela compagnierne hafwa deserteradt; dock äro några tusende man lemnade uti Gripsvald, Anklam och andra små fläckar; hwilket synes underliget emedan de eij kunna secunderas, där lijkwäll wåra äro när hoos dem och man begynnar dessutan att gruncka om een ny transport ifrån Swerige.

Dito hade H:r Secretair Celsing bref ifrån H:r Regerings-Rådet Neugebauer att han lyckeligen ankommet till Stade d. 27:de Decembr. /: vid. 12 Maji 1711. :/

2:dre inföll Dom. Qvinqvages. och iag prädikade på swänska.

9:de Dom. Invocavit på tyska.

10:de skref iag till H:r Magister Eneman på Aleppo, berättandes om hans bref och hwad sig här een tijd tilldraget.

12:te hade iag bref ifrån Mons:r Billingh af d. 28:de Feb. vid. 22 Ian.

14:de war här een mycket starck jordbäfning, som stod på några minuter, så att några gamla muurar inn i sielfwe staden skakades omkull, och talrikarna föllo af hyllorna i min wärds stuga. Man sade och att andra små skackningar befunnets samma dagh, dem iag intet märckte, men

15:de om morgonen kiände iag ett sådant bäfwande att iag rätt förskräcktes, ty oansedt detta intet war aldeles så starckt som det i går, så halp det mig då mycket att iag intet weste hwad det war, förränn det nästan war öf:r, emedan iag icke hördt sådant förr. Iag må bekiänna att denne händelsen är faselig, när man betäncker hwad därmed följer, om gud icke nådeligen skonar. Här höres wäll intet åfta af sådant, men i Smirna, som ligger man några dagsresor härifrån uti Asia minori, äro alla åhr några jordbäfningar; och för [tomrum] åhr sedan kastades nästan hela staden omkull och brändes upp att många tusende menniskior ömkeligen omkommo, antingen i elden eller sönderslogos af husena.

16:de inföll Dom. Reminiscere och iag prädijkade på swänska.

Dito ankom Underfältherren af Lithauen, H:r Gref Crispin hijt ifrån Bender och, så mycket man förnam, war hans ärende att underrätta Porten huru förhatelige Ryssarna med sitt swåra förhållande giordt sig uti Pohlen, och huru benägne inwåhnarne äro att drifwa ut dem och taga de Swänskas partie om allenast Porten wille fara fort i det som han låfwat Hans Maij:tt af Swerige.

23:d.e innföll Dom. Oculi då iag förrättade gudztiensten på tyska.

30:de eller Dom. Lætare, på swänska.

Dito kommo gazetter utur Tyskland med berättelse att wåra hafwa dagelig händel med de qwarlemnade Iuthar, Ryssar och Saxar i Pommern och hafwa redan taget några små platzar ifrån dem. Äfwen och att General Dyker draget heela swänska cavalleriet ifrån Rygen och lärer altså snart taga sig något före. Man wäntar och een transport ifrån Swerige. Particulaire bref till österrikiska Residenten berättade konungen i Franckerijke wara död. Att des soneson, som nu war Delphin, folgdt sin fader, som för een tijd sedan afsompnade, det är sant.

NB. i desse dagar begynte blifwa uppenbart hwad herrar Turkarna med alla sina löften och hotelser hafdt i sinnet, ty fast de änn låfwat oss godt och skrämpt Ryssarna med store, doch skienachtige tillredelser, så finner man lijkwäll nu att alt sådant waret luter bedrägerij. Nu hette det, man kunde intet sättia sig i wijdlyftigheet för andra. Dessutan wåre det emoot deras helige Alcoran att begynna krijgh med någon som beder om frijd och gifwer så mycket han kan, hwilket Ryssen skall hafwa giordt. Altså kastades alt wårt hopp på een gång om intet och denne tijdning från Porten war strax så klar, att de som waret förr wisse om krijget, twiflade nu aldeles intet om frijden. Doch gingo förut sådane teckn för det, att den, som icke satte för mycket troo till gode ord utan wille och see wärckan däraf, kunde någorlunda see detta för een tijd sedan. Emedan man redan förnummet att tropparna, som ifrån een och annan [ort] skulle wara i march, antingen ståndt stilla eller och deras antahl intet swarat emoot roopet; hwarom Asiatiske cavalleriet witnar, som för några dagar sedan ankom hijt till förstaden Scutari: desse wåre altid förr effter allas skrijkande 15- till 20,000 man, men här fick man icke see mehr änn 8 fahnor och icke 50 wijd hwar af dem. Få nu see hwad Benderska folcket *) säger, som ingen annan underrättelse hafwa änn att kriget är wist är[!]; hwem weet om icke de alt för lätt trogne här lära att see bättre upp med ögonen een annan gångh.

31:ste skref iag till Bender till H:r Magister Aurivillium, H:r Tursenium och H:r Billingh.

Mensis Aprilis.

3:die kom H:r Woivodens Kiouskis Secretair Mons:r Benoe ifrån Bender och berättade, huru de ännu wijd

*) Den generella adressen inbegriper naturligtvis en alldeles speciel, som Agrell aktat sig att nedskrifva.

hans bortresa därifrån giorde sig den försäkran att kriget skulle gå för sig, men han fick här een helt annan underrättelse. Hade och fuller de goda tidningar med sig att Wiborgh åter skulle wara intaget af wåra, men deremoot desse onda att wåra fångar i Moscov antingen äro bortförde till Ziberien i ewig trälldomb, eller och slutne i järn till händer och fötter.

4:de. Gick Gref Crispin härifrån till Bender /: vid. 16 passato :/ och måtte nu föra de oangenäme tijdningar med sigh att friden wåre så wiss här, som de där inbillat sig kriget.

5:te. Hade moscovitiska Plenipotentiarii audience hoos Stor-Wiziren och fingo caftaner till wänskaps-teckn. Hwad wij tyckte därom är lätt att dömma.

6:te inföll Dom. Iud. då iag prädijkade på tyska.

10:de. Gick ryska Ambassadeuren utur 7 thorn. /: vid. 18:vum Nov. 1710. :/

13:de inföll Dom. Palmarum, då iag förrättade gudztiensten på swänska.

24:de kommo gazetterne utur Tyskland, berättandes att een transport af 16,400 man, halfparten cavallerie och halfparten infanterie, ligger segelfärdig i Carlscrona att med första goda wind löpa till siöss.

27:de inföll Dom. Qvasimodogen. då iag prädijkade och höll communion på swänska.

Dito hade iag bref utur Swerige af d. 20:de Ian. A. E. B. N:o 39 med swar på mine bref af d. 14:de Iul. och 23:die Sept. sampt een almanach och een guldring som iag begärt.

Dito ifrån min H:r moderbroder Samuel af samma dato med swar på de bref som äfwen till honom afgådt på den nämde tijd förledet åhr; äfwen och berättelse om tillståndet i släckten och huru eljest i landet tillstår.

30:de skref iag till Swerige A. E. B. N:o 31 med tacksäjelse för de öf:rsände saker.

Dito till min H:r morbroder, och berättade om ängel- och holländarnas mediation här, och huru eljest wåra saker see ut.

Dito till min kiäre fader af samma innehåld.

Dito till Grefwinnan Flemmingh, berättandes något litet om freden här; innom detta couvert lades de förra brefwen.

Dito till H:r Regerings-Rådet Neugebaur i Stade; äfwen och gifwandes honom een liten kundskap om wår[t] tillstånd här. Till honom adresserades heela pacqvetet med begiäran att ställa de förrige brefwen åt Swerige.

Dito skref iag och till H:r Magister Eneman, styrandes brefwet på Aleppo, där iag förmodade honom nu kunna finnas. Lät honom weeta om tillståndet här.

Mensis Majus.

4:de, som war Dom. Miser., prädijkade och hölt iag communion på tyska.

11:te inföll Dom. Iub. då iag prädijkade på swänska.

12:te kommo gazetter, men hade intet annatt nytt från wåra orter, änn att 10 af swänska transport-skieppena och een brigantin skola wara genom storm förströdde ifrån flåttan; om resten berättades intet.

16:de. Hade iag bref från H:r Regierings-Rådet Neugebaver af Stade d. 30:de Martii, och däruti ett volant till holländiske Ambassadeuren här, H:r Gref Coljer, angående förlåfningen emillan H:r Regieringsrådet och H:r Ambassadeurens systerdotter i Smirna, hwarom Regieringsrådet wille hafwa positivt swar och weeta huru de i Smirna wåre sinnade.

Dito ifrån Bender af H:r Magister Aurivillio, daterat d. 29:de April.

Dito kommo och tidningar utur Tyskland att een dehl af swänska transporten, men synnerligen een stor myckenheet proviant, wåre ankommen till Stralsund, hwaröf:r de

där skutet frögde-salver; äfwen och att andra stora præparatorier skie i Swerige, i synnerheet uti Giötheborgh.

18:de inföll Dom. Cantate då iag prädijkade och hölt communion på tyska, hwartill sig 2:ne infunno som eij förr communiceradt under min hand, nemligen Mons:r Daniel Sturk ifrån Saxen, kammartienare hoos Öf:rste Grothusen och Giörgen ifrån Riga, portwachtare hoos H:r Envojen.

25:te, som war Dom. Rogate, prädijkade iag på swänska.

26:te gick iag effter begiäran inöf:r i ryska Plenipotentiariens H:r Siaprofs pallais att communicera des medicus Kröger, som war född i Refvel och tient under wår konungs gvardie, men blefwet fången i Ukrainien. Med honom begick och een annan dräng Herrans nattward, som war född på Königsstein i Saxen, wijd nampn Giörgen Gotlieb Hindrich Parug. Så snart det war bestält kom fuller een capitein och een leutnant, bägge Ängelsmänner, inn och tänckte att fängna mig på det höfligaste och honettaste; men H:r Siaperofs ordres hindrade sådant, ty han lät i samma ögnableck säja dem, att de skulle säja mig att han intet skiötte om det iag skulle det ringaste uppehålla mig där, hwilket capiteinen icke utan rådnat nödgades säja mig. Jag weste intet annatt swara, änn att det samma waret min tancka, så snart iag fådt effter communionen talt ett ord eller twå med honom som siuk war; tog altså mit sack och pack strax och gick min wägh. Här syntes ryska höfligheeten, där iag doch icke wille förr resolvera mig gå dijt, förränn de försäkrat mig om all civilitet. Det giorde mig mäst ondt, att iag såg hans mästa folck bestå af swänska, besynnerligen Lifländare och Finnar.

27:de. Fingo wij underrättelse om innehållet af det bref, som keijsaren afskickade till wår nådigste konung strax när freden slötz här /: hwarom många här hafdt skamlösa gissningar, såsom att Sultanen anbudet Hans Maij:tt komma hijt och lefwa här som een privat man af

Portens nåde, hwilket ungerska Teckely hände *), och mehra sådant :/ nemligen keijsaren låtet Hans Maij:tt i anständige termer weeta, huru han änteligen resolveradt sluta frijd med Moscov, emedan han fådt af dem hwad han begiärat och hans gamla wänner, Ängeland och Holland, lagdt sig emillan; men häremoot will han försee Hans Maij:tt med nöjachtigt convoj, jämwäll och försträckia de penningar, som begiärte äro. Begiärande doch att Hans Maij:tt, när han bryter upp, hwarcken med sina egne eller medföljande Turckar will föröfwa något fienteliget på Ryssarne, om icke desse gifwa anledning därtill.

Mensis Iunius.

1:ste inföll Domin. Exaudi, då iag prädijkade på tyska.

Dito ankom saxiske Generalen Göltz, ifrån konung Augusto sänder, och höllt sig först hemligen som een privat man, emedan han icke weste, huru hans ankomst behagade Porten. Men sedan han, emoot sin förmodan så snart, nemligen

4:de fick publiqve audience hoos Stoor-Wiziren, och fant sig handteras effter önskan, lät han respectera sig såsom Envoje.

8:de inföll Pinges-dagen, då iag prädijkade på swänska.

9:de eller andra högtidz-dagen på tyska.

10:de skref iag till holländska Consulen i Smirna, H:r Baron Hochepied, angående H:r Regierings-rådets Neugebauers förlofning med des dotter, vide d. 16:de Maji h. a.

14:de hade iag bref utur Swerige ifrån min fader och moder af d. 6:te Martii, hwilket hollstenska Envojens H:r Fabricii kammartienare, monsieur Osthoff fördt med sig från Hamburgh, /: vide 12:mum Febr. h. a. :/

---

*) Här spökar Tököli igen och jämförelsen låg liksom i den turkiska luften.

22:dre inföll Dom. 1:ma post. Trinit. och iag prädijkade på swänska.

23:die hade iag bref ifrån Magister Aurivillio af d. 29:de Febr. angående bönedagarna i åhr, hwilket kom nu tämmeligen sent, ty 2:ne wåre effter samma brefs innehåld redan förbij.

26:te berättade gazetterne utur Tyskeland, att swänska Siö-Capiteinen Ankerstierna under Giötheborgh taget bort 8 danska kiöpmans-skiep med een convojer af 48 canoner utur Wester-siön kommande. 2:ne skiepp af samma nation, ifrån Norige kommande, skola och wijd samma tid råkat i wåras händer. Men om den länge utur Swerige wäntade transporten talades nu intet.

Dito ankom åter konungens lijfkneckt Mons:r Billing ifrån Bender.

29:de inföll Dom. 2:da post. Trin. och iag prädijkade på tyska.

Mensis Iulius.

1:ste hade H:r Extraord. Envojen audience hoos keijsaren och öfwerlefwererade ett bref ifrån Hans Maij:tt. Detta syntes osedwanliget, emedan ingen minister plägar få audience hoos Sultanen åftare änn wijd ankomsten och bortgången, eller när de af sin herre benådas med högre titul änn den de hade när de kommo.

2:dre. Skref iag till H:r Magister Aurivillius uti Bender.

Dito begrof iag stallmästarens lilla son, Anders, som mentes dödt af pesten, /: vid. 26:tum Novembr. 1711. :/

3:die affärdades Mons:r Billing till Bender, vid. 26:tum Iun. h. a.

4:de ankom een Minister från Genua att componera den oenigheet, som samma republiqve i så långa tijder haft med Porten, hwarigenom stundom den eena, undertijden den andra mist wackra fahrtygh och kostbare wahrur.

6:te inföll Dom. 3:tia post. Trinit. då iag prädikade på swänska.

7:de reste H:r Envojen Fabricius till Bender. /: vide 7:mum Febr. h. a. :/

8:de communicerade iag Iohan Hindrich Huth, i Voigtland född, och tienar nu H:r Generalen Ponjatouschi.

12:te gick H:r Extraord. Envojen till Herrans nattward under min hand.

Dito om efftermiddagen gick iag, H:r Secretair Celsing och min wärd, een ängelsk uhrmakare, med een båt härifrån, och kommo d.

13:de klåckan 10 före middagen till Montanje, som är[en] liten fläck på stranden af Propontis, i Mindre Asien, men har een wacker handel på Constantinopel med allahanda slags frucht, som omliggiande ymnoge land till öf:rflödigheet gif:r af sig. Denne ort ligger ungefehr 8 swänska mijhl från Constantinopel. Här åto wij middagh, och betalte för een occa wijn, eller $^1/_3$ swänsk kanna, intet mehr änn 2 asprer eller 1 öre Smt. Sedan togo wij hästar, redo kl. 2 härifrån och kommo kl. 8 om aftonen till Prusa. Denne fordom wijdt berömde staden togs in af Turkarna A:o 1327, under Othomanni 1:mi regiering; war då den största ibland städer uti denne närmare dehlen af Asia och blef derföre utsedt till Storturckens residence, alt till dess detta folck fick fast foot i Europa och giorde Adrianopel och sedan Constantinopel till deras hufwudstad. Nu kallas denne orten af Turkarna Bursez. Kommer wäll intet emoot sin förriga härligheet, [men] är änu tämmeligen wijdlyftig och med många wackra och wällbygde moscheer zijrath, men består mäst af trägårdar, hwilka doch tillijka med moscheerne gifwa denne staden ett angenähmt och wackert anseende. Mitt inuti staden ligger een hög klippa af Asiatiske Olympus /: som detta berg, hwarunder staden belägen är, nu af alla reesande kallas och hålles före wara det samma hwarunder dee Pontiske regenter sig fordom församlade till

att befodra Trojæ undergångh :/ och på den synes ruinerne af turkiska Sultanernes gamla residence; några gamla huss äro wäll ännu qwar, men så förfallnade, att de alla stunder synas wilja falla ut för bergs-klippan ned i staden. Othomanus 1:mus har här sin begrafnings-platz, men däraf synes och mycket litet: allenast een kista af steen och een liten turbant wijd denn eena ändan, så giord som den tijden brukeliget waret. Äljest af wallar eller murar omkring staden är nu intet det ringaste att see. Belägenheeten utom staden är den skiönaste som iag någonsin sedt, med härlige trägårdar, fuller intet konstigt planterade, men fulle af allehanda rar frucht, såsom pomerantzer, citroner, castanjer, mandlar, oliver, apricoser och andra slag mehr, som smaka wäll och ätas af turkarna, men deras nampn äro oss i Europa obekandte. I synnerheet kan man icke see sig mätt på de widt omliggiande dalar, som sträckia sig 1—2—3 swänska mijhl på alla sidor och äre fulle af mullbärs-träd, i wacker ordning satte och alla lijka höge, emedan qwistarna eller telningarna åhrligen skiäras af dem och af deras löf födas silkes-maskar; af hwilken plantering hela denne staden består. Desse wåre nu alla wijd denne tiden döde af sitt eget spinnande, och i alla huss såg man arbeetas och silket dragas af dem uti hett watn med ett särdeles instrument, nästan som een spinneråck giord med många små teenar. De läggias derföre i watn på dett silket må skiljas åt och låta spinna sig, hwilket kommer så fint af dem, att man nästan intet kan see det, derföre drages det af några hundrade matskar tillijka, och den spinnande lägger så många trådar att twinnas tillsamman på hwarje teen, som honom synes likt wara. Såledz kommer sielfwa matken på sidstone att synas, och andra läggias effter hand inn i det heeta watnet att blötas. De afspunne see ut som stora torkade kålmatskar och äro brune. Det går doch mycket geschwindt och behändigt till, så att 3 personer /: så många äro wijd hwarje råck; een drifwer

omkring hiulet som är mycket stort; een annan lägger silket på teenarna att spinnas, och den 3:die kastar nya matskar i kiättelen, och tar ut de afspunne, sampt lagar om elden att den brinner stadigt och håller watnet i een jämn hetta :/ på een dag kunna samka så af matskarna 20 till 30 sklpund silke, hwilket lägges tillsamman i stora harfwor, som see hwijtgule ut, och således försäljes det. Äljest förfärdigas här i Prusa åtskillige slags silketygh, både slätte och blomerade med guld och silf:r, att denne orten således kastar wackra penningar af sig i keijsarens skatt. Gouverneuren är een Aga af Ianissarerne, hwilke här till några tusende finnas i qarteer, att hålla de omliggiande orter och länder i sickte. Inwåhnarne äro största dehlen Turckar, några Armenianer och Iudar, men nästan inga Græker. Ty sådana feete platsar äro Turkarna bekymbrade att behålla för sig sielfwe, på det de af ett ringa arbete må ha een stoor gewinst. Ett är ännu märkwärdigt med de omtalte silkes-matskar, nemligen huru de fortplantas, hwilket går så till: när den tijden är kommen, att de spunnet sig sielfwe inn i silke, och således måste döö af hunger, så läggas några afsides och förwaras till dess [de] äro torra. Då skiäres silket af dem med knifwar, och inuti sielfwa matsken finnas små ägg såsom fiskerom *). Nästkommande wåhr, när mullbärs-trän begynna grönskas, tager een karl eller qwinfolck uti ett tiockt ärmekläde så många af dem som honom tyckes, sticker dem i sin barm och tager sig sådant arbeete före, att äggen af swetten wärmas; lägger dem därmed i ett warmt rum, så att innom några dagar få de lif och wäxa till, då de läggias omkring på hyllor i särdeles där till bygde huss, och dem gifwes unge mullbärslöf till föda, hwaraf een matsk, när han fullwuxen är, kan dageligen förtära 10 och mehr, ätandes små hohl allenast

*) Det behöfver väl här knappast anmärkas att Agrell delvis missförstått de upplysningar han fått om silkesmaskarnas utveckling. Eller också har man roat sig med att duka upp historier för honom.

igienom dem där de tunnast, miukast och honom smakeligast äro. Strax effter de fullwuxne äro begynna de spinna, och betaga sig sielfwe därmed lifwet, men lemna sine ägare sådan ägendom, hwaraf han kan giöra sig penningar, och således hafwa sin födo. Är sannerligen ett underliget naturens wärck och wärdt att see.

14:de reste wij till Byen Kiekerje $^1/_2$ mijhl från Prussa. Denne by ligger under samma bergh som staden och har den förmåhnen af naturen att åtskillige warma kiällor omkring den samma uppspringa, ifrån hwilka watnet ledes till åtskillige publiqve och private badh. Giengle Kapligschi kallas ett af de publiqve, hwilket är uppbygdt som een moschee af tegelsteen, med ett rundt hwalfdt blytäckt tak, som ligger på skiöne och kostbare marmor-pelare inn i sielfwa bygningen. Sielfwa hålan, som folcket twättar sig uti, är rundh, af marmor murat på sidorna och i båtnen, hwaruti watnet om morgonen inlätes så hett som man kan tåla det, och om aftton släppes det ut genom andra canaler, så att man alla dagar har friskt watn. Immen och naturliga hetan af detta watn är så genomdrifwande, att man icke förr kommer inn, änn hela kroppen flyter af swett. På sidorna äro och små hohler fulle af watn, så store som 2 eller 3 personer kunna twätta sig uti, om de willa wara allena. Kiällan som hörer till detta bad, såsom och de andre, gifwer siudande hett watn ifrån sig och så fult af swafwel, att rännelen är till een halmstrås-bred täckt därmed, sampt alla närliggiande steenar däraf gule, och sielfwa grunden när om kring så warm, att man känner det genom skorna; jämwäll och luchten däraf så starck, att man märcker den mehr änn [af] ett musqvete-skått. Wij wele först pröfwa det med fingrarna, men wåro glade att taga dem tillbakars; sedan kastade wij ägg uti, hwilka uti 3 minuters tijd aldeles hård-kocktes. Derföre måste det och i badena genom andra canaler tempereras med kalt watn, ty elliest wåre omöjeliget att någon kunde sticka een foot

däruti. Detta bad, som är det största, kastar åhrligen 1,500 RDl:r af sigh, ehuruwäll hwar person icke betalar mehr än 1 1/2 ör Smt, om han icke will betiena sig af de mindre rum på sidorna och där bättre uppwachtas. 2 dagar i weckan släppes ingen annan inn ännn qwinfolck, och några gamla kiäringer uppwachta dem. Wij legde oss ett huss och hade i samma ett litet bad för oss sielfwe, och betalte så 10 para eller 15 öre Smt om dagen. Uti detta, emedan det låg långt ifrån sielfwe kiällan, war watnet intet warmare ännn att wij, besynnerligen sedan wij wåre wahne därwijd, kunde gå inn däruti utan att blanda det med kalt watn, doch icke utan möda, i synnerheet om afftonerna. Första gången weste wij intet att töfwa uti det yttre eller swette-rummet, som af den ifrån heta watnet i innersta rummet utkommande damb är warmt nogh, utan sprungo strax inn i sielfwa watnet, men iag hoppas wij kommo ut igiän, ty det grep oss strax så ann, att pulsen slogh som hade wij waret uti den starckaste feber, och hufwudet wille intet heller stå bij, utan togs nästan in af een fullkommen yra. Men sedan effteråt weste wij stadna i yttre rummet till des kroppen rann öf:r med swett, och då först gå inn i watnet, hwilket wij ändoch icke kunde tåhla mehr [än] 7 a 8 minuter utan stiga upp emillan och så inn igiän 2, 3, 4 gånger å rad. Med sådant badande höllo wij ut så länge wij wåre här, mehrendehls 3 gånger om dagen, och funne oss mycket godt däraf. Hafwandes altijd een starck appetit både till maat och dricka, och det war det bästa att wij aldrig funno någon olägenheet af hwad wij förtärde, utan watnet giorde magen så starck att ingen ting kunde skada honom. Undertijden besökte wij och publiqve baden, att see turkarnas maneer, hwilka hålla dem nästan så helige som sina moscheer, warandes där mycket tyste och alfwarsamme, och giöra altid sin bön på lafwarna, som äro rundt omkring wäggarna af stoora salen utan för badet, sedan de twättat och klädt på sig. Klåckan 4 efftermidda-

gen slutes denne sahl och badet igiän, att ingen kommer inn mehr, utan baden twättas och det watnet, som blefwet brukatt den dagen, släppes ut, att annatt må komma inn igiän. Älljest hade wij ingen ting att fördrifwa tijden med, utan att wij några gånger gingo inn i staden att besee den, och fägna oss af den härliga wägen, som äfwen såsom byen låg på bergs-foten, att man kunde see neder i de skiöne mullbärs dalarna; som och förlusta oss med den angenähme lucht, som de på både sidor gröne och af kostelig frucht fulle träd gåfwo från sig. Undertijden besökte wij och een springkiälla ibland wijngårdarna utom byen, och drucke af des oförlikneligen kalla och wällsmakande watn, hwaremoot, besynnerligen denne warme tijden, ingen dryck kan förliknas. Således har detta berg icke mindre kalt änn hett watn, att det eena kan så mycket swalka som det andra heeta, och bägge förlusta een menniskia, när man brukar dem måtteligen och betäncksamt.

19:de skref iag till ängelska prästen H:r Hackert uti Stamboll.

28:de fick iag bref ifrån honom.

I desse dagar, såsom och tillförena, frågade wij effter om det intet wåre möjeliget kunna komma upp till spitzen på detta bergh, som staden Prusa ligger under. Hwartill wij een särdeles lust hade, emedan den är oförliknelig hög, och synes många dagsresor liksom med sniö betäckt, hwilket iag sielf och mine kamerater förundrade oss öf:r, när wij kommo ifrån Bender för 2 åhr och 10 månader sedan, ty wij hade denne kulle 3 dagar i ögnemärcke öf:r Propontis. Såsom han och dageligen wijd någorlunda klart wäder synes till Constantinopel *), hwarifrån iag håller honom wara aflägsen till det ringaste 14 swänska mijhl.

*) Från toppen af Olympos lär man t. o. m. kunna skönja halfmånen på Sofia, skimrande i solen. Det kan nog endast ega rum i morgonbelysning. Den förgyllda halfmånen påstås hålla o. 50 alnar mellan hornen!

Turkarna, till att winna penningar, afmålade denne resan mycket swår, besynnerligen skrämandes oss med röfware som de sade sig där uppehålla. Därtill wij icke satte någon troo; af orsak wij kunde eij see hwad sådane, som lefwa af rof, willa eller kunna hafwa på een sådan ort, som ingen annan änn arbetzfolck färdas fram, till att winna. Änteligen accorderade (om) wij om 6 hästar att gifwa 1/2 RDl:r för hwar om dagen, och begåfwo oss så d.

31:ste klåckan 5 om morgonen på wägen, 8 personer starcke med häste-karlarna. Wägen gick mycket i krook för klipporna skull, som på alla sidor wåro hiskeligen höge. Kl. 8 till 9 bette wij wijd een källa, och sågo sedan inga sådane träd som nedan för berget och i warme länder, utan såsom i Swerige, tall, fuhr, eek och book, men ingen biörk. Klåckan 12 bette wij åter, fortsättiandes sedan igienom faselige bergs-klyftor, där ingen annan mötte oss änn folck, som kom uhr skogen med wed, hwilken bars af hästar, mular och åsnor. Klåckan 4 kommo wij till een platz, som wij tänckte liggia om natten, där wij sågo öf:rsta spetsen, men kunde intet gå närmare emedan där eij war bete för hästarna, och dessutom under sielfwa spetzen alt för kalt att sofwa, besynnerligen som där eij fanns någon wed. Wij hade emedlertijd intet sedt några huss, utan allenast klåckan 11 passerade wij några Sigeners tält, af filt giorde, hwarunder de arbeetade och förfärdigade allahanda järn[red]skap såsom pannor, yxor, spijkar etc., och hade sin boskap i beet omkring sig. Desse äro samma slags landstrykare, som i Swerige kallas Tartare, hwilka äfwen så wandla omkring här i landet, och äro mehrendehls christne af grækiska religionen. När sommaren är ändat begifwa desse sig ned i byerne och försälja till sitt underhåld hwad som de arbeetat och samlat af sin boskap. När barnen deras sågo oss komma, lupe de nakota och swarta som willkattor inn åt skogen. Strax wijd denna platz som wij såfwo på, uppehöllo sigh och några grækiske fäheerdar

med sine hustrur och barn under same slags tält, där de giorde smör och ost, warandes förplichtade /: som de berättade oss :/ att lefwerera sine herrar en wiss myckenheet af sådane saker effter deras hiords storleek. Desse buro till oss några steckte fiskar, som sågo ut såsom små laxöhren i Swerige, och sur miölk, hwarföre wij gåfwo dem några nye para, som denne keijsaren nyligen låtet slå, hwilka wåre dem mycket kiärkomne, och de sade sig wilja hängia dem sine barn om halsen, som deras maneer är.

Mensis Augustus.

1:ste rede wij så när under sielfwa spetzen af berget som wij kunde, stego sedan af och gingo till footz. När wij gådt een tijma funno wij luften wara så kall som uti October månat i Swerige, så att wij intet swettades fast änn wägen war swår och mödosam. Effter $^1/_2$ tijma kommo wij uti een håla, som war full med sniö eller snarare ijss, hwilket syntes likare, emedan han war så hårdt sammanlupen af solenes och kiöldens strijdande. Här funnes några arbetz-karlar med åssnor hoos sig, dem de lastade med ijss, som de hugge uhr denne håhlan /: desse små cre[a]tur kunna änteligen gienom de trånge wägar bringas så högt upp :/, hwilken sedan föres i säckar af filt ned i där till uppbygde ijsskällare wijd Prusa, sedan om nattetijden till Montanje /: vid. 13:ium Iul. h. a. :/ och så wijdare öf:r siön till Constantinopel, att han där finnes till kiöps hela åhret igienom. Wij gåfwo desse karlar några para och således underrättade de oss wijdare om wägen uppåt. Därpå begynte wij rätt att marchera uppföre een liten stig, som war lagd i krok som een orm, ty att hålla een rätt linie uppföre är omöjeliget. Klippan, som wij då wandrade på, war intet öf:r 40 al:r bred, så att wägen med sine krokar gick ut till bägge kanterne däraf. Men på sidstone måste wij giöra oss andre krokar, emedan ingen af oss hade så

starckt hufwud att han kunde utan yrlande see den faselige högden utföre. På sidstone kommo wij till een klyfta, hwaräst naturen sielf giordt trappor af hwijt och brun marmor. Där war min wärd, ängelska uhrmakaren, så utmattat, att iag tänckte han skulle tumla baklänges utföre, men då han fick håll i mig och sättia sig neder på een af desse trappor något litet, kom han sig åter före igiän. Änteligen hinde wij upp till öf:rsta kullen, som war rund och hade bak om sig een lång rygg, hwarwijd de andra berg hängia, som sträckia sig 2 dagzreesor wijdare, somligestädes högre och somligestädz lägre. Klåckan war nu 10 på dagen, och wij hade från 7, altså 3 tijmar continuerligen arbeetat oss uppföre, att wij wåre glade få hwijla oss litet. Solen skiente klart, men icke dess mindre wåre steenarne kalle som ett nyss afhugget trästycke, så att ingen solenes wärkan märcktes på dem. På denne platz war ingen ting annatt att see änn några små håhlor i jorden med steenar besatte, seendes ut som hade de fordom waret kamrar för wijdskiepelige Eremiter; doch weet ingen af folcket omkring detta berget att gifwa någon underrättelse därom. Icke det ringaste gräss eller grönt synes här, utan allenast i een håla strax wijd denne kullen, hwaräst watnet, som flyter från den däruti liggiande sniön, giör 2 eller 3 alnar omkring sig några små gröne platzar. Älljest är öf:ralt små löse, tunne och half-hwijte stenar, jämwäll och fijne allebaster stycken ibland, och detta är orsaken att denne kulle synes aldeles täckt med sniö på långt håll, hwilket och folcket inbillat oss förr änn wij sielfwe kommo upp. Sant är att alla håler emillan kullarna äro fulle af sniö, men de kunna intet ses af dem som nedan för äro. Roliget war att see, huru een 70 åhrs gammal Araber, som ägde några af de legde hästarna, kom effter oss mycket fortare änn wij hinde undan honom, skrijkandes på hwarje kulle, som han kom uppå, och när han änteligen kom upp till oss, frågade wij honom hwarföre han på sin ålderdom

giorde sig sådant omaak? Han swarade: iag har i mine unge dagar sedt så många berg i mit fädernesland, så kan iag icke heller lemna dette obeskådat, effter iag är så när! Och på det iag må ha något för omaket, will iag taga ett stycke ijss ned med mig och sälja i Prusa. Det han och giorde, lastandes på sig så mycket som han kunde bära, hwarföre han kunde få 4 para eller 6 öre S:mt när han kom till staden. Icke dessmindre lopp han sedan fortare änn wij med sin börda. Bak om denne kulle, något litet österåt, sågo wij een liten siö, hwilken war half öf:r[täckt] med ijss. När wij här hwijlat 1 tijmarum, och i ett glass godt wijn druket alla goda wänners skåhl i Europa och wåre fädernes länder, begåfwo wij oss på nederresan, tagandes een annan wäg, som war stackotare och brandtare, men på bredare klippor änn den wij kommo upp. Effter $^3/_4$ tijmas gående kommo wij på een liten grön platz, hwaräst stenarne wåre tämmeligen warme; och åter effter $^1/_2$ tijma till een springkiälla med så kalt watn att wij icke kunde dricka så mycket å gången, som wij welle. Här swalkade wij oss med detta härlige watn, och förundrade oss öf:r solenes åtskillige wärckan, som wij förnummet under 1 och $^1/_4$ tijmas gående, ty nu wåre wij sielfwe warme och steenarne kiändes och heetare. Nu sågo wij och de skyer öf:r, som wij på öf:rste spetzen hade under oss; wij hade och nu de berg jämnhöge med oss, öf:r hwilka wij förutan hinder kunde see utpå Propontis alt inn till Constantinopel. Klåckan öf:r ett kommo wij till wåra hästar igiän, då wij strax råkade i träta med häste-karlarna, ty de wille draga utt tijden, att wij icke skulle komma hem den dagen, utan nödgas betala dem för een dagh mehr. Men änteligen, när wij drefwo hårdt på dem, jämwäll och wåre Ianissarer lade sig emillan, så måtte de giöra oss till behagh. Doch betalte de oss för omaket, ty de förde oss den wägen som ijsen bärss utföre, hwilken war så elack, att man måtte förundra sig huru något cre[a]tur, och i synnerheet

med börda, kunde komma gienom sådan trängsel och klippor, men hästarna wåre så wahne därwijd och achtsame att icke någon af dem stupade. Under tiden måste de stå på bakfötterne och wrijda hela kroppen, fallandes i det samma med framfötterna een sådan högd utföre, att dee syntes nästan stå på hufwudet, men hulpo sig ändoch neder utan att tumla öf:r ända. Wij redo så länge wij kunde, men som wägen begynte löpa på sidan af ett berg, hwarinunder een faselig diupheet syntes, först med eeke-, och sedan, när wij kommo längre neder, med castanje-träd uppfyld, till 8 och 9 träns högd öf:r hwarandra, jämwäll och wägen så smal, att intet mehr änn een häst tillijka kunde leeta sig fram, så måste wij i 4 tijmars tijd gå till foots. Och det war ändoch wäll att wij icke sielfwe undertiden stupade på nässan, hwarföre wij noga måtte ta oss i acht. H:r Secretair Celsing blef längst af oss på hästeryggen, men hade så när ångrat det, ty bakbygelen af hans sadel gick sönder, så att sadelen gled fram på hästenacken, och mycket litet felades att han icke sagdt oss adieu och rest bergsklinten utföre. Klåckan effter 4 fingo wij see Prusa nästan rätt inunder oss, då iag sade till een af hästekarlarna: iag förmodade oss intet wara så när; men han såsom een grof Armenianer swarade: du är där intet ännu! Och han sade ingen osanning, ty wij marcherade i fulla 2 tijmar och $^1/_2$ förränn wij hinte ned, så att wij först kommo till Prusa kl. 7, hwilket iag aldrig kunnat inbillat mig när iag på berget fick det i sickte. Klåckan 8 anlände wij till byen Kiekerje igiän, och wåro glade att ingen skada händt någon af oss på denne fast korta, doch mödosamme och farlige reesan. Denna curiousitet kåstade oss in alles 10 RD:r med hästeläga och betalning till de medföljande Ianissarer, men af kiölden på berget gick huden af wåra ansichten och händer *).

*) Präktig beskrifning öfver bestigningen af Olympos! Här käns liksom en frisk, förebådande fläkt af Linnés ande.

8:de om morgonen lemnade wij denne platzen och fortsatte wår bakresa till Montanje /: vide 13:ium Iul. h. a. :/ hwaräst wij besågo några saltdammar, hwilka äro anlagde på een slätt plan ut med siöstranden, intet diupare ännn 2 twärhänder, där siöwatnet ledes inn genom den eena uti den andra; då det innestänges till 8 eller 10 dagar. Och emedlertid blif:r [det] öf:rsta af watnet rödgult som halfbrändt swafwel, men på båtnen samkas saltet till 2 fingers tiockt, hwilket skrapas tillsammans och torckas i solen, blifwandes således helt hwidt och skiönt så att iag må bekiänna, det iag nästan aldrig sedt wackrare och hwijtare salt.

Dito klåckan 3 om efftermiddagen gingo wij till siös och emedan winden war contrair loverade wij hela efftermiddagen och följande natten, så att wij först d.

9:de klåckan 12 kommo under Europæ strand, och folgde sedan den samma inunder Constantinopel, dijt wij anlände om afftonen kl. 9; men måste för strömen skull, som kommer uhr Swarta hafwet, blifwa liggiandes under Seraljen om natten.

10:de om morgonen drogo wij os med tågh förbij Seralje-udden, och kommo så klåckan 8 hem igiän med hälsan, gudi lof. Emedlertijd war intet annat förelupet ännn att österrijkiska Residenten under titul af Internuntius låtet med pomp af många Turkar beledsaga sigh inn i staden, och sedan något effter med stoor ståt hafdt audience, först hoos keijsaren och sedan hoos Wiziren. Sammalunda hade och Genuesiska Ministeren, med eij mindre prål, uppwachtat publice keijsaren och Wiziren. Pesten grasserade nu förskräckeligen, besynnerligen ibland Turkar, Iudar och Armenianer.

Dito hade iag bref ifrån Magister Aurivillio i Bender, hwilket iag strax beswarade.

11:te communicerade iag een Baron ifrån Schwaben, H:r Smitzfeldt wijd nampn, hwilken såsom cavaljer war

hijtsänd från Wien att föröka H:r Internuntiens swijt wijd audiencerne.

17:de inföll Dom. 9:na post Trin. och iag prädikade på swänska.

18:de skref iag till Swerige A. E. B. N:o 32.

Dito till min H:r moderbroder Samuel Auseen, om tillståndet här och min resa åt Prusa.

Dito till min k. fader af samma innehåldh.

21:ste berättade gazetterne att Ryssarna lemnadt Stettin, det de een tijd hållet blocqveradt, och begifwet sig för Stralsund; doch nämdes om den så länge uhr Swerige wäntade transporten, att han skall wara till siös gången. Freden emillan Ängeland och Franckerijke skall och wara gjord, sedan de ibland annat cederadt Dünkarken. Doch wela de tyska troppar, som hijt till blefwet betalte med ängelska penningar, icke mehr följa ängelska Generalens commando, utan ännu längre fächta emoot Frantzoserne. Derföre har och Drotningen i synnerheet låtet tillsäja den danska i London liggiande Minister, att om hans Herre icke avocerade sine troppar, som ännu wåre emoot Frantzosen och hijt till af Ängeland betalte, så skulle han med första wänta een flotta i Sundet.

22:dre emedan pesten änn mehr och mehr öktes, och alla menniskior i nästa huset inn till mig dödde ut, så resolverade iag mig att uppehålla mig på landet een tid. Reste derföre till Ajasaga, een by 1 ½ mijhl härifrån, hwaräst alla huss wåre fulla af Francker, som flydt undan denne faselige siukdomben.

24:de inföll Dom. 10:ma. post Trinit. då iag reste inn till staden och höll prädijkan på tyska.

Dito afsomnade min redeliga wänn H:r Laurentius Hacket /: vid. p. 69 l. 23 [s. 72] :/ hwilken för sina studier war ährat och för sin ährligheet skuld älskat af alla. Beklagades så mycket mehr, i synnerheet af mig som med skiähl kan säja, att iag aldrig hafdt förtroligare omgiänge utom- och

aldrig funnet större redeligheet hoos någon, hwarken utom eller innom Swerige. Han mentes döö af pesten, ty han war intet siuk mehr ännn 48 tijmar, så att iag förleden fredags tog afskied af honom i godt tillstånd, när iag reste ut på landet.

Dito hade iag bref ifrån Magister Aurivillio af d. 10:de hujus.

31:ste innföll Dom. 11:ma post Trinit. då iag reste inn till staden att förrätta gudztiensten på swänska och om afftonen tillbakars igiän.

Mensis September.

7:de inföll Dom. 12:ma post Trinit. Reste iag åter till staden och prädijkade på tyska sampt communicerade med samma bägge Herrar commissions-Secreterare, och reste om afftonen tillbakars igiän.

12:te brant halfwa Galata upp, hwilket mäst består af Francker, som europeerne här kallas. Desse hafwa här een wacker handel, och äro således gemenligen förmögnare änn resten af inwåhnarena. Det gaf nu Leventerne eller båtzmännerne, som äro mehrendehls renegater ifrån allahanda landskaper och ett liderliget följe, tillfälle att see sig om byte genom wådeld. Af hwilka denne nu utkom, och de försummade sig intet, utan så mycket som möjeliget war brukade dhe tillfället. Doch blefwo de rikeste magazinerne, af idel steen murade, stående; af hwilka de mästa hörde Ängelsmännerna till.

14:de som war Dom. 13:tia post Trinit. red iag innåt staden och prädijkade på swänska. Om afftonen till Ajasaga igiän.

19:de lemnade iag aldeles Ajasaga och begaf mig till staden igiän.

21:ste inföll Dom. 14:ta post Trin. och iag prädijkade på tyska.

23:die hade iag bref ifrån Magister Eneman, dateradt

Iaffa eller Ioppe d. 26:te Iulii, som ibland annat berättar, att hans resekammerat H:r Silfvercrantz afsompnat i Akre tillika med fransösiska Consulens son ifrån Grand Cairo d. $\frac{15:de}{26:te}$ Julii. /: vide 23:tium Aug. 1711. :/

Dito ankommo gazetterne utur Tyskland med berättelse: att Stade redan d. 2:dre hujus S. N. begynt att capitulera, och General Major Stakelberg, som där commenderadt, begiärdt att gå ut med heela gvarnizonen, fult giewähr och några canoner. Men som fienden eij welat höra af annat accord änn att han skulle gifwa sig på nåde och onåde, så har denne fattat de tanckar att förswara sig till det yttersta, hwarpå fienden begynt att plåga fästningen med eld. Om den länge utur Swerige wäntade transporten begynnar man nu andra gången att twifla. Ifrån London i Ängeland berättar man, att där een Admiral med 15 ourlogs-skiepp ligger segelfärdig till att gå inn uti Östersiön, och tillbiuda nordiska Cronerna att giöra een för dem bägge drägelig fred, men fäckta emoot den som wägrar sigh.

27:de skref iag till H:r Magister Aurivillium uti Bender.

Dito till H:r Magister Eneman och adresserade brefwet på Aleppo.

28:de som war Dom. 15:ta post Trin. prädijkade iag på swänska.

30:de skref iag till Hamburgh till H:r Regierings-Rådet Neugebauer med swar, huru hans kiäreste i Smirna gift sig med fransösiska Consulen därsammastädes. /: vid. 16:tum Maji h. a. :/

Dito till A. E. B. N:o 33 som lades innom H:r Neugebauers couvert.

Mensis October.

5:te inföll Dom. 16:ta post Trin. då iag prädijkade på tyska.

6:te föddes een Printz i Seralien, hwilko till ähra de wanliga canoner 4 gånger, 3:ne dagar i rad lossades.

8:de berättade gazetterne ifrån Strahlsund och alla omliggiande orter: att Hans Excellence H:r Fältmarskalken Gref Steenbock redan wåre ankommen till Strahlsund, effter hwilken transporten dageligen wäntas. Moscoviterna skola fuller förut beflitat sig om att landstiga på Rügen, men General Leutnanten H:r Dykers gode anstalter har giordt sådant till intet. Ifrån Kiöpenhafn skrifwer man, att de swänska fuller ärnat besöka Seeland, men som där waret een allmänn defension upprättat, så har förslaget eij gådt för sigh; man förmodar och där flottan snart blifwa färdig till att gå ut och sökia upp swänska transporten. Stade har måst gie sig i fiendens discretion d. $\frac{6:te}{17:de}$ Sept. hwarpå konungen af Dannemarck begifwet sig till Kiöpenhafn.

12:te som war Dom. 17:ma post Trin. prädijkade iag på swänska.

Dito kommo gazetterne med berättelse: att swänska flottan råkat tillsammans med den danska, uti hwilken leek denne mist 8 skiepp. Ifrån Kiöpe[n]hafn skrifwes, det 8 af deras ourlogs-skiepp äro där i hampnen innkomne, och så snart Admiralen Seestedt kommer ifrån Norige så will man åter leeta effter swänska transporten. Ifrån Wismar berättas: att de[n] swänska flottan 2:ne dagar seglat den danska på sidan, men som denne eij welat hålla stånd, af orsak hoon eij waret lik den andra uti myckenheet eller storleek af skiepp, utan begifwet sig inn uti Kiögebucht, så är hoon och där af den [be]lagd worden. 3 regementer cavallerie skola wara ankomne till Pommern, och man skrifwer, att resten af transporten stundeligen wäntas. Aviseskrifwaren, som är een munck i Wien, giör sig mycken möda till att beskrifwa swänska skieppenas storleek, men borde billigen eij bry sig därmed, emedan han sådant eij förstår. Ty skiepp med 4 däck, som han omtalar, fin-

nas hwarcken i Swerige eller på andra orter. Han wisar med sådanne berättelser att han eij förstår sielf undertiden hwad han skrifwer; åt minstone tyckes som hade han aldrig waret utur Österrijke eller siön så nähr, att han weet hwad ett ourlogsskiepp betydar. Detta wåre wäll att excusera om han icke undertiden så illa foro med geographien.

19:de som war Dom. 18:va post Trin. prädijkade iag åter på swänska.

20:de hölt iag communion på tyska.

Dito hade wij aviser, hwaruti de danska berättade, att swänska General-Ammiralen Gref Wacthmeister och Fält-Marschalken Gref Steenbock fuller ankommet till Rügen med transporten, men strax gådt tillbakars igiän, sedan 90 till 100 transport-skiepp antingen blefwet borttagne eller uppbrände för dem. Synes een underlig relation, emedan aldeles intet talas om folcket, som waret på skieppen, om de kommet i land eller druncknat. Derföre kom och strax därpå nemligen d.

22:dre andra tidningar, huru swänska halfwa transporten, 9,453 man starck, lyckeligen ankommet och blefwet debarqverat på Rügen, utan att mista een man eller ett par pistoler. Detta folk är lemnat under H:r General Leutnanten Dükers commando, hwilken således med sine förrige har een armee af 20,000 man, och den innom godt retranchement på Rügen. General Ammiralen och Fält-marschalken hafwa strax skyndat sig tillbakars åt Swerige att afhämpta den andra dehlen af transporten, då några få late seglare af transportskieppen blefwet effter och af de danska bortsnappade. Denne förste deras lyckelige expedition har man strax genom een express låtet weeta wijd Brandeburgiska håfwet, hwaröfwer man där wist sig heelt förnögd. De danska hafwa och där berättat, huru de borttaget några swänska transport-skiepp, men det har man ansedt som een sak af intet wärde. Emedlertid giöra Moscoviterna anstalt till retirade ifrån Stralsund.

23:die blef een af wåra laqvejer siuk af pesten, hwilket twingade det andra folket att fly utur huset. Håfmästaren med de öfrige laqvejerne skickades åt Bellegrad /: vid. pag. 260. l. 17 [s. 275] :/. H:r Envojen och Sekreterarne sågo sig om andre huss här i förstaden. Iag blef i mit wanliga logemente, emedan det låg något litet ifrån palaiset. Af denne siukdom hade redan 4 satt lifwet till uti ett huss, som H:r Envojen på Asiatiska sidan wijd canalen hyrdt, att undertiden fördrifwa tiden uti: een Sax, een Lifländare, een Moldavier och een Österrikare, alla unga och friska karlar. Den sidsta, som war een jägare, hade een hund som altid låg på hans säng, hwilken sedan fördes öfwer hijt i palaiset, men dog 2 dagar effter [i] samma siukdomb som hans herre. Een Frantzoss drags ännu med samma plåga uti nämde huss, men förmodas komma därifrån med lifwet, emedan han redan waret 14 dagar siuk och synes nu något bättre igiän. Denne farsota grasserar här alla åhr, men eij altid lika; i detta åhr har hon waret så gångbar som nånsin i långa tider tillbakars, hwilket kyrkiogårdarna eller begrafningsplatzarna utom staden, om eij annat witnessbyrd wåre, kunna bewijsa, ty där synes nu knapt någon platz som icke är nyligen uppgrafwet. Det iag och många flere, när wij gådt däröfwer, med förundran observeradt.

25:te kommo åter gazetter, men äldre änn de som sidst hijtlände, derföre de allenast berättade huru swänska transporten stundeligen wäntas. Doch ifrån Stralhsund skrifwes, huru Ryssarna d. 16:de Sept. S. N. tenteradt een descent på Rügen, men blefwet afslagne. D. 17:de dito ha de åter giordt försökning, men een infallande storm, och de swänska där på farwatnet liggiande fregatter och brigantiner ha och den gången giordt deras förslagh till intet. Hwarwijd doch de på Rügiska sidan under H:r General Leutnant Dükers commando stående troppar eij försummat sig, utan sprunget emoot fienden i watnet; hwar-

wijd till frimodigheets teckn pukor och trumpeter låtet höra sigh. Ifrån Hamburgh berättar swänska Envojen H:r Rotlieb, huru man där hördt af een dansk General Adjutant, som waret testis ocularis wijd denne sidsta actionen, det Czaren sielf fördt an attaqven med 4,000 man, hwilka alla blefwet, och med dem 2:ne Generaler döde och een dödeligen blesseradt! Hwar wijd Czaren och skolat blefwet såradt i wänstra armen och låret; men detta fodrar wisserligen confirmation, ty så när plägar han intet wåga sigh. D. 22:dre dito ha Ryssarna begifwet sig åt Grifsvald, men mist några officerare och giemehne i wägen, som wåra hugget neder. Hwarpå hela forcen måst stadna och wåra sedt på dem; men strax fortsat sin march, och icke gifwet sigh tijd att begrafwa sina döda. Med canonerna hafwa de och hafdt ett otroliget arbeete, emedan wägarna waret så elacke och uppblötte, att 24 hästar knapt kunnat röra den af stället som förr dragets af 8 eller 10.

27:de. Fick moscovitiske Ambassadeuren 500 Ianissarer till giäst i sitt huss, som hade befallning att eij släppa någon siäll hwarken inn eller ut mehr änn een tolck, hwilken doch, af Ianissarer beledsagat, skulle allenast tillåtas att gå till och från betienterne wijd Porten. Man mente orsaken wara, att Ambassadeuren hela denne tiden sökt att inbilla Sultanen, det hans Herre, i förmågo af sidsta fredzfördraget wijd Prut-strömen, redan draget sine troppar uhr Pohlen. Stor-Wiziren bejakade altid det samma, och hans utskickade inn i Pohlen höllo med honom när de kommo tillbakars, hwilket alt gode ryska rubler och sabbelpältzar förmådde. Men som wår nådigste konungs bref till Sultanen sielf, och andra å wår sida ingifne memorialer, altid berättade contrarium, ty fattade denne för een tijdh sedan den resolution, att skicka een som han kunde lita på *),

*) Den »pålitlige» var ej understallmästaren utan den tatariske mursan, som åtföljde honom. Wisiren visste så mycket mera om beskickningen, som denna medförde bref från honom till Sieniavski.

nemligen sin under-stallmästare inn i Pohlen hemligen, Wiziren och dem androm owetandes, till att utforska sanningen. Denne kom förleden wecka tillbakars, och försäkrade det ryska troppar ännu finnas i Stor-Pohlen och besynnerligen i städerna utmed Weischel-strömen, såsom de förnämste. Emedan nu Ambassadeuren Siapiroff och General Major Scheremethoff förledet åhr blefwe gifne till gisslan för fredens fullbordande, så måste de nu och swara derföre så länge, och see sig i godt förwahr till des och denne punct om Pohlens evacuerande från ryska troppar wärckställes.

30:de hade iag bref ifrån H:r Magister Eneman, daterat Seyda d. $^{9}/_{20}$:de hujus.

Dito swarade iag och stälte brefwet på Aleppo.

Dito ankom den yngre H:r Gref Crispin, att tillsee hwad han på konungh Stanislai wägnar här uträtta kunde.

31:ste fördes moscovitiske obsides, som een tijd bort åt ageradt plenipotentiarios, på 7 Thorn, tillijka med den gamla Ambassadeuren /: vid. 10:mum Aprilis h. a. :/ och een som nyligen ankommet med ratificationen af Prutiske frijden.

Mensis November.

1:ste. Afsattes Wiziren Iusuf Paschi /: vide 13:tium Novembr 1711 :/ för dess underhandlingh med Ryssarna, och Solyman Paschi /: vide p. 222 l. 26 [s. 254] :/ kom i hans ställe.

Dito affärdades Secretair Celsingh med desse gode tidningar åt Bender.

3:die skickades General Goltz /: vide 1:mum Iunii h. a. :/ under wacht åt Adrianopel till Woiwoden Comentouschi, som nyligen war ankommen dijt såsom Ambassadeur från konung Augusto, men höltz och nu under wacht.

Dito skref iag till Swerige A. E. B. N:o 34.

Dito till H:r moderbroder Samuel om förändringen här.

Dito till min k. fader af samma innehåld.

7:de skickades een håfbetient ifrån Porten till Hans Maij:tt med 1,200 pungar penningar eller 600,000 RDl:r.

8:de sattes 2 Tugh ut för Seraileporten såsom teckn till keijsarens uppbrått; /: vide 9:num Febr. 1711. :/

15:de skref iag till Swerige A. E. B. N:o 35.

Dito till min H:r morbroder Samuel, itererandes de förra noveller och tilläggiandes hwad som sedan den tijden sig till draget.

Dito till k. fader af samma innehåldh. Desse bref lades under Cancellie-Collegii couwert i Stockholm.

24:de begrof iag een ängelsk kiöpman, Thaijer vid nampn.

27:de. Gick keijsaren här utaf staden nästan på samma sätt som Stoor Wiziren Achmet *) d. 6:te Martii 1711, allenast nu wåre flere hofbetienter, mehr hästar, dessutan 3:ne kareter med 6 hästar för, een ryssebåhr, som bars af 4 mulåssnar, äfwen och några reliqvier och manuscripter af Mahomet. De fördes på 2:ne cameler, som wåre helt och hållet med guldborderat grönt sammet öf:rtäckte och hade juveler omkring hufwudet hängiandes. De senare lågo uti ett silfwer-scatul; detta war giordt som een moschee och stodh inuti den första kareten på röda sammetshyende.

28:de fick H:r Envojen ordres att skynda sig effter så snart som han kunde.

Mensis December.

2:dre döpte iag ängelska Secreterarens H:r Heffermans barn.

3:die. Hade wij gazetter uhr Tyskland och bref från Hamburgh, att de allierade Saxar och Ryssar uti een skiärmytzel med wåra mist 36 canoner och Gref Steenbock skall

*) Felskrifning för Mehemet Baltadgi.

altså med sin armee hafwa brutet sig igienom inn uti Mechelburgiska gebietet.

Dito begaf H:r Envojen med sin håfstat sig på reesan effter keijsaren kl. 4 om efftermiddagen, och wij kommo kl. 10 om afftonen till Kudjuk Kieckmezie.

4:de begåfwo wij oss kl. 8 på wägen och kommo om middagen till Bujuck Kieckmezie.

5:te kl. 7 f. m. redo wij ut och kommo kl. 10 till Privates, hwaräst wij åto och bette hästarna; fortsatte sedan reesan kl. 12 och kommo kl. 2 1/4 e. m. till Silewcie /: vid. 15 Dec. 1709 :/. Här kom General Adjutanten H:r Steen Arvidson kl. 9 om afftonen från Bender till oss; och med honom hade iag bref ifrån H:r Magister Aurivillio af d. 20:de Sept., 10:de och 18:de Octobr.; ifrån Professor Wurfel af d. 1:ste Novembr. och utur Swerige ifrån A. E. B. N:o 37 af d. 25:te Iulii 1711.

6:te redo wij kl. 8 f. m. ut och kommo kl. 2 1/4 till Kenecli. /: vid. 14 Decembr. 1709 :/. I dagh hade wij ett förskräckeliget regn och sedan så starck sniö, att wij knapt kunde komma fort med turkiska hästarna, emedan winden, som war mycket starck, blåste dem rätt i synen, och de äro intet wahne wijd sådant wäder.

7:de foro wij ut kl. 8 f. m. och kommo kl. 11 f. m. till Tiorlow. I dag och förleden natt åter hade wij så starckt frost, som nånsin kan wara i Swerige wijd denna tijden; derföre måtte och wij, som tunklädde wåre, mäst wandra till foots heela wägen.

8:de. Continuerade frostet med sniö och starckt uhrwäder, hwarföre wij i dagh blefwo stilla liggiandes att wänta på bättre wäder.

9:de kl. 8 f. m. redo wij ut och kommo kl. 1 1/2 e. m. till Karistrand. I dagh war rätt skiönt wäder och een reen kiöld, doch så starck att ijsen på watnet i natt fruset öf:r 3 fingers tiock.

10:de foro wij ut kl. 6 f. m. och kommo kl. 10 1/4 f. m. till Burgass, /: vide 13:de Decembris 1709. :/

11:te färdas wij ut kl. 7 1/2 f. m. och kommo kl. 11 1/2 till Baba, och sågo på hela wägen hästar, åssnor och cameler, som fastnat i desse diupe wägar och lågo där döde; men mäst af de sidsta; somlige lefde ännu och hade litet hackelse eller höö för sig. Desse wåro af keijsarens eqvipage.

12:te reste wij ut kl. 7 1/2 f. m. och kommo kl. 2 e. m. till Hapsa, warandess hela wägen i dagh som i går full med döde och upptrötnade last-creatur.

13:de kommo wij ut kl. 7 3/4 f. m. och hinte kl. 11 till een by Kuripambokli; hwaräst inga andra änn christne bodde. Och hoos dem funno wij först af det här i Turkiet mycket berömde Adrianopolitaniske wijnet, som är rödt och har icke mycket angenähm smaak, men är hälsosamt, besynnerligen om man dricker det med något litet watn, ty eljest är det altför starckt. Detta växer så ymnogdt på de omliggiande flacka fält att 1 occa eller 1/2 swänsk kanna säljes för 2 para eller 3 öre smt; ja undertijden och för 1 para. Här åto wij och wäntade effterrättelse om wårt qvarteer uti Adrianopel; hwilken den förutskickade tolcken kl. 12 förde till oss. Begåfwo oss kl. 2 3/4 e. m. på wägen och kommo kl. 4 1/4 till Adrianopel, och blefwo i den förstaden, som kallas nya staden, inlogerade uti ett huuss, som kommet Rami Baschi till, hwilken waret Reis effendi när Carlovitske freden slötz. Wardt sedan Wizir, afsat när han [någon] tijd regeradt och stranguleradt; då så wäll detta huuss, (så wäll) som alt annatt hans godz, effter wanligheeten och sedwanan här i landet föll keijsaren till. Hwilket nu war tämmeligen ruinerat, men reparerades någorlunda på keijsarens bekåstningh. Denne ort räcknas ifrån Constantinopel

transport 901 3/4

42 tijmar som giör starcka swänska mijhl 21

Här till lägges min reesa åt Prusa /: vid. 12:mum Iulii

h. a. :/ hwars längd iag på behörigt ställe förgiätet införa, och giör fram och tillbakars 24

Summa 946 3/4

Denne stadh Adrianopel war Turkarnas hufwudstad een lång tijd. Amurath 1:mus togh honom inn ungefähr 1378, giorde honom till Sultanernas Residence, det han blef till des Mahometh 2:dus togh inn Constantinopel 1543 och giorde det till hufwudstad. Sielfwa staden har waret omgifwen med 2:ne murar och 4-kantige höge thorn ungefähr 50 al:r ifrån hwar andra. Är i sig sielf intet stoor, men med förstäderne som 3 gånger Malmö, ligger på een wacker ort. 2:ne strömar flyta för bij som äro navigable för pråmar och andre små flatte farhtygh, hwar på åtskillige wahror komma från Archipelago. Rariteter eller skiöna bygningar finnas här inga; allenast Sultan Selims Mosche som är rätt kostbar, doch på allmänna sättet bygd. Har 4 thorn, hwardera med 3:ne umgångar utan på, den ena öf:r den andra hwarifrån folcket ropas till gudztiensten. Uti det eena thornet, oansedt det, som alla andra thorn här i landet, är smalt som een pelare, finnas 2:ne åtskillige windetrappor, så murade som wåre de flätade tillsammans, och den som går innuti den eena kan intet see den som går uti den andra. Det som mehr är, desse trappor äro intet murade med kalck, utan af teljesteen sammanlagde utan lim eller kalck.

17:de. Skref iagh åt Swerige, till Grefwinnan Flemmingh, önskade henne ett följande godt nytt åhr, och berättade något om keijsarens uppbrått från Stamboll, sampt om wår reesa effter honom hijt.

Dito till A. E. B. N:o 36.

Dito till H:r Samuel Auseen, om wårt tillstånd, och hwad här liuder om kriget.

Dito till min k. fader af samma innehåld. Desse bref lades under Cancellie-collegii couvert och adresserades på H:r Samuel Auseen.

18:de skref iag till H:r Magister Eneman, skickandes brefwet till H:r Thomas Cook i Constantinopel, och berättade om wårt tillstånd å denne orten.

21:ste inföll Dom. 4:ta Advent. och iag prädijkade på tyska.

22:dre. Skref iagh till H:r Regerings-Rådet Neugebauer, och lät honom weeta wårt hopp nu om säkert krig å denne sidan eemoot Moscov.

Dito till H:r Thomas Cook i Constantinopel; honom iag och bad beställa om det förriga brefwet.

24:de hade iag bref ifrån min wärd i Stamboll, een ängelsk uhrmakare wijd nampn Iames Terrier, utan dato.

25:te eller Iuledagen prädijkade iag på tyska.

26:te på swänska.

Dito skref iagh till min wärd i Constantinopel.

Dito till Bender till H:r Secretair Celsingh.

28:de inföll Dom. post Nativ. Christi och iag prädijkade på swänska.

Dito kom H:r General Adjutanten Gref Iacob Torstenson och Secretair Cedercreutz från Bender med bref från Hans Maij:tt till keijsaren; och som man sedan kunde sluta, begiärtes mehr penningar till Hans Maij:tts bortresa.

Dito hade iag bref från H:r Secretair Celsingh af d. 20:de Decembr.

31:ste begaf Gref Torstenson och H:r Cedercreutz sig på wägen åt Stambol, men

Anno 1713.

Mensis Ianuarius.

1:ste kommo de tillbakars, föregifwandes fuller, det watnet hindrat dem, men som sedan märcktes stäcktes resan medelst Wizirens ordres och giorde anstalter, ty

denne med Tartar Cham och Schieraschieren i Bender arbetade nu därpå, att Sultanen skulle befalla Hans Maij:tt gå bort, och Chamen, som skulle convojera, således få tillfälle att förråda Hans Maij:tt i Ryssarnas händer.

Dito prädijkade iag på tyska.

4:de inföll Dom. post Fest. Circumcis. och iag prädijkade på swänska.

5:te skref iag till H:r Thomas Cook i Constantinopel.

11:te inföll Dom. 1 post Epiphan. och prädijkan skiedde på tyska.

Dito skref iag till min wärd i Constantinopel.

13:de uppwachtade iag Wällborne H:r Cancellie-Rådet Feif, anhållande om min aflössning ifrån denne förtretelige och ledsamme orten.

Dito till H:r Magister Aurivillius, med begiäran att han wille lefwerera ofwannämde bref i H:r Cancellij-Rådets egne händer, sampt och sielf läggia ett godt ord där till.

Dito kom H:r General Adjutant Albetheil från Bender utan twifwel i samma ährende som de förrige /: vide 28:de Decemb. 1712 :/. Med honom hade iag bref uhr Swerige ifrån H:r morbroder Samuel, och berättelse om tillståndet i slächten som alt war godt, men desse obehagelige tijdningar därjämpte att A. E. B. dödt wijd midsommarstijden förledet åhr, sedan hoon 2:ne åhr plågats med kräfwetan i bröstet; det iagh aldrig west af förr *).

18:de inföll Dom. 2:da post Epiph. och iagh prädijkade på swänska.

22:dre. Fingo wij een Ciaus med 9 Ianissarer i huset; kommo således i arrest, och fingo med samma höra, det Hans Maij:tt swaradt den till honom skickade Öf:r Stall-

*) Frånvaron af alla exklamationer breder nästan ett djupare vemod öfver den korta anteckningen. Tidsangifvelsen är icke exakt, han hade ju själf haft bref från henne af d. 25 Juli 1712. Den angifna dödsorsaken tycks visa att hon ej längre var så ung.

mästaren från Porten, det han intet kunde bort ännu för sine wisse orsaker skuld; ty Hans Maij:tt hade redan kommet under wäder med Chamens och Schieraschierens underhandling med Ryssarna. Men Chamen uttydde detta mycket illa, föregifwandes Hans Maij:tt därmed allenast wille wijsa sitt föracht för Sultanen. Hwaraf denne wardt så förbittradt, att han åter skickade samma Emirhor eller stallmästare till Bender med befallningh, att antingen skulle Hans Maij:tt nu begifva sig på reesan här ifrån, eller och skulle Chamen och Schieraschieren med wåld taga och föra honom hijt. Det är lätt att tänckia, huru wij wåre till modz här wijd, och hwad för tanckar wij giorde oss. Fingo lijkwäll nu i förstone gå ut, men wachtade af een Janissar.

23:die hade iag bref ifrån Magister Eneman uhr Tripoli i Syrien af d. 13:de Decembris.

25:te inföll Dom. 3:tia post Epiphan. och iag prädijkade på tyska.

26:te communicerade iag Capitein Taube, som nu uppehölt sig hoos Gref Crispin, men tillförene waret uti de allierades tienst i Flandern, är född [anteck. ofullbordad]

Mensis Februarius.

1:ste inföll Dom. Septuagesima och iagh prädijkade på swänska.

2:dre hade iag bref från min wärd i Stamboll daterat d. 16:de Ianuar.

5:te skref iag till honom, begiärandes några par skoor och handskar från den orten, emedan man sådane saker här eij finna kunde.

Dito om afftonen hade wij tijdningar det Hans Maij:tt wijd Bender slagets med Turkarne och Tartarne /: vide 22:dum Ian. h. a. :/ och wåre intet mehr änn sielf 3:die i lifwe; ja sades och så illa blesseradt, att han utan twifwel

måtte döö af sine sår, om det icke redan wåre skiedt. Detta betogh oss intet litet modet, som redan wåre i arrest, och betänckte ibland hwad folck wij wåre, som achta hwarken reason eller någon ting, när dem kommer i sinnet att tyrannizera. Och effter denne dagen slapp ingen hwarken inn eller utur huset, mehr änn håfmästaren, som skulle kiöpa inn hwad som till husshåldet hörde, och watnföraren, doch bägge wäll wachtade.

7:de hade iagh bref från Magister Eneman daterat Tripolis i Syrien d. 27:de Decembris.

Dito ifrån min wärd i Stamboll af d. 30:de passato.

8:de inföll Domin. Sexagesi. då iagh prädijka på tyska, och hölt communion på swänska, hwar till kommo, första gången under min hand, Herrar General Adjutanterne Christer Hindrich Albetheil, Sten Arvidson, Gref Iacob Torstenson, H:r Secreteraren Cedercreutz och Håbisten af Gvardiet Mons:r Ionas Högman.

21:ste kom H:r General Ponjatouski från Constantinopel.

22:dre inföll Dominic. Invocavit, då iag hölt communion på tyska och prädijkade på swänska.

25:te. Reste General Ponjatouschi till Hans Maij:tt som nu stodh 22 tijmar härifrån *).

26:te skref iag till min wärd i Stamboll och skickade honom penningar för det sidst ankomne uhret.

28:de togs wachten utur huset, och wij kommo således på frij foot igiän.

Mensis Martius.

Här blef H:r Mag. döödd. [står det antecknadt af en fremmande hand, som gerna kunde ha nedskrifvit daton då han dog. Ännu d. 23 Mars lefde han emellertid och var vid god hälsa, ty denna dag är ett långt bref dateradt — om kalabaliken i Bender m. m. — till mor-

*) På väg till Demotika.

brodern, S. Ausén. Det är tryckt af Floderus i Handl. till Kon. Carl XII:s Hist. 4 Del. Möjligen dog han ej förrän fram på sommaren, då en farsot härjade bland svenskarna i Adrianopel, i hvilken, såsom Hultman berättar, »2:ne stycken präster», ej namngifna, bortrycktes. Hvad som hindrat honom att föra sin dagbok ett stycke längre fram är okändt, såvida det ej skulle vara den omständigheten att endast en half sida rent papper återstod och han nu väntade en ny inbunden bok till fortsättningen.]

OM SULTANS HÅF *).

Den turkiska nu regerande herren heeter Ahmed den 3:die; men i gemeent tahl ibland folcket kallas han, som alla keijsare här, Padischach; hwilket ord bemärcker een herre och fördärfwelige styckers afwärjare. Är sammansat af Pad, fördärfs afwärjare, och Schach, een storfurste eller herre. Detta Schach är det som Persiske regenterne bruka och dem tillägges för ett tillnampn, men så ensamt och blått; lijka med Indianernes Mogol, Romarnes Cæsar etc. Äljest brukas och mycket ordet Sultan hwilket bemärcker een herre, antingen mächtig eller segersam, eller som hälst des ursprung kan föras ifrån andre någorlunda lijke ord.

Håfwet eller sielfwa Recidencen kallas Serai, hwilket fuller betyder ett huss och håf i gemehn, men så allena satt

*) Wijd detta tillfälle har iagh och weelat annotera så mycket om Sultans Håf och Stoor-Wizirens beställningar, som iag hijt till dagz *) kunnat komma under wäder med; och ehuruwäll iag intet kan säja att det aldeles så hänger tillsammans, ty ett rätt, accurat och oförfalskad sammanhang här af är omögeliget att få weeta, om man icke kunde sielf få tahla med alla dem, som höra egentl. där till, hwilcket eij heller låter sig giöra! Doch är thet någorlunda så som följer.

*) Juni 1711. Se not **) s. 261. De inl. orden, här ställda som en not af förf., stå i handskr. framför öfverskriften.

betecknar det Sultans håf. Europeerne hafwa lagt een stafwelse till och kalla det gemeenligen Seraile.

De åter som tiena i håfwet, där egenteligen wistas och hafwa sitt uppehälle, äro dhels sådane, som hafwa hussrum och deras heela förplägning uti Serailen, innom wackterne och komma aldrig ut, förutan i wissa måhl och då några af dem nödwändigt måste följa Sultan effter till Moscheen eller eljest, och strax inn med honom igiän. Desse warda kallade Ic- eller Isch-oglans, det är indre betienter eller tienare, som höra innom Serailen. Dels äro andre, hwilka fuller hafwa sin beställning och syssla wijd håfwet, och där dageligen eller när så påfordras måste wara, men hafwa sine huuss, hwaräst de wilja och wistas utan före. Af dem kan större dehlen kallas Adgschein Oglans; icke derföre, att de äro oförfarne och ohyfsade drängiar effter ordets bemärckelse, utan derföre att större dehlen eller stammen af dem är af Adschein Oglans, af de unge piltar och drängiar, som förr altijd blefwo tillhoopa samlade och som een utlaga tagne uhr de christne undersåtares huuss i Europa, särdeles där een bonde eller borgare hade några söner. Ty när sådane blefwo brackte hijt till Constantinopel och för Stoor-Wiziren, så afskilde han dem, och skickade een dehl till Ammiralitetet, att wänjas och underwijsas uti de därwijd nödige stycker, een dehl i Ianissar-scholen att wäxa upp till Ianissarer, een dehl åter förordnade han till Seraljen, att tiena där, bära och hugga wedh, lära koka och giöra allahanda nödigt arbeete. Desse äro [de], utaf hwilka större dehlen utomsysslor och beställningar förrättas, och med hwilka de därtill hörige tienster besatte äro. Men nu äro de christne undersåtare frij för sådan barna-contribution, utan nu förtijden leges och tages ann deras barn, som hafwa lust att gifwa dem där till.

Hwad de förre eller Isch-oglans angår, som äro lijksom innre betienter, så äro de fördelte uti wisse Oda, det är huuss eller ordningar, och hafwa hwar sina tienster eller

högre och mindre sysslor. Doch äro de alla af ett Seminario eller Schola som hålles innuti Serailen. Hwarmed så hänger tillhopa: på det att Sultan må blifwa uppwacktad af skickelige personer, och hafwa sådane wijd hand, som han kan förtroo angelägne och höge beställningar, så är ifrån gamble tijder een Schola innrättat i Sultans håf, därwijd wisse läre- och exercitiemästare bestälte äro, samt andra betiente; uti hwilken förnähme herrars och andre undersåtares unge söner blifwa intagne, sådane som hafwa wackert anseende och gifwa hopp om sig att blifwa wackre männ med tijden. Föräldrarna, som så wilja gifwa sine barn ifrån sig, de sökia det hoos de förmående därwijd, och få sedan intet mehr fråga effter dem eller bry sig om dem, utan de komma och warda liksom Sultans egne. I begynnelsen, emedan de ännu unge äro, tillhållas de att lära läsa, skrifwa och rijta. De warda och underwijste uti allahanda wettenskaper effter detta folckets maneer: uti werdzlige historier, Philosophien, Poësien, i turkiske, arabiske och persiske språken. De hafwa och sine krijgsöfningar, rida, kasta Gerit eller kiäppar på hwar annan, och så mehra, som ålderen och krafterne taga till, upfödas och anföras, att de med tijden kunna tiena in för Sultan sielf och förestå store tienster uti rijket. Hållas derföre uti een wacker ordningh och aga: äro aldrig utan uppsickt, hwarken natt eller dagh. I deras huussrum, där de sofwa, brinna liuss hehla nätterne; liggia intet 2 eller flere i bredde uti een säng, utan sängerna äro så giorde, att een hafwer sitt hufwud emoot den andras, och wijd hwar fämpte af desse sängiar står ett stort liuss, sampt een eller 2 hwijte Eunucher, som gifwa acht på de sofwande. Deras läremästare äro och alla hwijta Eunucher, utan twifwel att förekomma den fördömmelige sodomitiske synd, som är här så giängse, att een poicke med större fahra snart wistas ibland några karlar, änn som ett qwinfolck. Desse snöpingar, som de af naturen äro afwuge, trumpne och oblijde,

så umgå de och mycket strängt med desse lärjungar, och lemna dem icke onäpste för ett lijtet fehl. Ynglingarna kunna wara till tahlet 3- a 400:de, mehr eller mindre som det råkar sig, och deras Oda eller ordning warder kallad Sefer oda, det är krijgs-schola, eller Hazna oda, det är skatten, derföre att de äro som een skatt att taga af, och sättia till krijgs-tienster, eller till att förwalta andre Sultans wärf och beställningar. Men så länge de äro uti denne ordningen, få de icke komma eller stå för Sultanen, förutan när han sielf behagar see på dem, då de rijda och kämpa sins emillan, och hwar för sig beflijtar sig om wijsa prof af sin skickelighet.

Effter een sådan lagd grund warda de tagne effter hand att tiena, och komma så först ifrån denne deras schola i Kiler oda, det är skafferies ordningen, där de få något om händer, löpa och tiena wijd skiänck och bord. Uti denne Odan förmehnes wara 60 a 70 stycken.

Äntl. är den högste Odan, som bestå af de förnämste och innerste betienterne, hwilka äro Sultan altijd wijd hand, och deras ordning kallas derför Chas oda, ty Chas betyder eens egen, intim, favorit. Hijt höra desse följande neml.:

1:mo: Selectar aga, det är swärdz- eller wapn-dragaren. Silach är wapn, swärd eller sabel. Tar eller Dar hafwandes om händer. Denne är den förste och förnämste; har att säja öf:r alla håfbetienter såsom een håf-marschalk. Een gelijker med Baschilerne af 2 Tugh, ändoch han icke i håfwet förer något Tugh, och avangerar alltid härifrån till 3 Tugh, till Beglerbegs eller Wizirs beställning. Een sådan har Ali Paschi waret, hwilken wijd wår ankomst war Stoor-Wizir, derföre han och nämdes Selectar Ali Pascha /: hwad Tugh är och betyder see ofwanföre pag. 202 *) lin. 29 :/.

*) I trycket sid. 231.

2:do. Ciokadar aga, hwilken förer kappan effter Sultanen då han fahr ut. Cioka bemärcker kläde.

3:tio Rikiiptar aga. Han håller i stegbygelen när Sultan sätter sig till häst, så kallad af Rikial, stegbygel.

4:to. Ebriktar aga, håller handfaatet för Sultanen, då han twättar sig. Ebrik är handfaat.

5:to. Tulbantar aga, af Dulban, Turkarnas binde om hufwudet; är den som binder eller bär fram Sultans hufwudbonad.

6:to. Chemhargigi aga, som har kläderna om händer, särdeles lintygen. Af Chiama ett persiskt ord, som betyder kläder, och Sir twätta, hålla rent.

7:mo. Cheschengi Baschi, Marschalcken för maten och anrättningar på Sultanens bord. Cheschende betyder een som smakar på, frästar.

8:vo. Turnakgi Baschi, af Turnak nagel, rycktar naglarna på händer och fötter.

9:no. Berber Baschi, barberaren. Ordet är taget af Europeerne.

10:mo. Muhasebegi Baschi, bookhållaren, af Muhasebe räckning.

11:mo. Tezkieregi Baschi, secreteraren, af Tezkiere inlaga, memorial.

Uppå desse har man så nampn, och nämpnes deras sysslor någorlunda, doch kan man intet så noga alt erfara och rätta sammanhanget, effter man kan intet få tahla wijd desse sielf. Förutan de här uppräcknade äro ännu flere i denne Chas odan, innemoot 30 a 40, om icke mehr, hwilka alle äro wijd hand och uppwackta Sultan sielf; hafwandes altså ett stort anseende, att de komma till de störste beställningar i rijket, när Sultan är dem nådigh. Äljest är 9 stycken, som hafwa det besynnerlige privilegium och hwilkom benådat är att få bedia och sökia hoos Sultan för een och annan, som dem kan tillijta. Desse kallas Ar aga af Ars, medlande eller intercession, och räcknas följande:

Selectar aga.
Ciokadar aga.
Rikiptar aga.
Tulbantar aga.
Hazna Kihajasi, förman wijd Hazna odan.
Kiler Kihajasi, förman wijd Kiler odan.
Dogangi Baschi, Öf:rste falckoneraren.
Chass oda Baschi.
Kapa agasi.

Hwilka 2:ne sidsta lära wara hwijta Eunucher, och deras beställning eller inseende lyda öf:r Eunucherne, som äro förordnade att uppwackta och gå alla desse Isch oglans tillhanda, doch sträcker Kapa agasiens beställning ännu sig wijdare i den yeste[?] odan, i det han haf:r inseende icke allena på Eunucherna utan och sielfwe lärjungarna.

Till de andre, som fuller tiena i håfwet, men komma intet ibland eller till den inre staten och ordningen, utan hafwa sina rum för sig, dehls i Serailen, doch så att de effter behag kunna gå ut och inn, dehls hwar de wilja i staden, höra följande:

Kapigi, dör- eller portewacktare, så kallade af Kapii, een port, hwilka skattas till 2 a 300:de gemehne. Äljest är een hehl ordning, som kallas Kapigi Baschi, som giöra ett antahl till 40 a 50, utaf hwilka några hwar dag måste wara tillstädes på wacht i Serailen, men de hafwa intet att säja öf:r Kapigilerne, utan äro någorlunda som cammarherrar, undantagandes att de undertijden måste gå bort med Sultans bref till de förnämsta herrarna i rijket, undertijden med icke mycket gode tijdningar: som att föra deras hufwud med sig tillbaka, åffta förordnas och sielfwe att afrätta, särdeles dem som stoore män äro. Icke dess mindre hålles deras beställning för een anseenlig platz här. Deras förman heeter Basch Kapigi Basch, men Kapigilernes egentelige hufwudh kallas Kapigiler Kihajasi och hans leutnant Kapigiler Böluk; flere förmänn hafwa de intet öf:r sigh.

Härpå följa Bostangi: om dem och deras förmän kan sees ofwanföre pag. 195 *), lin. 21.

Ciakyrgi Baschi kallas öf:rstejägemästaren, af Ciakyr **), een falck, doch har denne att säga öf:r alla betienter wijd keijsarens jackt, hwilka giör een wacker skahra, fast änn keijsarne och Turkarna i gemehn mycket litet fråga effter det divertissement. Han har och inspection öf:r alla platzar, som Sultanen frijkallat från andras jackt. Är een honerabel beställning, hwarifrån den besittiande promoveras till Baschia af 2 Tugh. Den, som nu bekläder denne tjensten, är een mycket hederlig och conversabel man, hwilken har förtroliget omgiänge med alla europeiske Ministerne mäst. Hade och länge sedan kunnat wara Baschia af 2 Tugh, men han föregifwer sielf den raisonen: att han om denne sin tienst är säker och kan wäll föda sig därwijd, men wij[d] Gouvernementer är man ingen tijma säker om lifwet, åt minstone har man stundeligen att wänta blifwa afsatt, hwilket sannerligen i denne regeringen alla dagar märckes.

Hwad Stallstaten angår, så kallas Öf:r stallmästaren Emin achorbujuck, att orden tillkännagifwa hans tienst, ty Emin är een förståndare, Achor stall och Bujuck den större.

Den mindre Stallmästaren har och nampnet effter sin tienst, och kallas Emin achor kujuck. Äljest äro och många andre betienter där wijd, såsom berijdare och sadelknecktar, hwilka umgå med hästarna och tämja dem till, deraf nampnet Selachor /: hwilcket doch skrifwes Serachor /: är, och de hafwa sin egentelige föreståndare, som kallas Selachor aga. Men särdeles föra de fram de hästarna, som Sultanen sielf skall rida på, derföre och altijd 2:ne sådane äro med honom, när han rider till Moscheen allenast; den een[e] beställer om den hästen som brukas till utresan, den andra åter gifwer een annan till återfarten. Och altså

*) I trycket sid. 223. **) Falco *sacer*. Tatarisk jaktfalk.

gifwas inga hästar fram utan af desse, och hwilka de känna och kunna lijta på. Utom desse äro andre giemehne drängiar, som ryckta och giöra rent under hästarna, icke mindre till tahlet änn een så stoor herres stall fodrar.

Baltagi äro andre smådrängiar, hwilka hugga wed, som nampnet gif:r med, ty Balta är een yxa. Doch giöra de och andra nödige uppwachtningar i Serailen, och äro särdeles tillstädes när främmande abgesandter warda emoottagne. Hwilket wij och sielf märckte wijd sidsta audiencen, ty desse wåre altijd hoos oss så länge wij åto, buro fram och tog af maten etc. Een sådan har denne nu [1711] regerande Stoor-Wiziren waret, och lefwer ännu een af fransösiske tolckerne, som den tijden mycket grant kiändt honom och taget Caffe af hans hand wijd Ambassadeurens audience. Behåller och nampnet ännu deraf och kallas Baltagi Achmet Paschi. Aschees kallas kåckarna; i een stoor myckenheet, som man wäll kan tänckia, uti ett håf, där så många menniskior dagl. förplägas: qwinfolck, Eunucher och andre betienter mehrendehls 1000:de tahls. Hijt hörer och slachtare-staten, som icke heller äro få; jämwähl och fiskarne, som äfwenså giöra ett wackert antahl.

Holvages äro såckerbagare, ett mächta stort följe.

[tomrum] kallas siukwachtarne. För Serailens inre betienter äro 2:ne siukhuuss; ett wijd watnet utan för muuren, det andra strax wijd stoora porten på stadzsidan, doch innom yttersta muuren. I det förra innföres mann- i det senare qwinfolck så snart de blifwa siuke, och där warda skiötte, ty till att förekomma all fahra öf:r håfwet med smittosamme siukdommar, lides icke att någon skall liggia siuk i de inre rummen. Till de förnämsta warda fuller doctores kallade, doch få de intet see dem, besynnerligen komma de intet inn till fruentimmer, utan den siuka sticker sin hand med hanska på ut genom särdeles där till giorde håhl, hwaröf:r läkiaren försöker pulsen, samt med några ord frågar det han will, och dereffter beställer

sedan om läkedommen. Men som nöden har ingen lagh, så hände och för några åhr sedan, att denne regerande Sultanen föll uti een mycket hetzig och fahrlig siukdom, och måtte, sedan alle andre doctores förgäfwes anwändt sin flijt, låta kalla till sig een berömd fransösisk doctor, Mons:r le Duc benämd, som ännu lef:r. Då denne begiärade få see Sultanen sielf, hwilket fuller afslogs honom; men som han föregaf sig intet kunna företaga någon cur med een så hög herre, där honom näkades att sielf få betrackta den siuka, så måtte, af fruchtan för döden, läkiarens willja den gången effterkommas; och Turckarna förnummo att doctorens begiäran war billig, ty innom några dagar befandt Sultanen sig bättre. Doch gick härmed swårt till, till dees änteligen doctorens höga ålderdom, sedigheet och capacitet ansågs. Hamangi äro badstugumänn, warandes i Serailen icke mindre nödige änn de förre, för det myckne sälskapet skuld, hwilka intet mindre måste wara flijtige till att bada och twätta sig änn alle andre Turkar; och kan man säja att Turkarna uti ingen ting synes finna större nöje, änn uti twättande och badande. Ingen dagh går förbij som de icke måste twätta sig föränn de giöra sina böön-er, som skier dagl. 5 gånger, och före samt effter de fådt sig maat; förutan hwad som elljest kan förekomma att de oreenat sig på något sätt emoot deras religion.

Så haf:r och Sultan ett slags följeslagare, nästan som laqvejor de där gå på ymse sidor om honom hwar [han] far fram, klädde uti silf:r- och guld-moir, mycket nätt om lijf och been, mehrendehls som ordinairt löpare hoos oss. På hufwuden bära de långe och runde mössor af silf:r förgylte; i händarne små handpijkar eller spetzar a 6, 7 qvarteer långe; under wänstre armen sablar, med steenar besatte, uti een silf:rbeslagen rem öf:r högra axlen. Kallas Paicks och skola wara effter de gamle grækiske keijsares Satyrers art och nampn, däraf och somlige kalla desse Satyr. Äro innalles 60 a 80, och hafwa 16 a 20 alla dagar wackt

wijd håfwet, att följa med Sultan då han rijder ut, äljest gå de hwart de willja uti sine egne kläder.

Äntl. är och een stoor hoop, 100:de eller mehr Zulufli kallade, af Zuluf eller långe hårlåckar, som de och bära fram föör örönen; desse äro sådane drängiar, som uppwachta och giöra tienst i håfwet.

Bland annatt, som Sultan haf:r någon roo af i sin Seraile, äro och dumbar, på turkiska Bizebani kallade, af Bi, particula privativa, och Zeban tunga. Desse hållas till 40 a 50 stycken. Somlige warda inbrackte medan de ännu äro små, och blifwa där, på särdeles stunder om dagen, af wisse läremästare underwiste att med teckn föreställa allahanda ting och stycken, hwaruti de änteligen warda så färdige, att de kunna teckna hwad de wilja. De färdigaste ibland dem warda tagne innuti Chas odan eller den förnämste ordningen och sällskapet i Serailen, och hållas för något stoore männ. Äljest är mycket giängse i Serailen att intet giöra något buller eller wäsende, utan i stillheet säja och gifwa sin mening tillkänna. Turkarna i gemehn nicka och teckna mehr fram sitt ja och neij, eller med mijner wijsa sitt wäll- och miss-behag, änn de ropa eller skrijka däraf.

Därjämpte har han och sine dwärgar, Giuge kallade, bland mehr, bland mindre, som det bärs till. Deras förnämste [syssla] är att hafwa händel med dumbarna inn för Sultanen. Och om sig händer, att någon är tillijka dwärg och dumbe, så æstimeras och hålles han så mycket mehr i wärde.

Och desse äro nu alla betienter i manfolcks Serailen, i sådan ordning anförde, som man någorlunda kan erfara. Hwaraf man kan see, hwad för een myckenheet som dagl. måste förplägas innom denne Serailen, besynnerligen när man det betäncker, att allahanda slags drängiar, som äro 100:de till 1000:de tahls, kåckar, bagare etc. hafwa sine mindre och större förmänn, och desse åter sine egne

uppassare. De förnämste åter af Chass odan hafwa sine stoore och prächtige egne följen. Detta är och i gemehn att märckia: att alla betienter i Serailen, så wäll som Sultans egne söner och anförwanter, gå rakade. Men så snart desse komma på thronen låta de skiägget wäxa; och betienterne, i det samma de komma till någon annan beställning, kunna de intet trifwas eller begå sig utan skiägg, ty därmed willja Turkarna synnerligen wijsa sin gravitet; hålla det och så heligt att de swärja derwijd. Men att de i Serailen intet betiena sig af denne prydnaden, meena somblige skall wara ett teckn till een besynnerlig deras underdånigheet och wördnad för Sultans höga person; andra gifwa andre orsaker.

Det andre kiönet i Serailen med dess betienter äro heller intet få. Hwarwijd man synnerligen måste weeta: att för sin person inlåter sig Sultan intet i giftermåhl med någon af sine grannars höga familier, eller sine undersåtares; utan alla hans qwinfolck äro schlawinnor, de där antingen äro kiöpte för hans egne medel och af skatten, eller i krijgh fångne och honom öf:rgifne, eller och af de höga herrar och Baschi kiöpte och honom förährade. Warandes ibland de förnämsta gåfwor, de kunna komma fram för keijsaren med, och äfwen det de kunna wäll förese sig sielfwa igienom, att skiäncka in uti Sultans Hærem /: Gynæceum adytum domus :/ een så wacker jungfru, som han kan få behag före, och hoon med tijden giöra sin gamla herre tienst, när så behöfwes, som att bedia hans lijf och hufwud fridt, där han skulle råka i Sultans onåd, hwilket snart skier wijd denne regieringen. På sådant sätt hafwa många till een tijd fådt behålla hufwudet, och för ett åhr sedan Stor-Wiziren Ali Paschi, om hwilcken allmännt sades att Sultan strax welat låta slå hufwudet af, och hade skiedt, om icke een af honom inskiänckt schlawinna, hwilcken just wijd den tijden war hafwande, hade bedt honom lifwet.

Alla jungfrur, som på detta sättet komma inn uti Sultans Seraile, hafwa strax sin ordning och hussrum de samlas till, sin förplägning, inseende och dem som tiena och taga wara på dem, både åldrige qwinfolck och swarta Eunucher. Uti hwilken ordning och uppsickt de blifwa håldne, till des de warda kallade och förde inn till Sultan, hwareffter de strax komma uti högre rad och ordning, få mehr betiente och warda förnämare håldne. Den, som har den lyckan föda första Princen, får nampn af Basch Chassæki, Sultana primaria, och i gemehn alle, som keijsaren hafdt bijläger med, kallas Chassæki. Händer det sig, att hennes son kommer på thronen, då warder hoon och högst uppsatt och nämpnes med det besynnerlige nampnet Walide Sultan /: Valide är moder :/, har sin besynnerlige stat, inkomster och betienter, som bestå af swarta Eunucher och åldrige qwinnor; hwilcka och alla tillijka med Walide sielf wistas innom Serailen, förutan een medicus, som gemeenligen är een Iude eller renegat. Det mästa desse mödrar pläga wijsa sig uti är, att de låta byggia något publiqvet huuss, som Moschee, wärdzhuuss eller sådant, hwilka bygnader effter dem blifwa nämda Walide Moschee, Walide Chan etc. utaf hwilcket ord Walide, man strax weet den bygnaden wara anlagd på någon Sultans moders bekåstnad.

De andra Chassæki sultaninnorne, som hafwa födt een Princessa eller Prins, hwilken intet kommet på thronen, utan dödt eller elliest å sido satt, warda, tillijka med de andre qwinfolcken, wijd Sultans afgång, som waret deras herre, förde utur denne inn i een annan Seraile, som kallas Eski Seraile eller den gamble; ligger mit inn i staden och meenes waret de grækiske keijsares recidence, men nu warde[r] hoon allenast brukadt till logement eller fängelse för desse afdanckade fruentimmer, där de måste förnöta sin öfrige lifztid. Doch med denne åtskildnaden, att de, som äro jungfrur, kunna och pläga af den succederande Sultanen gifwas åt någon Wizir eller Baschia, men de som Sul-

tan hafdt umgiänge med, måste sedan arbeta med änckieståndet. Ibland de qwinnor, som betiena och uppwachta detta fruentimmret, är den äldste eller förnämste hoos Valide Sultan, och kallas Kadun Kahia, effter orden, fru förståndерska eller håfmästerinna. Näst henne höra de som hafwa sin uppwachtning jämwähl och uppsickt på Chassæki. De öfrige äro hoos jungfrurne, att lära dem sy, siunga, dantza, hålla dem i sickte och äfwen såfwa ibland dem om nätterne. Men een rätt ordning på dem, och huru de äro indelte, eller huru de rangeras, är omöjeligen att få weeta.

Hwad sidst i gemehn Eunucherna angår, så är att märckia, att allenast de swarta brukas till uppwacktning hoos fruentimret; men de hwijta hafwa sine beställningar hoos Ic oglans eller alla manfolck i Sultans Seraile, de där antingen redan hafwa tienst och kunna upwackta honom, eller och upfödas och wäxa därtill.

Den Öf:rste för alla Eunucherne, är den så kallade Kizler aga, hwilken och ibland Seraile betienterne är förnämst. Kommer i rad med sielfwe Stoor-Wiziren, ty desse 2:ne allena kallar Sultan Lala; är så mycket som een håfmästare, eller een Princes Gouverneur eenkannerligen, andra meena det bemärkia een schlaf rent ut. Denne är altijd een swart Ennuch, och har fådt nampn af sin syssla, ty Kizler betyder jungfrurnes eller qwinfolckens, aga förman, dem hans hela ämbete har egenteligen afseende på. Är mäst i Sultans egen cammar, och följer honom altijd effter både inn- och utom Serailen. Hålles af somlige för een Wizir, emedan han drager een sådan turbant, som dem egentl. tillkommer, och har jämwähl sitt Divan eller sahl, der han gifwer dem audience, som hafwa något att sökia hoos honom.

Den 2:dre af de swarte snöpingarna är Walide Agasi, som har inseende på alla morer, hwilka uppwackta hoos Sultans moder, och är hennes håf-mästare.

Den 3:die kallas Schahzadelec Agasi /: Schahzade princeps, filius Regis :/ hwilken har inspection på Sultans släcktingar, bröder, broders-barn och sådanne mehr, lagandes att de warda wackert anförde och lärde i allahanda wettenskaper och öfningar, som dem anstå. Ty så warda de fuller med flijt uppfödde, såsom de där med tijden kunna komma på thronen; doch få de aldrig komma utur deras wissa rum och platzar, som dem äro anslagne att logera uti och hafwa sine öfningar på innom Serailen; icke see ut een gång eller tahla wijd någon annan änn deras läromästare, hwilka alla äro Eunucher. Nu för tijden äro sådane Princer denne regerande Sultans brors söner, hwilcken förestod regieringen näst för honom, och wardt genom Ianissarernes upproor afsatt, men afled icke långt där effter, ehuruwäl det är owist på hwad sätt, ty sedan een är ifrån regieringen här, lefwer han intet giärna länge för den följandes statsraison. Med desse Princer mentes den wijd wår ankombst regierande Stoor-Wiziren Ali Paschi hafwa någon stämpling; åt minstone kunde han giöra sig något hopp om sin egen wällfärd genom någon af dem, emedan han hade deras syster*) sig till maka gifwen af Sultan, och de äro närmaste till thronen, om denne Sultan skulle falla af utan arfwingar, hwilket är tämmeligen teckn till, emedan han, af några Princer, så wijda wetterliget är, nu icke har någon i lifwe.

Den 4:de. Hazna agasi, keijsarens moders skattmästare.

Den 5:te. Kilar agasi, öf:rsynsman öf:r hennes skafferies-betiente.

Den 6:te. Kujuck oda agasi, förman wijd de store kamrarne.

Den 7:de. Kujuck oda aga, förman wijd de små.

---

*) Mustafa II:s dotter *Emine* var förmäld med Tschorlili Ali pascha; en annan af hans döttrar *Ssafije* var sedan 1710 förmäld med Alis son (se not. s. 98).

Den 8:de. Basch capa oglani, förman öf:r wackterne wijd qwinfolcks-logementerne.

Här till nämpnes och 2:ne Mesgidgi Barohi, 2 präster wijd hennes Moschee.

Hwad de hwijte Eunucherne angår, så hafwa de, som sades, sin syssla hoos Ic oglans, och höra fuller alla under Kizler aga, såsom den förnämste, doch hafwa de een deras besynnerlige förman, som är närmst in till Kizler aga, och heeter Kapii agasi, det är Magister aulæ intimæ /: förstå hwad manfolcken angår :/ hwilcken har att säja öf:r alla hwijta Eunucher, och delar dem på deras beställningar, är altid sielf eller mästadehlen een hwijt Eunuch.

Den 2:dre af desse är Chass oda Baschi, förman för dem som achta på Chas odan.

Den 3:die. Seraj Kihajasi, förman öf:r Eunucherne wijd Seferli oda.

Den 4:de. Haznadar Baschi är skattmästaren i Serailen, som tager emoot och gif:r ut alla medel, som äro anslagne till håfstatens underhåld och löning, plägar undertijden wara een swart Eunuch.

Den 5:te. Kilargi Baschi, som har att säja öf:r betienterne wijd skafferiet.

Hijt höra wijdare Ikingii Kapii oglani, den andra förman, särdeles öf:r scholemästarne, och effter honom alla läromästare för Sultans unga scholairer i Serailen. Och äntl. alla hwijta Eunucher, hwar effter annan, som de bäst förlijkas, den eena så god som den andra.

När man nu lägger denne staten till den förre i Serailen, så kan man lätteligen dömma, hwad för ett widlyftigt håf detta måste wara och hwad myckenheet af folck der måste kräka [ɔ: kräla] inn- och utom Serailen.

Den närmste effter Sultanen i heela turkiske Rijket och Regieringen är Stoor-Wiziren, på turkiska Vizir æzem kallad, hwilcken är Sultans ståthållare eller rättare Vicarius i Rijksstyrsselen, som ordet Wizir bemärcker, han allgement

hålles före, och lärer i sielfwa wärcket wara. Aldenstund hans beställning sträcker sig öf:r heela Rijket, och alla de stycker, som höra till des förwaltning och bijbehåld. Ty han har icke med een Rijksens syssla att giöra, utan alt beror och hänger af honom och han sedan af Sultanen. I fält befaller han öf:r krijgshären; de högste tiensterne i Rijket besätter han; förnämste domstohlen är hoos honom; utlagor skrifwer han ut, sampt beställer om inkomsterne och utgifterne. Alla Rijksens handlingar med utländska Potentater och deras Ministrer afgiör han sammaledes; att han måste sörja före och beställa om alla regeringens hufwudsaker, doch med Sultans samtycke, såledz, att han sedan måste giöra honom besked därom, och där saker så fodrar går det ut under Sultans hand och nampn. Äljest lägger Sultan intet giärna hand wijd något, utan låter det komma an på Stoor-Wiziren. Seer ut, som wåre det een af grundinnrättningarna i denne regeringen, att Sultan intet så mycket befattar sig med Rijks-beställningarna, som med Stoor-Wiziren sielf, att sättia honom af och till, när godt synes. Det är wist, att i Stoor-Wizirens frånwahru stå många sysslor tillbakars, som intet afgiöras, föränn hans anstalt kommer, änskiönt Sultan sielf är tillstädes. Besynnerligen pläga främmande sänningebod intet tagas emoot utan af honom, och war det extraordinairt att wår H:r Envoje fick audience i hans frånwahro; men här till måste, utan twifwel, wichtige orsaker waret. Är, som märkes, een mycket widlyftig och stoor beställning, och lärer intet hafwa någon lijka emoot sig i andra rijken nu för tijden, om icke fordom i Franckerijke Majores Domus kunna säjas hafdt någon lijkheet med desse, eller desse med dem, af hwilcka Pipinus, Caroli Magni fader, war een, som och därifrån wardt konung. Här har man fuller intet exempel att någon Stoor-Wizir blefwet Sultan, doch har een (gådt) med sin macht gådt mycket wijda, i dy här öf:r alt berättas, att Mustapha Kuperli /: Numan Kuperlis fader, som uti Iunio

förledet åhr effter Ali Paschia wardt Stoor-Wizir, och i Iulio åter afsadt :/ med 4 andra af de stoore herrarne A:o 1690 gådt in till Soleiman 2:dum, som då regerade, och sagt honom: han skulle qvittera thronen, emedan han icke så förehållet sig, som deras religion och stadgar med sig föra; hwilket skiedt och Achmet 2:dus därmed blefwen uppsatt. Dhenne circumstantien näkia wäll somlige till, men mycket få, doch tillstå alla, att den Stoore Wiziren promoveradt och waret aldeles hufwud-orsaken till den keijsarens dethronization. Älljest sträcker sig Stoore-Wizirens macht dijt, att han kan flyttia sielfwe Wizirerne och Paschiarna af 3 Tugh ifrån den eena orten till den andra, Sultan oåtspordt, men sättia dem aldeles af kan han intet utan keijsarens wettenskap. Så länge han sitter i det wäldet, giälla hans bref och befallningar öf:r alt utan någon mootsäjelse, men i samma stund han ändras eller faller, stadna och alla hans anstalter, hwilka ännu icke äro wärckstälte, och [äro] af den beskaffenheet att de kunna stå, till des den nya Wizirens befalning kommer. Lärer fuller wara i det afseende: att den seenare skall kunna förbättra, hwad som af den förra kan wara illa giordt.

Uti Sultan Orchans tijd äre först Wizirer uppkomne, hwilcken war den 2:dre ifrån Ottoman, och regerade åhr Christi 1314. Då han gick öf:r inn i Europa, säjes han hafwa förordnat sin gamla läromästare, då för tijden warande håf Marschalck, Chahim Pascha till Stoor Wizir, och behållet plägseden att kalla honom Lala, som han förr war wahn, däraf Sultanerne ännu så nämpna sine Stoor-Wizirer! Om det så är, att detta ordet är därifrån, så synes fuller lijkare att det skall bemärckia een håfmästare, förnämste håfbetient, änn een schlaf, som några willia hålla före.

Wijd een så widlyftig och förnähm beställning, kan man lätt tänckia, att een hög myndigheet hänger, den alla see på och nästan härröra af. Har altså ett stort sälskap och följe med sig, hwar han fahr fram och sig uppehåller,

antingen i sitt huuss eller på andra ställen, både af sitt eget hussfolck, som och af dem som på ämbetes wägnar måste wara tillstädes [hos] honom, att inhämpta eller uträtta hans båd och befallningar.

Först hafwer han een Kihaja; des ordning och beställning är nämd ofwanföre pag. 196 *) lin. 28.

Härjämpte hafwer han een hoop håfmän, Wizir aga kallade, till 50 a 60 stycken, mehr eller mindre, dem han gifwer dagelig förplägning; och måste de dageligen uppwackta hoos honom, att fara dijt som han sänder dem i angelägne Rijksens ährender till Beglebeglerne och Baschilerne. Men om saken är af mycket stoor wicktigheet, skickas een Capigi Baschia åstad därmed, een af dem, som besynnerligen uppwackta i Sultans Seraile. Älljest förordnar han gemeenligen een sådan hoos hwar een af de främmande Ministrerne, att hafwa wackt i deras huuss med några Ianissarer. Och skall detta wäll hafwa det skien, som skiedde det Ministeren till ähra, emedan denne aga altijd med Ianissarerne måste wara fram för honom, när han går någonstädz med full pomp. Men besynnerligen har Wiziren af denne aga een godh spejon, som gier noga acht på, hwad som sig tilldrager i Ministerens huuss, jämpte det, att han är ett förswar emoot canalje eller annat upplopp, som kundie skie.

Ännu hafwer han hoos sig några hundrade Ciauser, dem han brukar någorlunda som stadztienare, att gå emillan dem, som hafwa någon stridigheet inför rätta, att citera, skaffa fram witnen, följa de stridande till andra domstohlar, och så mehra. Och när han reser ut äro desse till häst med honom, så klädde som de bäst kunna hafwa råd till; om desse skall wijdare nämpnas här nedan före. J lijket[!] måtto är altijd Muzur aga i huset hoos honom med 2 a 300 Ianissarer till wackt. Denne är een anseenlig Ianissar

*) I trycket sid. 224.

officeer, men förordnadt jämpt i Stoor-Wizirens huus, att följa honom med sine Ianissarer till foot, hwar han far fram på gatorne, och detta både till Wizirens heeder och säkerheet. Dessutan tager han emoot de Ianissarer, som anklagas för Wiziren, och antingen låter afstraffa dem eller och skickar dem till Ianissar aga, att de där sku få sin förtiente löhn. Iämpte honom är Hastas Baschi eller Subaschi med ett compagnie Ianissarer att hafwa wackt öf:r fångar, som icke äro Ianissarer, utan bårgare eller andre undersåtare, samt dem att afstraffa effter Wizirens fälte dom.

På samma sätt är een officer af Spahilerne, af Zaimler och all krigs-orden, med några deras ryttare och giemehna, att hafwa ackt på de sina, som kunna blifwa förde till rätta för Wizirens domstohl, och intet släppa dem, förränn de stådt sitt straf, som de af deras förmän kunna blifwa dömde till, dem de warda skickade till af Wiziren. Aldenstund hwar och een af militien icke afstraffas utan wijd sin domstohl, och af sine förmän, som han hörer under.

Äntl. har Stoor-Wiziren ett följe, som kallas Deleler, effter ordet narrar; äro och något narrachtigt klädde, hwilka han håller till 4- a 500 stycken. Hwart han rider på gatorne, gå några af desse framman för, några på sidorne och några bak effter honom, att rymma folcket uhr wägen. Då den berömde Kuperli war Stoor-Wizir, hölt han sådane till 2,000 man, och war hans trognaste wackt, den han giorde sig säker med för hwarjehanda stämplingar emoot sig. Äro gemeenligen ifrån Bosnia, Albania och andre europeiske orter, och således christne affällingar. Niuta ett litet underhåld af Wiziren, det de uppehålla sig med.

Förutan alla desse har Wiziren sin egen håf-stat, och öf:r dem sin huss- eller håfmästare, som kallas Ew Kihaja. Äljest, äfwen som keijsaren, Selectar, Ciokadar, Ebriktar, Tulbantar etc.

En Divan effendi, det är håf-secreterare eller book-

hållare, den han brukar i sine huuss- och private beställningar; hwilken och följer sin herre åt, det må gå wäll eller illa.

Besynnerligen har han ett slags laqvejer, 10 a 20 stycken, hwilka klädas af honom mycket wackert, och äro af samma art som Sultans Paikler, men kallas icke så, utan Satyrer, ifrån gambla tijder och effter de grækiske keijsares samt deras förnämste herrars sed och maneer.

Här till komma sidst alla kåckar, såcker-bagare, Baltagiler, och hwad mehr, som i håf nödigt fodras till huuss sysslor och beställningar; hwilka hoos een så stoor man i tämmelig myckenheet finnas.

Rätt nu sades att Stoor-Wiziren har alla Rijks-hufwudsakerne under händer, hwarwijd doch sedan äro särskilter[!] stater, dem han förrättar desse sysslor igienom, såsom Cancellie-Cammar-Iustitiæ-förwaltningen och mehr.

Wijd Cancellie-förrättningen har han Reis effendi under sig, så kallad af Reis, ett hufwud, förman, förståndare, och Effendi, hwilket är ord som tillägges alle förfarne uti arabiske, persiske och turkiske språket, samt des weetenskaper. Denne är een gelijker med Baschiarne af 2 Tugh, men förer ändoch intet sådant wijd sin tienst. Har att giöra med Riksens wärf och ährenden, besynnerligen äro honom allena betrodde utländska handlingarna. Hans egen håf-stat är intet synnerligen stoor, och far allenast med några drängiar jämpte sig på gatorne, men hans Cancelliestat är åtskillige slags secreterare wijd, med hwilka han alla dagar innfinner sig uti Stoor-Wizirens huuss och Divan.

De förnämste ibland dem kallas Begligci, det är keijserlige secreterare, hwilcka alla äro wackre, stadige och åldrige männ; hafwa sina kamrar, de sittia uti och skrifwa det som utgår under Sultans nampn, hwad det hälst wara kan, af Rijksens förnämste handlingar. Desses närmaste hufwud kallas Begligci effendi, som är Reiseffendies wicarius, såsom Cancellie-Råd, och delar sysslorna emillan alla

i Cancelliet. Med hwilka bref och sysslor går ann på detta sättet: att då Wiziren har bewiljat fullmacht, frijheets-bref, pass etc. för någon, så sätter een Begligci upp det samma, denne Begligci gif:r det strax, när det är färdigt, till sin Begligci effendi, hwilken måste läsa det igienom och sättia ett sit märcke eller hands-teckn utanpå. Härifrån bärs det till Reis effendi, som i lijka måtto läser det igienom och sätter sitt märcke därpå. Wijdare hafwes det till Nisangi Paschi, som rijtar Sultans nampn mit öfwer begynnelsen af skriften, seer wäll ut som wåre det ett märke allenast, men innehåller doch Sultans nampn. Äntl. skrif:r och Stoor-Wiziren sitt nampn eller teckn därpå, och så giäller det hwart det händer framkomma, ändoch Sultan sielf intet har sedt eller weet däraf. Ett sådant Sultans bref kallas Chætt Scherif. Hwad som i så måtto utgår och skrifwes, det måtte äfwen desse Begligciler föra till boks. De hafwa och sine accidentier af dem de skrifwa före, altsom saken är af wärde; 2 a 3 RDl:r är det minsta, som dem kan gifwas för deras möda. Andra slaget kallas Mæchtubsi af Mæctub bref, hwarpå deras beställning mäst går ut.

Det 3:die Effendinum Kiatibleri, effter orden Effendiens skrifware, äre till tahlet 15 stycken unge, skickelige personer och brukas att skrifwa i små saker; såsom om några strijdige sins emillan begiära att få appellera ifrån eena domstohlen till den andra, där saken kan bättre och närmare afgiöras, så skrifwa desse effter Wizirens befallning een lijten zedel eller remiss, den de trätande gå med till den begiärte domstohlen, och sådanne små saker mehra. Kunna med 15 para, $^1/_2$ RDl:r, förnöjas för deras omaak.

Det 4:de kallas Kalka; äro een hoop unge, som wänjas till. Och är till att weeta att alla handlingar, ware sig correspondancer med utländska potentater eller inländska befallningar till Rijksens lemmar, Wizirer, Beglerbegler, Baschiler, etc. domstohlar, ränterien, krigsbefähle, gå igenom Reiseffendi och detta Cancelliet.

Wijd Riksens inkomst- och utgifter har Stoor-Wiziren Cammar- och Ränteriess-Staten för sig.

Den förnämsta här wijd, Cammar Præsidenten, är Defterdar effendi, som har Rijks-böckerna och räckenskaperne att beställa och weeta besked om, /: Defter betyder een book eller rulla, Dar den som hafwer om händer /: är een stoor mann, näst effter Reiseffendi. Har i sitt håf och huuss många betiente, men på gatorne, då han rider ut, allenast några drängiar till foot om sig. Wijd sin beställning har han sin Kihaja först, hwartill den nu warande promoveradt och brukar sin egen son. Därnäst har han sine cammererare och räntemästare; de förra kallas Muhasebegi af Muhasebe räckning, och deras öf:r-cammererare Basch Muhasebegi, de senare Weznadar af Wezna wåg, och deras förman Basch Weznadarnum.

När något af Riks-medlen skall utgifwas, hålles een wijdlyftig ordning och omgång där med, på detta sättet: e[xempli] g]ratia]. Om een främmande Minister skall af Porten hafwa underhåld, gif:r Stoor-Wiziren befallning åt Basch Muhasebegi att han skall föra till books några 100:de eller 1,000:de Asprar till dagelig förplägning åt den eller den. /: Asper giäller effter detta myntet $^1/_2$ öre smt. :/. När det är skiedt gifwer den, som penningarna hafwa skall ett memorial /: ty så afhandlas här alt skrifteligen :/ in till Stoor-Wiziren, att få niuta de penningar, som af Muhasebegien äro antecknade. Uppå detta memorialet skrif:r Stoor-Wiziren ett ord eller märcke, Mahali kallat, som betyder att den sökiande skall därmed gå till Muhasebegien eller Cammereraren och förnimma om de begiärte penningar äro till boks förde. Med hwilket då den sökiande kommer, skrifwer strax Muhasebegien därpå, hwad som är annoteradt i den saken. Detta wijsas wijdare Defterdaren sielf, hwilken äfwenledz sätter sitt märcke därpå och witnar det samma; hwarmed det bärs tillbakars till Stoor-Wiziren, som skrifwer ett nytt teckn därpå, Sah eller Penseh kallat, hwilket

de willja hafwa lärdt af deras Prophete, att gifwa befalning med till utbetalning. När nu memorialet fådt alle desse märcken, bärs det åter till Muhasebegien, hwilken behåller det hoos sig, men gifwer den sökiande een lijten annan sigillerad zedel, Tezkieri kallad, med hwilken han går åter till Stoor-Wiziren, som skrifwer ett nytt Sah eller Penseh därpå, sedan till Defterdaren, som med ett märcke, Wirili kalladt, gifwer befallning till Basch Weznadurum, Öf:r-Räntemästaren, att låta betahla ut den där nämde summa, och så blif:r denne senare zedelen hoos honom till bewijss wijd hans räckningar, men han gif:r åter een annan zedel till någon wiss Weznadar eller under-räntemästare att lefwerera ut så många penningar, hwilken både behåller Öf:r Räntemästarens befallning och jämwähl tager qvittance af den undfående. Sådant procedere brukas när någon ny utgift skall skie, men är den redan i bruk, så gifwer Stoor-Wiziren ordres till Defterdaren och denne till Öf:r-Räntemästaren om des utbetalningh.

Wijd extraordinaire inkomsterne äro och särdeles betiente, af hwilka de följande 2:ne äro mäst bekandte, såsom: Beitiilmalgi, insamlaren af det som faller Cronan till effter någon som döör utan arfwingar; så kallad af Beitiil huus och Mal ägendom. Denne haf:r kring heela rijket och här i staden på hwar gata sine underhafwande och kundskapare, hwilka, så snart någon dör, underrätta sig om sterbhusetz tillstånd och fråga noga effter sammanhanget med ärfwingarna. Det må wara Turck eller christen, allenast han är een undersåte, så faller hans qwarlåtenskap fisco publico till, om han intet har ärfwingar. Men härmed drifwes otrolige skiälmsstycken, och måste många, som hafwa rätt nog, ändoch mista arfwet. Basch Bachi Kuli incasserar de medel, som falla Cronan till för någon tienst och beställning, ty alla tienster upbiudas här för Divanen, när den hålles i Wizirens huuss, då een af hans Agaler utroopar att den eller den beställningen uppbiudes för så och så

många penningar. Om någon biuder, som intet hinner strax betahla, så drar denne Basch Bachi Kuli omsorg på hwad sätt det beqwämligast kan exeqveras. Nampnet wijsar och hans tienst, ty Basch är hufwud, förman, Bachi återstående penningar, Kuli betient. Ehuruwäll här med mästadehlen går så till, att den, som mäst biuder privatim till behörige, han blir och mästare i det publiqve uppbudet.

Den öfr:ste domstohlen i hela Rijket är och hoos Stoor-Wiziren, ty oansedt Sultan är den högste och hufwudet i Rijket, till hwilken de förtryckte och orätt lidande kunna fly, hwilket de och giöra i små saker utaf 2—3 RDl:rs wärde allenast, med ett memorial, som de stå i wägen för honom med då han far utur Serailen, hwilket emootages af hans där till förordnade följeslagare, så tager doch aldrig Sultan sielf någon saak upp, utan gifwer befalning tillbaka åt Stoor-Wiziren, att å nyo examinera och noga efftersökia sammanhanget af den klagandes sak, hwilket skier på de dagar som Divan hålles innom Serailen, då Sultan är sielf tillstädes, doch utan att han låter see sig. Hwarom så wäll som bijsittarne i denne rättten och des procedere bese ofwan till pag. 222 *) lin. 19. Denne remissen lycktas gemeenligen så, att den klagande får några slängiar under fötterne.

2:ne dagar i weckan håller Stoor-Wiziren Divan i Serailen, nemligen sönd- och tissdagen, och 4 dagar i sitt eget huuss, nemligen mån- onss- fre- och lögerdagen; torssdagen är altijd frij från sådant bekymmer, och får då ingen bry håfwet med något, om det icke är så wichtigt att det omöjeligen kan skiutas upp. Wijd denne seenare rätten har han Stambol- och Galata Effendi till bijsittare, hwilka äro såsom lagmän, den eena i Constantinopel, den andra i förstaden Galata, Pera och de där till hörige orter. Desse äro af wackert anseende och hafwa jämwähl dom-

*) I trycket sid. 255.

stohl i sine egne huuss. Befodras härifrån till Kadileskier- och så wijdare till Mufti-beställningen, som är den högste i andelige ståndet.

Hwad eljest de Ciauser angår, som brukas wijd alla domstohlar, så äro de een hehl orden tilll 3, 4—5,000 man, och deras tienst, att gå emillan de strijdige och sökiande, skaffa witnen, stämma, gå med parterne till andre domstohlar och så mehra; hafwa sitt underhåld af Ränteries-medlen. Wijd hwar domstohl äro sådanne, wijd somlige 4—5, wijd de större flere, och hoos Wiziren een stoor skara tillijka med deras förman, Ciaus Baschi kallad. Nu är att weeta: att Ianissarerne, Topecilerne, Ammiralitets-Staten och all krigsordning har hwar dera sine egne Ciauser, som äro under officerare och tillijka hafwa att beställa wijd de domstohlerne, och wijd hwar ordning är een Basch Ciaus, som, jämpte det han är een förnäm officerare af sin orden, commenderar de där till hörige Ciauser. Men desse ofwanämde kallas Divan-Ciauser och deras öf:rste förman Ciaus Baschi, egentel. kallad, är een af de 3:ne, som närmst Wizirerne hållas för dee förnämste Rijks-betienterna, neml. Stoor-Wizirens Kihaja, Reis effendi och denne Ciaus Baschi. Denne måste och sielf altijd wara tillstädes i Divanen med, att ordinera hwad som på Wizirens befallning af Ciauserne skall förrättas, och taga sådane där till som han sielf kan swara före, att de wäll beställa det anbefalte.

Ciauslar Emini är dennes wicarius, och een förnäm man.

Ciauslar Kiatibi och Backæ effendi hålla book och rulla på desse Ciauser. Fleer förmän weet man intet att de hafwa.

Äljest afgiöres med klagemåhl wijd andre wisse domstohlar här i Constantinopel och annorstädes i Provincierne. De förnämste af desse under-dommare kallas Molla, hwilka, som alla andre af deras stånd, måste wara wäll för-

farne i turkiska wettenskaperne, och kunna icke komma härtill utan de waret läremästare wijd någon förnähm schole och gymnasio.

Sedan är Kadi, hwilka finnas nästan i hwar by och alla små städer, men om orten är något stoor sitter där een Molla, till hwilken kan gås med Kadiens domm.

Hwar dommare har sin Naip, den han lijksom rådgiör med, men hwars besynnerlige tienst är att hafwa uppseende på wickt och mått, som och tillsee att inge förskiämde saker biudas ut. Men desse förrätta sin tienst mehr för gewinsten änn rättrådigheeten skull, sin Katib, notarium; sin Mokayid, actuarium; och Muhsir som exeqverar dommen, och äfwen afstraffar, om icke Ianissarer finnes på orten, hwilkom den sysslan egenteligen tillkommer.

Med rättegångs-saker är här myckert kårt och snart giordt, seendes wäll ut i förstone, som skulle alt gå rättrådigt till. Är sandt att Turckarna wilja hafwa nampn af rättrådige, redelige och ährlige, som och deras religion sådant fodrar, doch fälles icke mindre orättrådige dommar här änn på andra ställen, besynnerligen emoot andra religionsförwanter. Weeta mycket wäll att betiena sig wijd dömmande af deras lags uttolckningar och beropa sig därpå, ändoch deras dommar äro mehr arbitrale änn effter skrefne bookstafwen. Och är intet rådeliget, mycket mindre nyttigt, att träta länge emoot, utan hålla till godo utslaget, särdeles om witnen äro Turkar, ty de hållas för de mäst troowärdige och rätt-trogne. Doch äro och de lätt öf:rtalte och låta för een ringa penning lega sig att witna i sådane måhl, som de intet ha mehr kundskap om, änn hwad den, som gifwer dem penningar, underrättar dem att säja och witna. Men warder någon beträdd med falsk witnesbörd, så slipper han intet onäpst därifrån, utan får brännemärcke i pannan och blif:r sedan förd på een åsna omkring staden, bakfram sittiandes och sedan oför förklarad att witna mehr. Är han een christen, lägges detta till, att honom bindes ett

bräde om halsen med biällror på. Om någon i wicktiger[!] saker lider orätt för Stoor-Wizirens domstohl, så är intet annat medel änn att wänta till des een ny kommer, och då kan hända att den lijdande får rätt, om han med godt maneer får tillfälle att komma fram med sin sak igiän, emedan den seenare altijd söker få godt nampn däraf, att han ändrar den förras fehl och orättrådigheet. Sådant hafwe wij många prof af wijd de Stoor-Wizirs ändringar, som skiedt i wår tijdh.

Näst Stoore-Wizirerne äro Kubbe Wizirerne, om dem see pag. 202 *) lin. 22.

Ännu, som man wäll kan tänckia, äro wijd een så stoor Regering många andra betienter, hwilka iag intet så just kunnat fådt nampn eller ordning på, utan måste wänta därmed, till des iag effter hand kan närmare bekomma underrättelse om dem. Doch äro de anförde de förnämste, som stå för heela Rijks-styrslen, och af hwilka man någorlunda kan see huru med denne Staten hänger samman.

*) I trycket sid. 232.

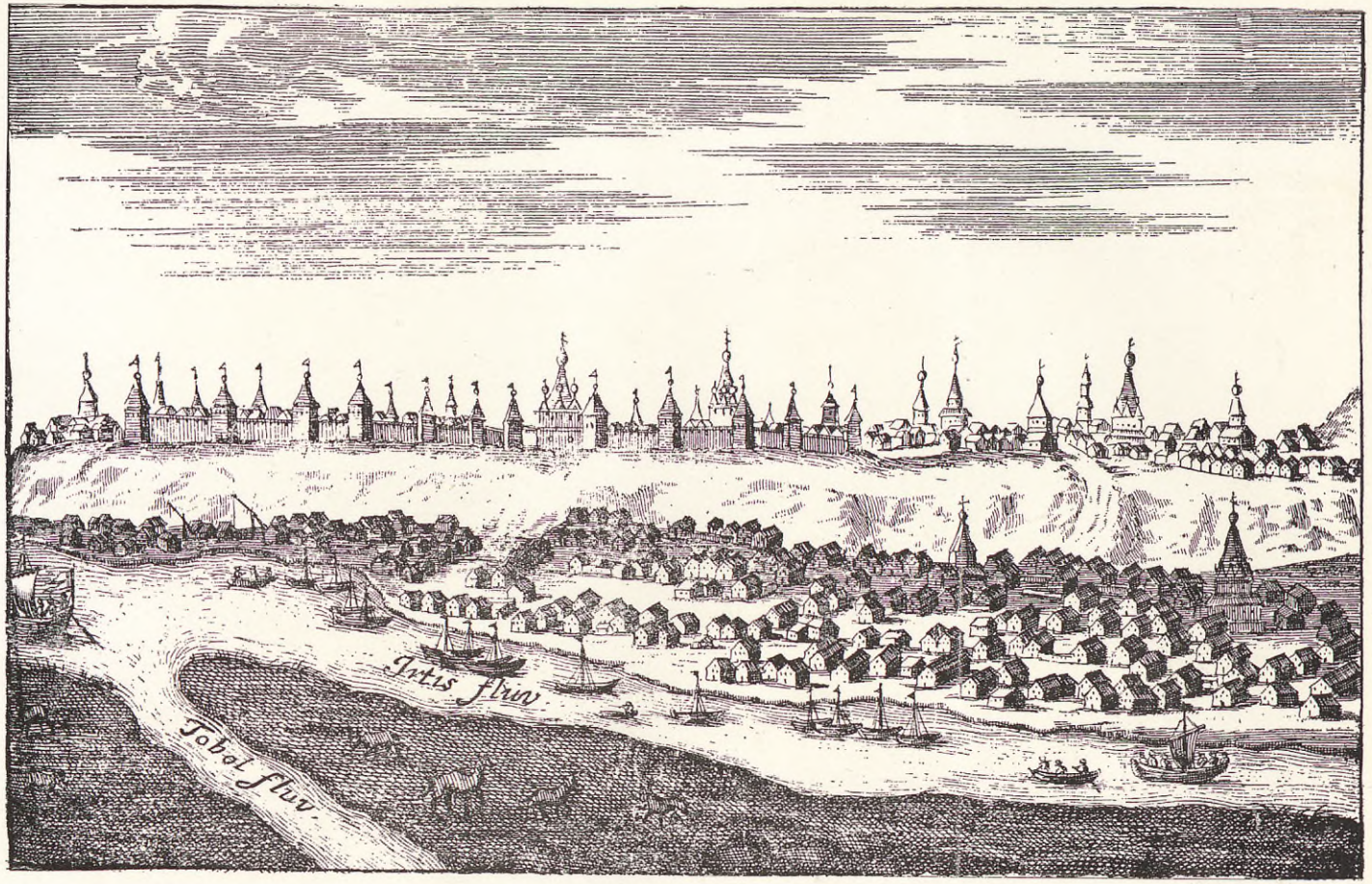

TOBOLSK o. 1715.

SÅNGER FRÅN SIBIRIEN

AF

RYTTMÄSTAREN VID N. SKÅNSKA
KAVALLERIET

GEORG MALLIEN

Y 1

Till alla Gunstiga Läsare.

Min läsare iag behr, du will här lijtet blifwa
Still-stående! och se på versers olijkhet,
Dens wärk du hijt till läst*), har lärd från barndom skrifwa,
Det som den senare af säija alldrig wet.
Ty böhr du inte stort der öfwer dig förundra,
Att det, som fölljer nu, enfalldigt är och slätt;
Poeter snälla, som i werlden är månghundra,
Fins offta dhe ibland, som eij weth rimma rätt.
Hur kan du då med skiäl af mig wähl mehr begiära,
Än det min swaghet här upsätter och framtehr;
Min willja den är god, iag skulle giärna lära
Att rimma bättre! men tills dato hint eij mehr.
Du har fördenskull fog, at fråga wij iag icke
Fast hällre låter blij än mig så skiämmer uth;
Begynner på en ting, som iag i inte stycke
Har lärt eller förstår, at bringa till sitt sluth.
Jag tin förwitelse will i det måhl uptaga,
Och sielf tillstå derhoos, iag häri eij är klok,
Dock behr deriämpte och, du låter dig behaga,
Eij alldels här utj mig hålla för en took.
Ty dett försäkras, at iag endast sådant skrefwit
Utj mitt fångenskap, at tijden dermed gått

*) Bornemans versar sluta med sid. 99, Malliens börja sid. 100 i samma bok.

Sin koos. För elljest hon hel långsam hade blefwit
För mig, som i mång åhr eij något giöra fått *).
Till med så ärnar iag, slijkt alldrig skulle komma
I andras händer än de mijna wänner är,
Och om swagheten min uttyder allt till fromma;
Giör du det samma skall iag dig städz hålla kiär.

*) Mallien försörjde sig i Tobolsk, med tillverkning af stickade arbeten af guld- och silfvertyg, en konst som han lärde sig af regementskamraten, kornetten Ennes. Han dref rörelsen i förening med denne samt kornetterna Gustaf Horn och Johan Barry. Förmodligen förvaras ännu prof på deras konst i svenska museet i Tobolsk. De lära ha förtjänat så pass, att de kunde om söndagarna bespisa 12 af sina fattiga kamrater. — Kornett Horn undervisade dessutom i v. Wreechs skola.

De i Simbirskij liggande Swänska fångars resebeskrifning till Ziberien åhr 1711 *).

En långer wäg wij har så wijda öfwerwunnit!
  Den först i Apperill wij börja uppå gåå,
  Och dess emillan feck eij mycke stilla ståå
Förrän till Toboll wij sidst i September hunnit.
En resa grym och lång det wist för oss har warit:
  Wij af Simbirskij geck, när wåren börja gry
  Då jorden ännu mäst betäckter war med sny,
Så wij med slädar uth ifrån qwarteren farit.
Det drögde länge eij förän wij wagnar finge,
  Ty snöen smälte bort och ijsen genombröth,
  Småbäckar strömmar blef, den frussna jord ward blöth.
Nu slutas lättlig kan wij alt för fort eij ginge,
Det som det kunne geck, men icke som det skulle;
  Hur offta mihlar lång wij traska mått till fottz!
  Wij mins oss stundom war eij alt för wähl till mottz
Då hästen, jämbwähl wij, i diupa dygnet **) fulle.
Fast offta blefwe wij satt öfwer stora strömma

*) Den fångtransport, till hvilken berättaren hörde eller den Simbirske, bröt upp d. 11 April och ankom till Tobolsk d. 15 September. Den bestod — då räkningen inskränkes till officerare och vederlikar — af 97 personer, hufvudsakligen af Nylands och Norra Skånska kavalleriet samt Wennerstedts och Gyllenstjernas dragoner (se bil. till A. Pihlströms dagbok). Wid sin framkomst var transporten förminskad med o. 20 personer; några hade blifvit borta på marschen, andra tycks ha fått stanna i Werchoturje.

**) dyn.

Med fahra och förtret, med arbeth swårt och stort;
Om detta skulle haa med en gång warit giort
Wij sådant wille snart uhr wåra sinnen glömma.
Men dhe så många war, att wij dem knapt kan minnas
För utan kiärr, moras sampt kafwell brygger mång *)
Der i wij sunke ned och fastna mången gång.
Så wij för wisso troo eij wärre wäg kan finnas,
Änn den dhe således oss i första wåren sände
Igenom byar, der som hedningar mäst boor.
De samma på sitt sätt rätt lefde utj floor,
Men oss af dem lijkwähl det minsta godt eij hände.
Om derass troo och skik, man mycke kunne skrifwa
Men mig det faller swårt, hälst iag med detta folk
Eij thala kunnat haa utan igenom tollk;
För den skull icke iag därom besked kan gifwa.
Sidst uti Apperill, wij mon till Casan komma
Och tänkte i wårt sin: hoo weth om resan änn
För oss så farlig blijr, som de oss säija! men
Wij märkte straxt ty wärr, hon lände eij till fromma,
Ty på den tålffte Maij dhe annan sius oss gåfwo,
Wår resa sattes fortt alt wijd samma Convoij
Dhe genast med oss geck bort öfwer strömmen Voij,
Wij skillnaden mellan twå rijke der då sågo.
Casanska rijket wij tillbaka således lämbna
Och kommo in utj Ziberiens **) stora land,
Der wijdrigheter nog oss ginge städz i hand

---

*) Om dessa kafvelbryggor heter det i A. Goeteris Journal der Legatie 1615: onuytspreeckeligke Kneppel-Brugghe ghemaerkt vvesende van ronde Mast ofte Dennen-Boomen, ligghende over Morasschen ende loopende Wateren; vvelcke Brugghen daer te Lande seer veel ende langh sijn, van 1. 2. 3. 4 tot 8. 10. ende van 14 Mijlen. — Där finns också en afbildning af en sådan kafvelbrygga med sällskapet tågande däröfver, som tar sig ut som ett miniatyrutkast till en blifvande gobelin. Så är det hela arrangeradt och afdämpadt i färgerna.

**) Guv. Wjatka och Perm räknades fordom till Sibirien.

Och föllgde trolig med dijt som wij skulle hambna.
Först utj Junj wij till Klijnov månde hinna;
Fast wij tillfören offt af hetta plågat blef
Kom då en kaller snö, som henne så bort dref
Att wij knapt wärma nog i stufwor kunne finna.
När wij nu här från geck, som mitt i Junj skedde,
War dagen lång och warm, men natten kort och kall,
Oss bägge dhelar war till plågor öfwer all,
Dock mäst wij ledo då när sohlen klar sig tedde;
Hon endast icke war, som oss så hårdt ansatte,
Ty hela natten hon oss lämbnade i roo
Att wij för hennes sken nog säkra finge boo.
Men mygger natt och dag oss giorde trött och matte,
Ty i stor myckenhet dhe stadigt om oss wore
Att wij eij ätha feck för dem i fred wår math
I det dhe hoopethals sig lade i wår fath,
Ja offta oförsedt i wåra magar foore.
Wij lämbna jord och land och uppå wattnet ginge,
Ty skog och öde mark förbiude oss att fåå
En wäg så stoor der wij med hästar kunne gåå.
Då först wij mygger rätt att siunga höra finge,
De med sin wijsa lång wår öhron så upfyllte
Att för dess låth wij eij feck såfwa utj fred,
De på mång sätt och wijs oss wore till förtred
Och stack oss oförskiämbd, fast wij oss tätt tillhyllte.
Dett wara länge wij måst så moth strömmen sträfwa *)
Altpå Wiatkan och feck knapt en by att sij
Men måste natt och dag på prammen stadigt blij,
Tills på det sidsta wij ej hade af att lefwa.
På denna siöwäg swår wij Cammerater miste:
Utaf wårt föllje sig förlohra siutton man;
En dehl långt effter åth sig åter igen fann,
Men hwar dhe andra blef, dhe oss eij säija wiste.

---

*) Färden gick *uppför* Wjatka-floden, se förordet.

Effter tålf dagars tijd, dhe oss på landet kasta
Up wijd ett Clöster som eij fans det kiära bröd.
Fast många swullte och af hunger lijdo nöd,
War wij dock nögde med, wij något finge rasta.
Sänn hästar då igen för oss måtte indrijfwas;
Dhe i en halfwer dag igienom en tiock skog
På stygga kärror oss med möda genom drog
Bort till en platz, der som oss fartyg skulle gifwas.
Här på en liten ström wij kommo till att fara
Med redskap som en dhel sig sielfwa hade giordt,
Ty tijden blef oss lång, wij wille skynda fort,
Ty wij uti stort regn låg under himmeln bahra.
Der[?] snell Wollnitsna ström straxt utj Kam mån' rinna
På hwilken sädan wij till Kajegrod framgeck,
Der wij med hugg och slag än mehra fahrtyg feck
Och sidst i Julj mån' till Solikamskij hinna.
När wij nu legat här eij mycke länge stilla,
Allenast några daar, och lijtet hwijlat uth
Måst wij, om resan att en gång bringa till sluth,
Landwägen gåå igen och fore mehr änn illa;
Eij fans här så stor wäg att wagnar kunne kiöra
Men blott en smaler stijg genom morast och skog.
Wij offta siuka, men heel sällan der wijd log *)
Ty wij mäst måste gå, eij annat war till giöra,
För hästen, som wij feck, eij mehra årka bähra
Än fattigdommen som wij ännu hade qwar
Uthaf wårt equepache, det mycke ringa war,
Sampt med det underhåll wij hade att förthära.
När wij en fembtij mihl landwägen såledz faritt
Ankom om sijder wij till Wärkaturj stad.
Fast man oss gifwet, iag kan inte säja hwad,
Så tror iag nögdar eij wij inte kunne warit,
Änn öfwer det att wij den swåra wägen långa

*) lågo.

Tillbaka hade lagt och äntlig kommit fram
Heel matte, trötte, ja och snart så godt som lam
Af det i dygnet *) wij mäst alltijd måtte gånga.
Här feck wij nu igen en lijten hwijla taga:
En wecka ungefähr tills alla effter kom
Af dhe uptröttnat war och intill des at som
Dhe annat fahrtyg feck för oss igen tillaga.
Men sij det war helt slätt, de oss eij bättre gåfwo
Änn flottar, hwilka war af stora biälkar giordt,
Wij sträfwa wähl emot, men hialp oss intet stort,
De oss ändå med dem på Thura strömmen håfwo.
Då wij så sachta läth med strömmen dem fort flyta
Till Jappansin, fast än att wattnet öfwer stoo
Så högt, att ingen kun' der gåå med tårra skoo.
J Tummin feck wij dem för en stor prom bortbyta,
Den samma måtte oss fram till Tobolskij föra,
Sänn wij på resan mehr än i fem månad stådt
Och fyrahundra mihl till landz och wattn godt **).
Nu står till Gud hwad dhe med oss will mehra giöra,
Ett land dhe fördt oss i, dijt elljest inga sändes
Än dhe förmätigt har moth Czaren något sagt
Ja och befallning hans eij tagit wähl i acht;
Det wara skall stort straff för dhe som detta händes.
Ett straff det och för oss ju billigt böhr att heeta;
Ty från wårt fädersland wij långt bort förde är
Och säijes, att wij får eij heller blifwa här,
Men än en wärre ort dhe will för oss upletha ***)!
Doch store Gud, som alt i tijna händer hafwer,
Tillstäd eij att dit folk i äländ så förgår!
Wår tröst och hiertans hopp allena till tig står

*) dyn.
**) gått.
***) Större delen af de ogifta fångarna fördes visserligen 1714 till Tomsk, alltså nästan halfvägs till Baikal, men »en värre ort» kunde det väl knappt kallas — endast längre från hemmet.

Du som en fader from alt till det bästa lager;
Låth, om wij resa skall, wår wäg tillbaka lända,
Giör at wij får med frijd gå till wårt fosterland!
I wårand tijd reger oss med din allmachts hand
Att uppå denna orth oss intet ond må hända;
Hielp att wij stadigt här i fruchtan tin må lefwa,
Fly ogudhachtighet, som dig förtörna kan,
Blij stadige och fast utj rehn lära sann
Och, med din andes nåd, moth grofwa synder sträfwa.

Klagan öfwer dhe Cammeraters förlust, som under wägen förkommo.

Om Öde wara skall, som man det plägar kalla,
Så kan man säija at det wist regerat har
Bland Cammerater wår, som hehl begifna war
På till att willja rätt utj fördärfwet falla.
Af Regementet wårt allenast fem dhe warit,
Som alldels borto blef, fast många flere sig
På wägen hade gedd, men somblig ynkelig
Till baka kom, när som dhe länge wille farit.
De kommo från oss bort på wägen som wij ginge;
Utj Ziberien uppå Wiatka ström *)
De swunne af wår syn snart lijka som en dröm
Och wij än weta eij hwad afgång alla finge.
En Ryttmestare **) hwars afgång wij genast sporde

*) Tydligen ha rymmarna tänkt sig att från Dwinas källfloder uppnå denna ström, för att vidare söka sig fram till Arkangel, hvarifrån åtskilliga svenska fångar lyckats krångla sig hem, via Amsterdam. Det var intet hopplöst företag för unga raska män, ty väl värre rymningar ha lyckats, såsom från själfva Tobolsk och Tomsk.

**) De kamrater som här åsyftas voro: ryttmästarne Barthold Björnberg (Anrep N:o 359 tab. 31) Filip Bonde (N:o 11 tab. 31) Wilhelm Grönhagen (N:o 929 tab. 1), regementskvartermästaren Kasper Mannerberg (ej i ättartafl.) samt löjtnanten Georg v. Borneman (N:o 729 tab. 2) samtliga från N. Skånska Kavalleriregementet. Det var d. 11 Juli 1711 de begåfvo sig på flykten tillika med, som det synes, några andra, som sedan återkommo till fångtransporten. Björnbergs öde blef snart kändt, men de öfrigas visar sig sångaren okunnig om. Att de förgåtts i de stora skogarna gissar han med fog. Ennes vill

Att han för röfware war fullen strax derpå.
En dhel af fölljet hans med lijfwet sluppe då
Och kommo att dhe oss den hendelse kungjorde.
Men af dhe andra, som till thalet wore fyra,
Twänne Ryttmestare och ännu andra twå,
Har aldrig hörtz et ord, sedan de månde gå
Ifrån oss bort. Ty troos, dhe säkert taget lyra *)
Och således kommit om uppå den wägen långa,
Som dhe sig företog och tänkte traska till
Igenom ödemarck! och således sökia will
Sin frijhet! Men dhe eij betrachta faror många,
Som dhem i wägen war, och säkert måtte hända
Att äntan röfware dem kunne slå ihiäl
Ell'r utaf hunger mått försmächta deras siäl

---

veta att de, efter att en tid ha uppehållit lifvet med bär, rötter och råa fågelungar, slutligen blifvit ihjälslagne af ryska bönder.

Pihlström, som uppräknar samtliga deltagare i de olika transporterna, har för Bonde, Grönhagen och Björnberg anteckningen »ihjälslagne på marschen». Om Mannerberg och Borneman däremot blott »bortkommen på marschen». Beträffande dem kan man kanske följa sångarens dystra fantasier om hungersnöden i en stiglös skog Det var väl ej mycket bär som hunnit mogna ännu och Missnerötterna i kärren äro skarpa att äta. Men svampar bör det ha varit godt om. »Fågelungar» låter säga sig; det kan ha varit beckasiner eller en sprängd tjäderkull, ty inte lönte det sig att bland pors och odonris gå och söka efter tranungarna i mossen. De äro af ett slugt fågelsläkte och börja tidigt arta sig. Visst förstod den hungrande karolinen när trollsländan glittrade förbi, försvann och plötsligt kom tillbaka att hon redde sig mycket bättre i vildmarken än han.

Häldre tänker man sig ett annat slut på tragedien, än det skogen gömt i tystnad, och lyss till ättartaflornas berättelse, hur den raske sångaren från Simbirsk (v. Borneman) öfverfallen värjer sig mot öfvermakten, slutligen fäktande på knä. Man vet bara inte hvar han fått något vapen ifrån. Det går kanske litet för mycket till den stolta melodien om honom som ej kunde vika. Fast man medger att de alla hade lärt den konsten, att, som det heter, sälja sina lif.

*) *Lyra*, skada, förlust. Ordet brukas endast i talesättet taga lira = taga skada. Rietz Ordbok öfver Sv. allmogespråket.

Förrän de nånsin fram till Swärgett kunde lända;
Hälst dhe sig gaf åstad helt obetänkt att wandra
En lång och willsam wäg igenom skog och kiärr,
Att hon i werlden eij snart kunne finnas wärr,
Som sedermera blef oss kundgiord af dhe andra.
Ty kan det fehla eij, dhe måst upgifne wara
Effter man alldrig hört utaf dem något ord,
Eij heller från wårt land man hafwer kunnat spord
Att de undkomna är den sig i gifna fahra.
För den skull billigt man derass så hårda öde
Beklaga må med skiäl, när man der tänker på
Huru sielfwilljandes dhe sig rätt störta må
Utj fördärfwet och äländigt blefne döde!
Jag som en Cammerat och broder af dem alla
Betygar till et sluth i denna ringa dicht,
Emoth dem utan flärd, min redelighetzplicht
Och tillstår att dhe lär mig sent uhr minnet falla,
Emedan att wij har så i umgänge lefwat
Tillsammans här på jord, som bröder wähl anstod,
I troo och kiärlek sampt uprichtig wänskap god
Den tijd wij med hwaran kring utj krijget swäwat.
Än skiönt iag kun' hafft fog, kan iag wid Gud fritt swärja
Jag alldrig mot dem ondt utj mit sinne hyst,
Långt mindre har iag nu wijd derass ofall myst,
Utan fast mehra söckt att willja det afwärja,
J det att när som iag förmärkte att dhe hade
Fått tankerna härtill att willja biuda på
Ett så ogiörligt sätt, sin frijhet till att få,
Jag af uprichtigt mod dem bad och såledz sadhe:
Betänker, Bröder kiär, Ehr innan I begynner
Ett sådant farligt wärk, iag sijr eij att I kan
Ehr practicera uth af detta grymma lan'
Fast än I alldrig så der öfwer Ehr bekymmer.
Ach hwad för dårskap stor I Eder mon påtaga!
Det är, att thala rätt, en stor förmäthenhet

Ja, lijk som fresta Gud, derföre iag eij weth
Om han Ehrt upsåth lähr i detta måhl behaga.
Säij doch hwad orsak som I har att detta giöra,
Jag sijr slätt ingen nöd ännu uppå Er gåå,
Wij kan, om Herren will, wår frijhet ändå få.
Men slijk resoner dhe af mig eij wille höra,
Uthan blef fasta i sin påbegynte tanka *)
Och giorde alt så lätt som skulle inte blij
Dem särdeles beswär att komma fort! men sij
Ett annat sluth, än dhe sig föresatte, wanka.
Mig tycker iag dem hör, men alt för sent, beklaga
Sin olycka och nöd, när som de komna war
Utj den willa skog, som nappast ända har,
Och derass provission begynte att aftaga.
Mon de eij offta har utj sitt sin' förbannat
Den stund dhe börja på så obetänkt et sluth
Att marklöst willja gå af detta landet uth.
Jag tror dhe offta sagt: min ord är blefwen sannat!
Du gode Biörnberg, som måst först i gräset bijta,

---

*) Kanske har Borneman varit själfve anstiftaren af företaget. I sin sista dikt, skrifven då uppbrottsordern kommit, ger han luft åt sin afsky för Sibirien (Sång. af en Sv. fånge från Simbirsk). Mallien (»som plär vara frommer», dikt III) har kanske genom att öfverdrifva flyktens faror — han fick till sist olyckligtvis rätt — mot sin vilja styrkt kamraterna i deras beslut. Mannerberg var öfvad jägare, fast nu utan bössa men han var som sådan van vid skogen. Där vandrar man, förstås, ej på måfå efter ringdufvans aflägsna kuttrande — hon flyttar sig för ofta! — utan har säkrare märken. Sällskapet råkade på fientliga bönder; annars saknas ej exempel på att ryska bönder ha hjälpt flyktingar åstad och om detta ej ofta nog varit fallet, vet man knappt hur så många rymningar kunnat lyckas.

För *raskolnikerna*, de gammaltroende var Peter närmast ett odjur och hans fiender kunde närapå gå för ett slags vänner. Det har äfven i Ryssland tagit sin tid innan Peter Alexievitj blef Peter den store. Få älskade honom medan han lefde. Inför Europa är det egentligen en affällig tyska, Katarina II, och en fransman, Voltaire, som bekransat honom — den siste efter att först ha försökt sig på Carl XII.

Hwad lärer du wähl tänkt när röfwarenor kom
Uppå dig löst och du utan gewähr rätt som
En fånge låta dig nehrslå och sönder slijta.
Om dijna sinnen har ännu tillsammans warit
Lär du full säkert sagt: O Gud war nådig mig,
Jag döden för mig nu ser oundwijkelig!
Och der med har din siäl till himbla sällhet farit.
Du slapp ditt onda snart, men Bonde och Grönhagen
Sampt med dhe andra, som hoos dem i föllje war,
Fast bättre känna fått hwad det till säija har
Att blij af hunger, torst och matthet nederslagen.
Jag tror att ingen död kan mycke wärre blijfwa
Än uppå detta sätt upgifwa andan sin!
Ty der måst siäl och kropp uthstå en farlig pijn
Och ingen af dem kan den andra lijsa gifwa.
Ty när som siälen will sin tröst i Gudj sökia,
Lär kroppens machtlööshet eij lämna henne roo
Att hon, rätt som sig böhr, kan med en stadig troo
Sampt fullt förstånd sin böhn och suckning samman öka.
Den ussla kropp igen alt mehr och mehra mister
Sin kraffter och blijr matt, heel känslolös och stehl,
Dess maga, tarmar, buk, lär ändå ha sin dhel
Af hunger, ref och wärk, innan som hiertat brister.
Der de nu på slijkt sätt omkomne skulle wara,
Som annat om dem ju man intet sluta kan,
Effter de intet spordz haa någon städz ländt an,
Ty behr iag hwar och en betrackta detta bara:
Hwad jämmer, nöd och qwal des arma siälar lijdit
Jnnan de farit uth af kropsens boning swag!
Eij har tillijka dhe kunnat uppå en dag
Uppgedt sin anda, men hwar öfwer annan wrijdit
Till sammans händer sin, när dhe begynt att falla,
Utaf bedröfwelse och sagt: ach broder kiär!
Befall dig Herren Gud, din hwijlostad blijr här;
Det lär på lijka sätt gå med oss andra alla.

Olycklig J som har hwarandra så måst lämnat
Äländig, matt, half död, ja snart förtwiflat med,
För rooffoglar och öhrn samt grymma willdiur led *)
J stället att J Ehr till fäderslandet ämnat.
Ach gifwe Gud det J stådt fast i trona rehna
Att hårda ödet Ehr eij wankelmodig giord,
Så J moth Herren har otålighet läth spord
Att han der af fått skiäl Ehr sin nåd att förmehna.
Neij iag förhoppas, eij Gud har ifrån Ehr tagit
Sin hand och anda god, utan warkunnat sig
Öfwer äländet Ehrt, och frijat nådelig
Ehr Siäl! fast kroppen han har så täks nederslagit.
O I äländige! har J eij kunnat töfwadt
Qwar hoos oss andra och godt till Tobolskij stad,
Wäntet med tålamod, som iag så trolig bad,
Förlossning wår och eij sielf lifwet Er beröfwat!
Men hwad är åth att iag nu såledz der om tahlar?
Hwad som är skedt, det eij att ändra mehra står;
Ehr att hijt kalla iag med min skrifft eij förmår,
Ty är onödigt iag der tijden med förhalar.
Allenast detta iag till ett fahrwähl will nämna
Att Ehr förlust mig rätt till hiertat hafwer gådt,
Hur offta hafwer iag der öfwer ängzlig stådt

---

*) Såvida härmed skulle syftas på någon fara för de lefvande, så tillhör den mera diktarfantasien. Skogens potentater björn, varg och lo var det ej vidare farligt att möta så här på högsommaren. Om den kretsande örnens skugga plötsligen föll öfver ljungen, så var det ju ingenting med det. Kusligare och liksom ominösare (ett fågelskådande från vänster hand) kändes det nog för den rådville vandraren, när han började släpa på stegen och ej orka längre, att höra korpens sträfva röst och se honom uppmärksamt följa sig samt själf ta mark hvar gång han lade sig ner — slutligen för att ej stå upp mera. Då var den svarte tillreds och generade sig ej.

Men lifvet är annars ej (ens i en tolfmila skog) så farligt som man tror. Då skulle människorna dö mycket fortare än de göra. Farligt blir det egentligen först när energierna tryta.

Och klagat att J mig så ensam wehlat lämna
Qwar, att iag sakna måst så många såtha bröder,
  Hwars troo och wänskap iag mig säkert kun' tillsee;
  Dess ussla afgång giör mig desto större wee,
När iag der tänker på, mit hierta i mig blöder.
Nu till ett sluth iag will detta beröm Ehr gifwa
  Att i umgänge J uprichtigt lefwad här;
  Af Cammerater all städz woren hållna kiär.
Fördenskull altijd J i minnet wårt skall blifwa,
Önskandes att J må effter uthståndén fahra
  Ha kommit till det land, dijt alla trogna sidst
  Åstunda hambna och der lefwa utan brist
Bland de utwallda! och i ewig frijhet wara;
Sampt att omsijder wij, när wårt beswär har ända
  Och wij hänwandra skall af denna werlden leed,
  Wij Ehr anträffa må bland helljonen i fred,
Derest till ewig tijd oss intet ondt kan hända.

Lykönskan på Konungens Namns Dagh åhr 1712.

Carolus *) wij, näst Gud, med skylldig wyrdnat bähra
Städz i wårt minne, ty han af oss prijsas böhr,
Fast wij än långt ifrån dock hwad wij kunna giör,
Och wijsa att wij will ödmjukast honom ähra
Särdheles denna dag, då wij med hugnad finner
Hans stora namn utförd i Almenackan wår.
Den fijra som wij böhr eij i wår krafter står
På annat sätt än som hwad troo och plicht påminner:
Det är, o store Kung, att wij Ehrt låf uthsprijda
Som dock för detta är i Christenheten stor
Nog kunnigt öfwer alt och utj sådant flor,
Att der om thalas hörs i heela werlden wijda;
Ty hålla fåfängt wij mång ord der om att föra
Hälst hoos ett folk /: som det :/ bland dem wij stadde är;
Det endast som wij törs och kunna säija här

*) De fångna Karolinerna brukade fira sin konungs bemärkelsedagar, namnsdagen d. 28 Januari och födelsedagen d. 17 Juni. I utgifvarens förvar finnes en samling tal, hållna i Tobolsk vid dessa tillfällen under åren 1712—1715. Talaren var drabantkorporalen frih. Bror Rålamb.

Handskriften, nu defekt, har kanske varit hans eget samlingsexemplar, att dömma af den omsorg som ägnats däråt samt de inklistrade små vignetterna af allegoriskt innehåll, tecknade med tusch och penna af en öfvad hand.

Pihlström omtalar emellanåt dessa högtidliga sammankomster (hvar de höllos nämnes ej), det heter sålunda under d. 17 Juni 1712: giorde corp. Rolamb oration på Konungens födelse dagh, då tillsammans voro öfver 500 officerare. En sådan samling kräfver ju en större lokal, så vida sammankomsten denna gång ej hölls i fria luften.

Är trogen önskning till wår Gud för Ehr att giöra,
Den wij och ställa fram af skylldig trohetz ijfwer;
Och hoppas, effter den af ödmiukt hierta går,
Inför Gud städze som et böhneoffer står.
Han nådigst och wår Kung det som wij önska gifwer,
Derföre Herre Gud wij tig af hiertat beder
Att tu Hans Maijestet här effter som här till
I rehna lähra sann alt stadigt styrkia will,
Ja från all willan stig på tijna wägar leder.
Läth genom honom, Gud, den Christelige trona
Förswaras fram för alt, att kiättare eij må
Sig rotha in och på oss christne råda fåå,
För slijkt dit wredes straff O Gud af nåd oss skona!
Beware Herre kiär Kung Carl wår goda fader,
Hans lijf förlänge och god hellsa honom gijf;
Från ofall honom frälss, alt ondt ifrån en drijf,
Att han wijd sitt beswär må lefwa frisk och glader.
Du ser den möda wähl och arbeth som han hafwer
För oss sitt arma folk, och hur han länge wist
I swåra krijget har som offtast lijdet brist,
Ja eij lefd som en Kung, men fastmer som en slafwer.
Dig Gud är bäst bekant, hwar han nu wistas lärer *)
Och huru som hans saak mot hans fijender står;
Läth samma icke blij honom för tung och swår.
Du alldrig der utj din nåd och bijstånd wärer **),
Hielp honom store Gud de ställte så nedfälla

---

*) Han var alltjämt som vi veta ner i Bender sysselsatt att söka blåsa upp krigslågan ånyo, men hade just i dessa Januaridagar fått nys om några misstänkta underhandlingar mellan storvisiren (samt Krimske kanen) och polska herrar.

Precis d. 28 fick han den — för hans sak — ledsamma underrättelsen, att ryssarna verkligen återlemnat Assov till turkarna och sprängt Taganrok. — Seraskierens »namnsdagsgåfva» till honom, två hästar, kom en dag försenad.

**) undanhåller.

Att dhe må kunna se du Carl beskydda will
Sampt mot hans arma folk dig nådig theer och mill
När dhe med bättring sann ödmiukast sig inställa.
Regera Kungens sinn med tinom goda ande
Till alt det dig är täckt, och hwad oss hielpa kan,
Hwad wij bäst tarfwe west tu Herre Gud för sann,
Det är en nådig fred och sluth på wårt älände.
Gud läth Carolj namn i werlden stadigt grönskas,
Dess ähra och beröm till himlen stijga opp,
Hans segerwinningar ohindrat haa sit lopp
Slijkt är det som af oss med trogna hiertan önskas!
Sampt att du nådigst will Konungens wapn sijra
Med lycka och framgång emot owänner led
Att dhe må twungna blij af honom tigga fred!
Så wij hans namnsdag få här näst i Swärjet fijra.

En klagan framstält då Sex wåra Bröder utj Eldzwåde blef ihiälslagne i Toboll utj Maij månad 1712 *).

Gud, som i högden boor, se dock nehr till oss arma!
War nådig Herre blijd, dig öfwer oss förbarma,
See icke länger på de synder stor och leed,
Som dig upretat har, och giordh emoth oss wred.
Läth nåden gå för rätt, lät up dit fadershierta
Ach läth beweka dig, de fångars nöd och smärta

---

*) De sex så sorgligt förolyckade voro: löjtnanten vid Kruses kavall. J. Leyel, löjtn. vid Sv. Adelsfanan P. Dickman, löjtn. vid Södermanlands reg. B. Lindberg samt kornetterna vid Mejerfelds dragoner S. Lindberg, A. Emporagrius och Dittmer. Bland »bröderna» kunde kanske äfven räknats såsom den sjunde, underoffic. vid samma dragoner Arentsson.

Den noggranne antecknaren A. Pihlström uppger att eldsvådan och massakern ägde rum d. 29 April och att endast vojvodens mellankomst hindrade att den sista blef mera omfattande. Det förskräckliga allarm, som uppstod vid detta tillfälle, omtalas äfven af v. Wreech men ingendera säger hvilka de officerare voro som vid detta tillfälle blefvo dödade. Såsom mycket annat kan det bläddras fram hos Ennes.

O. Hård vet ingenting om det hela; han hade ännu ej hunnit fram till Tobolsk. Han hörde näml. till Moskva-kolonnen som anlände d. 15 Maj d. å.

Öfverfall på svenskar förekommo visserligen emellanåt — såsom då kaptenen vid Kalmare reg. Z. Ulfsax en natt 1716 blef i sin bostad mördad af ryssarna, — men man får dock icke tro att en genomgående fientlig stämning mot svenskarne rådde hos stadsbefolkningen. Tvärtom hör man omtalas många prof på hjälpsamhet och tillmötesgående. Särskildt har v. Wreechs skola, i hvilken äfven ryska barn emellanåt upptogos, tillvunnit sig förtroende och understöd. Härvid

Som ligga inför tig med ödmiuk hog och sinn,
Ja sucka innerlig om hielp och nåden tin.
Wij har och hijt intill stor orsak till att prijsa
Tin fadersgodhet, som du moth oss täcks bewijsa,
J det du i tre åhr oss underligen förd,
J en fiendes land, som moth oss warit rörd
Af bitterhet och haat, af onska utan lijke
Att ibland Christna folk eij lärer finnas slijke;
Neij bland hedningar man dem wärre eij kan fåå,
J otroo och falskhet dhe alla öfwergåå.
Hwad ondt dhe emot oss har sinnat giöra warit
Har wij älände mehr än åffta nog erfarit,
Sän som olyckan oss så swåra träffa på
Att wij i deras land mått som krigzfångar gå.
Straxt i den samma stund de på den arghet fölle
Att dhe i inte måhl sin giorde låfwen hölle,
Utan oss togo från, eij bättre än med wåll,
Wår lidzla fattigdom, som än war i behåll.
Derpå begynte dhe oss kring i landet föra
Till städer hijt och tijt, så länge dhe feck giöra
I Muschou färdigt det, som oss till näsa blef,
Då dhe i stor triumph oss der igienom dref.
Hwad sågz wähl der eij för iluminationer
Warpå wår Konung och hans höga rådzpersoner
Af skijldrat stod och war hiertblödant till att see
För oss! at dhe af dem giord sådan spått och spee.

---

omtalar v. Wreech den *tatariska* delen af befolkningen med märkbar sympati.

Framför allt hade de svenske fångarna ett kraftigt ryggstöd i generalguvernören öfver Sibirien furst Matfei Petrovitj Gagarin (1710—1718) som på många sätt understödde dem och ofta visade mycken hjälpsamhet. Nordberg berömmer f. d. guvernören i Moskva — ty detta hade Gagarin förut varit — som »en ganska from, höflig och christelig man».

Att i Tobolsk bodde en del ryskt slödder af sämsta slag förstås af sig själf.

De oss framdheles sehn i andra städer sände
J landet widt omkring och således oss afhände
Det kiärast som oss war, iag mehnar helsan wår,
Den mången satte till i kalla wintern swår.
Fast desse städer längst bort utj rijket wore,
Tycks ju dem lijkwähl att wij alt för wähl der fore,
Särdeles der utj att prijset billigt war
På math och annat slijkt, som de der sälja har.
Fördenskull de oss bort långt i Ziberien kiörde;
Ett land war om wij förr eij thala näplig hörde,
Der utj oförrätt och synder går i swång
Så stora att iag dem eij nämbna tör en gång.
Det undrass intet skall, ty ringa folk eij finnes
J hela landet än, dem arga är till sinnes,
Som för sin brott och fehl, från andra orter hijt
Är förde att dhe här får giöra ondt med flijt.
Dess grymhet emoth oss har sig så wijda dragit
Att dhe af bröder wår nu några ihiälslagit,
Ja på ochristligt sätt i deras onskoo slijk,
Beröfwad och afklädd wår dödh nehrgrafne lijk.
Wij som än lefwa qwar måst dageligen höra
Att uppå samma sätt de tänkia oss förgiöra;
Som säkert skedde wist om Gud af sin allmacht
Eij hade öfwer oss sin nådes hand och wacht.
Derföre säijer iag, wij alldrig kunna låfwa
Den store Herren Gud för sådan godhetz gåfwa,
Att han bland detta folk utj en så tijd lång
Oss intet straffat wärr' för wåra synder mång.
Wij borde ju med skiäl hans godhet' wähl betrachta
Och oss med större flijt för deras synder achta,
Att öfwer oss af dem wij samble inte fler,
Så wij med dem tillijk blijr en gång slagne nehr.
Ty twiflas alldrig böhr, att Gud ju lär hemsöka
Dess synd och arghet stor, sampt straffet så föröka,
Att då dhe tänkia sig som alldra säkrast stå

Lähr Gud af rättwijshet, i wreden hårdt till slå.
Hwarföre billigt wij böhr oss till wara taga
Och utj nådens tijd med trogna böhner laga
Att wij det onda, som nu hootar detta land,
Må kunna undgå! och blij frälst genom Gudz hand.
Det är nu högsta tijd, min bröder, att wij wänder
Oss från wår syndastig, och till wår Jesum sänder
Hiertinnerliger suck, som genombryta kan
Wårt tiocka syndamoln, och för Gud komma fram!
Att han må blijdkat blij, wår böhn med nåde höra,
Och på wårt fångenskap en önsklig ända giöra;
Så wij från detta folk, och uhr Ziberien led
Må komma till wårt land, med lycka, frögd och fred *).

*) Ännu återstodo tio år innan denna önskan uppfyldes.

Öfwer en kiörkas upbyggande i fångenskapet *).

Siuttonhundratretton på första Adventz Söndagen,
Då i November man tiugo och nijo skref,
J nya kijörkan, som war bygd i Tobols staden,
Först för oss fångar der utj prädijkat blef **).

---

*) Äfven i Solikamski hade svenskarna en kyrka, ett f. d. stall. (Lyths dagbok).

**) Några af de predikningar, som här hållits under det följande kyrkoåret af olika prester, hafva blifvit bevarade af O. Hårds hand (se förordet till Kar. Krig. Dagb. IV.)

Prester för tjänstgöringen saknades ingalunda; här voro i allt 15—20 prester af olika regementen. Det tyckes förslå till en icke större församling: o. 800 officerare, af hvilka många emellertid hade familj, dessutom funnos här naturligtvis en del menige, hur många vet man ej. Men det var en församling, försatt i mycket egendomliga och pröfvande förhållanden, som väl kräfde deltagande och upprättande själavård. De inre tillstånden voro långt ifrån alltid de bästa; religiösa slitningar saknades ej häller, då varmare sinnen vändt sig åt den Halleska riktningen, som naturligtvis fann förbittrade motståndare. Utg. behöfver blott se i sitt eget exemplar af C. F. v. Wreechs »Historie von denen Schwed. Gefangenen» (förf. var kapten vid Albedyls dragoner) för att få bevis derpå. Det är tydligen en f. d. medfånges hand, som med bläck och grof penna öfverkorsat hela sidor med fromma utgjutelser och tacksägelser för Guds nådiga beskärm.

Pastorn vid Björneborgarne, G. Lauræus († 1753 som domprost i Åbo) synes ha utöfvat en mycket gagnande verksamhet. Han var bland annat inspektor för v. Wreechs skola i Tobolsk. Det var han som i denna samma kyrka höll tacksägelsen vid fredsbudskapet 1721 med texten: var trofast intill döden, så skall jag gifva dig lifvets krona.

Men det var ej alla som förblifvit trofasta: icke mindre än 5 af presterna i Tobolsk (det är ej mitt kall att brännmärka med att utsätta

Utj det slätta stånd som wij för tijden wistas
Har hwar och en uthlagt efter dess willkor! sij
En ringa penning! fast den illa kunna mistas
Af en dels pungar, som war mycket lijtet ij.
Derföre några och i förston der moth prutha
Och förebahr att det omöijeliget war
Ett så wijdlöfftigt wärk begynna eller sluta
Med så fåå rubell, som de samman skutit har.
Lijkwähl har Herren Gud det lidzla så wälsignat
Att de grundwahlen kun' derföre lägga an.
När somblig åter såg det så widt war begynnat,
Giöra förskått dertill, sig genast en infann.
Att det nu ändtlig har till den fullbordan hunnit
Så wij Gudztiensten kan deri förrätta wähl.
Den största dhelen har deraf stor hugnat funnit
På så beqwämligt sätt få betha där sin själ.
Jag för mig säija kan, att hiertat sig rätt frögda
När som iag presten feck för altaret see stå;
Och tror många med mig der öfwer äro nögda
Att wij wår bön derij hwar dag upoffra fåå.
Hälst wij nu så lång tijd den glädje intet niutit
Hört mässas eller sedt någon prädijkestohl,

---

namn) sveko sin uppgift, blefvo ryssar och öfvergingo till grekiska läran. Man undrar då mindre på att åtskilliga officerare (ej af v. Wreechs själsförvandter) följt föredömet. Ibland har kärleken till ryska flickor varit förföraren. —

Kyrkan var emellertid ej färdig med detsamma, ty först i Mars 1714 blef läktaren uppförd. Hvad som blef af henne, sedan svenskarne lemnat staden, är obekant. Allt var där nu åter Moskovitiskt — utom de döda på den öfvergifna kyrkogården — samt de lefvande (hoppas man) svenska samvetsaggen hos de kvarlemnade affällingarna.

Ennes uppräknar o. 115 officerare och vederlikar som dött i Tobolsk. Sannolikt var antalet snarast större, äfven om E. skulle råkat förlägga till Tobolsk fångar, som vistats annorstädes. — Dessutom dogo där flere officersfruar och barn m. fl.

En och annan af de svenska officerarne hvilade afsides från de andra såsom självmördare. Lifvet hade känts för tungt.

Men alt i trånga rum har måst stå eller suttit,
Der med andacht man eij har kunnat hört Gudz ohl.
Ty böhr oss billigt nu för denne nådegåfwa
Gud ödmiukt tacka och hembära ähra, prijs,
Ja af wår hiertansgrund honom derföre låfwa
Att han omsorg för oss bähr som en fader wijs.
Tillstädjer att wij få uppå så fiäran ställe
Hoos fijenden, som oss är elljest inte god,
Wår Gudztienst uppenbahr utan något ohälle
Hålla! att de oss eij ett ord der säija moth.
Men klagan wärd att wij under oss sielfwa lefwa
Så oens, att man må der nogsampt hissna wed!
När de, oss lähra skall, emoth war andra sträfwa,
Hur skall då annat än alt gå i full osedh?
Hwad blifwer snart för splijt under oss hwar med annan
Om den disput, som man om alltaret nu har!
Wij wore, tror iag, mäst tillfredz med alle samman
Det skulle blijfwa der, det engång upsatt war.
Lijkwähl förnimmes nu mehr än för många wara,
Som här om pruta och alldeles står emoth;
Den som är rättwijs tors som nogast der till swara,
Ty han straxt höra få de andras trug och hoot.
Hwäm här är orsak till, iag intet weth att nämna
Eij heller någon iag här skullen gifwa kan,
Men /: fruchta är :/ att Gud sielf lärer sådant hämna
Om någon af arghet har sticktat detta an.
Här kan wähl säijas att hwar Herren bygger tempell
Will satan genast haa der hoos capellet sitt.
När lärarenar oss går för med 'ond exempell,
Hur skall det onda då eij ha sin framgång fritt?
Härunder inte iag de goda präster mehna,
Utan dem ähra och stor wyrdnat för dem bähr;
Ja de sit lefwerne med lärdom sin förehna
Jag altijd ällskar och af hiertat håller kiär,
Sampt städze bedja skall, Gud täcktes dem beskiära

Sin nåde! att dhe kan sitt kall wähl förestå,
Gudz rehna klara ord oss oförfalskadt lära,
Med dygdig wandell och lefwerne föregåå.
För de som wijdrig är, iag jämbwähl och skall giöra
Till Gud min suckning att de måge wända sig
Ifrå sin willa! och att han dem wille föra
Igenom andan god på rättan wäg och stijg.
Gud hiertan wår all slätt i nåde till sig länker
Att wåra sinnen sins emillan måge blij
Förente! så wij eij emot hwarandra tänker
Haat, afwund eller och arghet, bedrägerij;
Så wij samdrächtelig wår böhner kunna sända
Till Gud! om hielp och tröst utj wår stora nöd,
Det han wårt äländ täcks i frögd och hugnad wända,
Att wij eij undergår utj olyckan snöd,
Utan må komma hem, om det så Gud behagar,
Till fäderslandet! och der utj kyrkior wår
Låfsiunga Herren! som alt till wårt bästa lagar
Och wår ödmiuka böhn och suckning eij försmår.

PERSONREGISTER *).

Abbot, J., eng. köpman. 305.
Abdul Kerim, reis effendi. 200.
Abdurrahman, pascha af Otjakov. 36.
Achmet II. 358.
Achmet III, storherre. 122, 177 f., 182, 194, 248, 256 f., 285, 291, 310, 312, 331, 333, 342.
Achmet bey, salahor. 332.
Adschem Ebubekr, reis effendi. 200, 249, 298.
Agrell, N. 196.
Albedyl, v. H. O., öfverste. 14, 22.
Albedyl, Ch. H., öfverstl., gen.-adjut. öfverste. 338, 340.
Albergrotti, kommendant. 132.
Alexei Petrovitj, rysk tronfölj. 133, 149.
Ali pascha Tsourluli, storvisir. 97, 110, 112 f., 152, 172, 174, 179, 184, 196, 220, 223, 237, 345, 352, 355.
Ali pascha, sen. storvisir. 125, 231, 237.

*) Några af de förtecknade personerna äro icke *namngifna* i dagboken, men det möter i allmänhet ingen svårighet att identifiera dem. Personerna äro uppförda med de titlar de hade, eller fingo, den tid dagboken omfattar.

En del namn på tjänare o. d. som Agrell egnat presterlig vård, äro i registret förbigångna, sås. bildande en ohistorisk barlast. Detta kan ju gälla om några bland de upptagna, äfven bland dem som ha många sid-nummer. Det är icke troligt att någon läsare besvärar sig med dem; men då man en gång börjat, återstod intet annat än att fortsätta, hälst som däri låg en aktningsbetygelse mot dagboksförfattaren, för hvilken de betydt mera.

Amira, A., tolk. 197, 280, 289.
Amurat I. 336.
Anna, dr. af England. 108, 163, 325.
Arcadius, Ö. R. kejsare. 81, 287.
Arvedson, C., (Natt och Dag), öfverstlöjtn. 13.
Arvedson, S., (Natt och Dag), kapten, gen.-adj. 116, 146, 158, 179, 334, 340.
Ascheberg, v. Chr. L., grefve, gen. major. 301.
August II, kon. af Polen. 48, 58, 82 f., 85., 89, 100, 120, 136, 212, 220, 251, 265, 284, 286, 289, 332.
Aurivillius, M., drabantprest. 189, 289, 295, 299, 301 f., 307, 309, 312, 324, 326 f., 334, 338.
Auseen, D., sekreterare. 5, 7, 302.
Auseen, J., kapten. 2, 4, 6, 8, 9.
Auseen, S., historiegraf. 153, 167, 188, 196, 211, 239, 262, 266, 285, 291 f., 301, 308, 325, 333, 336, 338.

Barfoot, dansk v.-amiral. 145, 163, 195.
Barker, E., eng. köpman. 305.
Bassevitz, U. C., öfverste. 300, 303.
Bauer, R. F., rysk general. 108, 142, 272, 297.
Beje, sv. agent. 251.
Below, J. F., fältläkare. 4 *).
Benoe, sekr. 307.
Billengren, J., löjtnant. 82, 202.
Billing, H., lifknekt. 213, 222, 299 f., 305, 307, 312.
Bjelke, Th., grefve, ryttm. 237.
Björnberg, B., ryttmästare. 382.
Bonaventura, fransiskanermunk. 113.
Bonde, F., ryttmästare. 383.
Bonkowski, polsk gesandt. 89, 97, 200, 251.
Bousquet, J. L., öfv. löjtn. 271.

*) Agrell, sås. Lundastudent, var sannolikt bekant med f. d. Lundaprofessorn. Anm. borde stått som not. s. 4.

Breant, D., kapten. 46.
Brehm, van, holl. köpman. 197.
Bridges, G., eng. köpman. 275, 305.
Brinck-Lejonbrinck, G., drabant. 89, 92, 98, 104.
Buchholtz, öfv. löjtn. 126, 128, 162.
Buchwald, G., frih., öfverste. 13.
Burenskõld, J., gen. maj. 93, 97, 101.
Bökman, prest. 189.

Cantemir, D., furste af Moldau. 180, 264.
Carl xii. 4, 12, 21, 27 f., 32, 34, 36, 41, 44, 87, 107, 114, 162, 202, 211 f., 268, 271, 277, 289, 294, 310, 312, 333, 338 f.
Carl, ärkehertig, sed. tysk kejsare. 144, 151, 164, 195, 278.
Carl Leopold, härtig af Mecklenburg—Schwerin. 104, 142, 296.
Cedercreutz, H., (Tersmeden), kanslist. 337, 340.
Cederhjelm, J., sekret. 135.
Cederlöf, prestkandidat. 23.
Celsing, G., kanslist. 51, 110, 131, 144, 197, 280 f., 285, 302, 305, 313, 323, 332, 337.
Chahim, pascha. 358.
Charlotte af Wolfenbüttel, prinsessa, sen. förmäld med Alexei Petrowitj. 133, 149.
Christian August, adminstr. af Holstein. 220.
Colyer, J., holl. ambassad. 74, 93, 97, 108, 115, 149, 163, 181, 237, 265, 297, 303, 309.
Comentowski, S., vojvod. 332.
Cook, Th., eng. köpman. 233, 268, 285, 297, 300, 337.
Crassov, v. E. D., gen. maj. 68, 103, 106.
Creutz, C. G., gen. maj. 14, 16, 31, 33, 40.
Crispin, underfälth. af Lithauen. 306, 308.
Crispin, »d. y.» grefve. 332.
Cron, J., (Crohn? v. Cron?) öfverstlöjtn. 14.
Cronhjort, H., drabant. 85, 87, 92, 139, 144, 173. 276, 279.

Cronman, J., öfverste. 4, 6.
Cronstedt, (Cronfeldt!), C. O., maj. öfv. löjtn. 101.

Dagström, O., ryttmäst. 87 ff., 92, 109.
Daldorf, V., öfv., gen.-löjtn. 14, 30, 271.
Dalin, prest. 189.
De Brue, fr. amb. sekr. 280.
De Frietzcky, G. F., öfverste. 14, 21.
De la Motraye, köpman, resande. 279.
De la Vall, (Laval), C. M., major. 290.
De Prout, J., v. amiral. 120, 183.
Des Alleurs, fr. ambass. 92, 110, 212, 221, 229, 237, 262, 264.
Devitz, F. J., dansk gen. 93, 97.
Devlet Geray, tatarkan. 96, 100, 107, 114, 163 f., 169, 180, 206, 211, 229, 265, 271, 296 f., 338 f.
Drefling, D., drab. korp. 237.
Düben, v. G., kapellm., hofmarskalk. 289.
Dücker, C. G., öfv., gen.-maj., gen.-löjtn. 14, 25, 30, 81, 95, 126, 286, 289, 306, 328 f.
Duvall, G., frih., drabant. 276, 278.

Ebesade Abdulla, mufti. 123.
Ehrensköld, J., v. drab. korp. 51, 53, 81, 89, 90, 98, 104, 230.
Ehrenstrahl, F. J. G., sekret. 302.
Eneman, M., förste leg. prest, forskningsresande. 50 f., 58, 72, 74, 86, 91, 104, 113, 149, 155, 158, 168, 263, 279, 286, 292 f., 300, 305, 309, 326 f., 332, 337, 389 f.
Etting, grefve, ambass. 222.
Eugen af Savojen, prins, härförare. 195.

Fabrice, v. F. E., holst. sändebud. 230, 302, 311, 313.
Feif, C., (Pheif), kansliråd. 51, 86, 131, 302, 338.

Ferdinand, härtig af Kurland. 208, 226.
Fernhaus, A. M., fru. 236, 238.
Ferriol, fransk ambass. 64, 114, 161, 221, 253.
Filip, kon. af Spanien. 144, 151.
Fleming, M., grefvinna Sperling. 4, 58, 72, 96, 147, 155, 168, 285, 292, 297, 336.
Fock, G., öfv. löjtn. 13, 20.
Fredrik I af Preussen. 58, 99, 106.
Fredrik IV af Danmark. 58, 67, 120, 251, 284, 286, 289, 301.
Frumerie, C., drab. korpr. 232, 265.
Funck, Th., öfv. löjtn., öfv., envoyé. 87, 129, 131, 138, 156, 158, 162, 197, 200, 230, 237 f., 246 f., 252, 276, 287, 293, 298, 312, 330, 333 f.

Gadd, L., prest. 189.
Georg, kurf. af Hannover. 206, 219.
Giertta, J., drab. löjt. 89, 90, 98, 104, 205.
Giustiniani, afg. venetianskt sändeb. 64.
Gjöding, (v. Göeding?), kapten. 86.
Golovin, rysk brigadier. 26.
Goltz, H., sax. gen.-major. 311, 332.
Grotthus, K. A., öfverste. 82, 107, 128, 193, 218.
Grönberg, M., prest. 189.
Grönhagen, W., ryttm. 383.
Guiscar, comte de. 232.
Gyldencrantz, A., ryttm. 126.
Gyldenklou, A. G., gen.-adj. 43, 47.
Gyldenlöwe, U. K., dansk gen. amiral. 134, 301.
Gyllenkrook, A., öfverste. 42, 47, 89.
Gyllenskepp, H., löjtn. 81, 88, 229.
Gyllenstjerna, af Björkesund och Helgö G., grefve, öfverste. 86.
Gyllenstjerna, af Fågelvik N., grefve, fältmarskalk. 97, 100, 104, 108, 139, 219.
Gyllius, P., fr. lärd och resande. † 1555. 191 f.

Hacket, L., eng. leg. prest. 72, 273, 305, 318, 325.
Hadige sultan, prinsessa. 155.
Hamilton, af Hageby, H. J., frih., gen.-major. 14, 27, 30.
Harang, P., holl. leg. prest. 158.
Hedvig Eleonora, enkedrottning. 149, 152.
Hefferman, eng. amb. sekret. 74, 333.
Hendelius, M., bat. prest. 13.
Hermelin, O., kansliråd. 30, 134.
Hjelm, N., öfverste. 14, 17, 30,
Hochpied, holl. konsul. 311.
Holstenius, professor. 168.
Horn, af Marienborg, G., frih. öfverste. 14.
Horn, af Rantzien, H. R., frih. gen.-major. 293.
Hornborg, krigskommiss. 138.
Horváth, (Hårradh), ung. gesandt. 73, 86, 91, 100, 104, 110, 113, 122, 131, 135.
Husvedel, sv. kommiss. 132.
Hyltéen, S., registr., assessor. 86, 89, 96, 263, 268, 298.
Hård, C. G., kaptenlöjtn., gen.-major. 14.
Hård, J., kapten. 30.
Högman, J., hautboist. 340.
Hörling, A. 49.

Ibrahim pascha, capitan-p. *). 252, 287, 291.
Ismael, pascha i Bender. 338 f.
Ismael pascha, Seraskier, befälh. mot Assow (d. föregående?) 252.

Josef I, tysk kejsare. 233, 246.
Jussuf pascha, seraskier af Bender. 40, 48, 100, 179.

*) Enl. en anmärkning af Lagerberg (Dagbok s. 169), fanns det två med denna titel: en capitan p. för st. flottan och en capitan p. af galererna. Samtl. hänvisningarna gälla svårligen samma person. Ibrahim är den blifvande storvisiren af år 1713.

Jussuf pascha, janitscharaga sed. storvisir. 155, 291 293 f., 297 f., 331 f.

Kafle, S., öfverstlöjtn. 21.
Kalckstein, rysk gen.-adj. 246.
Klinckowström, O. W., komm.-sekret. 48.
Klingenstjerna, C., kammarh. 156.
Kollinius, A., kyrkoherde, Agrells styff. 49, 168, 196, 230, 263, 285, 297, 302, 309, 325, 333.
Kruse, af Kaibala C. G. frih., gen.-major. 14, 27, 30.
Kråka, guv.-sekret. 62, 160, 168, 174.
Kuyl, H. W., renegat (Ali pascha). 71, 155, 178.
Kuylenstjerna, J. W., amiralitetskapten. 155.
Köhler, v. G. R., (Kiöller), frih. löjtn. 36.

Lafontain, holl. leg. sekret. 169, 261.
Lagerberg, S., major, öfverstlöjtn. 32 f., 136, 194, 202.
Lagercrona, A., frih., gen.-major. 14 f., 146, 162, 188, 196, 263, 268.
Lazarus, »hofjude». 110, 235.
le Duc, fransk läkare. 198, 350.
Leijonhjelm, A., major. 44.
Lewenhaupt, (Leven), A. J., grefve, v. amiral. 106.
Lewenhaupt, A. L., grefve, general. 15, 33, 40, 171, 219.
Lewerentz, A., drabant. 49, 62, 128, 136, 160, 168, 174, 232, 265, 296.
Lillie, af Aspenäs H., fru, (gift Posse). 62, 136.
Lilliegren, J., öfv. löjtn. 21.
Linhult, (Lehnhult, Ennes), kammarskrif. 51.
Litovius, hofpred., domprost. 189, 266.
Loos, C., major. 81, 88, 229.
Ludvig xiv af Frankrike. 84, 306.
Ludvig, dauphin. 240, 306.
Lutteman, G., reg.-pastor. 48, 51, 202.
Lybecker, G., frih., gen.-löjtn. 109, 113.

Löfgren, hofpred. 86, 89.
Löffelholtz, kejs. general. 131.

Mahomet Geray, kanens son. 207, 221.
Mahomet Paschi Sielevi, kaimakam. 249, 254, 270.
Mahomet II. 336.
Malet, eng. köpman. 287.
Malmberg, P., biskop. 5, 19, 22 f., 49, 83, 96.
Marchetti, J., löjtn. 181, 189, 221.
Marlboroug, härtig, härförare. 195.
Maurocordato, tolk vid Porten. 118, 185.
Mazepa, I. S., kosackhetman. 16, 18, 19, 32, 34, 36, 38, 47.
Meijerfelt, J. A., frih., gen.-major, gen.-löjtn. 14, 20, 24, 31, 40, 120, 138, 198, 202, 206.
Mehemed Baltadschi, storvisir. 152, 162 f., 180 f., 200, 217, 264, 271 f., 289, 291 f., 349.
Mensjikov, A., furst. 11.
Mocenigo, venet. ambass. 63, 265.
Morath, C., fröken. 234, 238.
Muhamed, aga. 292.
Mustafa II, sultan. 178, 254.
Mustafa, janitscharaga. 155.
Mustafa Kuperli, storvisir. 357.
Müllern, v. (Möller), G. H., kansliråd. 50 f., 86, 156, 199.
Mörner, af Morlanda A., frih. öfverstlöjtn. 21.

Neugebauer, v. M. envoje, regeringsråd. 58, 65 f., 83, 89, 92, 99, 101, 107, 115, 118, 121, 125, 127, 131, 140, 143, 147, 153, 158, 180, 197, 213, 222 f., 230, 237 f., 293, 305, 309, 327, 337,
Nieroth, C., grefve, general. 171, 184.
Numan Kuprili, storvisir. 110, 112, 117, 128, 137, 357.

Or Bej, son af Dewlet Geray. 265.
Orkan, sultan. 358.

Osman I, sultan. 313.
Osman, aga, Kihaja. 297.
Oxe, H., major. 13.

Palmquist, M., frih., gen.-major. 101.
Paschmakdschisade effendi, mufti, 123, 143.
Pehrman, H., auditör, sekreter. 49, 58, 81, 88, 109, 125, 135, 197, 211, 216, 255, 280, 287.
Peter I, tsar. 11, 68, 82, 97, 99, 103, 108, 112, 120, 131, 142, 152, 179, 208, 270, 290, 297, 302, 331.
Piper, C., grefve, öfverste marskalk. 30, 40, 83, 219.
Pistol, G., major. 30.
Poniatowski, S., general. 36, 45, 49, 82, 131, 136, 139, 147, 163, 197, 225, 264, 270, 296, 340.
Poniatowski, öfverste, d. f. broder. 91, 107, 112, 139.
Posse, af Säby, C. M. frih., öfverste. 14, 30.
Posse, K., grefve, öfverståth. 147.
Posse. C., grefve, kapten (d. föreg:s son). 237.
Posse, G., drabant. 136.
Potocki, J., »woiwoda Kiowski». 85, 87, 104, 116, 121, 127 f., 140, 147, 175, 179, 202, 207, 212, 280.

Raimund Galani, lat. ärkebiskop af Ancyra. 114, 247.
Rakoczy, Franz II, furst, de unger. konfed. ledare. 50, 85 f. 92, 100, 116, 121, 131, 142, 160, 194 f.
Rami pascha, reiseffendi, storvisir. 335.
Rantzau, J., dansk gen.-löjtn. 93, 303.
Rave, dansk v. amiral. 106, 113, 115, 144.
Rehnsköld, C. G., grefve, fältmarskalk. 5, 21, 27, 30, 40, 219.
Repnin, A. I., rysk gen. 141, 272.
Reuter, skeppskapten. 183.
Ribbing, (s. af Koberg, frih.), B., kapten. 237.
Roos, C. G., frih., gen.-major. 12, 14, 25, 29 f.
Rosander, mönsterskr. 8.

Rosenstierna, N., öfverste. 13.
Rothlieb, H. G., resident, env. 83, 170, 183, 228, 331.
Rönne, C. E., rysk gen. 18.

Savari, B., tolk. 194.
Scaader, (Schader) Chr., kapten. 156, 162.
Schommer, J. B., gen.-major. 301.
Schultén, S., professor. 168.
Schultz, rysk öfverste. 6.
Schwerin, Ph. B. öfv. löjtn., öfverste. 85.
Schmiterlöw, H. G., drabant. 237.
Sehested, d. Amiral. 284, 295, 328.
Selim i, sultan. 336.
Setterberg, N., reg.-pastor. 41, 47.
Sieniavski, A. M., kronfältherre. 202.
Silfvercrantz, J., notarie. 158, 238, 279, 327.
Silfversparre, E., öfv. löjtn. 26.
Sjafirov, P. P., rysk v. kanslär. 270, 296, 303, 310, 332.
Sjeremetiev, M. B., rysk gen.-major. 296, 303, 332.
Sjöblad, C. G. frih. v. amiral. 120.
Smigielski, polsk gen. 68.
Smith, Th., eng. samtida förf. 61, 202.
Smit, (Schmidt?), sax. baron, renegat. 90.
Smitzfeld, baron. 324.
Soliman pascha, Kubbe-visir. 98, 254?.
Soliman pascha, Kaimakam, sen. storvisir. 137, 332, 337.
Soliman ii, sultan. 358.
Sparre, K., frih., kapten. 81, 88, 229.
Sperling, C. O., grefve, öfv. 10, 14, 17, 21.
Sperling, J., grefve, öfv. 4, 5, 7, 14, 21, 73, 135, 146, 167.
Sperling, H., grefve, löjtn. 73, 146.
Sperling, A. C., fröken. 135, 146, 154, 167.
Spiridong, grek. 233 f.
Stackelberg, B. O., gen.-maj. 17.
Stackelberg, C. A., gen.-maj., öfverkommend. 327.

Staël v. Holstein, G. B., kapten, major. 293, 304.
Stafford, eng. köpman. 172.
Stanislaus Leszczynski, kon. af Polen. 48, 68, 91, 97, 107, 127, 139, 265, 286, 298, 332.
Starenflycht, H., major. 17 *).
Starhemberg, E. R., kejs. general. 201.
Stenbock, M., grefve, gen., fältmarskalk. 67, 82, 84, 93, 99, 103, 126, 138, 152, 232, 287, 298, 301, 328 f., 333.
Stjernhöök, J., kommiss. i Wien. 68, 101, 126 f., 134, 211, 251, 291.
Stromberg, N., grefve, guvernör. 74, 82, 108, 118, 219.
Susi, J., ungrare, tolk i sv. tjänst. 86, 160, 161, 300.
Sutton, R., eng. envojé. 74, 88, 92, 115, 124, 132, 169, 171, 182, 187, 237, 264, 297, 303.

Talapa, ungrare. 194, 221.
Tarlo, polsk kronmarskalk. 198, 202, 280.
Taube, af Kuddinge, G. A., frih., öfverste. 14, 25, 30, 128.
Taube, kapten. 339.
Terrier, J., eng. urmakare, Agrells värd. 313, 321, 337, 339.
Thaijer, eng. köpman. 333.
Thalman, kejs. resident, »internuntius». 70, 73, 89, 92, 103, 110, 118, 122, 213, 238, 246, 324.
Theodosius, Ö. R., kejsare. 60.
Tolstoy, rysk ambass. 90, 97, 117, 119, 129 f., 139, 147, 153, 163, 181, 184 f., 308, 331 f.
Torstensson, J., grefve, öfverstlöjtn., gen.-adj. 14, 40, 337, 340 **).

---

*) Nordberg uppför affären med orätt på P. J. Starenflychts räkning.

**) Härmed rättas hänvisningen i personreg. del. IV till C. U. Torstenson, sid. 190 (och 102?). Han fanns också i Bender och blef äfven, fast senare, gen. adj., men då Agrell skrifver ut förnamnet Jakob, och det här handlar om samma ärende som där, kan intet tvifvel återstå.

Trägård, L., prest. 189.
Tugurin, P., bat. prest. 22.
Tursenius, L., bat. prest. 39, 48, 51, 58, 62, 82, 89, 92, 128, 136, 155, 160, 189, 198, 219, 238, 296, 307.
Tököli, E., ung. grefve, turk. vasallfurste. 311.

Ulfsax, M., kapten. 10.
Ulfsparre, C. G., frih., öfverste. 21, 22, 24, 146.

Wachtmeister, H., grefve, gen.-amiral. 120, 301, 329 f.
Valentinianus (iii) Ö. R., kejsare. 273.
Wallrawe, J., drabant. 89.
Wattrang, G., v. amiral. 138, 219.
Weidenhaijn, v. (Weidenheim), G., öfv. 14, 30.
Wellingk, M., grefve, kongl. råd, gen.-guvernör. 296.
Wetterman, prest. 23.
Wettring, E., prest. 189.
Woinarowski, Mazepas systerson. 230.
Wrangel, af Saus, O. R., kapten, major. 265.
Wurfel, professor. 334.

Young, K., öfv. löjtn. 4.

Zülich, G., frih., öfv., gen.-major. 85, 87, 181, 211, 271.

Ödell, A., löjtn., kapten. 5.
Örnestedt, C. G., öfv., gen.-löjtn. 87, 96, 104.

RÄTTELSER.

Sid.	42	rad	13	uppifr.	*står* hatwa	*läs* hafwa
»	69	»	8	nedifr.	» hödtijder	» högtider
»	86	»	4	»	» vidi	» vide
»	89	»	6	uppifr.	» tilll	» till
»	93	»	16	nedifr.	» Helsigborgh	» Helsingborgh
»	103	»	14	»	» enn	» een
»	116	»	11	»	» gågne	» gångne
»	168	»	3	uppifr.	» Enemaus	» Enemans
»	214	»	7	nedifr.	» dessse	» desse
»	262	»	9	»	» 1810	» 1710
»	318	»	4	»	» Hackert	» Hacket
»	354	»	12	»	» Ennuch	» Eunuck

På ett par ställen har under tryckningen en bokstaf fallit ut.

Läsaren skall, utan tvifvel, tro sig upptäcka flera tryckfel, men Agrells »rättskrifning» är ganska nyckfull och utg. har ej velat vara allt för frikostig med sitt [!], ens vid så besynnerliga ord som *lijdga* (lida), *ingra* (inga) o. s. v., eller vid namnskrifningen *Gyllensckiepp*.

Det motspänstiga ord, som på sid. 129, sista N. B., företrädes af en lakun har befunnits vara: *silcke*.
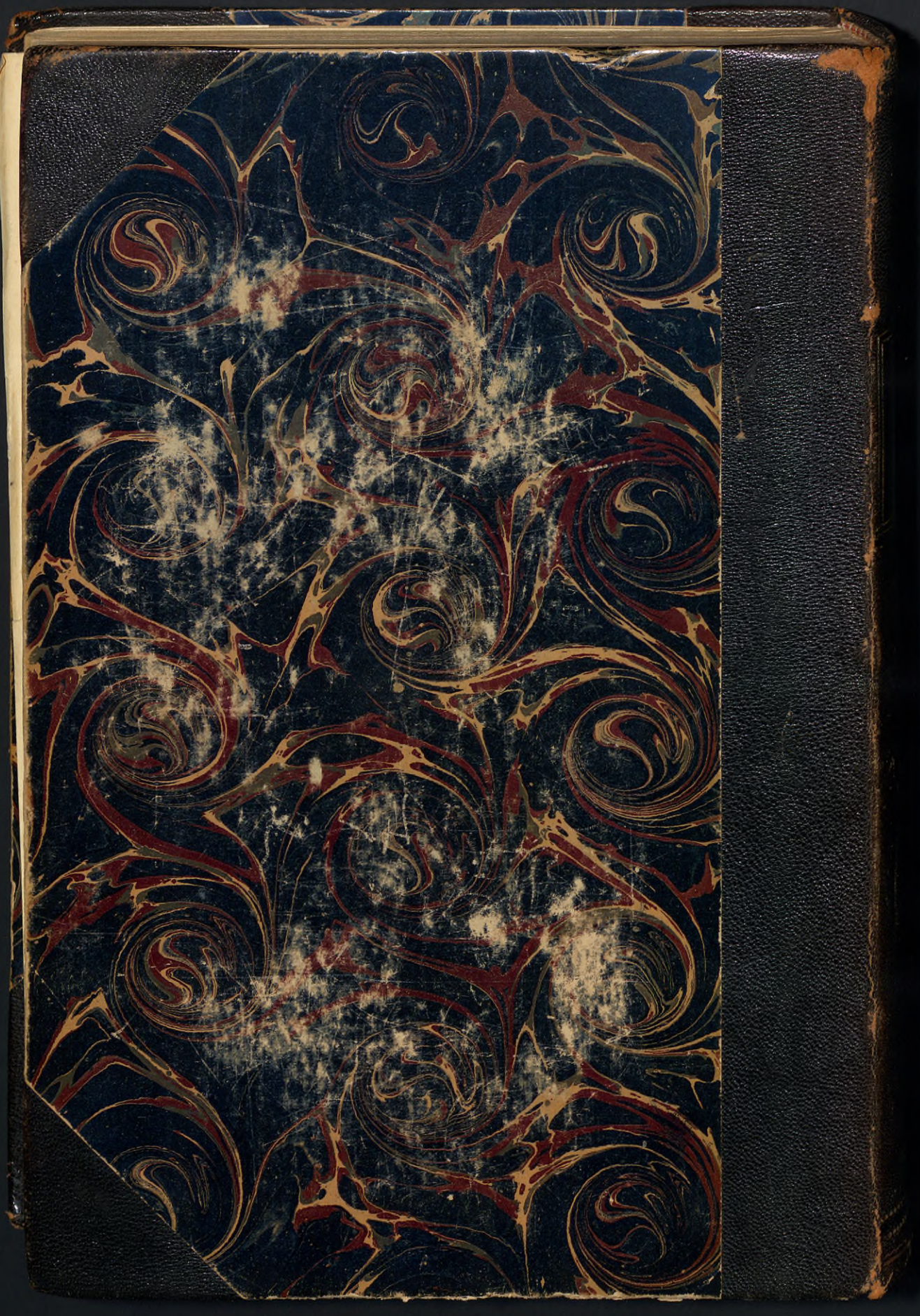
6000145138
Göteborgs universitetsbibliotek